T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ MEVLEVÎ ÂYÎNLERİ

(METİN – TAHLİL)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mete CAN

Düzce

Aralık, 2019

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ MEVLEVÎ ÂYÎNLERİ

(METİN – TAHLİL)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mete CAN

Danışman: Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL

Düzce

Aralık, 2019

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından TARİH Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Ahmet OCAK .....

Üye Doç. Dr. Mehmet Emin ULUDAĞ .....

Üye Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL .....

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

30.12.2013

Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Mevlâna Celaleddin-i Rumî ve kurucusu olduğu Mevlevîlik kültür tarihimiz açısından önemli ve etkin roller üstlenmişlerdir. Edebiyat alanında, özellikle de musiki alanda Mevleviyye tarikatının içinde yetişen bestekârlalar, önde gelen münevverler, klasik müziğimizin bugünkü noktasına erişmesinde büyük katkılar sunmuşlardır. Bunun nedeni büyük oranda Mevlevihanelerin kurumsal bir yapıda örgütlenerek; konservatuvarlar gibi düzenli ve sistemli bir şekilde musiki eğitimi vermesidir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde, Mevleviyye tarikatı kurumsallaşması ve musiki ile ilgisi bağlamında ele alınmış; ikinci kısımda Mevlevî âyînleri beste, makam, musiki, usûl ve güftesel açıdan işlenerek musikişinas Mevlevî dedeleri tanıtılmıştır. Ayrıca İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazması'nda yer alan bestesi günümüze ulaşamamış iki eser, döneminin uslûp özellikleri de ele alınarak yeniden bestelenilmeye çalışılmıştır. Üçüncü kısımda ise "İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin Transkripsiyonlu Metni ve Tercümesi"ne yer verilmiştir.

Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusunun tespitinde ve metnin ortaya çıkmasında engin bilgi, deneyim, tecrübelerini esirgemeyen değerli hocam tez danışmanım Doç. Dr. Ali Ertuğrul'a sonsuz teşekkürlerimi arz etmeyi bir vecibe bilirim.

Mete CAN

Düzce, Aralık 2019

ÖZET
İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ MEVLEVÎ ÂYÎNLERİ (METİN – TAHLİL)

CAN, Mete
Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL
Aralık 2019, IX + 290 sayfa

Mevlâna, eserleri ve felsefesiyle, döneminde olduğu gibi, etkisi günümüze kadar süren önemli bir İslam mütefekkiridir. Mevlâna, tasavvufi bilgiyi, şiir kalıplarına dökerek başta edebiyatımız olmak üzere Fars Edebiyatını da büyük ölçüde etkilemiştir. Mevlana'nın tasavvufi görüşleri, vefatı akabinde oğlu Sultan Veled tarafından sistemleştirilerek Mevleviyye tarikatının temelleri atılmıştır. Mevlevihaneler, süreç içerisinde birçok âlimin ve sanat erbabının yetişmesine zemin hazırlayan kurumlar olmuşlardır.

Mevleviyye tarikatı içinde yetişen mutasavvıflarca, semâ törenlerinde icra edilmek üzere usullü bir şekilde edebî ve musikî kaideler esas alınarak bestelenen Mevlevi âyinleri, Türk müziğinin en önemli musiki formları arasında yer almaktadır. Türk musiki geleneğinde, nota yazımı yaygınlaşmadan evvel meşk sistemi olarak adlandırılan aktarım sistemi kullanılmaktaydı. Eserlerin icrasında faydalanılan diğer bir yöntem ise eserlerin güftelerinin yazıldığı güfte mecmuaları idi.

Oluşturulan bu güfte mecmuaları sayesinde, meşk sistemiyle aktarımda zincirin kopmasıyla eserlerin besteleri süreç içerisinde unutulsa bile, güftelerinin unutulması engellenmiş ve günümüze ulaşması sağlanmıştır. Güfte mecmuaları vasıtasıyla günümüze ulaşmış olan bu eserler, musikimizin de temel kaynak metinleri arasında yer almaktadır. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyinleri'ni içeren bu çalışma, ilgili âyinlerin metinlerini ve bunların farklı açılardan tahlilini içermektedir.

Bu hedef doğrultusunda birinci bölümünde, Mevleviyye tarikatı çeşitli yönleriyle tanıtılmış; ikinci bölümde, Mevlevî âyinlerinin beste, makam, musiki, usûl ve güfte açısından genel özellikleri ele alınmış, yazma nüshada eseri yer alan şairlerden söz edilmiştir. Bu doğrultuda İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasında yer alıp bestesi günümüze ulaşamamış olan iki eser, döneminin üslup özellikleri de dikkate alınarak yeniden bestelenmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise, çalışmanın konusunu teşkil eden İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 numaralı elyazmasındaki Mevlevî âyinlerinin transkripsiyonlu metnine ve tercümesine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf Edebiyatı, Mevlevî Âyini, Mevlevî Dedeleri, Türk Klasik Musıkî Tarihi, Rauf Yektâ Bey.

ABSTRACT

MAWLAVI RITUALS IN THE 1907 NUMBERED MANUSCRIPT IN THE LIBRARY OF THEOLOGY FACULTY OF IZMIR DOKUZ EYLUL UNIVERSİTY (TEXT AND ANALYSIS)

CAN, Mete
Master's Degree, Department of History
Thesis Advisor: Assoc. Prof. Ali ERTUĞRUL
December 2019, IX + 290 pages

Mevlana, with his works and philosophy, is an important Islamic scholar, whose influence lasted until today. Mevlana has greatly influenced especially our literature, also Persian literature, by pouring sufi knowledge into the patterns of poetry. Sufistics views of Mevlana, following his death was systematized by his son Sultan Veled and foundbasics of the Mawlaviyya order. In the process, Mawlavi lodges have become the institutions that prepare the ground for the development of many scholars and artisans.

The Mawlavi Rituals, which were composed by the Sufis who were raised in the Mawlaviyya order on the basis of literary and musical bases, were among the greatest forms of Turkish music. In the Turkish music tradition, before the writing of the notes became widespread, the so-called meskh system was used. Another method used in the performance of the works is the lyrics of the texts in which the texts of the works are written.

Thanks to these lyrics magazines, even if the compositions of the works were forgotten in the process with the breaking of the chain in transferring with the meskh system, the forgetting of their lyrics was prevented and reached to the present day. These works, which have survived to the present day with their lyrics, are among the basic source texts of our music. This study, which includes Mawlavi Rituals in the 1907 numbered manuscript of the Library of the Faculty of Theology, Izmir Dokuz Eylül University, includes texts relevant rituals and their analysis and the presentation of them in all aspects.

In line with this objective, in the first chapter, it is introduced all aspects of the Mawlaviye order. In the second chapter, it is mentioned the general features of Mawlavi rites in terms of composition, makam, music, usūl and lyrics; Mawlavi poets which was their works in the copy are introduced. In this direction, the two works in the 1907 numbered manuscript of the Library of Theology Faculty of İzmir Dokuz Eylül University, whose composition could not survive, were re-composed by taking into consideration the stylistic features of the period. In the third chapter, it is transcript and translation of the Mawlavi rituals in the 1907 numbered manuscript of the Library of Theology Faculty of İzmir Dokuz Eylül University which includes the main subject of thesis.

Keywords: Sufi Literature, Mawlawi Rituals, Grandfathers of Mawlawi, History of Turkish Classical Music, Rauf Yektā Bey.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
İÇİNDEKİLER ..... **VI**
KISALTMALAR ..... **IX**
BİRİNCİ BÖLÜM **1**
1.1. GİRİŞ **1**
1.1.1. Problem 3
1.1.2. Araştırmanın Amacı 3
1.1.3. Araştırmanın Önemi 4
1.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 5
1.2. LİTERATÜR **6**
İKİNCİ BÖLÜM **8**
2.1. MEVLEVÎLİK VE MEVLEVÎLİKTE MUSİKÎ **8**
2.1.1. Mevlevîlik 8
2.1.1.1. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Hayatı 8
2.1.1.2. Mevleviyye Tarikati 18
2.1.1.3. Mevlevîlik Teşkilatına Dair Kavramlar 26
2.1.2. Mevlevilîkte Musikî 42
2.1.2.1. Mevlevîlikte Musikî 42
2.1.2.2. Mevlevîlikte Mesnevî ve Mesnevîhân 44
2.1.2.3. Mevlevîlikte Na't ve Na'thân 45
2.1.2.4. Mevlevîlikte Âyîn ve Âyînhân 46
2.1.2.5. Mevlevî Musikîsinde Kullanılan Çalgılar 48
2.1.2.6. Meşhur Musikîşinas Mevlevî Dedeleri 54
2.1.2.7. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin Yazarı veya Bestekârı Olan Dedeler 64
2.1.2.8. Klasik Musikîde Nota Kavramı ve Meşk Yöntemi 71
2.2. MUHTELİF BAKIMLARDAN MEVLEVÎ ÂYÎNLERİ VE İZMİR 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ ÂYÎNLER **74**
2.2.1. Mevlevî Âyînleri 74
2.2.1.1. Âyin-i Şerîflerin Genel Özellikleri 75
2.2.1.2. Âyîn-i Şerîflerin Bestekârları 77
2.2.1.3. Âyîn-i Şerîflerin Güfte Yapısı 80

2.2.1.4. Âyîn-i Şerîflerin Musikî Yapısı 82
2.2.1.5. Âyîn-i Şerîflerde Usûl-Vezin İlişkisi 83
2.2.1.6. Âyîn-i Şerîflerde Kullanılan Usûller 87
2.2.2. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînleri 88
2.2.3. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasında Yer Alan Isfahan Makamındaki İki Âyîn-i Şerîfin Düzenlenmesi 98
2.2.3.1. Isfahan Makâmı 100
2.2.3.2. Abdürrahim Şeyda Dede'ye Ait Isfahan Makamı Mevlevî Âyîninin Düzenlenmesi 103
2.2.3.3. Abdülbaki Nasır Dede'ye Ait Isfahan Makamı Mevlevî Âyîninin Düzenlenmesi 113
2.3. İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASI NÜSHA 121
2.3.1. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasının Nüsha Özellikleri 121
2.3.2. İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüshada Yer Alan Şairler ve Şiirleri 123
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 132
3.1. İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ MEVLEVÎ ÂYÎNLERİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ VE TERCÜMESİ 132
Āyīn-i Şerīf-i Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede der Maḳām-ı Rāst 132
Āyīn-i Şerīf-i Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede Efendi der Maḳām-ı'Uşşāḳ . 138
Āyin-i Şerīf Beste-i Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede der Maḳām-ı Ḥicāz 143
Āyīn-i Şerīf Beste-i eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede der Maḳām-ı Çārgāh Uṣūleş Devr-i Revān 149
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Dūgāh Beste-i Ḳadīm 154
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Ḥüseynī Beste-i Ḳadīm 158
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Pençgāh Beste-i Ḳadīm 162
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı BeyātīBeste-i Kūçek Dervīş Muṣṭafā 166
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı 'IrāḳBeste-i Şeydā Ḥāfıẓ 170
Āyîn-i Şerîf der Maḳām-ı Ḥicāzeyn Uṣūleş Devr-i Revān Beste-i Şeydā Ḥāfıẓ Efendi.. 174
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Işfaḥān Uṣūleş Sāde DūyekBeste-i Şeydā Ḥāfıẓ 179
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Nihāvendes-Seyyid Aḥmed Dede Muṣāḥib-i Şehriyārī 184
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı ḤicāzBeste-i es-Seyyid Aḥmed Dede Muṣāḥib-i Şehriyārī ... 188
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı ṢabāBeste-i es-Seyyid Aḥmed Dede Muṣāḥib-i Şehriyārī 192
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı 'Acem BūselikBeste-i Şeyḫ Bāḳī Dede Efendi 198
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Işfaḥān Beste-i eş-Şeyḫ'Abdülbāḳī Efendi Uṣūleş Devr-i Revān 201
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Ḥicāz Beste-ies-Seyyid 'Abdürraḥīm Efendi Uṣūleş Devr-i Revān 205
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Sūz-i Dilārā Beste-i Sulṭān Selīm Ḫān Uṣūleş Dūyek 210

Āyīn-i Şerīf Bestenigār Beste-i Ṣādıḳ Efendi 213
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı ŞevḳuṬarab Beste-i İsma‘īl Dede Uṣūleş Sāde Dūyek 217
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Segāh Uṣūleş Devr-i Revān Beste-i ‘Iṭrī Efendi 221
Mi‘rāc-ı Şerīf eş-Şeyḫ Nāyī ‘Oṣmān Efendi der Maḳām-ı Segāh Beste-i … 226
SONUÇ 237
KAYNAKÇA 243
EK: İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ MEVLEVÎ ÂYÎNLERİ 253

KISALTMALAR

c. : Cilt

v. : varak

m. : Miladî

ö. : Ölümü

s. : Sayfa

Öz. : Özet

a.g.e : Adı geçen eser

a.g.t. :Adı geçen tez

a.g.m. :Adı geçen makale

bkz. : Bakınız

Çev. : Çeviri

Haz. : Hazırlayan

DİA : Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi

a.s. : Aleyhisselam

b. : İbn, bin

Ed. : Editör

h. : Hicri

Hz. : Hazreti

v. : Vefâtı

yy. : Yüzyıl

İ : İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı El Yazmasındaki Mevlevî Âyîn Gûfteleri

RY : İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı Türk Musikisi Klasiklerinden Mevlevi Âyînleri

Knsr : İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı Türk Musikisi Klasiklerinden Mevlevi Âyînleri

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. GİRİŞ

Mevleviyye tarikatine ismini veren Mevlânâ Celâleddin-i Rumî Belhî, günümüz Afganistan sınırları içinde yer almakta olan Belh şehrinde dünyaya gelmiştir. Babası Bahâeddin Veled, *"Sultanü'l-Ulemâ"* (Âlimler Sultanı) olarak meşhur idi. Moğol baskısı nedeniyle 1212-1213 yıllarında ailesiyle birlikte Belh'ten ayrılmak zorunda kalmış; uzun bir yolculuğun sonunda nihayetinde Karaman'a varmıştır. Bahâeddin Veled, Anadolu Selçuklu sultanı Alâeddin Keykubat'ın daveti üzerine de 1228 yılında Konya'ya yerleşmiştir. Babasının vefatının ardından mürşid olarak Seyyid Burhâneddin'e tâbi olan Mevlânâ, Şam ve Haleb gibi dönemin kültür merkezlerine giderek buralarda iyi bir eğitim almıştır. Mevlâna'nın 1244 yılında Şems-i Tebrizî ile tanışması, hem kendi hayatı hem de İslam kültür tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Mesnevî, Divân-ı Kebîr, Fihi Mâ Fih, Mecalis-i Sab'â ve Mektubât adlı eserleri bu dönemde kaleme almıştır.

Mevlâna'nın vefatının ardından yaşayış ve düşünce sistemi, Hüsameddin Çelebi, bilhassa da Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi tarafından derlenerek sistematik hale getirilmiş ve Mevleviyye tarikatinin kurumsallaşması sağlanmıştır. Kısa bir süre zarfında, Anadolu'nun birçok şehrinde Mevlevihâneler kurulmuş ve bu düşünce sistemi geniş halk kitlelerine yayılmıştır.

Mevlevî tarikatına dâhil olmak isteyenler binbir gün süren ve "çile" olarak adlandırılan bir eğitim sisteminden geçerek Mevlevîyye tarikatına mensup olabiliyorlardı. Bu süreçte dervişler dinî ve ahlakî eğitimin yanı sıra, şiir, musikî ve semâ gibi güzel sanat alanlarında eğitim almaktaydılar. Mevlevîhânelerin konumuz açısından önemli özelliği işte bu güzel sanat alanlardaki faaliyetleridir.

Mevlevî zikri olan semâ, musikîyle icra edilmekteydi. Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi zamanında belli bir usûle bağlanarak sistemli hâle getirilmiş; XV. yüzyılda nihaî şeklini almış; XVII. yüzyılda ise Itrî tarafından bestelenen ve her semâ âyîni öncesi rast makamında okunan Nâ't-ı Şerîf ile son bir ilave yapılmıştır.

Semâ âyîni, dervişin Allah'a kulluğunun bilincine varmasını ve âlemin yaratılış ve dirilişini sembolize etmektedir. İnsan-ı kâmil olma sürecinde, dervişin katettiği aşamaların sembolik olarak ifadesidir. Zamanla belli kurallar ve usûle bağlanan semâ âyîni, kudüm ve neyzenlerden müteşekkil bir Mevlevî mutrib heyeti tarafından icra edilir ve manevî anlamlar içeren selâm adı verilen dört bölümden oluşur. Neyzenlerin başında neyzenbaşı, âyînhânların başında ise kudümzenbaşı yer alır. Mukâbeleyi kudümzenbaşı yönetir. Şeyhin yönettiği semâ âyîninde, mutrip ve semâzenlerin postu selamlayarak yerlerine geçmeleri akabinde şeyhin gelerek mutrib ve semâzenleri selamlamasıyla semâ başlar. Semâ merasimi, semâ heyeti ve mutrib heyeti olmak üzere iki gurup tarafından icra edilir.

Semâ merasimi, XVII. yüzyılda Itrî tarafından bestelenmiş olan *"Rast Na't-ı Şerîf"*in na'thân tarafından okunmasıyla başlar. Kudümzenbaşının kudüme vurmasıyla ney taksimi yapılır. Taksimden sonra âyîn-i şerîf makamında peşrev icra edilir. Peşrevle beraber semâzenler, *"Devr-i Veledî"* denilen daire şeklindeki yürüyüşü üç kez yaparlar. Üçüncü devrin sonunda, kudümzenbaşının kudüme vuruşunun ardından, neyle yapılan taksimle beraber âyîn-i şerîf başlar. Dördüncü selâmın bitişinde, son peşrev ve son yürük semâ'î çalınıp son taksim yapılarak âyîn-i şerîfin sona ermesinin ardından aşr-ı şerîf okunur.

Âyîn-i şerîflerin eksik olmakla birlikte günümüze ulaşmış en eski örnekleri XVII. yüzyılın öncesine tarihlidir. Beste-i kadîm denilen ve bestekârları bilinmeyen bu âyîn-i şerîfler, Hüseynî, Dügâh ve Pençgâh makamlarında bestelenmişlerdir. Bu âyîn-i şerîflerin günümüze ulaşamaması ya da güfte veya musikî açıdan eksik ulaşmasının en önemli nedeni; ses, çalgı ve icra tarzlarını şekillendiren meşk yöntemi, yani usta-çırak ilişkisiyle repertuarın ustadan çırağa aktarılmasıdır. Bu yöntemde nota yazısı kullanılmaz. Ustadan çırağa nakil yöntemin temelini oluşturur. Usta-çırak ilişkisi bir nedenle ortadan kalktığında bestenin intikali tehlikeye girdiği gibi güftenin aslına sadık olarak intikalinde de sıkıntılar oluşabilmekteydi. Zamanla eser güftelerinde oluşan bu karışıklıkları ortadan kaldırmak için güfte mecmu'aları tertip edilmeye başlamış; bu sayede eserlerin besteleri ulaşamasa bile güftelerinin ulaşması mümkün hale gelmiştir. Derviş, eserleri meşk ederek âyîn-i şerîfleri hafızasına kazır; güfte mecmuaları da icra edenin hafızasının pekişmesini sağlardı. Böylece âyîn sırasında, güftede farklılıklar oluşmasının önüne geçilir, icrada

bütünlük sağlanmış olurdu. İşte "İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînleri (Metin–Tahlil)" adlı bu çalışma da "Dervîş Râşid el-Ganî el-Mevlevî" adlı bir Mevlevî dervişi tarafından derlenen güfte mecmuasındaki âyîn-i şerîflerle ilgilidir.

Mevlevihanelerin kapatılmasıyla birlikte, Mevlevî âyinlerinin güfte ve beste bakımından devamlılığının tehlikeye girdiğini gören Ali Rifat, Rauf Yekta, Zekâizade Ahmet ve Dr. Suphi Beylerden (Mesut Cemil de sonradan bu heyete katılacaktır) müteşekkil bir heyet, âyînlerin güfte ve beste bakımından tasnif ve tespit altına alınması çalışmasına başlamış ve 1934-1939 yılları arasında "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikîsi Klasiklerinden - Mevlevî Âyînleri*" adıyla neşrettikleri eserde, kırk bir adet âyîn-i şerîf ile bir adet na'tın güftelerini tespit edip notaya çekilmesini sağlamışlardır. "İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînleri (Metin – Tahlil)" adlı bu çalışmada yer alan yirmi bir adet âyîn-i şerîften on sekiz adedi "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı*"nda da yer almaktadır. Bu bakımdan bu çalışma, var olan âyîn-i şerîflerin tashih-tenkidi, olmayanların da neşri ve nota olarak yeniden ihya edilip edilemeyeceği üzerine yoğunlaşmıştır.

1.1.1. Problem

Çalışmanın asıl konusu, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin tashihli-tenkitli olarak çeviri yazısına (transkripsiyonuna) dairdir.

Alt Problem: İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'ndaki Mevlevi Âyînleriyle güfte bakımından karşılaştırmalı analizi.

Alt Problem: Mevlevi Âyînlerinin analizi neticesi ulaşılacak sonuçlar yardımıyla İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki bestesi unutulmuş iki Mevlevî âyîninin notaya geçirilmesi.

1.1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ve hedefi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin İstanbul

Konservatuvarı Neşriyatı'ndaki Mevlevî Âyînleriyle güfte bakımından analiz edilmesi sonucu, meşk yöntemi içerisinde güftelerde ortaya çıkan farklılık veya benzerliklerinin ortaya konulmasıdır.

Bu hedef doğrultusunda, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'ndaki âyînlerle karşılaştırılıp analiz edilmesiyle, geleneksel meşk yönteminin aktarımda ortaya çıkardığı aksaklıklar ya da farklılıklar da görülecektir. Bu farklılıkların ortaya koyulmasıyla, son yüzyıla kadar meşk yöntemini kullanan klasik musikîdeki usta-çırak ilişkisinin önemi de ortaya çıkmış olacaktır.

1.1.3. Araştırmanın Önemi

Mevlevî Âyîn-i Şerîfleri, geleneksel tasavvuf musikîsi formları açısından gayet önemlidir. Mevlevî tarikati tarafından üretilmiş olan Mevlevî âyînleri, Mevlevîlerin zikirleri sırasında, semâya eşlik edilmesi için saz ile sözün bir araya geldiği bestelenmiş eserlerdir. Edebiyat, din ve musikînin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bu eserler, uzun yüzyıllar boyunca icra edilmiş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bunu sağlayan en önemli etmen, Mevlevîhanelerin kurumsal yapısı ve düzenli ve sistemli bir musikî eğitimi verilmesidir.

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasında segâh makamındaki mi'rac-ı şerîf hariç tutulduğunda toplam 21 ayîn-i şerîf mevcuttur. Bunlar Dügâh, Hüseyni, Pençgâh Makâmlarında Beste-i Kadîm, Şeyh Nâyî Osman Dede'nin Rast, Hicâz, Uşşâk, Çârgâh Âyîn-i Şerîfleri, Kûçek Dervîş Mustafa Dede'nin Beyâtî Âyîn-i Şerîfi, Şeydâ Hâfız'ın Isfahân, Hicâzeyn, Irâk Makâmında Âyîn-i Şerîfleri, Musâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede'nin Nihâvend, Hicaz, Sabâ Âyîn-i Şerîfleri, Şeyḫ Bakį Dede'nin Bûselik, Isfahân Âyîn-i Şerîfleri, Seyyid Abdürrahim Efendi'nin Hicâz Âyîn-i Şerîfi, Sultân Selîm bestesi Sûz-i Dilârâ Âyîn-i Şerîfi, Sâdık Efendi Bestesi Bestenigâr Âyîn-i Şerîfi, İsmail Dede Bestesi Şevku Tarab Âyîn-i Şerîfi, 'Itrî Efendi Bestesi Segâh Makâmında Âyîn-i Şerîf'tir.

Klasik musikîde notasyon yönteminin olmaması nedeniyle, bu 21 âyîn-i şerîften İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'nda yer alıp notalanmış olan 18'i hariç, Abddürrahim Şeyda Hâfız'ın Isfahan ve Hicâzeyn makamlarındaki âyîn-i şerîfleri, Musâhib-i şehriyâri Ahmed Dede'ye ait Sabâ âyîn-i şerîfi, Abdülbâki Nâsır Dede'ye ait Isfahan âyîn-i şerîfin besteleri unutulmuştur. Bu çalışmada besteleri günümüze ulaşmayan dört âyîn-i şerîfin güfteri tashihli bir şekilde verilerek literatüre sokulmuştur. Aynı zamanda bestesi unutulduğu için güftesine de yer verilmeyen bu üç âyîn-i şerîften Isfahan makamındaki ikisi ve Sabâ makamındaki biri, bu çalışmada, makam yapısına dikkat edilerek ve bu makamda yapılmış diğer besteler incelenerek yeniden notaya çekilmeye çalışılmıştır.

1.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'ndaki Mevlevî Âyînleri ile karşılaştırmalı olarak neşrini içerir. Ayrıca âyîn-i şerîflerin Arapça ve Farsça olanlarının tercümesini, Türkçe olanların da sadeleştirilmesini yapmak amacındadır. Çalışmanın evrenini oluşturan âyîn-i şerîfler bağlamında âyîn-i şerîflerin müzikal açıdan tahlilini de ihtiva edecektir.

1.2. LİTERATÜR

1925 yılında Mevlevîhanelerin kapatılmasıyla, Mevlevîliğin ve onun musıkîdeki eğitim tarzı olan meşk yönteminin kendini üretme ve devamlılığını sağlama imkânı kalmadığını gören Rauf Yekta Bey, bu kültürü ve musıkî eserlerini kayıt altına alıp muhafaza etme yönünde bir teşebbüste bulunmuş ve başkanlık ettiği heyet tarafından *"İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Mevlevî Âyînleri"* adıyla hazırlanıp 1934-1939 yılları arasında fasiküller halinde belirli aralıklarla yayınlanmıştır. Bugün "*Konservatuvar Neşriyatı"* olarak adalndırılan bu eser, Mevlevî musikisi açısından temel kaynak niteliğindedir. 1950'li yıllarda bilhassa Avrupa'da Mevlevîliğe ilgi duyulmaya başlayınca, yurt içinde de bir kültürel ve turistik form olarak Mevlevîlik gündeme gelmeye başlamış; Mevlevî kültürünün ve musıkîsinin ihyası faaliyetlerinde *"Konservatuvar Neşriyatı"* temel başvuru eseri hâline gelmiştir.

Âyînler açısından, diğer bir önemli kaynak ise Konya Turizm Derneği tarafından 1974 yılında yayınlanan Sadettin Heper'e ait *"Mevlevî Âyinleri"* adlı eserdir. Mevlevîlik hakkında, kaynaklara dayalı verdiği malumat ile dikkati çeken bir diğer eser de Abdülbâki Gölpınarlı'ya ait *"Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik"* ve *"Mevlevîlikte Âdap ve Erkân"* adlı kitaplardır.

Avrupalı araştırmacıların, özelikle Annemarie Schimmel, Eva de Vitray Meyererovitch, Reynold A. Nicholson, Franklin Lewis'in Mevlevî kültürüne önemli katkıları olmuştur. Mevlevî musikisi açısından Fazlı Arslan, Bekir Reha Sağbaş, Bayram Akdoğan, Ahmet Şahin Ak, Çinuçen Tanrıkorur'a ait kitaplar temel kaynak niteliğindedir. Şermin Bahrihüda Tanrıkorur'un, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapmış olduğu *"Türkiye Mevlevîhanelerinin Mimarî Özellikleri"* adlı doktora tezi, Mevlevîhaneleri sadece mimari açıdan ele almakla kalmamış; Mevlevîyye tarikatının temel esaslarını kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur. Sezai Küçük, Tahsin Yazıcı, Adnan İsmailoğlu, Şefik Can ve Abdülbâki Gölpınarlı da çeşitli eserleri ve çevirileriyle alana önemli katkılar sunmuşlardır. Esin Çelebi Bayru ve Bekir Reha Sağbaş'ın "*Yüzyıllar Boyu Mevlâna ve Mevlevîlik"* adlı eseri de Mevlevîyye tarikâtını tüm yönleriyle ele almayı hedeflemiştir.

Musiki nazâriyesi açıdan ise İsmail Hakkı Özkan'ın "*Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri"*, Yakup Fikret Kutluğ'un "*Türk musikisinde Makamlar"* ve M. Ekrem Karadeniz'in "*Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları"* adlı eserleri; musiki sözlüğü açısından ise Yılmaz Öztuna'nın "*Türk Musikisi Ansiklobedisi"* alanla ilgili çalışmalarda temel başvuru kaynağı niteliğindedir.

Belirli aralıklarla yapılan Uluslararası Mevlâna Sempozyumları ve Milli Mevlâna Kongreleri de sunulan tebliğler bakımından önemlidir. Selçuk Üniversitesi, Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Mevlâna ve Mevlevîlik Anabilim Dalında yapılan tezler de akademik açıdan alanı desteklemektedir.

İlahiyat Fakültelerine bağlı İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dallarında yapılan akademik tezler de hem kapsam, hem içerik bakımından dikkate şayandır. Emrah Hatipoğlu tarafından 2010 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk Din Musikisi Bilim Dalı'nda yapılan "*Mevlevihaneler Döneminde Bestelendiği Tespit Edilmiş 46 Âyînin Makam ve Geçki Açısından Tahlili*" adlı yayınlanmış doktora tezi, Mevlevî âyinlerinin musiki açısından analizine dair bugüne kadar yapılmış en kapsamlı çalışmadır. Hatipoğlu, doktora tezinde, 46 adet Mevlevî âyînini kronolojik olarak ele alarak âyînlerinde işlenen makam ve geçkileri detaylı bir şekilde incelemiştir. Diğer bir doktora tezi de Timuçin Çevikoğlu tarafından yazılmış ve yayınlanmış olan "*Mevlevîhanelerin Faaliyette Olduğu Dönemde Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Usûl ve Arûz Vezni Yönünden İncelenmesi*"dir. Safi Arpaguş'un "*Mevlânâ'nın Dînî Anlatım Metodu"* adlı doktora tezi ve Mustafa Topatan'ın "*Mevleviliğin Teşekkül Dönemi*" adlı doktora tezi de Mevlevîyye tarikatınının teşekkül döneminine dair veriler içerirler. Didem Başar'ın "*XIX. Yüzyıla Kadar Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Müzikal Analizi*" ve Şirin Karadeniz'in *"Mevlevi Ayinlerinin Kompozisyon Açısından İncelenmesi"* adlı yüksek lisans tezleri de Mevlevîlik ve Musiki açısından dikkate değerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. MEVLEVÎLİK VE MEVLEVÎLİKTE MUSİKÎ

2.1.1. Mevlevîlik

2.1.1.1. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Hayatı

Günümüz Afganistan sınırları içinde yer alan Horasan'ın Belh şehri, Mevlâna Muhammed Celâleddin'in doğduğu 30 Eylül 1207 senesinde, iki yüz bini aşan nüfusuyla, Harizmşahlar devletinin ikinci başkenti olmasının yanı sıra Merv, Nişabur, Herat gibi İpek yolunun da önemli noktalarından biri idi.[1] Konumu itibariyle de Çin, Hindistan, Türkmenistan ve İran'dan geçen yolların kesiştiği bereketli bir ovada yer almaktaydı.[2] Ziraî üretim olarak Horasan bölgesi, verimli ve sulanan arazileriyle, kendinin olduğu kadar çevresinin ihtiyaçlarını da karşılayacak durumda idi.[3] Bu uygun idarî ve jeopolitik konumu, İslam tarihi açısından önemli birçok âlim, şair ve şufinin Belh şehrinde yetişmesine imkân tanımıştır.[4]

---

[1] Esin Çelebi Bayru ve Bekir Reha Sağbaş (2008). *Yüzyıllar Boyu Mevlâna ve Mevlevîlik.* İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları. ss. 40-41.

[2] Belh'in diğer bir özelliği de Serahs şehriyle birlikte Horosan bölgesinde en çok deve yetiştiriciliği yapılan bir yerleşim alanı olmasıdır. Belh şehrinde yetiştirilen çift hörgüçlü Baktriyan develeri, dönemin nakliye aracı olmaları bakımından çok önemlidir. Bkz. Hill. D. Routledge (2012). İlk Arap Fetihlerinde Deve ve Atın Rolü. (Çev. M. N. Özdemir). *Marife Dini Araştırmalar Dergisi.* 12/1. ss. 140-141-142. Ahmet Erol (2006). *Klasik İslâm Döneminde Ulaşım.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s. 124.

[3] *"Şehir içinden geçen, Belkhab Nehri'nin on iki kolu şenrin çevresindeki bağ ve bahçelerin sulanmasına imkân sağlamaktaydı. Bölgede yapılan su bentleri ve sulama kanalları sayesinde araziler ve bahçeler sulanmaytaydı."* Bkz. İsmail Pırlanta (2014). *Büyük Selçuklular Döneminde Horasan'da Tarım ve Hayvancılık.* Ankara: İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Voluma 9/4 Spring Turkish Studies. ss. 991-992.

[4] Belhli meşhur âlimlerden bazıları: Tanınmmış coğrafyacı ve nücûm âlimi Ebu Zeyd Ahmed b. Sehl el-Belhî (ö.322/934); zâhid, sûfi ve muhaddis İbrahim b. Edhem (ö.161/778-166/783); mutasavvıf Mevlânâ Muhammed Bahaüddin Veled (ö. 1230); Mevleviyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf, âlim ve şair Mevlânâ Celaleddin-i Rumî (Belhî) (ö.1273); Horosanlı sûfi Ebu Ali Şakikî Belhî (ö. 153/770); müfessir Ebü'l-Kâsım Dâhhâk b. Müzâhim el-Hilâlî (ö.105/723); kelâmcı Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Ahmed İbn Mahmud el-Ka'bî el-Belhî (ö.319/931); astronom Ebu Ma'şer Cafer b. Muhammed Belhî (ö.272/884); Ebu Huzeyfe İshak b. Bişr b. Muhammed b. Abdullah b. Sâlim (ö.206/821); Allahyar-ı Belhî, Ebu Muhammed Harâmî b. Ali el-Beykendî, mantık, fıkıh, tefsir, astronom Şeyda-î Belhî, divanıyla ünlü Üstad Minûçehri-î Şast-Gele, Şairlerin Meliki Üstad Ebu'l-Kasım el-Hasan b. Ahmed Unsurî, Âtayî, Feyzî, Kemâlî, Mecnûnî, Hakim Nâsır-ı Husrev-î Belhî, Şairlerin İmamı Katran b. Mansur-ı Tirmizî, Bâba-î Belhî, Bîhûd-î Belhî, Turab-ı Belhî, Mevlâna Dûrî Belhî, Rebi' Belhî, Mevlâna Zulfî-i Belhî, Lâyık-ı Belhî, Reşidüddin-i Vatvat, Rabia-i Belhî, Müfid-i Belhî, Vûsal-i Belhî, Yektâ-i Belhî, Yegâne-i Belhî. Bkz. Shafiqullah Erkin (2005). *İslamlaşma Sürecinde Belh Şehri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta, ss. 77-86.

Nüfus açısından Belh şehrinin dörtte birini din adamları, fakihler ve bunlara bağlı müridler oluşturmakta idi.[5] Şehrin bir diğer özelliği de Ehl-i Sünnet akidesini güçlendirmek, Şiî-Bâtınî düşüncesine karşı halkı bilinçlendirmek üzere açılan Nizamiye Medreseleri zincirinin önemli bir halkasına sahip olmasıydı. Bilindiği üzere Nizamiye Medreseleri, Sünnî düşünceyi ihya etmekle kalmamış, birçok önemli âlimin yetişmesine de zemin hazırlamıştır.[6]

1200'lü yıllarda Harizmşah sultanı Muhammed Harezmşah'ın farklı din, görüş ve fikirlere karşı müsamahalı yaklaşımı, şehirde birçok İslamî akımın da varlığını mümkün kılmaktaydı.[7] Sufizmin yaygın kabul gördüğü şehirde, Mu'tezile ve Kerramiye mezhebine bağlı olanlar sürekli tartışıyorlar; Eş'ariler ise Mu'tezile ile Kerramiye'ye muhalefet ediyorlar, bölgede çoğunlukta olan Hanefiler ve sufîlerle mücadele ediyorlardı. Sufî vaizler ve Hanefî fakihler, Eş'arî kelâmcıları ile Mu'tezilî imamları sapıklıkla suçluyorlardı. Sultan Muhammed Harezmşah'ın tartışmalara müdahale etmeyen müsamahalı tavrını zaman zaman vaazlarında açıktan eleştirenler de mevcuttu.[8]

Mevlâna, Belh'te ilmiyle tanınmış Hatiboğulları denen bir aileye mensuptu. Annesi, Emir Rükneddin'in kızı Mü'mine Hatun'du.[9] Babası Bahaüddin Veled, tefsir, hadîs, fıkıh ve kelâm gibi zahir ilimlerin yanında tasavvufî malumat hususunda da dönemin ünlü âlimlerinden biriydi. Bahaâeddin Veled, Mevlânâ'nın doğduğu sıralarda, 1204-121 yılları arasında Belh'e yakın Vahş kasabasıyla irtibatlı olmalıdır.[10] Zira vaazlarında, kendisini aklî ilimlere karşı olmakla suçlayan Fahreddin er-Râzî'yi,[11] dönemin sultanı Hârizmşah Alâeddin Muhammed Tekiş'i, Belh ve Vahş kadılarını eleştiriyordu:[12] *"Baha Veled hazretleri minberde vaaz*

[5] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, ss. 40-41.

[6] Ahmet Ocak (2011). *Medrese Geleneği İçinde Nizamiye Medreseleri'nin Önemi ve İlim Dünyasına Kazandırdığı Yenilikler.*(Editör: M. Demirci, A. Temizel, M. Ali Hacıgömen, S. Solmaz). Konya: II. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu, Selçuklularda Bilim ve Düşünce. ss. 441-462.

[7] Mehmet Ali Çakmak ve Ercenk Hamarat (2015). *İnkişaftan İnhitata Bir Türk Sultanı Alaaddin Muhammed Harzemşah (1200-1220).* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Sayı 23. ss. 125-148

[8] Mürsel Öztürk (2012). *Doğu'nun Ortak Mirası*. İstanbul: İlk Harf Yayınları. s. 114.

[9] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, ss. 40-41.

[10] Franklin Lewis (2008). *Mevlânâ Geçmiş ve Şimdi.*(Çev. Gül Çağalı Güven, Hamide Koyukan). *Doğu ve Batı*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi. s.79.

[11] Ramazan Altıntaş(2006). *Mevlânâ'nın (ö.672/1273) "Kelâm"*ı. Çanakkale: Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri. ss.188-190

[12] M. Nazif Şahinoğlu (1991). Bahâeddin Veled. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4. Cilt. s. 460.

esnasında Fahreddin-i Râzî ve Muhammed Hârizmşâh'a daima bid'atçı der ve ayna gibi her birinin halini aynen gösterirdi. Onlar Baha Veled'in bu kafalarına vururcasına azarlamasından ve toksözlülüğünden son derece incinirlerdi. Fakat ona karşı kendilerinde ne söz söylemeğe mecal ve ne de cevap ve suale imkân vardı." [13]

Sûfî eğilimli bir fakih ve meşhur bir vaiz olarak Bahaüddin Veled'in Belh ve Horasan'da birçok müridi bulunmaktaydı. O dönemlerde vaaz meclisi ders gibi olur; tartışılan konular, okunan şiirler, ele alınan mevzular halk arasında dilden dile yayılırdı. Bahaüddin Veled'in Semerkand, Belh, Horasan ve Vahş şehirlerinde yaptığı vaazlara çok sayıda insan katılırdı. Halk, ona, "Sultânü'l-Ulemâ" lakabını uygun görmüştü:[14] *"Baha Veled Horosan ülkesinde "Sultan-ül-Ulemâ" diye anılır ve bu adla tanınır.* "[15]

Bu sırada tasavvufa karşı olan Fahreddin Razî,[16] dönemin sultanını da yanına çekip Bahaüddin Veled'e karşı cephe aldı.[17] Bahaüddin Veled'in halk arasında yaptığı bir vaazında, Fahrüddin Razî ile Sultan Muhammed Harzemşah'ı isim vererek ağır bir şekilde eleştirmesi, dönemin önde gelen yönetici ve âlimleriyle arasının açılmasına neden oldu:[18] *"Sultanü'l-Ulema'nın sonsuz kerametleri ve veliliğinin zuhuru Horosan Belh başkentinde yayılınca… zorbaları ve dünya ululanını kendine bağlayınca İmam Fahreddin-i Râzî, Kadı Zeyn-i Ferâzî, Cemaleddin-i Hasirî ve Tac-ı Zeyd, Amîd-i Mervezî, İbn Kadi-i Sıddık, Şemseddin-i Hânî, Reşîd-i Kubâyî ve Kadi-yi Vahş (Allah onlara rahmet etsin) gibi bilginler ve filazoflar, ilim perdesi gözlerini kapadığından, bu fâni dünya ile ilgili garez ve ödünleri (ivazları) yüzünden ona dil uzattılar. Fakirlere yaraşır bir tarzda kötülükler yaptılar. Kıskançlara yaraşır şeyler söylediler, onun kıymetli hatırını kırmağa çalıştılar."*[19]

Buna karşın Bahaüddin Veled, kendisini eleştirenleri "bid'at ehli" olarak tanımlıyor; aklı, vahiyden üstün tuttuklarını, dinin ilahî vahye dayalı soyut bir sistem olup fikir ve akıl yürütmelere dayalı felsefî bir sistem olmadığını, peygamberlerin de

[13] Ahmet Eflâkî (1995). *Âriflerin Menkıbeleri.*(Çev. Tahsin Yazıcı). İstanbul: MEB Yayınları. s.170.

[14] Öztürk (2012). a.g.e, s.115

[15] Ahmet Eflâkî (1995). a.g.e, s. 169.

[16] Mustakim Arıcı (2011). VII/VIII. Yüzyıl İslâm Düşüncesinde Fahreddin Râzî Ekolü. *İslam Araştırmaları Dergisi.* Sayı: 26. ss. 1-37.

[17] Altıntaş (2006). a.g.m, ss.188-192

[18] Reşat Öngören (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 29.Cilt. s.441.

[19] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.169.

filozof olmadığını savunuyordu:[20] *"Nihayet bir gün yine Baha Veled vaazda çoşmuştu: Heyecana gelerek: Ey Fahreddin-i Râzî, ey Muhammed Hârizmşâh ve diğer bid'atçılar! Biliniz ve haberdar olunuz ki, siz rahata kavuşup yüz bin gönlü ve birçok ilâhî devletleri bırakarak kendinizi karanlığa attınız."*[21]

"Baha Veled daima hâkimlerin, filozofların ve onlardan başkaların gittikleri yolu reddeder, şeriat sahibine uyar ve onları peygamberin dinine teşvik ederdi. Onun bu tarzdaki sözleri haddi aşınca pek tabii olarak (hakîmler ve filozoflar) sıkıldı ve kızdılar. Hemen ikiyüzlülükte bulunmak için söz birliği ettiler ve Hârizmşah'ın huzurunda Baha Veled'i kötülemek hususunda pek ileri gittiler. Bahâ Veled'e kötülükler yapmaya koyuldular. Şöyle ki: 'Bahâ Veled, Belh halkını tamamiyle kendine bağlamıştır. Bize ve size asla itibar etmiyor ve zâhir ilmi, bâtın ilmin bir dalı olarak farz ediyor. Emr-i ma'rufla kendini meşhur ederek birkaç gün içinde saltanat tahtına kastedecek. Bütün halkın aşağı tabakası ve ayak takımı onunla birleşmişlerdir. Bu hususta hemen bunu önlemek için düşünmek ve çareler aramak lazımdır' dediler."[22]

İdarî kademe ve dönemin âlimleriyle arasının açıldığı bu sırada bir de Bahaüddin Veled'in isyan hazırlığı içinde olduğu şayiası yayıldı. Bunun üzerine Harizmşâh Alâeddin Muhammed, Bahaüddin Veled'e adamlarını göndererek Belh'i ve Harzemşah ülkesini terk etmesini istedi:[23] *"Muhammed Hârizmşâh, haslarından bir haberciyi Sultanü'l-Ulemâ'ya göndererek dedi ki; şeyhimiz eğer Belh ülkesini kabul ederse, bu günden itibaren padişahlık, ülkeler ve askerler onun olsun ve bana da başka bir ülkeye gitmem için müsaade etsin. Ben de oraya gidip yerleşeyim, çünkü bir ülkede iki padişahın bulunması uygun olmaz. Tanrı'ya hamd olsun, ona iki çeşit saltanat verilmiştir: Birincisi dünya, ikincisi ahiret saltanatıdır. Eğer bu dünya saltanatını bize verip ondan vazgeçselerdi bu çok geniş bir yardım ve büyük bir lütuf olacaktı.*

Sultanın habercisi bu suretle elçilik ödevini yerine getirince Baha Veled hazretleri ona: 'İslâm sulatanına selâm söyle, bu dünyanın fâni ülkeleri, askerleri, hazineleri, taht ve talihleri padişahlara yaraşır. Biz dervişiz, bize memleket ve

[20] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 42.
[21] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.170.
[22] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.171.
[23] Reşat Öngören (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cilt. s.441.

saltanat uygun düşmez… Biz gönül hoşluğuyla sefer edelim de sultan kendi uyruğu ve dostlariyle başbaşa kalsın' dedi"[24]

Muhtemelen 1211-1213 yılları arasında Belh'ten ayrılmış olan Bahaüddin Veled'in bu sırada ellili yaşlarda olduğu; [25] büyük oğlu Alaüddin yedi, Celaleddin'in ise beş yaşında olduğu belirtilmektedir: *"Derler ki, Mevlânâ Celâleddin hazretleri o sırada beş, kardeşi Muhammed Ala'addin ise yedi yaşında idi."*[26]

Bahaüddin Veled'in üç yüz deveden oluşan göç kervanı,[27] evvela henüz Hârizmşah'ın hâkimiyeti altına girmemiş olan Semerkant'a geçti. Zira İbnü'l-Esir ve Cüveynî, Semerkant'ın 1212 yılında Sultan Muhammed b. Tekiş tarafından kuşatılması ve zapt edilmesi esnasında Mevlânâ ve Bâhaeddin Veled'in de şehirde olduklarını söylemektedirler. Semerkant Hârezmşahların eline geçince, Sultan Muhammed b. Tekiş şehri devletin başkenti yaptı. Bu durumda Bâhaeddin Veled, tekrar Belh'e dönmüş ve 1219 yılında Moğol baskıları[28] başlayana dek Belh'te yedi veya sekiz yıl kalarak müritlerinin eğitimine devam etmiştir.[29]

Cengiz Han'ın 1220 yılının başlarında Buhara'yı, akabinde Semerkant'ı alarak yağmalaması[30] üzerine, Bâhaeddin Veled de 1219 yılının sonlarında hacca gitmek üzere Belh'ten ayrılarak kervanla Nişabur'a geçti. Burada Ferîdüddin Attâr tarafından karşılandı. Attâr, bu esnada on üç yaşı civarında olan Mevlânâ'ya *Esrârnâme* adlı eserini hediye etti.[31] Nişabur'dan Abbasî başkenti Bağdad'a geçti. Burada aralarında Şeyh Ebû Hafs Ömer es-Sühreverdî'nin de bulunduğu büyük bir kalabalık tarafından karşılandı:[32] *"Bağdad'ın ululari ve küçükleri Şeyh'le birlikte tam bir aşk ve doğrulukla Baha Veled'i karşılamağa gittiler. Birbirleriyle karşılaşınca, Suhreverdi katırdan inip nezaketle Baha Veled'in dizini öptü; hizmette bulundu ve kendi hanâkahına doğru yürüdü. Sultanu'l-Ulemâ: 'İmamlara medrese*

[24] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, ss.171-172.

[25] Adnan Karaismailoğlu (2007). Mevlâna Celâleddin Muhammed.(Ed. Mehmet Babayiğit). *Mevlâna Ocağı.* Kombassan Vakfı Yayınları. Konya. ss. 1-2-3-5.

[26] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.175.

[27] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.173.

[28] Gonca Sutay (2018). Moğol İstilasının Zorunlu Göçü İle Anadolu'da Yükselen Değer: Sultan'ul Ulema Bahaeddin Veled ve Ailesi. *II. İnternational Social Sciences and Humanities Berlin Conference.* Sayı 2(1). ss. 44-65.

[29] M. Nazif Şahinoğlu (1991). Bahâeddin Veled. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4. Cilt. s. 461.

[30] Osman Aydınlı (2009). Semerkant. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 36. Cilt. s. 483.

[31] M. Nazif Şahinoğlu (1991). Bahâeddin Veled. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 4. Cilt. s. 461.

[32] M. Nazif Şahinoğlu (1991). Bahâeddin Veled. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4. Cilt. s. 461.

daha münasiptir' diye buyurup Muntansıri'ye medresesine indiler. Suhreverdi, bizzat onun çizmelerini çekerek ölçüsüz iltifatta bulundu. Baha Veled: 'Biz burada demir atıp kalmak istiyorduk; fakat yalnız aziz olan Tanrı isterse, Şeyh'in hizmetine tercih ederek Mekke'ye (Beytullah'a) gitmek üzere ihrama büründük'. dedi"[33]

"Baha Veled daha Bağdad'dan hareket etmemişti ki, Cengiz'in beş yüz bine yakın Moğol askeriyle Belh'i muhasara etmiş olduğu ve Horasan'ın bu kadar şehrini harap ve yağma ettikleri, sayısız esir aldıkları haberi geldi."[34]

Bağdad'dan Kufe'ye, oradan Mekke'ye giden Baha Veled, hac dönüşü Kudüs, Şam, Halep üzerinden 1220 yılında Malatya'ya, oradan da Erzincan'a geçti:[35]
"Baha Veled, Kûfe yolundan Kâbe'ye hareket etti. Ulu Kâbe'yi ziyaretten dönünce Şam'a geldi. O zaman, orada Melikü'l-Eşref hükümdardı. Şam halkı, Baha Veled'e büyük bir rağbet göstererek orada kalmasını istediler. O, 'Tanrı yurdumuzun Rum ülkesinde olmasını buyuruyor' diyerek razı olmdı ve: 'Bizim toprağımız Konya başkentindedir.' dedi. Malatya'dan çıktıkları 614.H (1226 M.) senesinde, Cengiz Han ölmüş; oğlu Oktay Hanı da babasının yerine geçirmişlerdi. Sultan Alâaddin de Rum saltanatı tahtına yeni oturmuştu."[36]

Bu sırada Mengücekoğullarının başkenti olan Erzincan'da ilim ehli ve şairleri destekleyen Sultan Fahruddin hüküm sürmekteydi. İki yıla yakın Erzincan'da kaldılar. Karaman valisi Emir Musa'dan gelen davet üzerine Larende'ye yerleştiler:[37]
"Bahâ Veled hazretleri, oradan konak konak Konya'ya tâbi olan Larende şehrine ulaştı. Orada İslâm sultanı Alâaddin Keykubad'ın naiplerinden Emîr Musa, o ilin subaşısı ve hâkimi olup; çok kahraman, temiz ve sadık bir Türk'tü. O, Bahâ Veled gibi bir adamın; Horosan ülkesinden geldiğini işitince ve böyle bir güneşin başka bir yerde kolayca parlamıyacağını da bilince, bütün şehir halkı ve askerlerle birlikte yaya olarak onu karşıladı. Hepsi, onun müridi oldu. Her ne kadar Emir Musa, Bahâ Veled'i sarayına çağırdıysa da Baha Veled râzı olmadı ve mutlaka bir medrese istedi. (Bunun üzerine) Emir Musa hazretleri, şehrin ortasında, onun için bir medrese yapmalarını emretti."[38]

---

[33] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 177.
[34] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 180.
[35] M. Nazif Şahinoğlu (1991). Bahâeddin Veled. *TDV İslâm Ansiklobedisi* . 4. Cilt. s. 461.
[36] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 182.
[37] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 46.
[38] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.185.

Bâhaeddin Veled, 1224-1225 yılları arasında on yedi-on sekiz yaşlarında olan oğlu Mevlânâ'yı, göç kafilesinde yer alan yakın dostu ve müridi Hâce Şerefeddin Lâlâ-yı Semerkandî'nin kızı Gevher Banu Hatun ile evlendirdi. Sultan Veled (Bahâeddin Muhammed Veled) ve Alâedin Muhammed adındaki çocukları Larende'de dünyaya geldiler:[39] *"Mevlânâ Celaleddin Muhammed buluğa erdi. Onu, Semerkandlı Hoca Şerefeddin Lâlâ'nın kızıyla evlendirdiler. Şerefeddin Lâlâ, soyu sopu temiz ve asîl bir adamdı. Onun güzellikte, letafette ahlâk ve yüz güzelliğinde eşi olmıyan Gevher Hatun adında bir kızı vardı. Onu, büyük bir düğün yaparak (Mevlânâ Celâleddin'e verdiler). 623 H.(1226 M.) de Sultan Veled ve Alâaddin, o hatundan dünyaya geldiler."*[40]

Yaklaşık sekiz yıl süren bu yolculuk esnasında Mevlâna, İslam dünyasının en önemli şehirlerini, dönemin ünlü âlim ve sufîlerini de tanıma imkânı bulmuştu.[41] Nihayet Bahâüddin Veled, Selçuklu sultanı Alâeddin Keykubad'ın daveti üzerine Selçukluların başkenti Konya'ya geçti.[42] Konya'da büyük bir ilgiyle karşılanan Bahâüddin Veled, Cuma ve Pazartesi günleri halka vaaz ediyor; diğer günler öğleye kadar öğrencileri, öğleden sonra da müritleriyle meşgul oluyordu. Müderrisler, emirler, vezirler hatta Sultan dahi derslerine katılıyordu:[43] "*Bahâ Veled hazretleri de çocukları ve dostlarını da alarak Konya başkentine hareket etti. Sultanu'l-Ulemâ'nın geldiği haberi, sultanu'l-umerâya (emirlerin sultanına yani padişaha) erişince, bütün kalem erbabı ve alem sahipleri, Konya ahalisi ile birlikte onu karşılamağa çıktılar."*[44]

Bahâüddin Veled, iki yıl Konya Altınapa (Altun-aba/Altunpâ) Medresesi'nde müderrislik yaptı:[45] *"Sultanın niyeti, Sultanu'l-Ulemâ'ya, kendi sarayının holünde yer hazırlamak ve onu orada misafir etmekti. Mevlânâ Bahâ Veled, kabul etmedi ve 'imamlara medrese, şeyhlere hânakah, emîrlere saray, tüccarlara han, başıboş gezenlere zaviyeler, gariplere kervansaraylar münasiptir' buyurup Altunapa*

[39] M. Nazif Şahinoğlu (1991). *Bahâeddin Veled.* TDV. 4. Cilt. ss. 461.

[40] Ahmet Eflâkî (1995). a.g.e, ss. 185-186.

[41] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, ss. 43-47.

[42] Neriman Güneş (2014). *Türkiye Selçukluları'nda Mutasavvıflar (1075-1308).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. ss. 38-39

[43] Şahinoğlu, M. Nazif (1991). Bahâeddin Veled. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 4. Cilt. s. 461.

[44] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.188.

[45] Öngören, R. (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cilt. s. 442.

medresesine indi. Derler ki, Konya'da o zamana kadar ondan başka medrese yoktu ve şehrin kalesini de daha yapmamışlardı."[46]

Bahâüddin Veled bir süre sonra hastalandı. Hastalığı sırasında Sultan tarafından da ziyaret edildi. Bu ziyaretten üç gün sonra Bâhaeddin Veled, 23 Şubat 1231 tarihinde vefat etti. İsteği üzerine, Alâeddin Keykubad tarafından kendisine bağışlanan "gül bahçesi" denilen yere defnedildi. Mevlâna da vefatında buraya gömülmeyi istemiş; bu yer önce türbe, sonra pir evi sıfatıyla Mevleviliğin ana merkezi haline gelmiştir:[47] *"Bir süre geçince, Bahâüddin Veled yatağa düştü. Sultan kalkıp ona saygılarını sunmağa ve hatırını sunmağa geldi. Bir hayli ağlıyarak: 'Ben, Sultanu'l-Ulemâ'nın tam bir bağımsızlıkla tahta oturmasını, benim de onun askerleri olarak fetihler yapmamı ve zaferler kazanmamı isterdim.' dedi. Mevlânâ hazretleri: 'Senin bu niyetin doğru ise, o halde benim şahadet âleminden saâdet âlemine sefer edeceğime ve senin de ruhlar âlemine ulaşmana az kaldığı kesinleşti' buyurdu. Üç gün sonra 18 Rebiyülahir 628 (23 Şubat 1231) Cuma gününün kuşluk vaktinde kudretli Tanrı'nın rahmetine kavuşup 'gerçeklik makamında, çok kudretli bir padişah katında' yerleşti."*[48]

Babası Baâüddin Veled'in vefatının akabinde irşat görevini üstlenen Mevlânâ, babasının yerine geçerek müderrislik yapmaya başladı. Bahâüddin Veled'in halifelerinden olan Seyyid Burhaneddin-i Tirmizî, Kayseri'de ilim ve irşat faaliyetlerini yürütüyordu. Daha önce Belh'te bulunduğu sırada Mevlânâ'ya hocalık yapmış olan Tirmizî, şeyhini ziyaret etmek maksadıyla Konya'ya gelince şeyhinin vefat haberini aldı. Konya'da Tirmizî ile görüşen Mevlâna, kendisine intisab ederek onun mürşidliğinde "seyr ü sülük" denilen tarikat eğitimine başladı:[49] *"Mevlâna, Seyyid-i Sırdan hazretlerini sorduğu ilimlerin hepsine türlü cevaplar verdi. Bunun üzerine Seyyid-i Sırdan kalkıp, Hüdavendigâr'ın ayağının altını öpmeğe başladı ve bir hayli âferinlerde bulunup: "Din ve yakîn ilminde babanı hayli geçmişsin, fakat babanın hem 'kal' ilmi tamamdı, hem de o 'hal' ilmini tamamiyle biliyordu. Bu günden sonra senin 'hal'e girişmeni istiyorum. Bu peygamber ve velilerin ilmidir. O ilme 'ledün ilmi" derler: 'Biz ona yanımızdaki ilimden verdik' bu ilimden ibarettir. O*

[46] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 189.
[47] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, ss. 48-49.
[48] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s.192.
[49] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s.40-41

mâna şeyh hazretlerinden bana ulaşmıştır, onu yine benden al ki bütün hallerde zâhir ve bâtın bakımından babanın vârisi ve onun aynı olasın. Her neye işaret etti ise Mevlânâ ona itaat ederek Seyyid hazretlerini kendi medresesine getirdi…"[50]

Bu süreç zarfında Mevlâna, ilmî açıdan derinleşmek için önce Haleb'e gitti. Orada, Hallâviyye Medresesi'nde şehrin idarecilerinden de olan Kemâleddin İbnü'l-Adîm'den ders aldı. Sonra Şam'a geçti. Mukaddemiyye Medresesi'nde dört yıl ders okudu. Şam'da bulunduğu yıllarda Muhyiddin Arabî, Sadeddîn-i Hammûye, Osmân-ı Rûmî, Evhadüddîn-i Kirmânî ve Sadreddin Konevî gibi âlimlerle irtibat içinde oldu:[51] *"Baha Veled hazretleri yokluk âleminden varlık âlemine göçtüğünün ikinci senesinde Mevlânâ hazretleri, zâhir ilimlerinde derinleşmek ve kemâlini mükemmeliyete ulaştırmak için Şam'a hareket etti."*[52] *"Mevlânâ hazretleri mübarek Şam'a ulaştığı vakit, Şam'ın bilginleri ve zamanın uluları onu karşılayarak Mukaddemiye medresesine indirip çok hizmetlerde bulundular. Mevlânâ tam bir riyazetle din ilmi ile meşgul oldu.* [53]

Böylece Mevlâna, dönemin en büyük âlimlerinden Arap dili ve edebiyatı, lügat, fıkıh, hadis ve tefsir gibi alanlar başta olmak üzere birçok ilmî alanda icazet aldı. Şam dönüşü, mürşidi Seyyid Burhaneddin-i Tirmizî'nin bulunduğu Kayseri'ye geçti. Tirmizî, onu halvete sokarak üst üste üç kez "Erba'în" çıkarttırdı:[54] *"Mevlânâ hazretleri Rum'a hareket etti. Kayseri'ye ulaştıkları vakit, ulu bilginler ve ârifler onu karşılamağa gittiler ve ağırladılar. Sâhib İsfahânî, Mevlânâ'yı sarayına götürmek istiyordu; fakat Seyyid Burhaneddin: 'Büyük Mevlânâ Bahâ Veled'in âdeti medreseye inmekti' diyerek Mevlânâ'nın saraya gitmesine müsaade etmedi. Mevlânâ hazretleri, kalabalıktan kurtulup yalnız kalınca Seyyid hazretleri inayet yolu ile 'Tanrı'ya hamd ve minnet olsun ki bütün zâhir ilimlerde babandan yüz misli ilerdesin, fakat ledün ilminin incilerini de açıklaman için bâtın ilimlerine de dalmanı istiyorum. Benim arzum, senin benim önümde bir halvet (çile) çıkarmandır.' buyurdu."*[55]

---

[50] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, ss. 223-224.

[51] Öngören, R. (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cilt. s. 442

[52] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 245.

[53] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 251.

[54] Reşat Öngören (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cilt. s. 442

[55] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, ss. 251-252.

Mevlâna ile Seyyid Burhaneddin-i Tirmizî Konya'ya birlikte döndüler. Bir süre tasavvufî sohbetlerde bulunan Seyyid Burhaneddin-i Tirmizî, Mevlânâ'nın kalması yönündeki ısrarlarına rağmen Kayseri'ye geri döndü ve 1241 yılında vefat etti.

Mevlânâ, Seyyid Burhaneddin'in vefatından beş yıl sonra Konya'da Şems-i Tebrîzî ile tanıştı. Bir süre sonra, Mevlânâ'nın müridlerini ihmal edip irşad faaliyetlerini kesercesine bütün vaktini Şems ile geçirmesi hoşnutsuzluğa sebebiyet verdi. Bunu fark eden Şems haber vermeden Konya'dan ayrıldı. Şems'in Şam'da olduğunu öğrenen Mevlânâ, dönmesi için mektuplar yazdı. Hatta bu sırada "hindibârî" denilen yas tutanların giydiği önü açık bir hırkayla dolaştığı, bal rengi külah taktığı ve dört haneli olan rebâbı altı hâneli yaptırdığı rivayet olunur.[56] Eflâkî[57] ve Ferîdun Sipehsâlâr da Mevlânâ'yı semâ yapmaya Şems'in teşvik ettiğini ve Mevlânâ'nın bu ayrılık döneminde semâ meclislerini başlattığını belirtir:[58] *"Mevlânâ'nın Şems ile o sohbetleri ve halktan tamamiyle alâkasını kesip yaptığı halvetleri haddi aşınca, bütün Konya halkı ayaklandılar. Mevlânâ'nın bütün dost ve muhibleri kıskançlıklarından birbirlerine girdiler. Hiç kimse, bu adamın kim olduğunu ve nereden geldiğini bilmiyordu. Sonunda hepsi birleşerek bu büyük adamın aleyhine yürüdüler. Dostlar arasında büyük bir çözüntü oldu. 21 Şevval 643 (9 Mart 1246) Perşembe günü Şems kayboldu. Bir ay kadar kendisini aradılar. Fakat ne olduğuna ve nereye gittiğine dair hiçbir iz elde edemediler. Bunun üzerine Mevlânâ buyurdu, kendisine hindibarî denilen kumaştan bir fereci yaptılar. Başına da bal renginde yünden yapılmış bir külâh geçirdi. Hindibarî'den yapılmış elbiseyi o vilâyette matemlilerin giydiklerini söylerler."*[59]

Bir süre sonra Şems, Şam'dan geri döndüğünde, Mevlânâ ile medresede altı ay boyunca ilim sohbetleri yapar. Bu süre boyunca yanlarına oğlu Sultan Veled ile Selâhaddîn Zerkûb'dan başkası giremez. Bu sırada Mevlânâ, evlatlığı olan Kimyâ Hatun ile Şems'i evlendirir. Fakat Şems'e süikast teşebbüsünde bulunulunca, Şems Konya'yı terk eder ve bir daha kendisinden haber alınamaz. Bu ayrılık karşısında Mevlânâ, başına duman rengi bir sarık sarar ve aşkla şiirler söyleyip gece gündüz ara

[56] Reşat Öngören (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cilt. s. 442

[57] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, ss. 258-259-260.

[58] Şimşekler, N. (2009). Ferîdun Sipehsâlâr. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 37.Cilt. s. 260.

[59] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 258.

vermeksizin semâ yapmaya başlar. Şems'i bulmak için Şam'a dört sefer yapar, fakat her defasında eli boş olarak geri döner.

Şems-i Tebrizî'den sonra Selâhaddîn-i Zerkûb'la dost meclisleri düzenleyen Mevlânâ, oğlu Sultan Veled'i Selâhaddîn-i Zerkûb'un kızı Fatma Hatun ile evlendirdi. Selâhaddîn-i Zerkûb'un vefatından sonra hilâfet makamına Hüsâmeddin Çelebi'yi geçirdi. Mesnevî'nin yazılması da Hüsâmeddin Çelebi'nin teşvikleriyle bu sırada oldu. Şems-i Tebrîzî'yi güneşe, Selâhaddîn Zerkûb'u aya, Hüsâmeddin Çelebi'yi de yıldızlara benzeten Mevlânâ, 1273 yılında vefat edince Hüsâmeddin Çelebi on yıl hilâfet vazifesini yerine getirdi. Ondan sonra da Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled hilâfet makamına geçti.[60]

2.1.1.2. Mevleviyye Tarikati

Moğol istilasıyla[61] birlikte İslam dünyasının işgale uğrayan yerlerinden Anadolu'ya doğru kitlesel göçler yaşanmıştır. Bu göçmenler içinde Horosan bölgesinden Anadolu'ya göç eden mutasavvıflar da mevcuttur.[62] "*Horosan erenleri"*[63] olarak adlandırılan bu inanç önderleri, yerleştikleri bölgelerde sosyal ve kültürel teşkilatlar tesis edip halkı irşad ederek yol gösterici olmuşlardır.[64]

---

[60] Reşat Öngören (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 29.Cilt. ss. 442-445.

[61] *"XIII. yüzyılın ortalarında Anadolu Selçuklu Devleti zayıflamağa başlamıştır. Taht kavgalarının ve Moğol istilalarının yarattığı siyasal ve ekonomik sarsıntılar ve güçlükler yanında Moğolların yaptıkları zülüm ve halktan alınan vergiler herkesi canından bezdirmiş, halk huzur ve teselliyi tekkelerin manevi havasında bulmaya çalışmıştır. Şehirlerde yaşayarak ticaret ve zanaatle uğraşan halk, ahi reislerinin idaresinde teşkilatlanmışlardır. Ahi, Arapça 'kardeşim' anlamında bir kelimedir. Ahilikte geçerli olan en önemli vasıflar kardeşlik, yiğitlik, el açıklığı ve cömertliktir. Ahilikle aynı vasıfları taşıyan fütüvvet de eski bir esnaf teşkilatıdır. Fütüvvet, XVIII. yüzyılda Anadolu'da çok yaygın olan tasavvuf düşüncesinden etkilenmiştir. Bu yüzden fütüvvete esnaf teşkilatı denilmektedir. Ahiler herhangi bir hücuma karşı şehirlerini korudukları gibi, fütüvveti etkileyen tasavvuf düşüncesinin şehirli halk arasında yayılıp yerleşmesine de yardım etmişlerdir."* Bkz. Hasibe Mazıoğlu (2014).*Eski Türk Edebiyatı Makaleleri.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. ss. 113-114.

[62] Osman Turan (2003) *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Târihi.* 14. Basım. İstanbul: Ötüken Basımevi. s. 234.

[63] Fuat Köprülü ve Franz Babınger (1996). *Anadolu'da İslamiyet.*1. Basım. İstanbul: İnsan Yayınları. s .63.

[64] *"'Horosan Erenleri' tâbiri Ahmed-i Yesevî bağlıları için kullanılır. Onların sayısında muhtelif rivayetler vardır. Bir rivâyete göre 99.000, bir diğer rivâyete göre ise 12.000 talebesi vardır. Başka bir rivayete göre ise bağlılarının 12.000'i Yesevî'nin yaşadığı muhitte, 99.000'i ise uzak ülkelerdedir. Bunlara ilâve olarak 'Horasan Erenleri' XIII. yüzyıl Anadolu Selçukluları devrinde kendisinden en çok söz edilen topluluktur. Tarihçilerin en çok söz ettiği yönleri ise onların 'velâyet-meâb, kerâmet-iktisâb' yâni 'kâmil' birer insân/mürebbi olmalarıdır. Onlardan Anadolu'ya gelenler arasında adı geçenler ise Niyâzaba'da Avşar Baba, Merzifon'da Pîr Dede, Karadeniz-Botova'da Akyazılı, Filibe yolu üzerinde Adatepe'de Kıdemli Baba Sultân, Bursa'da Geyikli Baba, Abdal Musâ, Unkapanın'da Horaz Dede, 600/1203-4'de Anadolu'ya gelen Bozok sancağı civarında Osman Dede tekkesini yaptıran Emir Çin Osman, Zile'de Şeyh Nusret, Tokat'ta Gajgaj Dede, Sulucakarahöyük'te Hacı Bektâş-ı Velî, Konyya'da Mevlânâ, İstanbul'da Karaca Ahmed, Bigadiç'te Barak Emre, Karaman'da Yunus Emre, Kayseri'de Ahî Evren Dede, Kırım ve Balkanlar'da Sarı Saltık ve daha niceleridir. Hacım Sultân Velâyetnâmesi'ne göre Hacı Bektâş da bir Horasan Ereni, yâni Yesevî bağlısıdır.*" Bkz. Mehmet Hakan Alşan (2006). *Horasan Erenleri Melâmetîler Abdalân-ı Rûm, Gazîyân-ı Rûmi, Ahîyân-ı Rûm.* İstanbul: Karakutu Yayınları, ss. 29-30.

Anadolu'nun İslamlaşmasında[65] bu tarikat ve sûfilerin faaliyetlerinin önemli rollleri olmuştur.[66] Özellikle de Mevlevîye[67] Kâzerûnîye, Haydarîye, Kübrevîye, Rifâîye, Yesevîye, Bektaşîye, Kalenderîye, Sühreverdîye, Vefâîye, Ekberîye gibi tarikatlar bu dönemin etkin teşkilatlarıdır. Sultalar ve eşleri, devlet adamları ve zengin kişiler tarafından inşa edilen tekke ve zaviyelerde yetişen âlimler, İslâm dininin kaidelerini müritlerine ve halka öğretmişlerdir.[68]

Mevlânâ da yaşadığı süre zarfında Selçuklu hükümdar ve emirleriyle iyi ilişkiler geliştirmiş; onlar da Mevlânâ'nın sohbetlerine iştirak etmişlerdir.[69] Nitekim Mevlânâ'nın bir mutasavvıf olarak halkı irşad etmek amacıyla kaleme aldığı eserlerde, bu hükümdar ve emirler vesilesiyle Anadolu'nun XIII. yüzyıldaki siyasî, iktisadî ve kültür hayatıyla ilgili önemli bilgilere de ulaşmak mümkündür.[70] Yine XIII. yüzyılda Anadolu'ya gerçekleşen entelektüel göçleri[71] ve bunun mekâna yansımalarını da keşfetmek imkân dâhilindedir.[72]

Hanefî-Maturidî fıkıh geleneğini ve Kübrevî tarikatını benimsemiş olan[73] Mevlânâ'nın tasavvufî düşünce sisteminin temellerini Kur'ân, Hadis, Necmeddin Kübrâ ve Kübrevîlik, Hakîm Senâî, Şems-i Tebrizî ve Vahdet-i Vücûd[74] oluşturur.[75]

---

[65] Ömer Lütfi Barkan (1942*). İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler.* Vakıflar Dergisi Sayı: 2. ss. 279-304.

[66] Alşan (2006). a.g.e, ss. 32-33.

[67] Mehmet Şeker (2004). Menâkibü'l-Ârifîn'e Göre Anadolu'nun Türk Yurdu Haline Gelişinde Mevlâna ve Mevlevîliğin Rolü. *III. Uluslararası Mevlâna Kongresi.* Konya. Selçuk Üniversitesi Matbaası. ss. 221-233.

[68] Neriman Güneş (2014). a.g.t, Önsöz XI.

[69] Kazım Paydaş (2007). *Mevlânâ Celâleddin'in Anadolu Selçukluları İle Olan Münasebetleri.* Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:18. ss. 23-24-25.

[70] Süleyman Özbek (2001). *Türkiye Selçuklularında Kültürel Hayat (Mevlananın Fihi Mafih ve Mesnevisine Göre).* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.1(41). ss. 41-58.

[71] *"Bu devri ayrıcalıklı kılan en önemli husus, Doğu'dan Batı'ya ve Batı'dan Doğu'ya doğru gerçekleşen entelektüel hareketliliktir. Bir yandan Moğolların baskılarıyla Batı'ya doğru gerçekleşen hareketlilik, Konya ve civarındaki şehirleri merkez haline getirmiştir. Selçuklu-Osmanlı düşünce ve bilim hayatı bu devrin bir ürünü olarak ortaya çıkmışken, bu entelektüel hareketlilik geniş bir kültür ve bilim coğrafyasını da ortaya çıkartmıştır."* Bkz. Ekrem Demirli (2015). *Tasavvufun Altın Çağı Konevî ve Takipçileri.* İstanbul: Sufi Kitap Yayınları. s.17.

[72] Şefik Can (2004). *Selçuklu Kültüründe Hz. Mevlâna'nın Yeri*. III. Uluslararası Mevlâna Kongresi. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası. ss. 205-206.

[73] *Mevlânâ, hiçbir vakit Mislümanlar arasında bir hizbi tutmuş, bir tarafı öbür taraftan üstün görmüş, tuttuğu yolu, şu veya bu tarafa bir propoganda âleti yapmıya kalkmış bir eren değildir. O, Varlık Birliği (Vahdet-i Vücûd) inancını, nazarî ve mistik bir sistem olarak kabul etmemiş, ona amelî ve insânî bir veçhe vermiştir."* Bkz. Abdülbaki Gölpınarlı (1963).*Mevlevî Âdâb ve Erkânı.* İstanbul: Yeni Matbaa. ss.129.

[74] *"Sûfî Vahdet-i Vücut felsefesi yahut Tevhidi aşağıda zikredilen meseleleri ihata eder: (a)Bütün varlığın esas menşei Hakikî Varlıktır. Bu Hakikat, Allah (İlâhî Zat), yahut Dünya (gizli Cevherin arazla zâhir oluşu) gibi düşünülebilir. (b) Zamanda yaratılış yoktur. Daimî ilerleme ilâhî Sıfat tecelliyatıdır. Kâinatın şekilleri değişirken ve geçerken fasılasız bir anda yenileşir; cevherinde Allah ile ebediyyeti birdir. Hiçbir zaman yoktur ki, Kendi bilgisinde tam olarak var olmasın. (c) Allah, hem herşeyde mevcuttur, bütün arızî şekillerdeki hudutlu*

Tarikat olarak herhangi bir kola ayrılmayan[76] Mevlevilik, sünni itikadın hâkim olduğu yerlerde inkişaf etmiştir. Mevlevî dervişleri de zevahir-i şer'e uygun hareket etmiştirlerdir.[77]

İlk dönem sûfilerce kullanılan muhabbet kavramına karşı Mevlâna da kendinden önce teorik temeleri atılmış olan tasavvufi aşk kavramını benimsemiş ve bu kavrama sosyal bir içerik kazandırmıştır.[78] Râbiatü'l-Adeviyye ile başlayan bu görüş[79] beşinci asırdan itibaren yazılan eserlerle bir aşk felsefesine dönüşmüştür. İbn Hazm (ö.456/1064) başlayarak Ahmed el-Gazzâli (ö.520/ 1126), Aynu'l-Kûdât Hemedâni (ö.5251131), Ruzbihan Baklî (ö. 606/1209), Feridüddin Attâr (ö. 618/ 1221), İbn Fârız (ö. 632/ 1235), İbn Arabî (638/1240) Fahredin Irâkî (688/1289) gibi sûfilerce işlenen tasaffuvî aşk mefhumu Mevlânâ (ö. 670/1273) ile sosyal bir yapıya sahip olmuştur.[80]

Her ne kadar Mevlevilik başlangıçta bir tarikat niteliğinde değilse de tarikatının pîri olarak Melânâ Celâleddîn-i Rûmî kabul edilir.[81] Halk, Mevlânâ'yı medresede ders veren bir molla olarak görmekteydi. Nitekim Mevlânâ da ders verdiği medresede ikâmet edip dinî konularda fetvalar vermekteydi.[82] Bundan dolayı

---

görünüşle, yücedir. Her görünüş üstünde ve ötesinde mânada o Mutlak Hakikattir. (d) İlahi Zat bilinemez. Allah, Kur'an'da bildirdiği İsimleri ve Sıfatları ile bize Kendini bildirir. Hakikatte aynı oldukları halde İlâhî Sıfatlar, bizim görüş noktamızdan muhteliftir ve birbirine zıttır. Bu farkedişler tabii hadiselere ait dünyayı meydana getirir. İyiyi kötüden ayırt ettirmeksizin Mutlak iyilik diye bilinir. Hakikat küresinde kötülük diye bir şey yoktur. (c) 'Mahlûkatı bilinmekliğim için yarattım' Kudsî Hadisine göre, Allah bilgisinin tam muhteviyatı kâinatta ve üstün olarak İnsanda görünür. Kâinat manzumesini içinde bulunan nizama göre tanzim eden ve harekete getiren Akl-ı Küll, kendinitam olarak İnsan-ı Kâmil'de açıklar. İnsan-ı Kâmil'in en mükemmel numunesi 'Nûru Âdem'le başlayıp Peygamberler silsilesini aydınlatan Muhammed'in önceden mevcut Hakikati veya Rûhudur. Onlardan sonra Muhammed'in mânevî vârisleri olan Müslüman Velîlerin Kutbudur. Peygamber olsun, Velî olsun, İnsan-ı Kâmil, Allah ile birliğini idrâk eder. O, yani İnsan-ı Kâmil, Hakk'ın gerçek tasviri, zuhurudur. Binaenaleyh yaradılışın illet-i gaiyesidir. Ancak O'nunla Allah tam olarak bilinir. Bunlar, Rûmî'nin şairliğinin temelini teşkil eden mevzulardan bazılarıdır." Bkz. Reynold A. Nicholson (1973). *Mevlâna Celâleddin Rûmî.* (Çev. Ayten Lermioğlu). Tercüman 1001 Temel Eser. İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları. ss. 21-22-23.

[75] Mehmet Necmettin Bardakçı (2007). *Mevlânâ'nın Tasavvufî Düşüncesinin Kaynakları.* Tasavvuf. İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi sayı: 19. ss. 55-77.

[76] Mustafa Kara (2018).*Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi.*(15. Baskı). İstanbul: DergâhYayınları. s. 232.

[77] Köprülü ve Babınger (1996). a.g.e,s. 55.

[78] Figen Poyraz (2018). *Sultan Veld'in Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gümüşhane, ss. 23-24.

[79] Kara (2018). a.g.e, s. 129.

[80] Poyraz (2018). a.g.t, ss. 23-24.

[81] Mustafa Topatan (2013). *Mevleviliğin Teşekkül Dönemi.* Yayınlanmamış doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 209.

[82] Lewis (2008), a.g.e, s. 469.

kaynaklarda kendisine "Mollâ-yı Rûmî" denilmektedir.[83] Mevlânâ, ders verdiği medresenin yanına "dârü'l-uşşak" (âşıklar yurdu) kurulması amacıyla üç bin altın gönderen el-Emîrü'l-Kebir[84] ünvanıyla maruf Tâceddin Mu'tez-i Horasânî'nin teklifini kibarca geri çevirmiş ve "*Biz şu atlas kubbenin altına ev kurmayız*" matla'lı gazelini söylemiştir.[85] Nitekim Mevlevîlik tarihinin temel kaynaklarından olan *Menâkıbü'l-Ârifîn* adlı eserinde Ahmed Eflâkî, Mevlânâ'nın tarikat silsilesini Burhaneddin Tirmizî, babası Bahâüddin Veled, Şemsü'l-Eimme es-Serahsî, dedesi Hatîb-i Belhî, Ahmed el-Gazzâlî, Ebû Bekir en-Nessâc, Muhammed ez-Zeccâc, Cüneyd-i Bağdâdî, Serî es-Sakatî, Ma'rûf-ı Kerhî, Davûd et-Tâî, Habîb el-Acemî, Hasan-ı Basrî vasıtasıyla Hz. Ali'ye ulaştırır.[86] Mevlânâ'dan sonra da hilafetin Şems-i Tebrîzî, Sultan Veled ve Hüsâmeddin Çelebi'ye, onlardan Ulu Ârif Çelebi'ye, ondan Şemseddin Emîr Âbid, Selâhaddin Zâhid ve Hüsâmeddin Vâcid Çelebilere, Emîr Âbid Çelebi'den Emîr Âdil Çelebi'ye geçtiğini söyleyerek silsileyi kendi dönemine kadar getirir.[87]

Hüsâmeddin Çelebi'nin hâlifeliği sırasında Gürcü Hatun ve Süleyman Pervâne'nin malî desteğiyle Mevlânâ'nın mezarı üstüne bir türbe yaptırılmış;[88] bu türbe için vakıflar tesis edilerek Mevlânâ'ya intisab eden mesnevihânların, imamların ve semâ meclislerinde çalıp söyleyenlerin masrafları bu vakıftan karşılanmaya başlanmıştır[89].

Hüsâmeddin Çelebi'den sonra 1292 yılında Sultan Veled'in[90] halifelik makamına geçmesiyle birlikte ilk tarikat örgütlenmesi vücut bulmuştur.[91] Selçuklu

---

[83] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, ss. 40-41.

[84] Büşra Bağcı (2019). *Anadolu'daki Moğol Vali ve Komutanları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. ss. 56-57.

[85] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2000). *Türkiye Mevlevîhanelerinin Mimarî Özellikleri.* Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sonyal Bilimler Enstitüsü. Konya, s. 468.

[86] Ahmet Eflâkî (1989). *Âriflerin Menkıbeleri.* (Çev. Tahsin Yazıcı). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. cilt II. s. 998.

[87] Ahmet Eflâkî (1989), a.g.e, s. 999.

[88] Ömer Subaşı (2016). *Türkiye Selçuklu Devletinde Güçlü Bir Kadın: Gürcü Hatun Tamara.* Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt:13. Sayı:33. s. 396.

[89] Hasan Özönder (1994). Karaman (Lârende) Mevlevî-hânesi. (Ed. Halil İnalcık, Nejat Göyünç, Heath W. Lowry, İsmail Erünsal, Klaus Kreıser), İstanbul: *Osmanlı Araştırmaları XIV*. ss. 149-145.

[90] *"Bilindiği üzere, Sultan Veled'in yaşadığı devirleri kapsayan VII/XIII.-VIII/XIV. asrın başları, tasavvufun en şaşalı dönemi olan 'Tarikatlar Dönemi' içerisindedir. VII/XIII. asır, Necmüddîn Kübrâ (ö.618/1221), Ebu Hafs Ömer Sühreverdî (ö.632/1234), Evhaduddîn Kirmânî (ö.635/1238), Muhyiddîn İbn Arabî (ö.638/1240), Burhâneddîn Muhakkık Tirmîzî (ö.642/1244), Necmüddîn Dâye (ö.654/1256), Ebu'l-Hasen Şâzilî (ö.656/1258), Hacı Bektaş Velî (ö.669/1270-1?), Mevlânâ Celâleddîn Rûmî (ö.672/1273), Sadreddîn Konevî (ö.673/1274), Fahreddîn Irâkî (ö.688/1289), Sa'di şîrâzî (ö.691/1291), Ahmed Bedevî (ö.695/1295); Endülüs'te İbn Seb'în*

idaresi, Moğollar ve Türkmen beyleriyle iyi ilişkiler kuran[92] Sultan Veled, yetiştirdiği halifeleri Amasra, Kırşehir, Erzincan'a gönderip zaviyeler kurdurarak Mevlevîliği yaymaya başlamıştır.[93]

Bu sırada henüz Konya Mevlevihânesi kurulmamıştı. Sultan Veled halifeliği Ulu Ârif Çelebi'ye bıraktığında ise Konya Mevlânâ Dergâhı, Mevleviyye tarikatının idarî merkezi haline gelmişti. Mevlevîlik, artık "çelebi" denen Mevlânâ soyuna mensup şeyhler tarafından idare edilmekteydi.[94] Sultan Veled'in kızı Mutahhara Hatun kolundan gelenlere ise "inâs çelebisi" denilmekteydi[95].

Mevlevî şeyhleri genel olarak yönetici ve idareci zümrenin yanında yer almışlardır. Bu vesileyle Kalemioğlu Ahî Muhammed Bey'in kurduğu ilk Mevlevî tekkesi olarak da kabul gören Karaman Mevlevî Zâviyesi yenilenmiş;[96] Saruhanoğlu İshak Çelebi tarafından 1368-1369'da Manisa Mevlevihanesi[97] ve Tekeoğlu Mehmed Bey tarafından 1377'de Antalya Mevlevîhânesi tesis edilmiştir.[98] Amasya,[99] Kırşehir, Erzincan'daki Mevlevîhâneler ise halifeler tarafından kurulmuştur.[100] Kütahya Ergûniyye Dergâhı'nı Emir İmâdüddin Hezâr Dinâri,[101] Afyonkarahisar Mevlevîhânesi'ni ise Abâpûş-i Velî tesis etmiştir.[102]

---

*(ö.667/1267-8), Meşrık'de İbn Fârız (ö.632/1234); VIII/XIV. asır ise İbn Ataullâh el-İskenderî (ö.709/1309), Yunus Emre (ö.721/1321?), Şebusterî (ö.725/ 1324/25), Şeyh Edebalî (ö.726/1326), İbn Kayyim el-Cevziyye (ö.751/1350), Emir Külâl (ö.772/1370), Bahâeddîn Nakşbend (ö.791/1389) gibi ünlü sûfîlerin ve tarikat pîrlerinin yaşadığı 'tasavvufun altın çağı' olma özellliği taşır. İslam dünyâsında tasavvufun genel görünümü böyle bir tablo oluştururken, Moğol istilası ve yıkıcılığına rağmen Selçuklularda da ilmî ve tasavvufî gelişmelerin iyi olduğunu söyleyebiliriz. Hattâ istilâ belki de Selçuklular açısından bir avantaj olmuş, istilâdan kaçan birçok ilim adamı ve sûfî Anadolu'ya, Selçulula*ra sığınmış; bu, var olan canlılığın daha da artmasına *hizmet etmiştir."* Bkz. Hülya Küçük (2007). *Sultan Veled ve Ma!arif Adlı Eseri.* Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi. Yıl:8, Sayı:19. ss. 427-428.

[91] Topatan (2013). a.g.t, s. 209; Nimetullah Akay (2014). *Başlangıcından XVIII. Yüzyılın Sonuna Kadar Mevlevîlik-Devlet İlşkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Şanlıurfa.

[92] Fuat ve Babınger (1996). Anadolu'da İslamiyet. s. 61.

[93] Poyraz (2018). a.g.t, s. 24.

[94] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 468.

[95] "*Soyu baba tarafından Mevlânâ'ya ulaşan çelebilere "zükûr çelebi", ana tarafından ulaşan çelebilere "inâs çelebi" adı verilmiştir. Çelebi olabilmek için zükûr çelebi olmak şartı vardı. Ana tarafından çelebilik makamına gelebilmiş tek kişi, Ebûbekir Çelebi'nin yerine geçen Ârif Çelebi'dir."* Bkz. Celaleddin Çelebi (1993). Çelebi Efendi. *TDV İslam Ansiklobedisi.* 8. Cild. ss. 261-262.

[96] Özönder (1994). a.g.m, s. 145.

[97] Nevzat Sağlam (2015).*Arşiv Belgelerinde Manisa Mevlevihanesi*. Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-*IV Saruhanoğulları Beyliği*. ss. 1-2.

[98] Aydın Seçkin (2010). *Türkiye'deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğünün Rolü.* Dünyada Mevlâna İzleri Bildirileri. Konya: Susam Yayınları: 5. Bildiriler Sersi: 2. s. 6.

[99] Adnan Gürbüz (1996).*Amasya Mevlevîhanesi ve Vakıfları.* Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi/2. s. 287.

[100] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 468.

1426 tarihine değin genel olarak Karamanoğulları, Saruhanoğulları, Menteşeoğulları ve Aydınoğulları gibi beylikler coğrafyasına yayılmış olan Mevlevilik,[103] bu tarihten sonra II. Murad'ın açtığı Edirne Mevlevihanesi[104] ile Osmanlı topraklarına dâhil olmuş;[105] bunu 1441 yılında Yahşi Bey'in Tire'de açtığı Mevlevihâne takip etmiştir. [106]

Mevleviyye tarikatı, XV. yüzyılın ilk yarısında, II. Pîr Âdil Çelebi (1421-1460) döneminde, usûl, erkân idarî yapı açısından karakteristik özelliklerini tamamlamıştır.[107] İstanbul'un fethiyle, ilk olarak Kalenderhâne Camii zaviye olarak kullanılmış; ilk âsitane ise II. Bayezid'in onayıyla kurulan Kulekapı (Galata) Mevlevihanesi olmuştur. II. Bâyazid döneminde, taşra yönetiminin tarikat, âyan, eşraf, kısmen aşiretler eliyle gerçekleştirilmesi amaçlandığından, bu yapılara kısmî oranda serbestlik verilmiş; tarikatlara maddî destek ve vergiler tahsis edilmiştir. Bu süreçte devlet ricalinin de destekleriyle Anadolu başta olmak üzere Şam, Kudüs, Cezayir, Sakız, Midilli, Kahire, Halep gibi imparatorluğun çeşitli yerlerinde Mevlevihaneler kurulmuştur. [108]

Osmanlı idarecileri açısından Mevlevilik, diğer tarikatlardan daha önemli bir konumda olmuştur.[109] 1509 yılında çelebilik makamına geçen Hüsrev Çelebi döneminde, Anadolu'daki Safevî propagandasının önüne geçilmesi amacıyla Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman, Bektaşiliği ve Mevleviliği destekleyip öne çıkartmaya çalışmışlardır.[110] Yine 1539 yılında Mevlâna ve İbn Arabî düşmanlığıyla tanınan Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi'nin, bu düşmalığı dolayısiyle

---

[101] Ümit Kalkan (2015). *Kütahya Ergûniyye Mevlevîhanesi ve Yetişen Sanatçılar,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, ss. 31-35.

[102] Yusuf İlgar (1971).*Afyonkarahisar Mevlevîhânesi*. İzmir: Vakıflar Dergisi. Cild:1. Sayı:8. ss.107-108.

[103] M. Yaşar Ertaş (2006). *Ahmed Eflâki'ye Göre Denizli'de İlk Mevlevîler*. Afyon: Afyon Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. VIII/1. s. 85.

[104] Server Dayıoğlu (2003). *Galata Mevlevîhanesi.* Ankara: Yeni Avrasya Yayınları. s. 25.

[105] N. Çiçek Akçıl (2015).Edirne Muradiye Mevlevihanesi. (Ed. Ezgi Küçük). *Şehir ve Toplum*. İstanbul:Marmara Kültür Yayınları. ss. 1-2.

[106] Seçkin (2010), a.g.e, s. 8.

[107] Lewis (2008), a.g.e, s. 513.

[108] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 469.

[109] Murat Akgündüz (2007). Mevlevîlik ve Osmanlı Padişahları. Şanlıurfa:*Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik Sempozyumu.* s.37-38; Ahmet Köç (2012). *Mevlevîler ve Devlet: Ankara Mevlevîhanesi Örneği (Ekonomik Statü, Vakıflar ve Yönetim)*. Ankara: Belleten. Cilt: LXXVI. Sayı: 276. ss. 530-531.

[110] Seçkin (2010), a.g.e, ss. 1-46.

şeyhülislamlık görevinden azledilmesi de dikkat çekicidir.[111] I. Bostan Çelebi döneminde (1601-1630) ise tarikatın önemli merkezlerinden olacak Gelibolu Mevlevihânesi ile Selanik ve Üsküp Mevlevihaneleri açılmıştır.[112] İstanbul'da ise Galata Mevlevihanesi'ne ilaveten Yenikapı, Kasımpaşa ve Beşiktaş (1622) Mevlevihaneleri kurulmuştur. XVII. yüzyılda Kayseri, Amasya ve Tokat'ta ikinci mevlevihâneler, Gaziantep'te ise yeni bir mevlevihâne tesis edilmiştir.[113]

IV. Mehmet devrinde Sadrazam Fazıl Ahmed Paşa'nın destekleriyle Vanî Mehmet Efendi'nin tarikatlarlara karşı yürüttüğü faaliyetler sonucu yaşanan 28 yıllık semâ yasağı dönemi Mevlevîlik tarihi açısından dikkate değerdir. 1666-1684 yılları arasındaki "yasağ-ı bed" denilen bu döneme, Mevlevîler "nağme" adıyla tarih düşürürler. Bu süreçte Anadolu'daki birçok mevlevihâne kapanmıştır.[114] Bu baskı dönemi, III. Selim[115] ve II. Mahmud'un Mevlevîliği tercih etmeleri[116] ve 1826'da Yeniçeri Ocağı ile ona destek veren Bektaşiliği yasaklamalarıyla son bulmuştur.[117]

III. Selim, iktidarı döneminde (1789-1808) yaptığı ıslahatlarla âyan, eşraf ve tarikatların yetki ve vakıf gelirleriyle ilgili belli oranda değişiklikler yapılmıştı.[118] Bu durumdan rahatsız olan Mehmed Çelebi, Nizâm-ı Cedîd'e karşı tavır almıştır.[119] Buna karşılık Yenikapı Mevlevihânesi Şeyhi Ebûbekir Dede, Galip ve Ali Nutkî Dedeler ise ıslahatlara destek vermişlerdir. Mehmed Çelebinin vefatı akabinde ise Mehmed Said Hemdem Çelebi mekrezi hükümetle iyi ilişkiler geliştirmiştir.[120] Böylece Mevlevîlik, Yeniçeri ocağının kaldırılması ve Bektaşîliğin yasaklanmasıyla

---

[111] Kara (2017), a.g.e, s. 71.

[112] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi.*29.Cild. s. 469.

[113] Seçkin (2010), a.g.e, ss. 1-46.

[114] Eşref Doğan ve Hasan Çelik (2010). *Niyâzî-i Mısrî'nin Tasavvuf ve Ehl-i Beyt Anlayışı.* Malatya: Uluslararası Mısrî Niyâzî Sempozyumu. s. 149.

[115] "*Yeniçeri zümresinin yola geeceğinden ümit kesen hükümdârın efkârı umumiyeyi ocaktan uzaklaştırmak için, şahsen de mütemâyilolduğu mevlevîliği gittikçe daha fazla tutuğunu ve böylece bektaşîlik ananesine dayanan ocağa karşı adeta ruhanî bir aksülamel hazırlamağa çalıştığını biliyoruz."* Bkz. Ahmet Hamdi Tanpınar (1988).*19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi.*(7. Baskı). İstanbul: Çağlayan Kitapevi. s. 61

[116] Ekrem Özer (2007). *Osmalı'da Tekke ve Tarîkat Islahâtları II. Mahmud Dönemi ve Sonrası.* Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum, ss. 21-26.

[117] Ahmet Cahit Haksever (2009). *Osmanlı'nın Son Döneminde Islahat ve Tarikatlar: Bektâşîlik ve Nakşbendîlik Örneği.* Ekev Akademi Dergisi. Sayı:13. ss. 40-41.

[118] Abdülnasır Yiner (2007). II. Mahmud Dönemi ve Mevlevîlik. (Ed. Abdurrahman Elmalı ve Ali Bakkal). Şanlıurfa: Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik Sempozyumu. *Bildiriler II.* ss. 354-359.

[119] Serdar Ösen (2011). *19.yy Osmanlı Devlet ve Toplum Hayatında Mevlevîlik.* Yayınlanmamış doktora tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri, s. 149.

[120] Ösen. (2011). a.g.t, ss. 74-77.

Bektaşîliğin yerine ikame edilen önemli bir tarikat konumuna[121] yükselerek daha da ön plana çıkmış;[122] bir devlet kurumu olarak telakki edilmeye başlamıştır.[123] Bu durum aynı zamanda halk nezdinde tarikata olan ilgiyi yeniden canlandırmıştır.[124] Mimari açıdan ise XVIII. yüzyıla kadar kare planlı olarak yapılan semâhaneler, bu tarihten sonra daire formunu almıştır.[125]

İstanbul'daki son mevlevihâne, Halil Nûman Dede tarafından inşa edilen Üsküdâr Mevlevihanesi olmuştur.[126] Abdülmecid ve Abdülaziz dönemlerindeki siyasî ve iktisadî istikrarsızlık tarikatın vakıf gelirlerini azaltmış, ancak halkın ilgi ve alakasında bir değişiklik olmamıştır. Abdülhamid devrinde Kütahya Mevlevihânesi yeniden yaptırılmıştır.[127] I. Dünya savaşının en zor günlerinde mevlevihaneler hastane, sığınak, Anadolu'ya geçiş noktaları olarak önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu süreçte Hz. Mevlânâ Dergâhı şeyhi Veled Çelebi'nin (1867-1954) kumandasında, gönüllü Mücâhidîn-i Mevleviyye Alayı kurulmuştur. Bu alaya, Konya Mevlevîhanesi postnişinliğine vekâleten bırakılan Bursa Mevlevîhanesi şeyhi Şemseddin Dede hariç, kırk yedi Mevlevîhane şeyhi ma'iyetleriyle birlikte katılmıştır.[128]

1925 yılında tekkelerin kapatılmasıyla[129] Mehmet Bâkır Çelebi, Mevlevilik merkezini Halep'e taşımışsa da, Hatay meselesinde Türkiye lehine tavır koyduğu ve casususluk yaptığı iddiasıyla Suriye'ye alınmamıştır. 1944 yılında Suriye hükümeti tarafından çıkarılan bir yasayla da "Çelebilik" makamı ve "Mevlevilik" kaldırılmıştır.[130]

Tarihî açıdan tasavvuf kültürü sadece dinî hayatın derunî tarafıyla ilgilenmemiş; gönüllere ulaşırken bunu bir terbiye âdâbı ve usülü içinde yapmış;

---

[121] Ösen. (2011). a.g.t, . s. 48.

[122] Christoph K. Neumann.(1993*)"19. yy. Girerken Konya Mevlevî Asîtânesi ile Devlet Arasınadaki İlişkiler"* Konya: S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı:2. ss. 167-180.

[123] Meyererovitch (2012). a.g.e, s.38.

[124] Lewis (2008). a.g.e, s. 502.

[125] Haşim Karpuz. Ahmet Kuş, Feyzi Şimşek ve İbrahim Dıvarcı (2006).*Türkiye Mevlevîhaneleri.* Konya: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. s. 36.

[126] Murat Arapoğlu (2010). *Üsküdar Mevlevîhanesi'nin tarihsel Gelişimi ve Yeniden Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Ünivrtsitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul, s. 45.

[127] Ş. BahrihüdaTanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cild. s. 470.

[128] Nuri Köstüklü (2002). *Vatan Savunmasınd Gönül Erleri: Mücâhidîn-i Mevlevîye Alayı.* X. Milli Mevlânâ Kongresi. Konya: S.Ü. ss. 213-226

[129] Ahmet Yapıcı (2012).*Türkiye'de Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasının Sosyolojik Sonuçları.* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, s. 81.

[130] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 471.

Mevlevilik ise dergâh terbiyesinin en müstesna örneğini teşkil etmiştir.[131] Görüldüğü kadarıyla Mevlevîyye tarikatı, musikişinaslar, şairler ve sanatkârlar gibi daha çok eğitimli bir çevrede yayılmıştır.[132] Mevlevîliğin yaygınlaşmasındaki en önemli unsur, muhtemelen mezhep ve din ayrımı gözetmeksizin, herkese saygılı ve şevkatle yaklaşması olmuştur. Gruplar halinde en küçük köylere bile giden Mevlevî dervişleri, halka yardım ederek onların sevgisini kazanırlar, semâ yapıp Mesnevî öğretirlerdi.[133]

2.1.1.3. Mevlevîlik Teşkilatına Dair Kavramlar

Çelebilik Makamı: Tarikatin başında, Mevlânâ soyundan gelen ve "çelebi", "çelebi efendi" ve "makam çelebisi" gibi isimlerle anılan kişiler bulunurdu. Tarikata giren tüm derviş, dede ve müridler Çelebi'nin hizmetinde olurlardı.[134] "Âsitâne-i Âliye" ve "Pîr evi" gibi adlarla anılan Konya Mevlânâ Dergâhı da tarikatın merkezi kabul edilirdi.[135] Mevlevîlik, genel olarak şehirlerde[136] yayılıp kurumsallaşma eğiliminde olmuştur.[137]

Başlarda kendisinden sonraki halifeyi vasiyet yoluyla belirleyen makam çelebileri, sonraları dergâh zâbitanı olan Konya Mevlânâ Dergâhı'nın ileri gelen dedeleri tarafından atanma yoluyla seçildiler.[138] 1866 yılında ise, tekkelerin idarî işleyişini denetleme, tarikatlardaki uygun olmayan davranışları tespit edip uyarma ve tekke şeyhliklerine faziletli kişileri seçerek tayin etme amacıyla kurulan Meclis-i

[131] Mustafa Kara (2006). *Doğumunun 800. Yılında Mevlânâ ve Mevlevîlik.* Bursa: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Cilt:15. Sayı :1. ss. 10-15.

[132] Kara (2018). a.g.e, s. 232.

[133] Meyererovitch (2012). a.g.e, s. 37.

[134] Celaleddin Çelebi (1993).Çelebi Efendi.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 8.Cild. ss. 261-262.

[135] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, ss. 104

[136] Mevlânâ, *Mesnevi*'sinde şehir kavramını medeniyet ile aynı anlamda kullanmakta ve insanların göçebe veya şehir dışında yaşamaktansa eğitim alabilmeleri açısından şehirlerde yaşamasınının daha uygun olacağını söylemektedir. Zira köylerde ya da kırsalda eğitim imkânlarından ve ilim ehlinden uzak kalan insanlar, bid'atlere düşme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Mevlânâ, bu şekilde şehre yerleşmeyi tasvip ederken, şehirlilerin ince, anlayışlı ve zerafet sahibi; köylülerin ise cömert ve misafirperver olduğunu da söyler. Bkz. Canan Işık (2015).*Mevlâna'nın Mesnevisinde şehir ve Köy*. Yayınlanmamış Yükseklisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü. Konya, ss. 11-15.

[137] Ocak (1978). a.g.m, ss. 260-261.

[138] Eraydın (2016). a.g.e,s.359.

Meşâyih'le[139] birlikte, makam çelebiliği için seçilen isim şeyhülislâma bildirilmiş,[140] padişahın tasdikiyle ataması yapılmıştır.[141]

Mevlevihanelerin başındaki şeyhler de ilk zamanlarda Konya Mevlânâ Dergâhı postnişini Çelebi Efendi tarafından yapılan tayin yoluyla vazifeye başlamışlardır. Zamanla tayin usulü terk edilerek şeyhliğin babadan oğula geçmesi yöntemi benimsendi. Vefat eden şeyh, evladı varsa evladını, yoksa aileden uygun gördüğü kişiyi yerine tayin etmeye başladı. Konya Mevlânâ Dergâhı'nda da aynı usulün uygulanıyor olması dolayısıyla bu yöntem diğer mevlevîhanelere de örnek teşkil etti. Bunun bir neticesi olarak zamanla Çelebilik makamının gücü azaldı; İstanbul ve diğer dergâhların Mevlevî şeyhleri güçlendi. Neticede Çelebilik makamı atanmış şeyhe icazet veren bir kurum haline dönüştü.[142]

Mevlevî Âsitane ve Zaviyeleri: Mevlevî teşkilatı, asıl olarak âsitâne ve zaviye olmak üzere iki kısımdan oluşmaktaydı. Teşkilat ve yerine getirdikleri görev itibariyle var olan yapılar Mevlevî âsitânesi,[143] Mevlevi tekkesi, Mevlevî dergâhı, Mevlevî-hâne şeklinde adlandırılmıştır.

Mevlevîhane genel bir adlandırma olup Mevlevilerin hayatlarını geçirdikleri yapılarıdı.[144] Çile çıkarılabilecek yapıda olan Mevlevihanelere, âsitane veya dergâh denirlirdi. Âsitane, Mevlevî dervişlerin tâlim ve terbiye gördükleri, *"çile"* çekerek*"dedelik"* payesine eriştikleri merkezi konumda olan büyük dergâh anlamında kullanılmaktaydı.[145] Bu yapıya sahip olmayanlara ise Mevlevî zaviyesi veya Mevlevî tekkesi denilmekteydi. Çile olarak adlandırılan manevî eğitim

---

[139] Ekrem Özer (2007). *Osmnalı'da Tekke ve Tarîkat Islahâtları II. Mahmud Dönemi ve Sonrası.* ss. 125-130-200.

[140] Özer (2007). s. 198.

[141] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cild. s. 471.

[142] Sezai Küçük (2010). *Mevlevîlerde Çocuk Şeyhler ve Vekil Şeyhlik.* Manisa: Uluslararası Mevlânâ ve Tasavvuf Geleneği Sempozyumu. ss. 95-119.

[143] XIII. ve XIX. yüzyıllarda inşa edilmeye başlayan XV. ve XVI. yüzyıllarda sayıları artan âsitanelerin kuruluş yılları sırasıyla şu şekildedir: Hacı Bektaş-ı Veli Âsitanesi (1271), Konya Mevlevî Âsitanesi (1274), Afyonkarahisar Mevlevî Âsitanesi (1300), Şahkulu Sultan Âsitanesi, Manisa Mevlevî Âsitanesi (1368), Hacı Bayram-ı Veli Âsitanesi (1427), Sünbül Sinan Âsitanesi (1481), Galata Mevlevî Âsitanesi (1491), Emir Buhari Âsitanesi (1512), Eskişehir Mevlevî Âsitanesi (1525), Ümmü Sinan Âsitanesi (1568), Cemalizade Âsitanesi (1576), Aziz Mahmud Hüdaî Âsitanesi (1594), Yenikapı Mevlevî Âsitanesi (1598), Şeyh Şaban-ı Veli Âsitanesi (1600), Gelibolu Mevlevî Âsitanesi (1621), Kadirî Âsitanesi (1630), Nureddin Cerrahî Âsitanesi (1703), İsmail Hakkı Âsitanesi (1731), Mârifi Âsitanesi (1818), Nasuhi Âsitanesi (1863). Tarihlere bakıldığında âsitanelerin kuruluş yıllarının Anadolu Selçuklu Devleti ve Beylikler dönemi ile Osmanlı devrini kapsadığı görülür. Bkz. Ayşenur Elif Çoşkun (2019).*Osmanlı Döneminden Günümüze Kalan Anadolu ve İstanbul Asitaneleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul, s. 142.

[144] Özönder (1994). a.g.m, ss. 143-144.

[145] Ahmet Yaşar Ocak (1978). *Zâviyeler.* Vakıflar Dergisi. Sayı: XII. Ankara, s. 249.

mutfakta başladığından, âsitanelerde mutfak bulunması zorunluydu. Mutfaktan sorumlu olan kişilere *"tekke zâbitanı"* denilmekteydi. Ağırlıklı olarak şehirlerde kurulan âsitâneler, Konya Mevlânâ Dergâhı'ndan sonra, önem sırasına göre Afyon, Manisa, Kütahya, Halep, Galata, Yenikapı, Kasımpaşa, Beşiktaş, Bursa, Kahire, Kastamonu, Eskişehir, Gelibolu, Rumeli Yenişehri (Larissa) şeklinde sıralanırlardı.[146]

Âsitanelerde şu yapısal kısımlar[147] bulunurdu: Tevhidhane (meydan, semâhâne), şeyh odası, müştemilat, türbe, mescid, matbah-ı şerif, meydân-ı şerif, dede hücreleri, misafirhane, selâmlık, harem daireleri. Âsitanenin bahçesi veya çevresinde de hazire, çeşme, kuyu ve su haznesi gibi birimler bulunurdu.[148] Mevlevî meşâyihinden, âlim ve sanatkârlarından önde gelen bir zâtın âsitânenin türbe veya haziresine defnolması âdet olmuştu.[149] Ali Nutkî, Şeyh Galib, Celâleddin, Abdülbâki dedeler, şeyhleri oldukları âsîtanelerin hazirelerine defin oldukları için İstanbul âsitaneleri önem kazanmıştı.

İşlevleri açısından Mevlevîhaneler yedi bölüm halinde tertip edilmişlerdi. Birinci olarak, ibadet ve eğitim bölümleri olan Semahane, Meydan-ı Şerif, Matbah-ı Şerif, kitap dolabı, kitap odası ve bağımsız kütüphane; ikinci olarak ziyaret bölümleri, türbe, Mevlevî haziresi; üçüncü olarak yaşama bölümleri olan harem, selamlık, dedegan hücreleri, çilekeş canlar odası, misafirhane / mihmanhane; dördüncü olarak beslenme fonksiyonu ve buna tekabül eden bölümler, matbah (mutfak) ve harem mutfağı, kiler/fırın, somothane, şerbethane, tarım arazisi, ahır ve kümes; beşinci olarak temizlenme fonksiyonu ve buna takabül eden bölümler, hamam, selamlık hamamı (gusülhane), harem hamamı (gusülhane), abdest alma

---

[146] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye.*TDV İslâm Ansiklobedisi.*29.Cild. s. 471.

[147] *"Mevlevîhanâneler için bir genelleme yapıldığında: 1-Külliye avlusunun bir köşesinin hamuşane veya hamuşan da denilen 'suskunlar yurdu' anlamına gelen mevlevî mezarlarına ayrıldığı, 2-Dergâhın türbe bölümünün semahaneyle bir arada olup, türbe ve semahanenin birbirlerinden iç mekândaki parmaklıklarla ayrıldığı, 3-Türbede dergâhın büyük şeyhlerinin gömülü olduğu, 4-Mevlevîhânelerde bulunan diğer bir bölümün ise şeyh dairesi olduğu ve şeyhin konuklarını şeyh dairesinde kabul ettiği, gece konaklayacak olanların bu dairede kaldıkları, şeyh dairesinin selamlık bölümünde yer aldığı, 5-Kahve ocağının mevlevîhânelerde önemli olduğu ve kahvecilik yapan dervişlerin gelen misafirlere kahve ikram ettiği; aynı zamanda dervişlerin Mevlevîhânede yaptıkları bazı özel toplantılardan sonra kahve içmeleri tarikatın geleneği olduğu, 6- Dedegan hücrelerinin bulunduğu kolun bir bölümünde matbâh-ı şerifin yer aldığı, 7-Meydan-ı şerif odasının matbâhla bağlantılı olarak hemen yanında konumlandırıldığı, 8-Dergâh içinde mescidin bulunduğu, 9-Helâların da dedegan hücrelerinin bulunduğu kolun diğer ucunda yer aldığı söylenebilir."* Bkz. Gökben Pala Azsöz (2018). *İstanbul Mevlevîhânelerinde Mimari Düzen ve Beşiktaş Mevlevîhânesi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul, s. 38.

[148] Çoşkun (2019). a.g.t. ss. 140-141.

[149] Gökben Pala Azsöz (2018). *Mevlevîhânelerde Mekânsal Örgütlenme.* Kırıkkale Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi. 4-(1). Kırklareli,ss. 105-106.

mahalleri (şadırvan, abdest tekkesi, musluklar, çeşme), hela / Çamaşırhane / su haziresi, sarnıç ve kuyu; altıncı bölüm ulaşım fonksiyonuna tekabül eden bölümler, ahır, iskele ve kayıkhane; yedinci bölüm ise tali bölümlerdir.[150]

Zaviyeler ibadet ve âyin merkezi olmanın yanı sıra barınak, menzil ve konaklama tesisi görevleri de üstlenmişlerdir. Mevlevîlik açısından en önemli zaviyeler Konya Şems Türbe-Zâviyesi ve Mevlânâ'nın annesinin medfun olduğu Karaman Mevlevîhânesi idi. İzmir, Şam, Mekke, Medine, Kudüs, Kıbrıs ve Bağdad zaviyeleri de önemli Mevlevihaneler idiler.[151]

Dereceler: Şeyh, dede, çilekeş ve muhib şeklinde bir derecelenme vardı. Mevlevîlik tarikatına girecek "muhib", şeyhin huzuruna gelir ve şeyh tarafından sikkesi tekbirlenirdi. İkrar vererek bin bir gün[152] çilede olana "çilekeş can" veya "matbah canı" denirdi. Matbahta bin bir gün çile çıkarana "dede" ünvanı verilirdi. Dede ünvanı alan kişiye dergâhta da bir hücre tahsis edilirdi.[153] Muhib ise bir şeyhe ikrar vererek sikke tekbirleten halktan kişiye denirdi. Halk tabakasından herkes bu konumda bulunabilirdi. Bu kişilerin takip ettikleri "ders" dışında bir sorumlulukları yoktu.[154]

Mevlevîhanenin Zâbitânı: Mevlevilikte mukaddes kabul edilen on sekiz sayısına atıfla mutfakta on sekiz hizmet alanı bulunmaktaydı.[155] Mevlevihanelerin

---

[150] Azsöz (2018). a.g.t, s. 39.

[151] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedis*i.29.Cild. s. 472.

[152] "*Mevlânâ'nın yoluna girenlere bin bir günlük bir zaman diliminde "usta"ların rehberliğinde insan psikolojisinin en hassas bölgeleri temaşa ettirilmekte; bazen bakarak, bazen duyarak, bazen de tadarak daire tamamlanmaktadır."* Bkz. Kara (2006). a.g.m,s. 20.

[153] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. ss. 472-473.

[154] M. Fatih Salgar (2008). *Mevlevî Ayinleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları. s.36.

[155] *"Matbahta, on sekiz hizmet vardı; bu hizmetleri görenler şunlardı:*

1. Kazancı Dede: Canların inzibatından, edep ve terbiyelerinden sorumluydu. Aşçıbaşı gibi bunun da ayrı bir postu vardı; yani makam sahibiydi.

2. Halife Dede: Matbaha yeni girenlere yol, erkân öğretir, onları yetiştirirdi.

3. Dışarı Meydancısı: Hücrelerdeki dedelere, Konya'da tarikatçının, diğer yerlerde Aşçıbaşının emirlerini bildirirdi.

4. Çamaşırcı Dede: Dedelerin ve canların çamaşırlarını yıkar, yıkatır, temizliğe nezaret ederdi.

5. Ab-rîzci: Helâların, şadırvanın, muslukların temizliğine bakardı.

6. Şerbetçi: Hücreye çıkacak canın şerbetini hazırlar; dedeler, matbahı ziyarete gelince onlara şerbet yapıp sunardı.

7. Bulaşıkçı: Kaba-kacağa, onların temizliğine bakar, onları yıkar, yıkatırdı.

8. Dolapçı: Bu da kaba-kacağa bakar, kalaylanması gerekenleri kalaylatırdı.

9. Pazarcı: Sabahları, zenbille pazara gider, alınacak şeyleri alıp getirirdi.

10. Somatçı: Sofraları kurar, kaldırır, yerini süpürür, süpürtürdü.

her açıdan hizmetiyle meşgul olan dedelere, dergâh zâbitanı denilirdi. Matbahtaki sertabbâh dede, kazancı dede, bulaşıkçı dede, meydancı dede, çilekeş canların eğitiminden de dergâh zâbitanı dedeler mesuldü. Kazancı Dede, Ahçı Dedenin yardımcısı olarak canların eğitiminden sorumluydu.[156]

Kudümzenbaşı ve Neyzenbaşı: Mevlevihanler musikî alanında verdikleri eğitimle birçok Mevlevî musikişinasın yetişmesine zemin teşkil etmiştir.[157] Mevlevihanelerde musikî eğitimini kudümzenbaşı ve neyzenbaşı verirdi. Tefsir, hadis, kelâm, fıkıh, tasavvuf, felsefe, dinler ve mezhepler tarihi gibi alanlardaki öğretimden mesnevîhan sorumluydu.[158] Mukabelelerde okunacak âyinler, kudümzenbaşı ve neyzenbaşının talimleriyle âyinhânlara meşk ettirilirdi. Bunlar, aynı zamanda mukabele esnasında mutrip ve âyinhanları koordine ederlerdi. Bunların neyzenleri yetiştirme ve usul öğretme görevleri de bulunmaktaydı.[159]

Türbedâr, Bevvâb Dede: Bevvâb kelimesi**,** Arapça "*kapıcı"* anlamına gelmektedir. Türbenin ve dergâhın kapısını açıp kapamakla görevli bevvâba, Bevvâb Dede denilmekteydi.[160] Türbe-i şerifin bakımından sorumlu olan türbedâr, dergâh zabitanı gibi önemli bir konumda bulunuyordu. Mevlevihanelerin kapıları, Ramazan ayı haricinde, sabah ezanı açılıp akşam ezanı kapatılırdı. Bu görev Bevvâb Dede'ye aitti.[161]

---

11. İç Meydancısı: Matbahtaki canlara kahve pişirir; Cuma günleri dedeler, matbahı ziyarete gelince onlara kahve yapıp sunardı.

12. İçeri kandilcisi: Matbahın kandillerini, şamdanlarını temizler, hazırlar, uyndırır, dinlendirir, sır ederdi.

13. Tahmisçi: Matbahın ve dedelerin kahvelerini döverdi.

14. Yatakçı: Canların yataklarını serer, kaldırır, devşirirdi.

15. Dışarı Kandilcisi: Dışarıdaki kandillere, şamdanlara, mumlara bakardı.

16. Süpürgeci: Bahçeyi ve etrafı süpürür, süpürtür, temizliğine bakardı.

17. Çerağcı: Matbahın kandil ve şamdanlarına nezâret ederdi ve türbedârın yardımcısı sayılırdı.

18. Ayakçı: Ayak hizmetlerinde bulunur; lazım olan şeyleri getirip götürürdü. Soyunup dervişliğe ikrar verene ilk olarak bu hizmet verilirdi.

Dergâhta can çoksa, hizmet sahiplerine, birer, ikişer yardımcı verilirdi ki bunlara 'refiyk' denirdi. Can azsa, iki-üç hizmeti bir kişi görürdü." Bkz. Abdülbaki Gölpınarlı (2017). *Mevlevî âdab ve Erkânı. İstanbul: İnkılâp Yayınevi* ss. 55-56.

[156] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).*M*evleviyye.*TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 473.

[157] Kara (2006). a.g.m, ss. 16-18.

[158] Tanrıkorur. Ş.B. Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 473.

[159] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 55.

[160] Bayram Ali Kaya ve Sezai Küçük (2011). *Defter-i Dervîşân.* İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları. ss. 456-457.

[161] Tanrıkorur (2000). a.g.t, s. 473.

Tekke Gelirleri: Şeyh tarafından yönetilen tekke gelirleri belli kalemlere ayrılırdı. Tekkenin bakımı, mütevelliye verilen maaş, derviş ve misafirlerin yemekleri en büyük masraf kalemlerini oluştururdu. Dergâh gelirinin bir kısmıyla tekke zabitanı, hücrenişîn dedelere elbise yaptırılır; görev ve konumlarına göre niyaz (aylık) verilirdi. Belli aralıklarla da şeker, kömür, kahve dağıtılırdı. Dedeler ve canlar bekâr olmak şartıyla tekkede ikamet edebilirlerdi.[162]

Yemek Yenilmesi: Mevlevî dergâhının ruhu "matbâh" idi.[163] Zira çile denilen bin bir günlük manevî eğitimin büyük bir kısmı matbah-ı şerif olarak adlandırılan yerde geçerdi. Mevlevî âsitânelerinde biri matbah-ı şerif denilen, diğeri de günlük yemekler pişirilen[164] iki ayrı mutfak bulunmaktaydı. Matbah-ı şerifte, yalnız özel günlerde yapılan ve lokma olarak adlandırılan pilav pişirilirdi. Bu niteliğiyle matbâh-ı şerif, yemek pişirmekten ziyade on sekiz ayrı hizmetten oluşan ve bin bir gün süren çile süreci için tasarlanmış özel bir mekândı.[165] Günlük yemeklerin pişirildiği yere "sımât" denmekte, yemeklerin yendiği yer de "Sımât-hâne" olarak adlandırılmaktaydı.[166] Tekkede sabah ve akşam yemekleri meydan-ı şerifte veya somathânede yenirdi. Hastaların yemekleri ise hücrelerine götürülürdü.[167] Kahve ocağı mevlevîhânelerde çok önemliydi. Kahvecilik yapan dervişlerin gelen misafirlere kahve ikram etmesi, bazı özel toplantıların akabinde kahve içilmesi tarikatın önemli bir geleneğiydi.[168]

Âdâb ve Erkân: Mevlâna, insanın yaratıcısını tanımasının, kendini tanımakla olacağını belirtmiş; bunun nefsinden doğan önyargı, şehvet ve ihtiraslarından kurtulmasıyla mümkün olacağını öğretmiştir.[169] Mevlevî âdâb ve erkânı da bu kaideler doğrultusunda bir manevi disiplin yöntemi oluşturmaya çalışmıştır.[170] Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi dönemlerinden itibaren Mevlevî tarikâtının kendine

---

[162] Tanrıkorur (2000). a.g.t, s. 473.

[163] Gölpınarlı (2017), a.g.e. s. 55.

[164] Safi Arpaguş (2013). Tekke Mutfağında Nefs Terbiyesi. (Ed: Ahmet Ögke). Elmalı'da Kişilik Oluşumu ve Nefsin Terbiyesi Sempozyumu. ss.145-154.

[165] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (1987).Bir Eğitimin Mimarîsi: Mevlevî Matbah-ı Şerîfi. I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi. (Ed. Selçuk Ünlü. Muharrem Şen. Yüksel Uslu. Hasan İnal. Mehmet Tekin). Selçuk Üniversitesi Yayınları. Konya. ss. 271-273.

[166] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 52.

[167] Tanrıkorur (2000). a.g.t, s. 473.

[168] Azsöz (2018). a.g.t, s. 38.

[169] Mustafa Tekin (2012).*Mevlâna Pergelinde Toplum.*2.Basım. İstanbul: Rağbet Yayınları. ss. 51-52-53.

[170] İbrahim Işıtan (2014). *Sûfî Psikolojisi Sülemi'ye Göre Sûfî Benlik Dönüşümü*. Ankara: Divan Kitap. ss.40-41-42.

mahsus iki önemli yolu, semâ ve seyrü sülük âdâbı belirlenmiş; Pir Âdil Çelebi döneminde de belli nizamlara bağlanmıştır.[171]

Mevlevî tarikatını diğer tarikatlardan ayrılan en önemli özelik, sadaka veya zekât almamaları,[172] ellerinde keşkülle gezmemeleri idi.[173] Hz. Peygamberin: *"Temiz onurunuzu korumalısınız, sizler çalışabilirsiniz"* hadisindeki tavsiyeyi dikkate alan[174] Mevlânâ, müritlerine şunu söylüyordu: *"Bir gün Mevlânâ aziz dostlara: 'Bütün veliler, umma ve dilencilik kapısını nefsi körletmek ve müritleri kahretmek için açmışlar; ellerinde kandil, sırtlarında zenbil taşımağı reva görmüşlerdi. Nitekim 'Tanrı'ya olan borcunuzu güzellikle eda edin' mucibince zengin adamlardan zekât, sadaka ve hediye almışlardır. Biz ise, kendi dostlarımıza dilencilik kapılarını kapamışız. Dostlarımızın ticaret, kitabet veya her hangi bir elemeği ve alın teri ile geçinmelerini temin etmeleri için Peygamberin 'gücün yettikçe istemekten sakın' sözünü yerine getirdik. Bizim müritlerimizden kim bu yolu tutmazsa, onun bir pul kadar kıymeti yoktur. O kıyamet gününde de bizim yüzümüzü göremeyecektir. O nasıl birine elini açıp uzattı ise, ben de ondan yüzümü kapatacağım' dedikten sonra (bu hadîsin manasını içine alan) şu şiiri okudu:*

'Peygamber: 'Eğer sen Tanrı'dan cennet istiyorsan, hiç kimseden bir şey isteme. Eğer kimseden bir şey istemezsen ben, Cennetü'l-Me'va'nın ve Tanrı'nın yüzünün senin olacağına kefil olurum' buyurdu'."[175]

Bu şekilde müritlerine dilencilik yapmayı yasaklayan Mevlânâ, bazı tarikatlarda görülen, dünyadan el etek çekmeyi ve dinî gevşekliği de kesinlikle tasvip etmemiştir.[176] Mevlânâ'nın bu şiarları doğrultusunda hareket eden Mevlevîler de, günlük hayatlarında kendilerini geçindirecek *"resim, tezyinat, oymacılık, hakkâklık, güzel yazı vb."* meslekler öğrenerek ihtiyaçlarını temin etmişlerdir. Mevlevîhanede gördüklerini tasvir eden Süheyl Ünver'in ifadeleri bu durumu net bir şekilde ortaya

---

[171] Poyraz (2018). a.g.t, s. 25.

[172] "*Eğitimci ve sanatkâr mutasavvıf kimliğiyle Mevlânâ'dan ilhamını alan Mevlevîlik, sûfilerin, Tanrıya ulaşmak için kabul ettikleri zikir, riyazat, dünyayı terk etme gibi esasları kabul etmemiş; bilâkis, dünyadan çekilmemeyi; herkesin bir işle uğraşmasını, elinin emeğiyle geçinmesini tavsiye etmiştir. Boş durmanın hoş görülmediği, hatta yasak edildiği Mevlevîhaneler, yüzyıllar boyu fikir ve sanat eğitiminde gerçek birer mektep vazifesi görmüştürler"* Bkz. Nilgün Açık (2004). *Mevlânâ ve Mevlevî Tarikatının Eğiticiliği.* Konya: III. Uluslararası Mevlâna Kongresi. Selçuk Üniversitesi Matbaası Yayınları. s.99.

[173] Salgar (2008), a.g.e, ss. 38-39.

[174] Meyererovitch (2012), a.g.e, s. 33.

[175] Ahmet Eflâkî (1995), *a.g.e*, ss. 437-438

[176] Meyererovitch (2012), a.g.e, s. 34.

koymaktadır: *"Âyinden sonra mevlevîhanelerin iç tüzükleri gereğince teessüs eden ve artık şifahî anayasaları mahiyetinde geleneklerle işliyor. Çoğu bir Güzel Sanatlar Akademisi, yahut Konservatuvar gibi, Edebiyat Fakültesi gibi, bir varlığa sahip oluyorlar. Meraklılar, gerek dedelerden ve gerek muhiblerden veya hariçten olsun, âyinde bulunduktan sonra hususî odalara kümeleşen bu meraklılar, yine Mevlevîlerden bir üstadın rahle-i tedrisinde öğrenime susamış bir halde şitabân oluyorlar.*

Mutrıbde vazifeyle veya misafir olarak bulunanlar, dedenin odasında musiki sohbetleri, temrinleri yapıyorlar. El işlerine meraklı olanlar, yine bunlardan her birine meraklı bir dedenin odasında resim, tezyinat, oymacılık, hakkâklık, güzel yazı öğrenimi ve öğretimine devam ediyorlar. Resim yapanlar, levhaları tezhip usuliyle süsleyenler, ciltlere elleriyle nakış yapan ve vernikle bunların ömrünü arttıran ciltçiler…"[177]

Âdâb ve erkân gereği Mevlevî dervişleri yüksek sesle konuşmaz, karşılıklı hep bir ağızdan söz söylemez, bir kimsenin sözünü kesmez, yürürken ayaklarını yere hızlıca vurmazlardı. Dervişler birbirlerinin odasına girmeden önce kapıyı üç kere vurur, içeriden "Hû" veya "Eyvallah" sesini duyarsa içeri girip "destur" diyerek baş kesip yeri öpüp otururlardı. İçeridekiler de "aşk olsun" diyerek selam alırdı. Otururken bağdaş kurmaz, iki dizi üstüne veya bir dizlerinin üzerine otururlardı. Karşılaştıklarında selâmı kolları çapraz olarak göğüsleri üstünde, elleri omuzlarını tutarak, sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerine basmak suretiyle yaparlardı. Hiçbir surette başı açık veya cübbesiz gezmezlerdi. Karşılaştıklarında, görüşmek olarak adlandırılan, birbirinin bileklerini tutarak kaldırır, çapraz bir şekilde birbirlerinin ellerini öperlerdi. Bir eşyayı öperek alır, öperek yerine koyarlardı. Ben ifadesi kullanmaz *"fakir, fakiriniz"* ifadelerini kullanırlardı. Ben ifadesini yanlışlıkla kullandıklarında "benliğime lanet" derlerdi. Ölmek ifadesini kullanmaz, yerine *"Ruhu şâd"* veya "*Himmeti hazır ola"* ifadelerini kullanırlardı.[178] Sadaka kabulünde ise, bir derviş üç gün boyunca aç kalmadıkça, hiçbir sadakayı kabul etmemesi kuraldı.[179]

[177] Süheyl Ünver (1964). Mevlevîlik Medeniyeti. *Türk Yurdu Mevlânâ Özel Sayısı*. 3.Cild. s. 38

[178] Salgar (2008), a.g.e, ss. 38-39.

[179] Meyererovitch (2012), a.g.e, s. 34.

Mevlevihânedeki Diğer Görevliler: Mevlevihane vakfiyelerinde imam, müezzin, hatip, hâfız, müderris, na'thân, kayyum, ferrâş, kâtip gibi ücret karşılığı çalışan kişilerin adlarına da rastlanmaktadır.[180]

Muhiblik: Seven manasına gelen "muhib", sikke tekbir ettirerek Mevleviyye yoluna giren kişiye denilmektedir.[181] Mevlevî tarikatına girecek kişinin soyu, tavır ve hareketleri belli bir süre incelendikten sonra tarikata kabul olunurdu.[182] Mevlevî tarikâtına girmek niyetinde olan tâlib,[183] gusül abdesti alarak şeyhe giderdi. Şeyh, muhiblik başvurusunu tasdik ederse, muhibbin başını dizine koyarak sikke giydirir ve tekbir getirirdi. Şeyh ve muhib, aynı anda Fatiha suresini okurlardı. Sağ ellerini kaldırıp parmaklarının üstünü öperek tâlibin saç ve bıyığından birkaç tel kesilirdi.

"Bir derviş Mevlânâ hazretlerini rüyada görüp müridi oldu. Mevlânâ onun saçını kesti. Derviş sabahleyin rüyasını ulu arkadaşlara anlattı. Arkadaşlar, onu, yeniden mürid olsun ve 'İşte evvelce gördüğüm, bu tâbirdir. Rabbim onu hak etti' (K., XII, 100) âyinini okusun diye Mevlânâ hazretlerine götürdüler. Mevlânâ hazretleri dervişi görünce: 'Onun saçını daha dün kesmiş, müridliğe kabul etmiştim. Bu kâfidir.' buyurdu."[184]

Nevniyaz adıyla muhibbânlar arasına giren tâlibe, tarikat âdâbını öğretmesi için şeyhin uygun gördüğü bir yol gösterici dede tayin edilirdi. Bundan sonra muhib, ister dergâhta görev üstlenerek kalabilir; isterse semâ ve mukabelelere katılmak için dergâha gelirdi. Muhibbânlar yatkınlıklarına göre yetiştirilirlerdi. Ney üflemek, na't, âyîn, ilâhî söylemek, mesnevî okumak gibi hasletleri olanlar bu alanlara yönlendirilir; dergâha hizmet edip destar sarmak için icazet alanlar da olurdu.[185]

Çile Çıkarmak: Çile, Farsça kırk anlamında kullanılan çihil kelimesinden gelmektedir. Mevlevîyye tarikatında kullanılan "çile" terimi ise matbahta bin bir günlük hizmet süresini kapsar. Diğer tarikatlerde ise, yine kırk anlamına gelen Arapça kökenli "erbain" kelimesi kullanılır.[186]

---

[180] Tanrıkorur (2000). a.g.t, s. 473.

[181] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 37.

[182] Nilgün Açık (2003). *Mevlâna ve Mevlevî Tarikatın Eğiticiliği.*(Ed.Nuri Şimşekler).III. Uluslararası Mevlâna Kongresi. Selçuk Üniversitesi Yayınları. Konya, s.100.

[183] Lewis (2008), a.g.e, ss. 515-516.

[184] Ahmet Eflâkî (1995). a.g.e, s. 610.

[185] Tanrıkorur (2000).a.g.t, s. 473.

[186] Kaya ve Küçük (2011). a.g.e, s.457.

Mevlevî tarikatında halvet, bin bir gün sürerdi.[187] Kalb, ruh ve nefsin terbiyesi açısından bir mürşidin rehberliğinde bin bir gün süren çile çıkarma, ruh ve bedenin bileşiminden oluşan insanın hem psikolojik hem de fizyolojik açıdan tüm yönleriyle kâmil bir insan olmasını hedefliyordu.[188] Hz. Peygamberin "*Nefsini bilen, Rabbini bilir"*[189]*"Ölmeden önce ölünüz"* hadislerinde belirtildiği şekliyle çile sürecinde Allah'ın nurunu arayan çilekeş, buna ulaşmak için nefis, benlik, hevâ ve heveslerini yok ederek benliğini öldürmeye çalışmaktaydı.[190] Böylece sufî tanrının varlığında kendini fani kılarak yaşamla aşkın bir birliktelik kurmayı amaçlıyordu.[191] Çile süreci de bu birliğin teşekkülü[192] açısından önemli bir süreçti.

Bin bir günlük matbah terbiyesi anlamına gelen çile süreci, süre bakımından sadece Mevlevîliğe has bir seyr ü sülûk yöntemi idi ve şeyh ve mürid arasında önemli bir bağ teşkil ediyordu.[193] Zira Mevlânâ'ya göre sülûk kendine gelmek, kendini bulmaktı. Bunun yolu da varlıktan arınmaklaydı.[194] Bu bakımdan bin bir gün süren zaman dilimi hiç konuşmamak, az uyumak, az yemek ve fiziksel mahrumiyetlerle geçmekteydi. Hücre çilesi olarak adlandırılan "halvet" ise, sufîlerin "çilehane" olarak adlandırılan yere çekilerek kırk gün kırk gece yeme, içme ve uyuma gibi faaliyetleri en az seviyeye indirgeyerek ibadet etmeleriydi.[195] Mevlevilikte bu halvet süresi, bin bir günlük çilenin akabinde üç gün "sır" olma ve ardından on sekiz günlük süreci içerirdi.[196]

"Rıza" kelimesinin de ebced hesabıyla karşılığının bin bir olması bu durumla ilgili ilahî bir işaretti. Bu şekilde çilenin bin bir gibi bir rakamla eşleşmesi, sâlikin her gün hakikat kapılarını açarak yeni bir tecelliye mazhar olmasını ve kâmil insana

---

[187] Eraydın (2016), a.g.e, ss. 366-367.

[188] Lütfiye Akdemir (2012).*Mevlevilikteki Çile Olgusunun Fizyolojik ve Psikolojik Boyutları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya, ss.11-104-105.

[189] Zeynep Köse (2007).*Hz. Mevlânâ'da Nefs ile İlgili Semboller*. (Ed. Abdurrahman Elmalı, Ali Bakkal). Uluslararası Mevlânâ ve Mevlevîlik Sempozyumu. Şanlıurfa, s. 171.

[190] Lewis (2008), a.g.e, s. 463.

[191] Lewis (2008), a.g.e, s. 573.

[192] *"Mevlâna'nın tasavvuf anlayışında herşey Bir'den ibarettir. O Bir de, yaratan kudret yani Allah'dır. İkilik ancak teferruattadır. Bu sebeple 'ben'liği yok etmek gerekir. Zıtlıklar 'Bir'in varlığının isbatı için var edilmiştir. Çünkü zıddı olmayan şey'i anlamak insan için imkânsızdır. Meselâ, inkâr olmadan din olmaz. Din, inkârı bırakmaktır. Öyle ise ikisi de bir'in anlaşılması içindir ve Bir'dir."* Bkz. Salgar (2008), a.g.e, s. 22.

[193] Ayşegül Mete (2019). *XVIII. Asır İstanbul Mevlevîliği.* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Sakarya, s. 10.

[194] Eraydın (2016), a.g.e, s. 355.

[195] Akdemir (2012).a.g.t,ss. 11-104-105.

[196] Akdemir (2012). a.g.t, ss. 11-104-105.

ulaşmada önüne çıkan engelleri aşmasını ifade etmekteydi.[197] Bu açıdan Mevlevî çilesi sürekli inzivâ, halvet, uzlet, oruç ve tecerrüd içeren bir çile tarzı değildi. Mevlevîlikte çile çıkarmak amacıyla karanlık bir odaya kapanmak da yoktu. Sâlik, matbah-ı şerifte, on sekiz ayrı hizmetten oluşan ve bin bir gün süren bir çile sürecine tabi tutulurdu.[198] Bu eğitimi tamamlayanlar dede ünvanıyla adlandırılırdı. Bu süreçten geçmemiş tarikat mensuplarına ise muhip denilirdi.[199] Hata ve saygısızlık yapan derviş, bacaklarına on ya da yirmi sopa vurularak şeyh tarafından cezalandırılırdı. Bu ceza, diğer dervişlerin önünde icra edilir; böylece dervişin gururu kırılmak istenirdi.[200]

Buraya kadar yazılanlardan Mevlevîlikte ferdin ruhsal eğitim sürecinin tasavvuf terbiyesi ve edeb kavramı çerçevesinde şekillendiği anlaşılmaktadır.[201] Nitekim "*Çilehane Mektupları"* adlı eserin yazarı olan Tâhirü'l-Mevlevî (1877-ö.1951), 1896-1898 yılları arasında bin bir gün süren çileye girmiş;[202] nihayetinde çile çıkarmış biri olarak yazdığı eserinde bin bir gün süren çilenin maksadını şu şekilde ifade etmiştir: *"Çile-i Mevleviyye'den maksad bin bir gün hizmet ederek hücreye çıkıp oturmak değil, belki hidemât-ı şâkka ile mahv-ı vücûd eylemek olduğu mâ'lûm. Fakirin ise hidemât-ı mücâhedât-ı hestî-güdâza tahammül edemeyeceğim emr-i meczûm olduğundan pûte-i aşk ile kânun-ı âteşbâzda*[203] *erimesi lâzım gelen kalb, ona mukâbil hastalığın teb ü ta'âb-ı ızdırâbında mahv oluyor, fe-lillâhilhamd."*[204]

Mevlevî tarikatında halvet, diğer tarikatlarda olduğu gibi kapalı bir hücrede geçirilmezdi.[205] Çilekeş olarak adlandırılan dervişler,[206] çile süresince matbah-ı

---

[197] Safi Arpaguş (2013). *Tekke Mutfağında Nefs Terbiyesi*. (Ed: Ahmet Ögke). Elmalı'da Kişilik Oluşumu ve Nefsin Terbiyesi. ss. 145-154.

[198] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (1987).Bir Eğitimin Mimarîsi: Mevlevî Matbah-ı Şerîfi. ss. 271-273.

[199] Safi Arpaguş (2012). *Tekke Mutfağında Nefis Terbiyesi*. ss. 145-154.

[200] Meyererovitch (2012), a.g.e, s. 33.

[201] Nilgün Açık (2003).*Mevlâna ve Mevlevî Tarikatın Eğiticiliği*. (Ed.Nuri Şimşekler). III. Uluslararası Mevlâna Kongresi. Selçuk Üniversitesi Yayınları. Konya, ss. 100-101.

[202] Alim Kahraman (2010).*Tâhirülmevlevî.TDV İslâm Ansiklobedisi*. 39. Cild. ss. 407-409.

[203] "*Âteş-bâz: Ateşle oynayan anlamına gelen bu söz, mevleviklikte, aşçı ve matbâh hakkında kullanılan bir terimdir. Konya'da, Meram'ın eski yolunda, sağ yanda türbesi bulunan ve zir-i zemindeki taş sandukasiyle, türbenin niyâz penceresinin üstündeki kitâbeden, 684 Receb'inin on beşinde (1285) vefât ettiği anlaşılan İzzettin oğlu Şemseddin Yûsuf, gene penceredeki kitabeden anlaşıldığı gibi 'Âteş-bâz' diye anılmaktadır. Bu zât Mevlevîlerce, Mevlânâ Medresesi'nin aşçılık hizmetini gören erdir. Bu sebeple matbaha ve aşçıya bu ad verilir."* Bkz. Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 17.

[204] Tahir Olgun (1995).*Çilehane Mektupları,* Ankara: Akçağ Yayınları, s. 108.

[205] Yahyâ bin Sâlih İslâmboli (2006).*Tarîkat Kıyafetleri*. (Haz. M.Sercan Tayşi-Mustafa Aşkar). İstanbul: Sufi Kitap Yayınları, ss. 216-217.

şerifin dışında geceleyemez; matbahın dışında gecelediği takdirde çileyi kırmış sayılırlardı. Bu şekilde matbahta hizmet gören çilekeş can, matbah dedelerinin emrinde, pazarcılıktan tuvalet temizliğine kadar on sekiz hizmeti yerine getirirdi. Bu süre zarfında çilekeş canlar, yetenekleri doğrultusunda semâ ve musikî eğitimi alırlar; doğu ve batı dillerini öğrenirlerdi.[207] Bu açıdan matbah-ı şerif, Mevlevîliğe intisab eden kişilerin liyakat denetimleri ve temel eğitimlerinin yapıldığı bir yer olma hüviyetinde idi.[208]

Çilekeş can olmak isteyen tâlib, matbah-ı şerifte bin bir günlük nefis terbiyesi merhalelerine sokulduğunda,[209] matbah kapısının yanında saka postunda üç gün dizlerinin üzerinde kendi iç âlemine yönelip hâlini muhâsebe ederek oturup diğer canları izlerdi. Çileye girmeye ikrar verirse, on sekiz gün ayakçılık hizmetinde bulunurdu. İsteği kabul olursa, elbisesini çıkarıp tennure[210] giyerek matbah canı olurdu. Çilesini tamamlayanlar, evrâd ve ezkâr dersi alıp Mevlevihanedeki hücre sahibi dedelerin arasına girerlerdi.[211]

Semâ: Semâ, Mevlevî dervişlerin vecde[212] ulaşmasını sağlayan devrânî, kıyâmî[213] ve hafî[214] bir zikir şeklidir.[215] Mevlevîler, tarîkat âyini icra etmek

---

[206] Meyererovitch (2012), a.g.e, ss. 32-33.

[207] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004).Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 474.

[208] Hasan Özönder (1998). Âteş-bâz Velî ve Mevlevî Dergâhlarında Âteş-Bâz Velî Makamının Önemi. Konya: *III. Milli Mevlâna Kongresi*. s. 98.

[209] Gökben Azsöz (2016). *Mevlevihanelerde Matbah-ı Şerif.* Mersin: Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:3. Sayı: 5. ss. 31-33.

[210] *"Tennure, dervişlerin hırkaları altına giydikleri gömlek yani kolsuz entariye denir. Mürşid huzurunda bulunup hizmet eden dervişin, "ölmeden önce ölünüz" hadisine uygun olarak "Ölmeden önce öldüm, sırtıma giydiğim tennure ahiret gömleği, hırka kefenimdir" demesi anlamına gelmektedir… Bu giysiye nûr ile dolmak anlamına gelen "tennûr" denmiştir. Çoğunlukla Mevleviyye tarikatında kullanılır. Tennûreyi ilk giyen Âdem, Nûh, İbrahim, Mûsa ve Muhammed (salâvatullahi aleyhim) Hazretleri'*dir. *Tennûre giymenin şartları şunlardır: Yalan söylememek, zinâ etmemek, haram yememek ve hırsızlık yapmamak."* Bkz. Yahyâ bin Sâlih İslâmboli (2006), a.g.e, ss. 113-114.

[211] Ş. BahrihüdaTanrıkorur (2004). Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cild. s. 474.

[212] *"Mevlânâ, rûhânî âlemin yüceliğinin yanında maddî âlemin değersizliğini çeşitli vesilelerle dile getirirken, ruhun maddî âlemden kurtulabilmesi için, onun yani ruhun, madde ile olan bağını gevşetmeye ve hatta kopartmaya davet etmektedir."* Bkz. Sadettin Kocatürk (2001). a.g.e, s. 127.

[213] *"Oturarak zikredenlere, 'Ku'ûdî", ayakta zikredenlere 'Kıyâmî' adı verilmiştir. Ayrıca zikir, gizli, yâni içten ve sessiz yahut sesli olarak ikiye ayrılmış, birinci kısma , "Zikr-i Hafî", öbürüne, "Zikr-i Cehrî" denmiştir."* Bkz. Abdülbaki Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 136.

[214] Fazlı Arslan (2017). *İslâm Medeniyetinde Mûsikî.*İstanbul: Beyan Yayınları. s. 386.

[215] *"Vecd, dokuzuncu yüzyıl gibi erken bir tarihten beri Bağdad'da sûfiler arasında yapılmaya başlanan devranla elde edilebilirdi; bu sûfilerin bazıları 'işitme'yle, yani semâ'yla ya da başka bir ifadeyle müziğin etkisiyle kendinden geçerdi. Bu tür irticalen yapılan raks bazı tarikatlarda bilinmekteydi (ve Batı'daki tasavvufi hareketlerin neredeyse ayırt edici niteliği olmuştur. İlk dönem pek çok münekkit sûfileri bundan hoşlanmamışlardı.) Semâ, yalnızca Mevlânâ'ya dayanan ve Mevlânâ'nın oğlu ve ikinci halifesi Sultan Veled (ölm.1312) tarafından şu anki biçimine kavuşturulan Mevlevîlik tarikında kurumsallaşmıştır. Mevlânâ, şiirlerinin çoğunu müzik dinleyip kendi ekseni etrafında dönerken terennüm etmişti. Bütün evren güneşin etrafında bir dansa kapılmış gibi görünmüştü ona; birbirinden ayrı atomlar dansın etkisiyle gizemli bir şekilde*

istediklerinde *"semâ", "mukabele"* veya "*mukabele-i şerif"* isimlerinden birini kullanırlardı.[216] Müslüman mutasavvıflar arasında semâ'ı dinî bir ibadet olarak kabul eden ilk kişi Şihâbüddîn Sühreverdî'dir.[217] Ahmed Eflâki Dede'nin "*Menâkıbü'l-Ârifîn*"inde ve Sultan Veled'in "*İntihâ-Nâme*"sinde, Mevlânâ'nın Şems ile tanışmadan önce semâ zikrini yapmadığı; onunla tanıştıktan sonra semâya başladığı belirtilmektedir.[218] Şems-i Tebrizî'nin ortadan kaybolması üzerine çok derin bir yas içine giren Mevlâna, bu esnadaki hüzününü semâ yaparak dışa vurmuştur.[219] Fakat daha önce Mevlânâ'da böyle bir hâle şahit olmayan kişilerin bu durumu tepkiyle karşıladığı anlaşılmaktadır:

"Bundan sonra semâ'ın temelini attı. Âşıkların aşkı ve şevki ile dünyanın her tarafı doldu. Aşağı ve yüksek tabakadan insanlar, kuvvetliler, zayıflar, fakirler, fakihler, bilginler ve cahiller, Müslümanlar ve kâfirler, padişahlar, her mezhepten kimseler ve tarikatçılar hep Mevlânâ'ya yöneldiler. Herkes şiirler okumağa başladı, vecde ve mânevi neşeye kapıldı. Gece gündüz dâima sema ve vecdle meşgul oldu. Bir an karar ve sükûnet bulmadı. Hayli şeriat mübtedileri ve tarikatten kovulmuş münkir, kıskanç, kendine tapan ve kendini beğenen, kalbi kör ve kibirli basiretsizler etraftan dedikoduya başladı ve 'Bu ne kadar acayıp bir şeydir.' diyerek kötülük ağızlarını açtılar: Yazıklar olsun! ...'Bütün bunlar o Tebrizli şahsın uğursuzluğu yüzünden oldu.' dediler. ...O ulu kişinin hakikî durumu insanlara malûm olunca Tanrı'nın başarı ve yardımına mazhar olanlar ona kul ve mürid oldular, pişman olup Tanrı'dan mağfiret dilediler."[220]

---

uyumlu bir bütüne bağlanıyordu. Böylece deverana katılmak, bütün hareketlerin kaynağı olan ebedi kaynakla ilişki kurmak anlamına gelir; öyle ki, Mevlânâ, yaradılış eylemini de Yokluğun, İlahi'nin, Elestû bi rabbiküm, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' (Sure 7: 172) sorusunun tatlı melodisini duymasıyla Varlığa doğru sıçradığı bir deveran olarak görmektedir (D no.1832); doğanın her bir köşesine nüfuz eden bu deveran kabirlerindeki ölüleri bile diriltebilir, çünkü;

Deveranın gizli gücünü bilenler Tanrı'da yaşarlar

Aşk, onları öldürür ve diriltir. Onlar da bunu bilirler: Allah hu!

Mutasavvıf, tevhidin zevkini yalnızca kendisini bütünüyle yitirdiği dönme hareketinde hissedebilir ve bu bakımdan deveran doğru hedefe, yani tevhide götüren bir "göğe uzanan merdiven' olarak görülebilir. Fakat bu hedef, Allah'ın Tam Gayriyyetini vurgulamaktan hiçbir şekilde vazgeçmeyen ve O'na yaklaşmanın yolunu O'nun emirlerine ve indirilmiş şeriate taâtte gören fıkıha bağlı kelamcıların ağırbaşlı yaklaşımlarına ters düştüğü için onların müzikten ve rakstan nefret etmeleri anlaşılan bir şeydir." Bkz. Annemarie Schimmel (2004).*Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri*.(Çev. Ekrem Demirli).İstanbul:Kabalcı Yayınevi. ss. 143-144.

[216] Eraydın (2016), a.g.e, ss. 360-361.

[217] Salgar (2008), a.g.e, ss. 31-32.

[218] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 77.

[219] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, ss. 258-259.

[220] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, ss. 259-260.

Mevlâna, herhangi bir kurala bağlı olmadan, mekân ve zaman kaygısı taşımadan, çok coşkuluyken, çok kederliyken, sultanların ya da dervişlerin huzurunda iken vecde geldiğinde belli bir kurala bağlı olmadan içinden geldiği gibi semâ ederdi.[221] Bu rûhânî durumların tezahürüyle kendi başına ya da diğer kimselerle semâ ederken musikiye uyumlu şekilde gazeller de söylemekteydi. *Mesnevî*'de geçen gazellerin bir kısmı bu zikir sırasında söylenmiştir.[222] Klasik Mevlevî mukabelesi ise, Mevlâna'dan ilham almakla birlikte, güftesi açısından edebiyat, bestesi bakımından musiki, ritimle uyumlu olarak raksı içeren birçok güzel sanat dalının iç içe geçtiği bir bütündür.[223]

Mevlevî âyînlerinde bir takım sembolik işaret, anlam ve anlatımlar mevcuttur. Buna göre Mevlevî âyîni kıyamet gününü, sikke mezar taşını, tennûre kefeni, hırka kabiri, semâhane kâinatı sembolize eder.[224] Kâinatı temsil eden semâhânenin sağ tarafı görünen maddî âlem (nâsût âlemi), sol tarafı ise görünmeyen mânâ âlemidir (gayb, melekût âlemi).[225] Devr-i Veledî'deki üç dönüş mutlak varlıktan cansızlar, bitkiler ve canlılar âlemine geçişe işarettir.[226] Üç dönüş sırasıyla ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîn mertebelerini gösterir. Semâhanenin sağ tarafı maddî âlem, sol tarafı mâna âlemidir. Kudümün ilk vuruşu "kün" emri, ellerin yere vurulup ayağa kalkılması "haşr"dır.[227] Hatt-ı istivâ noktasından sağa doğru yürüyüş, mutlak âlemden insan mertebesine inişi (kavs-i nüzul) gösterir. Sola yürüyüş, insandan mutlak varlığa çıkışı (kavs-i urûc) sembolize eder. Şeyhin durduğu hatt-ı istivâ noktası, mutlak varlık âlemine; karşı noktası, insan mertebesine işarettir. Birinci selâm, insanın Allah'a kulluk vazifesiyle yaratıldığını idrak etmesi; ikinci selâm, Allah'ın yüceliği karşısında hayranlık duyması; üçüncü selâm, hayranlığın aşka dönüşmesi; dördüncü selâm, manevî seyrini ve miracını tamamlayan insanın kulluk vazifesine dönüşüdür.[228]

---

[221] Nezihe Araz (1987).Çağdaş Kavramlar Işığında Semâ. (Ed. Selçuk Ünlü, Muharrem Şen, Yüksel Uslu, Hasan İnal, Mehmet Tekin). *I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları. s. 236.

[222] William C. Chittick (20005). Rûmî ve Mevlevîlik.(Çev. Safi Arpaguş). Ankara: *Akademik Araştırma Dergisi-Mevlâna Özel Sayısı.* Yıl:6. Sayı:14. s. 713.

[223] Kocatürk (2001), a.g.e, s. 14.

[224] H. Ziya Ülken (2015). *İslam Düşüncesi*.5. Baskı Ankara: Doğu Batı Yayınları. ss. 187-188.

[225] Fazlı Arslan (2010). *Mevlevî Mûsikî Üstüne.* Manisa: Sûfî Araştırmaları Dergisi. Cilt: 1. s. 33.

[226] Nuri Özcan (2004). Mevlevî Âyini.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29.Cild. s. 466.

[227] Arslan (2017), a.g.e,ss. 386-387-388-289.

[228] Nuri Özcan (2004). Mevlevî Âyini. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 29.Cild. s. 466.

Semâzen: Semâ, dervişin benliğinin derinliklerindeki ruhu keşfederek ortaya çıkarmasına yönelik bir zikir olup[229] bunu yapan veya bunun eğitimini almış olan Mevlevîye "Semâzen" denirdi. Semâ meşki almayan derviş, sikke giyemezdi. Bu bakımdan tüm Mevlevîlerce bilinirdi ve bin bir günlük çilenin de önemli bir parçasıydı.

Mevlevî tarikatına yeni giren muhib ya da çilekeş canlar, tekbirlenerek sikkesi giydirildikten sonra tuz dökülmüş çivili tahta üzerinde semâ meşki yapmak üzere semâ dedesine gönderilirdi.[230] Semâ tahtası üzerinde, sol ayak kaldırılmadan sağ ayak sola doğru devir yapacak şekilde ilk gün dokuz çark, ilerleyen günlerde ise dokuzun katları olacak şekilde alıştırmalar yapılırdı. Çark talimi, belli kısımlardan oluşmaktaydı. Bunlar kolları açmak, direk tutma da denilen aynı noktada çark atmak, çark atarak düz bir hat üzerinde hareket etmek şeklindeydi. Semâ meşkinin bitmesiyle nevniyaz, aşçı dedenin gözetiminde mübtedî mukabelesi yapılarak diğer semazenlerle birlikte âyîne çıkmaya hak kazanırdı. Semâzenler âyîne çıkmasalar da reflekslerinin kaybolmaması için her gün belli bir süre kendi başlarına semâ yaparlardı.

Mevlevî âyîninde, semazenbaşı, dervişlerin arasında dolaşarak koordineyi sağlardı. Semâzenler başlarına giydikleri külaha "sikke", üzerlerine giydikleri elbiseye "tennure", bellerine sardıkları kemere "elifî nemed", yeleğe "destegül" derlerdi. Bu kıyafet, semazenin dönüşünü kolaylaştırmak için tasarlanmıştı. Hırkanın kolları olmasına karşın Mevlevîler bayram ve mübtedî mukabelesi gibi törenler haricinde hırkalarını omuzlarında tutarlar, şeyhler ise daima hırkalarını giyerlerdi.[231] Başlangıçta Mevlâna'yı taklit ederek onun gibi giyinenler olduğu gibi dönemin giyim tarzını benimseyenler de mevcuttu. Mevlevîlikte tek tip kıyafete ne zaman geçildiği tam olarak tespit edilememektedir.[232]

Mevlevilikte Ölüm: Mevlevilikte ölüm haline girip sekerâta düşen kişinin yanında ism-i Celâl çekilirdi. Matbah-ı şerife getirilen şeyh, dede veya halifelerin naşı, mutrıban tarafından okunan Itrî'in segâh âyîniyle yıkanırdı. Cenaze yıkandıktan sonra tabut vefat edenin hırkasına sarılır, destarlı sikkeleri konulur, ism-i Celâl

[229] Meyererovitch (2012), a.g.e, ss. 141-142.

[230] Salgar (2008), a.g.e, ss. 31-32.

[231] Hülya Küçük (2009). Semâzen.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 36. Cilt. s. 465.

[232] Rıza Duru (2012). *Mevlevîname Çeviri Metinler ve Resimlerle Batılı Seyahatnamelerinde Mevlevîlik*. Konya:Konya İl Kültür Turizm Müdürlüğü. ss. 24-25.

çekilerek defnolucak yere getirilirdi. Vefat eden kişi kabre konulduğunda, başına sikkesi giydirilir, hırkası üstüne örtülür, hilâfet-nâmesi sağ kıble yanına bırakılırdı. Cenazede bulunanlar, kabrin etrafında halka olarak şeyhin refakatiyle ism-i Celâl çekerlerdi. Zikri yönlendiren şu gülbângi okurdu: *"Vakt-i şerif hayrola; hayırlar fethola; Derviş ... merhum, garka-i garıyk-ı Yezdan, hâcesi hoşnûd ola; Dem-i Hazret-i Mevlânâ, sırr-ı Şems-i Tebrîzî, kerem-i İmâm-ı Ali, Hû diyelim."*[233]

Melevîler, mezarlığa, Farsça "sessizler", "susmuşlar" anlamındaki "hâmûş" kelimesinin çoğulu olan "hâmûşân" yani "susmuşların yurdu", "sessizlerin yurdu" derlerdi.[234] Mevlevihâne ve tekkelerde, hazireye şeyhler, musıkîşinas dedeler ve dervişler gömülürdü. Genellikle kitabeli olan mezar taşının tepesi geleneksel Mevlevi tekkesi şeklinde oyulurdu.[235]

Eflâki'nin *"Menâkıbü'l-Ârifîn"* adlı eserinde geçen şu rivayet, Mevlânâ'nın musikiye ve ölüme bakış açısını yansıtması açısından dikkate değerdir: *"Yine eski bir topluluk Mevlânâ Hazretlerinden: 'Eskiden beri ölenlerin cenazesi önünde okuyucular (mukriler) ve müezzinler bulunagelmiştir. Sizin zamanınızda bu şarkı söyleyip tef çalanların bulunmasının ne mânası vardır?' diye sorup 'ümmetin bilginleri ve şeriat fakihleri (bunu) kötülüyor ve bunu bid'at diyorlar' dediler. Bunun üzerine Mevlânâ: 'Cenazenin önünde bulunan müezzinler, okuyucular (mukriler) ve hafızlar, bu ölünün mü'min olduğuna ve İslâm şeriatında öldüğüne; bizim şarkıcılarımız ise, bu ölünün hem mü'min hem Müslüman hem de âşık olduğuna şahadet ediyorlar. Bundan başka dünya zındanında ve tabiatın kuyusunda hapis kalıp beden sandığının esiri olan insan ruhu, birden bire Tanrı'nın lûtfu ile kurtulup kendi aslına ulaşıyor. (Bunun için) şenlik, semâ ve şükürler etmek icab etmez mi? O, öylece kanat vurarak şenlik yaparak, o aziz olan Tanrı hazretlerini arzu edip ona dönüyor ki, başkalarını da fedakârlığa ve yiğitliğe teşvik etsin. Çünkü normal zamanda bile birini zindandan serbest bırakıp gönlünü hoş etseler hiç şüphesiz bu olay bin hamde ve sevince sebeb olur. Gerçekte bizim dostların ölümü de bunun gibidir."*[236]

[233] Gölpınarlı (2017), a.g.e, ss. 138-139, 146-147.
[234] Kaya ve Küçük (2011), a.g.e,s. 457.
[235] Lewis (2008), a.g.e, s. 509.
[236] Ahmet Eflâkî (1995), a.g.e, s. 424.

2.1.2. Mevlevilîkte Musikî

2.1.2.1. Mevlevîlikte Musikî

Mevlânâ'nın "Divân-ı Kebir" ve "Mesnevî" adlı iki manzum, "Fihi mâ Fîh", "Mecâlis-i Seb'a", "Mektûbât*"* adlı üç mensur eseri günümüze ulaşmıştır. Bu eserlerin dışında, *Divân-ı Kebir*'deki Rubâileri ayrı bir eser kabul ederek bu sayıyı altıya çıkaranlar da vardır.[237] Mevlânâ'nın eserlerinde işlediği konulara ve hikâyelerin kaynaklarına bakıldığında, İran folkloru, *Kelile ve Dimne* masalları, Senâî'nin ve Attâr'ın kitapları, özellikle de Bahâeddin Veled'in *Ma'ârif* adlı eserinin başlıca kaynaklar olduğu görülür. Ayrıca Gazâlî'nin "*İhyâu Ulûmiddin*"ine, İbni Sinâ ve Nizâmî'ye de atıflar söz konusudur.[238]

Genel olarak tasavvufun ve Mevlevî düşünce sisteminin temel kaynağının ise Kur'ân-ı Kerîm olduğu tartışmasızdır.[239] Mevlânâ'nın dinî anlatım metoduna ve vasıtalarına bakıldığında, onun Kur'ân, hadis (sünnet), vaaz ve nasihat, mûsikî ve semâ', şiir, hikâye, menkıbe ve kıssalardan yardım aldığı görülür.[240] Mevlânâ'nın bu tarzı ve uslübu sonraki Mevlevîleri de etkilemiştir. Bu bakımdan Osmanlı edîb ve şairlerinin birçoğunun Mevleviyye tarikatı mensupları olması bir tesadüf olmadığı gibi Mevlevîhânelerin Osmanlı kültür hayatını besleyen en önemli kurumların başında yer alması da bir tesadüf değildir.[241]

---

[237] Mevlâna Celâleddin Rûmi (2012). *Mecâlis-i Seb'a*.(Haz. H. Erol Yıldız). Konya: Karatay Akademi Yayınları. Önsöz. ss. 76-77.

[238] Meyererovitch (2012), a.g.e, ss. 76-77.

[239] Annemarie Schimmel (2007). Mevlânâ'nın Şark ve Garptaki Tesirleri. Çev. Ali Ertuğrul. *İSTEM*. Yıl:5. Sayı:10. s.280, 281: "*Bazı kimseler Mevlâna'yı, İbn Arabî'nin şiirlerinden bir kısmını Farscaya tercüme eden kişi olarak da tanımaktadırlar. Elbette ben bu hususu doğru bulmuyorum. Bazıları da onu bir panteist olarak tanımaktadırlar. Ancak bu hususta benim bir hayli şüphem vardır. Benim icin hakikat olan şu ki, her ne zaman onunla ilgili sohbette ve açıklamalarda bulunmak istediğimde, ondan ancak bir Kur'ân mufessiri olarak söz edebildiğimdir. O, bütün varlık sahasındaki her şeyi Allah'ın varlığının delaleti olarak bilen ve dünyayı O'nun varlığının yansıması olarak telakki eden bir kişidir.*"

"*Rumî'yi diğerlerinden ayıran şey onun bu söz söyleme tarz ve uslubüdur. O felsefî ve dinî fikirlerin en güzellerine sahiptir. Ancak asıl dikkati çeken, onun bu fikirleri nasıl dile getirdiğidir. Benim görüşüme göre, en önemli ve en temel nokta işte burasıdır. Onun bu hususiaki en büyük misali ve kılavuzu Fussilet suresinin 53. âyeti olduğunu düşünüyorum. Bu âyette Allah şöyle buyuruyor: "Biz onlara, ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi ve nişânelerimizi göstereceğiz." Bu, insanın bu dünyada müşahede ettiği her şeyin tümüyle Allah'ın varlığının nişâneleri olduğu manasına gelir. Eski bir Arap darb-ı meselinde de aynı husus vurgulanır: "Herkeste, nişan verenin onunla yek vücut olduğunu gösteren bir nişâne vardır." Eğer Rumî'nin eserleri mütalaa edilecek olursa, mutfaktan file, karıncadan buluta, menzillerden köstebeğe kadar bu dünyada var olan her şeyin, Allah'ın âyetleri olarak anlaşıldığı görülecektir. Sadece nazarî usulü yeterli gormeyen, müşahede ettiği her şeyi Allah'ın varlığının ispatı olarak değerlendiren ve ilahî aşkı elde etmeye çabalayan ârif şairler icin bunlar mühimdirler.*"

[240] Safi Arpaguş (2001). *Mevlânâ'nın Dîni Anlatım Metodu.* Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 37.

[241] Fazlı Arslan (2017). *İslâm Medeniyetinde Mûsîkî*. Beyan Yayınları. İstanbul. ss. 389-390-391.

Bilhassa on beşinci yüzyıldan itibaren Mevlevîhâneler, Enderûn mektebi, Mehterhâne ve Mızıkâ-yı Hümâyûn'un[242] yanında Osmanlı musikisini üreten en önemli merkezlerden biri olmuştur. Mevleviliğe eserleriyle hizmet etmiş bestekârlar ve müellifler sayesinde Mevlevîliğin benimsenmesi ve yaygınlaşması daha kolay hâle gelmiş;[243] halk tabakasından insanların yanında yüksek idarî kadro ve zümreye mensup kimseler de Mevleviyye tarikatına intisap etmişlerdir.[244]

Pir Âdil Çelebi (ö. 1460) ile kuruluş dönemini tamamlayan Mevleviyye tarikâtı,[245] XVI. yüzyıldan başlayarak Osmanlı coğrafyasının tümüne yayılmaya başlamıştır. Pir Âdil Çelebi dönemine kadar tekke dışında da icra edilerek belli bir kaideye bağlanmamış olan sema meclisleri, bu dönemde tekke içine alınarak *"mukabele"* adıyla belirlenmiştir.[246] Tam mukabeleye göre bestelenmiş "Beste-i Kâdim" olarak adlandırılan âyinler de bu dönemin eseridir.[247] Böylece Sultan Veled döneminde yapısal olarak kurulan Mevleviyye tarikatı, Pir Âdil Çelebi döneminde âyinsel açıdan sistemleştirilerek temel biçimini almıştır.[248]

Mevlevî musiki geleneği içinde bir çok enstrüman kullanılmakla birlikte 'ney'in ayrı bir yeri olmuştur. Zamanla düzenli olarak icra edilmeye başlanılan semâ âyinlerinde ney, aslî unsur olarak mutribte yerini almıştır. Mevlevilerce 'ney'e atfedilen kudsiyetin en önemli sebebi, muhtemelen Hz. Mevlâna'nın *Mesnevî*'sinde 'ney'le ilgili pek çok benzetme ve metaforun kullanılmış olmasındandır. Nitekim *Mesnevî* şerhlerinde, 'ney'in maddî ve manevî açılardan Hz. Âdem'i, Hz. Muhammed'i, Mevlânâ'yı, Şems-i Tebrîzî'yi, mürşid-i kâmili, mü'mini, âşığı, gönlü, kalemi sembolize ettiği ifade edilir.[249]

Anlaşılacağı üzere Mevlevîlikte, dervişin, seyr ü sülûk sırasında insan-ı kâmile doğru yol alırken musiki olmadan eğitiminin tam olamayacağı ve olgunlaşamayacağı düşünülmüş; bu bakımdan zikirlerde musiki ve semaya çok önem

---

[242] Erhan Özden (2013). *Osmanlı Maârifi'nde Mûsiki.* İstanbul: Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enst. s. 154.

[243] Kara (2006). a.g.m, ss. 1-22.

[244] Asaf Halet Çelebi (2002). *Mevlânâ ve Mevlevîlik.*Ankara: Hece Yayınları. s. 95.

[245] Ş. Bahrihüda Tanrıkorur (2004). Mevleviyye. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. s. 468.

[246] Özgür Sadık Karataş (2008).*Mevlevî Âyinlerinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme*. Erzincan: Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt:10. Sayı:2. s. 143.

[247] Mehmet Gönül (2007). *Mevlevîlik ve Mûsıki.* İSTEM. Konya: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. Yıl:5. Sayı:10. ss. 75-83.

[248] Lewis (2008), a.g.e, s. 513.

[249] Necip Fazıl Duru (2010).Mevlevî Şairlerde Ney Metaforu. *Birinci Uluslararası Mevlânâ Sempozyum Bildirileri.* İstanbul: Mas Matbacılık. ss. 359-384.

verilmiştir.[250] Günümüz müzik anlayışını oluşturan Batı müziğinde ise, XVI. asırdan itibaren müzik, insanın manevî yönüne hitap etmekten ayrılarak, armonik yapıya uygun, estetik kaygıları ön plana alan bir yapıya dönüşmüştür. Böylece müzik, manevî bir tekâmül unsuru olmaktan çıkmış, insan ve müzik arasındaki bağ zayıflamıştır.[251]

2.1.2.2. Mevlevîlikte Mesnevî ve Mesnevîhân

Mevlevî edebiyatında "Mesnevî" yazma geleneği Mevlâna ile başlar.[252] Aslında Mesnevî,[253] Arapça kökenli bir söz olup "ikişer ikişer" anlamına gelen mesnâ kelimesinin nispet eki almış şeklidir. Edebiyatta ise, beyitleri arasında kafiye olan (aa/bb/cc…) söz anlamındadır. İlk örnekleri Fars edebiyatında görülmüş olup "kaside" ve "gazel" ile birlikte Fars şiirinin üç ana nazım şeklini oluşturur. İkişerli beyitler halinde aruz kalıbıyla yazılmaları, konu ve anlam bütünlüğünün sağlanması açısından şairlere kolaylık sağlamıştır. Yine baştan sonra tek bir veznin kullanılması, seçilen veznin mesnevînin anlam ve içeriğine uygun olması, gazel ve kaside de görüldüğü gibi diğer şiir kalıplarına yer vermemesi de mesnevîlerin ortak özellikleri olmuştur. Bu yönlerine dikkat edilerek dinî, tasavvufî, destanî, menkıbevî, tarihî, ilmî ve öğretici konularda pek çok mesnevî kaleme alınmış; iki beyitlik şiirlerden binlerce beyitlik müstakil eserlere varacak boyutta eserler ortaya konulmuştur.[254]

Uzun manzûme veya kitap halindeki mesnevîler aslında özel adlarla anılırlar. Bu kurala uymayan tek mesnevî, Mevlanâ'nın yirmi beş bin altı yüz on sekiz beyitlik Farsça *Mesnevî-yi Ma'nevî*'sidir.[255] Mevlânâ bu eseri "Hûsamînâme" , "Saykalü'l-ervâh" , "Mesnevî-yi Mâ'nevî" , "Mesnevî-yi Şerif" veya "Mesnevî-yi Mevlevî" gibi

---

[250] Erhan Özden (2013). *Osmanlı Maârifi'nde Mûsiki.* ss. 30-31.

[251] Bernard Mauguin (1964). Mevlevî Müziği Teksif Müziği. *Türk Yurdu Mevlânâ Özel Sayısı*. 3.Cild. s. 10.

[252] Topatan (2013). a.g.t, ss. 5-6.

[253] *"Diğer nazım şekillerinden farklı olarak mesnevide beyit kendi içinde tamamlanır. Yapı olarak mesnevilerde genellikle şu kompozisyon takip edilmiştir.*

1-Giriş bölümünde; tevhid / münacat / nat / diğer büyük dinî zevât için övgüler / padişah ve eserin kendisine takdim edildiği şahsa övgü / sebep-i telif yer alır. Eserle ilgili bazı toplu bilgiler sebeb-i telif kısmındadır. Şair burada eserine hangi saiklerle, nerede ve hangi vakit başladığını belirtir. Keza eser ve yazar isimlerine de umumiyetle bu başlık altında tesadüf edilir.

2-Asıl konunun işlendiği bölüm. Burası eser hacminin büyük kısmını teşkil eder.

3-Bitiş bölümü. Burada şair eserini bitirdiği için Allah'a hamd eder, bu telife vesile olan zât -hükümdar veya bir başkası- hakkında iyilik temennilerinde bulunur ve mesnevinin bitiş tarihini verir." Bkz. Cihan Okuyucu (2011).*Divan Edebiyatı Estetiği*.4. Basım. İstanbul: Kapı Yayınları. s. 172.

[254] Mustafa Çiçekler (2004). Mesnevi. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 29.Cild. s. 320.

[255] İskender Pala (2003). *Ansiklobedik Dîvan Şiiri Sözlüğü.* İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayınları. ss. 321-322.

adlarla da tanımlamasına karşılık "Mesnevî" adı genel kabul görmüştür.[256] Altı müstakil defterden (bölüm) oluşan Mesnevî, dinî ve tasavvufî konuları, Kur'ân ve hadîs çerçevesinde, günlük hayattan olaylardan örneklerle hikâyeleştirerek herkese hitap edebilecek şekilde ele alır.[257]

Mevlânâ, eserlerini Farsça yazdığı halde, Arapça ve Türkçe yazan pek çok şairi ve yazarı dönemi ve sonrasında etkilemiştir.[258] Mevlâna'nın vefatından sonra *Mesnevî*'de kullanılan kelime, mazmun ve mefhumların izahı açısından *Mesnevî*'nin şerhi gündeme gelmiş; bu alanda yetkin kişilere mesnevîhân denmiştir. Mesnevîhânlar, *Mesnevî*'yi, öğrencilerin idrak seviyelerine göre ders olarak okuturlardı. Ders okutma icazetle olur; ders okutanlar şeyhler gibi sikkelerine destar sararlardı. Konya'daki merkezden atanan mesnevîhânlar, edebiyat, şiir ve Mevlevî kültürü hususunda uzman olanlardan seçilir, Farsça ve Türkçeyi iyi bilirlerdi. Sultan Veled ve hâlifesi Hüsameddin Çelebi, ilk mesnevîhânlar olarak kabul edilir. Mevlevîhâneler, *Mesnevî*'nin şerh ve izahının yapıldığı ana kurumlar olmuşlardır.[259] Bu açıdan her Mevlevîhâne aynı zamanda bir Dârü'l-Mesnevî'dir.[260]

2.1.2.3. Mevlevîlikte Na't ve Na'thân

Bedîiyât, medhiye, mevlid, Muhammediye gibi Hz. Muhammed'i öven başka şiir tarzları da mevcutsa da, "na't" Hz. Peygamberi öven manzum eserlerin genel adı olmuştur.[261] Fars şiirinde, belli başlı nazım şekli olmamakla birlikte, çoğunlukla kaside, terci, kıta ve mesnevî şeklinde yazılmıştır.[262] İlk na't örneklerine Arap edebiyatında rastlanmaktadır. Fars edebiyatı örnek alınarak Türkçe yazılan na'tlar,[263]

---

[256] Salgar (2008). a.g.e, s. 29.

[257] *Mesnevî'de serbestlik ve genişlik mefhumunun neşesini verir. İtiyatlara meydan okur; avama mahsus hayat lisanını cesaretle kullanarak basit şeylerden alınan hayâl bolluğu ve samimi kıssalarla herkese hitap eder. Şiir izi olmayan umman gibi diri olup hududları yoktur. Mânayı taşıyan ve mufassalan izah eden doktrinin 'kabuk' ve 'öz'ü arasında hudut çizgisi bulunmaz. Her memlekette bedii güzellikte olduğu gibi, mevzuun gayretsiz yayılması ve tefsiri Rûmî'nin felsefesinin Vahdet felsefesi fikrinden mülhem olduğunu mükemmel surette belirtir: 'Mesnevî vahdet dükkânıdır, orada Bir'den (Allah) gayrı gördüğün herşey puttur' der. O, varlık meydan muharebesini aşıp, kâinatın düzeni içinde yalnız mutasavvıfların idrâk edeceği gibi, bütün mücadelelerin ve ahenksizliklerin, tâyin edilmiş oynanan roller olduğunu keşfeder.* Bkz. Nicholson (1973), a.g.e, ss. 21-22.

[258] B. Ali Kaya (2007).*Mevlânâ/Mesnevi'den Seçmeler.* İstanbul: Metropol Yayınları. s. 21.

[259] Bayru ve Sağbaş (2008). a.g.e, s. 261.

[260] Mustafa Kara (2017). *Tekkeler ve Zaviyeler.*7. Basım. İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 84.

[261] Emine Yeniterzi (2006). Na't. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 32.Cild. ss. 436-437.

[262] Mustafa Çiçekler (2006). Na't. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 32. Cild. ss. 435-436.

[263] Atilla Özkırımlı (2009). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi. s. 958.

musikî usûl ve makamları kullanılarak besteli veya irticalen okunmuştur. Na‘tlarda, kıyamet gününde Hz. Peygamberin şefaatini dilemek gelenek halini almıştır.

Dinî güfteler için kullanılan “nutk-ı şerîf” tabiri, na‘tlar için de kullanılmıştır.[264] Mevlevîler Na’t, Na’t-ı Şerif, Na’t-ı Mevlânâ olarak da adlandırırlar. Tüm Mevlevîhanelerde okunması yaygın olan iki na‘t bulunmaktadır.[265] Bunlardan biri, güftesi Mevlânâ’ya ait olup Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi’nin rast makamında bestelediği na‘t formunun en güzel örneklerinden sayılan “Na‘t-ı Mevlânâ”[266]; diğeri de “Şems” mahlasını taşıyan Ulu Arif Çelebi’ye ait altı beyitlik gazeldir.[267]

Tekke ve camilerde “na‘thânlık” adıyla bir vazifeli bulunduğu, zamanla da bunun meslek haline geldiği vakıf kayıtlarından anlaşılmaktadır.[268] Mevlevî âyîninde na‘t, neyzenbaşının yapacağı post taksiminden önce ezgisel yapının dışına çıkılmayarak serbest bir uslûpla ayakta okunurdu. Na‘t, usûlsüz ve saz eşliği olmadan icra edilirdi.

Mukâbelenin başında na‘thân tarafından okunan “Na‘t-ı Peygamberî”, XVIII. yüzyıl başında Konya’daki Makam Çelebisi tarafından âyînlerin başına eklenmiştir. Bu süre zarfında birçok na‘t okunmuşsa da hiç biri Itrî’nin (1640-1711) na‘tı kadar etkili olamamıştır. Serbest bir formda, güzel sesle, konuşma tarzında icra edilen na‘tlar, ancak bir ustadan dinlenilerek öğrenilebilirdi.[269]

2.1.2.4. Mevlevîlikte Âyîn ve Âyînhân

Âyîn kelimesi, Farsça asıllı olup “görenek, âdet, tarz, merasim; huy, usûl, yaşayış; ibadet tarzı” anlamlarına gelir. Bir terim olarak âyîn, çoğunlukla tekke ve tarikatların özel hareket tarzlarını ve mûsiki yapılarını içeren şeklî ve fiilî dinî merasimlerini ifade etmek için kullanılır. Âyîn, dinî olarak ibadet etmek amacıyla yapılmasıyla törenden ayrılır. Âyîn bir ibadet şekli olmakla beraber, toplu yapılması yönüyle de ferdî ibadetten ayrılır. Âyînlerde sembolik olarak hayat-ölüm, astronomik olaylar, mevsimler, gece-gündüz kavramlarına ve bunlarla ilgili şiirlere ayrı önem

[264] EmineYeniterzi (2006). Na’t. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 32.Cild. s. 436.
[265] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 38.
[266] Türkan Alvan (2013). *Itrî’nin Na’tının Şerhi.* İstanbul: FSM ilmi Araştırmalar Dergisi. Sayı 1. ss. 19-20.
[267] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s.38.
[268] Nuri Özcan (2006). Na‘t. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 32. Cild. s.437.
[269] Bayru ve Sağbaş (2008). a.g.e, ss. 268-269.

verilir.[270] Mevlâna'ya benzer şekilde İbn Fâriz, Hâfız, Gâlib gibi büyük mutasavvıf şairlerin de şiirlerinde duyulara hitap eden sembolik bir dil kullandıkları görülür.[271]

Sûfîlerin semâ ve sohbet meclislerinde vecde gelme ve devrân etme hallerine de âyîn (âyîn-i ehlullah) denilmiştir. Âyîn kelimesi ilk defa İranlı mutasavvıflar tarafından kullanılmış; Araplar tarikat âyînlerine hadra, hafle, mevlid ve urs gibi isimler vermişlerdir. İlk başlarda farklı tasavvufî zümrelerin benzer âyîn şekilleri varken, tarikatların artmasıyla hepsinin diğerlerinden farklı zikir, usûl ve âdâbı ortaya çıkmış; her tarikat da kendi âyînine özel bir isim vermiştir. Şâzelîler âyînlerine "harda", Nakşîbendiler "hatm-i hâcegân", Rifâîler "zikr-i kıyâm", Halvetîler "darb-ı esmâ", Celvetîler "nısf-ı kıyâm", Ayderûsîler "râtıb" demiştir. Mevlevîler ilk zamanlarda "semâ meclisi" adını verdikleri toplantılarına, zamanla "sema", "âyîn", "mukâbele" gibi isimler vermişlerdir.[272]

Mevleviyye, Kadiriyye, Şâzeliyye, Nakşibendiyye gibi sünnî tarikatlar hem şeriatın emrettiği ibadetleri hem de tarikatlarının uygun gördüğü ibadetleri ifâ ederler. Yahudi ve Hırıstiyan dinî merasimleri de "âyîn" kelimesiyle ifade edildiği için, bu kelime Mevleviyye gibi bazı sünnî tarikatlarda kullanılmasına karşın genel yaygınlık kazanmamıştır. Mevlevî mukâbelesinde okunan esere âyîn denildiği gibi, Mevlevîlerce mekâna ve zamana bağlı olmadan yapılan zikir ve sohbet toplantılarına da âyînü'l-cem' denilmiştir.[273]

Mevlevî âyînleri güfte, beste, usûl, icrâ, repertuvar yönlerinden Türk mûsikî tarihinde önemli bir yer işgal ederler. Rauf Yektâ Bey'in riyaset ettiği tasnif ve tesbit heyetince "*İstanbul Konservatuvar Neşriyatı - Türk Musikisi Klasiklerinden - Mevlevî Âyînleri*" adıyla yayınlanan eserin önsözünde Mevlevî âyînlerinin önemi ve tetkikinin zorunluluğu şu şekilde ortaya konulur:

"Türk Mûsikisi'nin mükemmel bir tarihi yazıldığı vakit görülecektir ki en meşhur Türk bestekârları hep Mevlevîlerdir. Bu üstatlar musikî sınaatındaki zekâ ve dehâlarının en büyük kısmını Mevlevî Âyînleri bestelemeğe sarfetmişlerdir. Bunun içindir ki Mevlevî Âyînleri Türk musikisinin en sanatlı parçalarını havi bedialar (kıymetler) hazinesi halini almıştır. Musikî üstatlarımız, millî musikimizin gavamızını

[270] Günay Tümer (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 4.Cild. s. 248.
[271] H. Ziya Ülken (2015). *İslam Düşüncesi*.5. Baskı. Doğu Batı Yayınları. s. 128.
[272] Süleyman Uludağ (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cild. s. 250.
[273] Süleyman Uludağ (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 4.Cild. s. 250.

(inceliklerini) öğrenmek için mutlaka Mevlevî âyînlerini tetebbü‘ etmek lüzumunu şakirtlerine tavsiyeden hâli kalmazlardı. Filhakika güzel san‘atların musikî kısmında Türklerin ne derece muvaffak olduklarını anlamak ve asrımızda da Türk ruhuna hitap edecek eserler yazabilmek için ecdadımızdan kalan bu nefis yadigârları ciddî surette tetkikten başka çare yoktur.”[274]

2.1.2.5. Mevlevî Musikîsinde Kullanılan Çalgılar

Mevlâna, şiirlerinde ney ve rebap başta olmak üzere def, davul, zurna, kopuz, nüzhe, çeng ve kudüm gibi çalgıların ismini zikreder. Şiirlerinde söz ettiği bu çalgıların iştirak ettiği meclislerde de icra edildiği düşünülebilir.[275] Mevlâna’nın vefatından sonra düzenlenen şiir ve musikinin icra edildiği meclislerde rebap, ney, çeng ve hâlîle kullanıldığı bilinmektedir. Zamanla mutrib heyetine sırasıyla tanbur, kanun, ud, sinekemânı ve kemençe dâhil olmuştur. Batı çalgılarından piyano âyin-i şeriflerde kullanılmışsa da uygun görülmemiş; keman, viola ve viyolonsel çalgıları ise kabul görmüştür. Bununla birlikte geleneksel Mevlevî çalgıları dendiğinde ney, kudüm, hâlîle ve rebap çalgıları akla gelir.[276] XVI. asra kadar mukabelelerde icra edilen musiki, hanende ve sazendelerin icra ettiği anonim eserlerden oluşurken, XVI. asırdan itibaren ayîn-i şerif ritüeline uygun şekilde bestenlenmiş eserler olmuştur.[277]

Ney Çalgısı: Ney çalgısının kökeni, ne zaman ve nerede ortaya çıktığıyla ilgili elde kesin bir bilgi mevcut değilse de, üflenerek çalınan enstrümanlar tüm kültürlerde mevcuttur.[278] Günümüzde kullanılan “Ney” kelimesi, Farsça “kamış” demek olan “Nay”dan gelir. Ney çalana ise, Farsça “vurmak” anlamındaki “zen” kelimesinin eklenmesiyle “neyzen”, yani “ney çalan” denilir. Arapça nispet ye’si ile yapılan “Nâyî” kelimesi bugün pek kullanılmamaktadır.[279]

---

[274] Rauf Yekta, Zekâizade Ahmet, Dr. Suphi, Ali Rifat (1934). *İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisi Klasiklerinden - Mevlevî Âyînleri I.* Cilt 6. İstanbul: Feniks Matbaası. s. IV.

[275] Bayram Ali Çetinkaya (2007). Mevlânâ ve Müzik. *Marife*. Yıl:7. ss. 175-194.

[276] Çetinkaya (2007), a.g.m, ss. 175-194.

[277] Abdülbaki Gölpınarlı (1983). *Mevlâna’dan Sonra Mevlevîlik.* İnklap ve Aka Yayınevi. İstanbul, s.456.

[278] Bayram Ali Çetinkaya (2007).*Mevlânâ Öğretisinde Müzik ve Ney.* Çanakkale: Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyumu. ss. 441-453.

[279] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 274.

Mevlâna'ya göre ney, bir takım aşamalardan geçerek kemâle erişmiş insan-ı kâmili sembolize eder.[280] Mevlevîler de sazların en hazini ve mükemmeli kabul ettikleri bu saza 'nây-ı şerif' (şerefli ney) ismini vermişlerdir.[281] Mevlânâ'nın, Hamza adında bir neyzeni olduğu ve Mevlânâ'nın yanında ney üflediği için, Hamza Dede Mevlevilerce tüm neyzenlerin piri kabul edilmiştir.[282] Evliya Çelebi de *Seyahatname*'sinde, Mevlevîlerin ney çalgısına önem vermesinin nedeni olarak neyin Mevlâna'nın meclislerinde çalınmasını gösterir.[283]

Mevlâna, *Mesnev*î adlı eserinin ilk on sekiz beytinde neye atıflarda bulunur. Bu beyitlerde kamışlıktan koparılan ney ile insanın ortak yönlerine vurgu yaparak, anavatanından ayrılan insan ile neyi eşleştirir. Kamışın, ney haline gelmesine kadar geçirdiği aşamalar, insanın kemâle erme basamaklarını temsil eder.[284] Ney, ney haline gelmeden önce nasıl bir haldeyse, kibir, haset ve hırsa hapsolmuş insan da o haldedir. Nasıl ki içi temizlenip ateşle terbiye edilen neyden ilahî sırlar ifşa oluyorsa, hayatın türlü gaileleriyle sınanıp ruhanî pisliklerden temizlenen insan da gerçek anlamda insan-ı kâmil olur ve ilahî sırları ifşâ etmeye başlar. Bu durumda Mevlânâ'ya göre tüm değer ve hükümlerin kaynağı Allah olmaktadır.[285]

Bu bakımdan kamışlıktan koparılan bir kamışın bir takım aşamalardan geçip ney haline gelerek çıkardığı ses, Mevlevilerce bir tefekkür ve inanç vasıtası olarak görülmüş; Allah'a ulaşmada bir yol ve rehber olarak kabul edilmiştir.[286] Muhtemelen bu kabulde, ilahî kaynaktan gelen ruhun feryadına benzetilen neyin sesinin, insan psikolojisi üzerindeki olumlu etkisi önemli rol oynamıştır.[287]

---

[280] Yalçın Çetinkaya (2011). Mevlevilikte Müzik Felsefesi: Mesnevî'de Aşk, Mûsikî, Ney, *İnsan ve Toplum*. 1(2). ss. 76-78.

[281] Fatih Koca (2002). Ney'in Tarihi Gelişimi ve Dini Musikimizdeki Yeri. *Dini Araştırmalar.* Cilt:4. Sayı:12. s. 185.

[282] Ali Tüfekçi (2011). *Coğrafi Yayılım, Kültür-Medeniyet Etkileşimleri Çerçevesinde: 'Ney' Tarih, Teknik ve İcrasına İlişkin Karşılaştırmalı Analiz*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, s. 178.

[283] Tüfekçi (2011).a.g.t,ss. 51-56.

[284] Gülçin Mutlu (2014).*Ney Aşkıyla Yanan Toprak*. Yaımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya, ss. 2-3.

[285] Nejdet Durak (2007). *Mevlânâ'nın Ahlâk Öğretisinde İyi ve Kötü Kavramları.* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı: 6. Isparta, ss. 10-22.

[286] Fatih Koca (2002). Ney'in Tarihi Gelişimi ve Dini Musikimizdeki Yeri. *Dini Araştırmalar.* Cilt:4. Sayı:12. s. 187.

[287] Fahri Sezer (2009). *Müzikle Terapinin Sınav Kaygısı, Öfke ve Psikolojik Belirtiler Üzerindeki Etkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum, ss. 166-167, 170-171.

Mevlevîler, neyin icrasında "çalmak" tabiri yerine "ney üflemek"; kudüm ve halîle içinse "kudüm vurmak" ve "halîle vurmak" tabirlerini kullanmışlardır.[288] Ney üzerinde makamların izahını yapmışlar; birçok eserde ney ile tamburdan iki önemli saz olarak söz etmişlerdir.[289] Kendisi de Mevlevî olan III. Selim de makamları ney üzerinde açıklamıştır. Bu şekilde Mevlevî dervişlerin neyi yapısal olarak geliştirmeleri, klasik müziğin icrasına önemli ölçüde tesir etmiştir.[290] Nitekim Mevlevî mukabelesinin başında ney ile yapılan taksim, üslup olarak birkaç yönden diğer taksimlerden ayrılır.

Mevlevilerin ney sazına verdikleri öneme bağlı olarak çalım üslup ve tavırlarında virtiözite derecesine ulaşmış büyük Mevlevî dedeleri yetişmiştir. Neyzenlikte usta kişilere ise "Kutbü'n-Nâyî" ünvanı verilmiştir.[291] Mevlevîlerce ilk Kutbü'n-Nâyî, Mevlâna'nın meclislerinde ney üfleyen Hamza Dede (XIII. asır)'dir. Bu ünvana sahip olan ikinci Mevlevî ise Galata Mevlevîhanesi Şeyhi Kutbü'n-Nâyî, Osman Dede (1642-1729)'dir. Bu ünvanı alan üçüncü kişi de Kutbü'n-Nâyî Şeyh Said Dede (d.2854)'dir.[292]

Kudüm Çalgısı: Kudüm, kös ve nakkareyi de içine alan vurmalı çalgılar türündendir. Mevlevîhanelerde mukabele sırasında mutrip tarafından ritm sazı olarak kullanılır.[293] Mehter musikisinde nakkare adını alarak kullanılan kudüm, ayakta ve yürür vaziyette çalındığı için küçük ve sert bir ses tonuna sahiptir. Halk dilindeki kullanımı, nakkareden değişerek "çifte nâra" veya "nağra" olmuştur.[294]

Kudümün teknesi bakırdan yapılır. Meşin bir kılıfla kaplanan kudümler, yere temas ederek ses renginin değişmesine engel olmak amacıyla daire şeklinde simitler üzerine koyulur. Üzerine gerilen derinin deve derisi olması tercih edilir. Uçları oval olan, 25-30 cm uzunluğundaki "zahme" adı verilen iki çubukla çalınır. Zahmelerin yapımında gül ağacının kullanılması tercih edilmiştir.

---

[288] Mutlu (2014). a.g.t, s. 2.

[289] İlknur Sakoğlu Runa (2019). *Kantemiroğlu ve Nâsır Dede Nazarî Anlayışlarının Karşılaştırılarak İncelenmesi.* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Ankara, ss. 25-26.

[290] Oğuz Karakaya (2011). *Sultan III. Selim'in, 18. Yüzyıl Osmanlı/Türk Müziğine, Teorisine ve Nota Yazım Biçiminin Gelişimine Katkıları.* Türkiyat Araştırmaları Dergisi.ss. 597-611.

[291] Mete (2019). a.g.t, s. 260.

[292] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 281.

[293] Ezel Acar (1994). *XV.-XVI. Yüzyıllarda Kullanılan Türk Mûsikisi Sazları.* İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbu, ss. 44-45.

[294] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 294.

Kudüm çalana kudümzen veya kudümî, kudümzenbaşına da "serkudümî" denir.[295] Mukabele sırasında kudümzenbaşı, semâzenlerin selâmları takip edip ritmi yakalayabilmeleri için ritimlere sert vurur. Birden fazla kudümün uyumunu sağlamak için "velvele" adı verilen kudüm usulleri oluşturulmuştur. Velvele ana usullerin küçük kısımlara ayrılarak vuruş sayısının arttırılması esasına dayanır.[296]

Mevlevîler kudüme de ney gibi değer vererek onu 'kudüm-i şerif' olarak isimlendirmişler[297] ve ney ve kudüm zamanla Mevlevî musikisinin ana çalgısı haline gelmiştir.[298] Mevlevîlere göre ney insan-ı kâmili, neyin üflenmesi ölümden sonra sur sesiyle dirilmeyi anlatır. Âyînin başında sert bir darbla kudümün ilk vuruşu, Allah Teâlâ'nın "kün" emrini; dervişlerin kalkarken yere elleriyle vurmaları, hem ilk var olmayı hem de sûru işitince kabirden kalkmayı (haşr) temsil eder.[299]

Rebab Çalgısı: İslam coğrafyasında "rebab" kelimesi, deri ses tablalı, lavta veya ayaklı kemaneleri de içine alan bir grup telli müzik aletinin genel adı olarak kullanılmıştır. Ayaklı kemanenin ilk örneklerinden biri de Orta Asya ıklığıdır. İranlılar ıklığ çalgısına keman veya kemençe, Araplar rebab adını vermişlerdir.[300] İran kültür havzasında ise rebab çalgısı yaylı bir çalgı değil, Mevlanâ'nın da eserlerinde bahsettiği üzere, ses tablası deriden mızrapla çalınan lavtaların genel adı olmuştur. Rebabın ses kutusu, Hindistan cevizinin kabuğundan yapılır. Ses tablası zardan veya ince bir deriden olur. Uzun silindirik sapı ise bir mil aracılığıyla gövdeye yerleştirilir. Telleri ve yayı at kılındandır.[301] Osmanlı kayıtlarında ise bu çalgının adı rebab değil, kemençedir.[302]

Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde kullandığı ney temsiline karşılık oğlu Sultan Veled, "Rebabnâme" adını verdiği eserinde rebabı kullanmıştır.[303] Eflâkî'nin ifadelerinden, Mevlanâ'nın rebâba yeni teller eklediği de anlaşılmaktadır: *"...Rebabı altı hâneli yapmalarını emretti. Çünkü Arap rebabı öteden beri dört haneli idi.*

[295] M. Hurşit Ungay (2002). Kudüm. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 26.Cild. ss. 322-323.
[296] M. Hurşit Ungay (2002). Kudüm. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 26.Cild. ss. 322-323.
[297] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 294.
[298] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 45.
[299] Fazlı Arslan (2017). *İslâm Medeniyetinde Mûsîki*. Beyan Yayınları. İstanbul. s.388.
[300] Acar (1994). a.g.t, ss. 15-16-17.
[301] Fikret Karakaya (2007). Rebap. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 34.Cild. ss.493-494.
[302] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s.297.
[303] Topatan (2013). a.g.t, s. 6.

Mevlânâ: 'Bizim rebabımızın altı köşeli olması dünyanın altı cihetinin sırlarını açıklamasındandır. Elif gibi olan teller de ruhların Allah'ın elifi ile beraber olduğunu gösterir' dedi."[304]

Sultan Veled, Mevlâna'nın rebab çaldığını belirtirken, Mevlâna da şiirlerinde oğlunun rebap çaldığından bahseder. Ancak Eflâkî, rebabı mızraplı bir çalgı gibi aktarırken, şiirlerde rebab yaylı bir çalgı olarak anlatılır.

Halîle Çalgısı: Zil veya simbal gibi adlarla da anılan halîle, pirinç ve bronz gibi alaşımlardan yapılır. Mevlevî mukabelelerinde kudümle birlikte kullanılır. İcra edilen âyinin usûllerinin ana darplarında vurulur. Semâ esnasında semâzenler usulü ve hızını kudümün vuruşundan değil, halîlenin vuruşlarından takip ederler.

Halîle çalana "halîlezen" denilir. İç tarafı biraz çukurca olan ve çukur yerinden çıkan ipleri tutularak çalınır.[305] Vurarak çalındığından tasavvuf ehlince "Allah-Hayy" diye zikir ettiği varsayılır.[306] Semâzen de aynı şekilde, her çarka başlarken içinden "Al" der, çarkı yere basınca "lâh" diyerek "İsm-i Celâl"i tamamlar.[307] Halîleler birbine vurulduktan sonra ayrılmaz, tınıları devam ederken yavaşça birbirlerine değdirilerek birbirlerinin üzerinden kaydırılır.[308] Mevlevîlerin kendilerine özgü halîle çalma uslûp ve tavırları varsa da bu tavırla mukabeleye eşlik edebilecek pek az müzisyen vardır.[309]

Tanbur Çalgısı: Tanbur kelimesinin kökeninin Sümerce "küçük yay" anlamına gelen panturdan geldiği sanılmaktadır.[310] Günümüzde klasik Türk musikisinin en önemli çalgısıdır.[311] Çok uzun bir sapı vardır. Yirmi yedi perdeden oluşan sap kısmı, iki oktavlık bir ses sahasına sahiptir. Telleri metalden yapılmıştır. En üstteki tel, bronz veya pirinçtendir. Sesinin ney ile uyumundan dolayı XVII.

[304] Ahmet Eflâkî (1995). a.g.e, s. 259
[305] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 259.
[306] Yahyâ bin Sâlih İslâmboli (2006), a.g.e, s. 142.
[307] Gölpınarlı (2017), a.g.e, s. 259.
[308] Erhan Tekin (2013). Zil. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 44.Cild. ss. 413-415.
[309] Bayru ve Sağbaş (2008).a.g.e, s.299.
[310] Fikret Karakaya (2010). Tambur. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 39.Cild. ss. 553-554.
[311] Acar (1994). a.g.t, ss. 8-9-10.

yüzyıldan itibaren Mevlevilerce kullanılmaya başlanmış; XIX. yüzyılda Mevlevî âyinlerinde kullanılan sazların arasına dâhil olmuştur.[312]

Kanun Çalgısı: Evliya Çelebi (1611-1682) İstanbul'da elli beş kanun icracısından bahsetse de XVII. yüzyılda Osmanlı kanununun biçimi tam olarak bilinmemektedir. XVIII. yüzyılın ortalarına doğru ise bugünkü şekline benzer bir yapı kazandığı söylenilebilir.[313] Başlangıçta kanun düşey tutularak çalınmış; XV. yüzyılda yatay tutuşa geçilerek sol elin de icraya dâhil olmasıyla çalma tekniği tamamen değişmiştir. Yüksek sesinden dolayı Mevlevî mukabelelerine eşlik etmesi uygun bir çalgı aleti olmamakla beraber, geçmiş dönemlerde Mevlevî mukabelelerinde bu sazı ustaca icra eden sanatkârlar olmuştur.[314]

Ud Çalgısı: VII. yüzyıla ait Arapça metinlerde "ud" kelimesi geçmektedir. Fârâbî'nin ud çaldığı ve ud üzerinde bazı değişiklikler yaptığı bilinir. XV. ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı sarayında büyük ilgi gören ud, XVII. asırda terk edilmeye yüz tutmuştur. Nâyî Osman Dede'ye kadar tüm nazariyatçılar perdeleri ud sapı üzerinde gösterirken, ilk kez Nâyî Osman Dede (1652-1729) perdeleri ney üzerinde göstermiştir. Dimitri Kantemir'in de perdeleri tanbur sapı üzerinde işaretlemesiyle nazarî açıdan birinci ud dönemi kapanmıştır.[315] Ud, Mevlevî âyinlerinde XX. yüzyılda kullanılmaya başlamış; lakin Mevlevî âyin icrasına uygun bir saz olarak görülmemiştir.[316]

Tırnak Kemençe Çalgısı: Kemençe, kaba saz (lavta-kemençe-nakkâre) takımının köçekçe ve oyun havaları icra edilen bir çalgısıydı. Vasilaki Efendi, kemençeye yeni bir üslup kazandırarak ince sazda da kullanılabilecek duruma getirmiştir. Aslen diğer sazların seslerini örtecek derecede çıkardığı güçlü sesi ile mutribe dâhil olmaya uygun bir saz değildir. Bununla birlikte rebabın icrasındaki zorluk nedeniyle kemençe onun yerini almıştır. Sesindeki yüksek tansiyonuna karşın,

[312] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 298.
[313] Karakaya Fikret (2001). Kanun. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 24.Cild. ss. 327-328
[314] Bayru ve Sağbaş (2008).a.g.e, s. 306.
[315] Fikret Karakaya (2012).Ud.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 42.Cild. ss. 39-41.
[316] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 308.

Mevlevî âyinlerinde başarıyla icra edilmektedir. Günümüzde de yaylı sazların içinde rababa ek olarak kemençe, yaylı tanbur ve violonsel de kullanılmaktadır.[317]

2.1.2.6. Meşhur Musikîşinas Mevlevî Dedeleri

Derviş Ali Dede (Ali Şîrugânî) (ö.1714): İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi, ailesi ve eğitimiyle ilgili kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklarda geçmekte olan Şîrugânî kelimesinin anlamı tam olarak belirlenememiştir. Gülşeniyye tarikatına mensup olmuş; Şehremindeki Hulvî Tekkesi şeyhi Sinan Efendi'nin (1695-96) vefatı üzerine dergâha şeyh tayin edilmiştir. Tasavvufî musiki alanında tanınan Ali Dede, IV. Mehmed (1648-1687) devrinde en itibarlı günlerini yaşamıştır. Dinî bestelerinin dört yüz elli kadarının güftesi tespit edilmiştir. Bu eserler dinî musikinin en parlak besteleri içinde yerlerini almıştır. Fakat bestelediği murabba ve semâiler günümüze ulaşamamıştır.[318]

Eyyûbî Hüseyin Dede (?): Bu bestekâr hakkında her hangi bir bilgi mevcut değildir. Kaynaklarda "Eyyûbî" mahlasıyla anıldığı için Eyüp semtinde doğup burada yaşadığı söylenilebilir. Eski bir âyîn-i şerîf mecmuasındaki "Yenikapı Mevlevîhanesi çilekeşlerinden" kaydı, onun Yenikapı Mevlevîhanesi dervişlerinden olduğunu göstermektedir. Eyyûbî Dede'nin Nühüft makamında bestelediği besteliği âyîn-i şerîf, Mevlevî musikisinin en güzel örneklerindendir. Yenikapı Mevlevîhanesi kudümzenbaşı Hâfız Ali Dede, aynı makamda bestelediği âyîni, Eyyübî Dede'nin âyîninin yaygınlaşması gayesiyle neşretmemiştir. Zekâizâde Ahmed Irsoy, bu âyînin ilk kez 1859 yılında Yenikapı Mevlevîhanesinde okunuğunu bildirir.[319]

Şeyh Mustafa Nakşî Dede (ö.1854): Edirne'de doğmuş, öğrenimini de burada tamamlamıştır. Konya'ya giderek Mevleviyye tarikatına intisab etmiştir. Arapça Farsça öğrenimi yanında tasavvuf, edebiyat ve musiki alanlarında da kendini geliştirmiştir. Konya dergâhında çilesini tamamlayarak "dede" ünvanı almıştır.[320] 1825 yılında Kahire Mevlevihânesine giderek kudümzenbaşılık yapmıştır. 1838 yılında, Şeyh Fikri Dede'nin vefatı üzerine Hemdem Çelebi tarafından Mısır Mevlevîhanesi şeyhliğine tayin edilmiş; burada on altı yıl şeyhlik yapmıştır.

[317] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 310.
[318] Nuri Özcan (1989). Ali Şîruganî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 2.Cild. s. 454.
[319] Nuri Özcan(1998). Hüseyin Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 18.Cild. ss. 546-547.
[320] Nuri Özcan (2006). Nakşî Mustafa Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 32.Cild. ss. 334-335.

Kahire'de vafat etmiş, Mısır Mevlevîhanesinin kabristanına defnedilmiştir. Yerine İbrâhim Rüşdî Dede postnişin olmuştur. Nakşî Dede, birçok âyin bestelemesine rağmen, günümüze sadece şedd-i araban Mevlevî âyini ulaşmıştır. İyi bir hattat ve neyzen olan Nakşî Dede, birçok talebe yetiştirmiştir. Şeyh Hüseyin Azmi Dede, Şişman Ahmed Dede, Mehmed Suphi bunlardan bazılarıdır.[321]

Hacı Haşim Bey (1815-1868): İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Musiki alanındaki istidadı görüldüğünden sekiz yaşında Enderûn-ı Hümâyun'a alınmıştır. İlk önce Dellâlzade İsmâil Efendi, akabinde Şâkir Ağa ve Hâmâmîzâde İsmâil Dede'den musiki alanında eğitim almıştır. Bu yıllarda Beşiktaş Mevlevîhanesi şeyhi Hasan Nazif Dede'ye intisab etti. Döneminin en ünlü hânende, bestekâr ve musiki hocaları arasında yer almıştır. Sûzinak ve şehnaz makamlarında iki Mevlevî âyini bestelemiştir. Geleneğe aykırı olarak güftesini Hasan Nazif Dede'nin şiirlerinden seçerek oluşturduğu Sûzînak Mevlevî âyini, sadece bir kere Beşiktaş Mevlevîhânesinde okunmuştur. Konya Çelebisi Said Hemdem tarafından mukabele edilmesine izin verilmeyerek Beşiktaş Mevlevîhânesi Şeyhi Nazif Dede'ye tekdirnâme göndermiştir. Bunun üzerine âyîn-i şerîf bir daha icra edilmemiştir. Hâşim Bey'in öğrencileri arasında Hâcı Ârif Bey, Hacı Fâik Bey, Bolâhenk Nûri Bey, Ekmekçi Bağdasar Ağa, Üsküdarlı Neyzen Sâlim Bey en önde gelenleridir.[322]

Ali Aşkî Bey (?-1878/1882): İstanbul'da doğmuştur. Divan-ı Hümayun'a gelen iradeleri ve fermanları kaydetmekle görevli memurlardan olan Beylikçi Hacı Sâlih Ağa'nın oğludur. Zekâi Dede'nin talebelerindendir. Kırk yaşlarında vefat etmiştir. Şiirlerinin toplandığı bir dîvânı mevcut değilse de, Türkçe ve Arapça manzumelerle edebî açıdan yeteneğini ortaya koyan değerli eserler vermiştir. Mevleviyye tarikatına mensup olan Ali Aşkî Bey, yaptığı dinî bestelerle şöhret bulmuştur. Hüseynî aşiran Mevlevî âyîni unutulmuş, nikriz âyini ise ölümüyle yarım kalmıştır.[323]

Hacı Fâik Bey (ö. 1891): İstanbul Üsküdar'da doğmuştur. Hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Küçük yaşlarda yeteneği fark edilerek Enderûn'a alınmış, burada yetiştirilmiştir. Mûsiki eğitimini Enderun'da Dellâlzâde İsmâil Efendi'den almıştır. Saraydan ayrıldıktan sonra değişik vazifelerde bulunmuş olduğu bilinse de

[321] Heper (1974), a.g.e, s. 518.

[322] Nuri Özcan(1997). Hâşim Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 16. Cild. ss. 407-408.

[323] Nuri Özcan (1989). Ali Aşkî Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 2.Cild. ss. 381-382.

tam olarak nerelerde çalıştığı ortaya koyulamamıştır. Hacca giden Fâik Bey, yakalandığı zatürre hastalığından kurtulamayarak İstanbulda vefat etmiştir. Döneminin en önemli bestekârları arasında yer almıştır. Yakın dostları arasında da dönemin önemli musikişinasları olan Enderûnî Ali Bey ve Hacı Ârif Bey bulunmaktadır. Dinî ve din dışı formlarda altı yüzün üzerinde eser bestelemiş olduğu söylenmektese de günümüze yüz yetmiş eseri ulaşmıştır. Yegâh, dügâh ve hüzzâm olmak üzere üç âyîn bestelemiş olan Hacı Fâik Bey'in yegâh ve dügâh âyîni günümüze ulaşırken, hüzzâm âyîn-i şerîfi unutulmuştur. Sa'diyye ve Mevleviyye tarikatlarına mensuptur. Sultan IV. Mehmed (Vahdettin), Lemi Atlı, Hacı Kirâmî Efendi, Hâfız Mustafa İhsan Bey yetiştirdiği talebelerinden bazılarıdır.[324]

Sermüezzin Rifat Bey (1820-1896): Hamamizade İsmail Dede Efendi'nin kızı Hatice Hanım ve Tanburî Arif Ağa'nın oğludur. Enderun'da vazifeli olan babasının vasıtasıyla ilk musiki eğitimini Enderûn mektebi meşkhânede aldı. Özellikle Hamamizade İsmail Dede Efendi, Hacı Ârif Bey, Eyyûbi Mehmed Bey, Hâşim Bey, Âmâ Sebuh'dan faydalandı. II. Mahmud'dan itibaren beş padişah döneminde sarayda sermüezzinlik, Endrûnda musiki hocalığı, fasl-ı hümâyun serhânendeliği, Muzıka-yi Hümâyun Türk Mûsikisi Bölümü müdürlüğü vazifelerinde bulundu. Dedesi İsmail Dede'nin tertip ettiği Ferahnâk ve Neveser makâmlarında ayîn bestelemişse de, Ferahnâk makamında bestelediği âyin günümüze ulaşamamıştır.[325] Sultan Abdülaziz'in yakınlığını kazanarak Mısır seyahatine (1863) katılmıştır. İstanbul'da vefat etmiş, mezarının nerede olduğu bilinmemektedir.[326]

Zekâî Dede (1824/1825?-1897): Mehmed Zekâî Dede İstanbul Eyüp'te doğmuştur. Babası Eyüp'te Cedîd Ali Paşa Camii imamı Hâfız Süleyman Hikmetî Efendi'dir. İlk eğitimini Lâlîzâde İbtidâî Mektebi'nde yapmış; amcası Hâfız İbrahim Zühdî Efendi'nin yanında hafızlık ve babasından hat derslerine devam etmiştir. Balçıklı Hoca Ali Efendi'den Arapça ve mantık, Hamâmizâde İsmâil Dede Efendi'nin talebesi Eyyûbî Şahinbeyzâde Mehmed Bey'den ilk musiki derslerini almıştır. Mustafa Fâzıl Paşa'nın konağında musiki muallimi oldu. 1876'da Dârüşşafaka Mektebi'nde musiki muallimliğine başladı. Zekâi Dede, Türk musikisi tarihinde "hoca" ünvanı ile anılan az sayıdaki kişiden biridir. Dârüşşafaka'daki

[324] Nuri Özcan (1996).Hacı Fâik Bey.*TDV İslâm Ansiklobedisi.* 14.Cild. s. 474.

[325] Heper (1974), a.g.e, ss. 530-531.

[326] Nuri Özcan (2008). Rifat Bey, Sermüezzin.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 35. Cild. ss. 103-104

meşkleri çok önemlidir. Buradaki yetenekli öğrencilerini meşk halkasına alır; Pazar günleri Şah Sultan Tekkesi'nde, Salı akşamları evinde ders verirdi. 1864 yılında babasının hacda vefatı üzerine imâmet görevi kendisine intikal etti. Aynı yıl Yenikapı Mevlevîhanesi postnişini Osman Selâhaddin Dede tarafından sikkesi "tekbirlendi" ve 1868 yılında seyr ü sülûkünü tamamlayarak Mevlevî oldu.[327] Zekâî Dede'ye "dedelik" ünvanı, çilesini doldurmadan kudümzenbaşılık dolayısıyla verilmiştir.[328] 1897 yılında vefat etmiştir.

Öğrencilerinden Avni Konuk, vefatı üzerine, yazdığı "Ey bülbül-i hoş-nevâ hâmûş ol" mazumesini kâr formunda bestelemiştir. Zekâi Dede'nin oğlu Ahmet Irsoy son dönemin en ünlü musikişinaslarındandır. Bestelediği mâye âyîni (1884), suzînâk âyîni (1885), saba zemzeme âyîni (1885) ve suzidil âyini (1892) ile Hocası İsmail Dede'den sonra Mevlevî musikisi repertuvarına en çok âyîn kazandıran bestekâr olmuştur. Zekâî Dede, Hamparsum ve Batı nota sistemini bilmesine rağmen derslerini klasik meşk sistemiyle vermiştir. Pek çok eseri İsmâil Dede Efendi ile Dellâlzâde İsmâil Efendi'den meşk etmiş, gelecek nesillere aktarmada son kaynak olmuştur.[329]

Ahmed Hüsameddin Dede Efendi (1839-1900): Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhlerinden Abdülbâki Nasır Dede'nin torunu, Hacı Ârif Dede'nin oğludur. Yenikapı Mevlevîhanesi'nde doğmuştur. Şeyh Osman Dede'den musiki, tasavvuf ve edebiyat dersleri almış, kısa bir süre zarfında mevlevîhânenin kudümzenbaşılığına tayin edilmiştir. Birçok eser bestelemişse de günümüze rahatü'l-ervah makamında bestelemiş olduğu âyîn-i şerîf ile iki "şuğul"u ulaşmıştır.[330] XIX. yüzyılda yetişmiş kudümzenbaşıların en ünlüsüdür. Mutrib idaresindeki üstün başarısıyla ve âyîn ve na'‌t okuyuculuğuyla tanınmıştır. Rahatü'l-ervah makamında bestelemiş olduğu âyîn-i şerîfi Mevlevî musikisinin en güzel örneklerindendir. Sinekemanı, keman gibi musiki aletlerini çalmakla birlikte, rebap çalmakta devrinin en mümtaz üstadı olduğu belirtilmektedir.[331]

[327] Nuri Özcan (2013). Zekâî Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 44.Cild. ss. 195-196.

[328] Fazlı Arslan (2017).Zekâi Dede. (E. Eyüp Baş). *İslam Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Grafiker Yayınları. s. 386.

[329] Nuri Özcan (2013). Zekâî Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 44.Cild. ss. 195-196.

[330] Nuri Özcan (1989). Ahmed Hüsameddin Dede Efendi. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 2.Cild. s. 92.

[331] Heper (1974), a.g.e, s.528.

Şeyh Mehmed Celâleddin Dede Efendi (1849-1907): Yenikapı Mevlevîhânesinde doğmuştur. Mesnevîhân Selâhaddin Dede'nin oğludur. Davutpaşa Rüşdiyesi'ni bitirmesinin akabinde eğitimini Yenikapı Mevlevîhanesi'nde tamamlamıştır. Arapça ve Farsça öğrenmiş; 1870 yılında babası inzivaya çekilince Konya Çelebisinin izniyle dergâhın şeyh vekilliğini yürütmüştür.[332] Babasının 1887 yılında vefatı üzerine Abdülvâhid Çelebi'nin onayıyla dergâhın şeyhlik makamına geçmiştir. 1907 yılında vefatıyla yerine oğlu Abdülbâki Dede-Efendi (Baykara) şeyh olmuştur. Ölümüne birçok tarih düşürülmüştür. Bunlar arasından İsmet Bey'in manzumesinin tarih mısraı şöyledir: "Celâl-i Mevlevî aşk ile buldu vuslat'ullah'ı (1326)". 1598 yılında kurulan Yenikapı Mevlevîhanesi'nin on sekizinci ve sondan bir önceki şeyhi olmuştur. Devrinin en büyük tanburileri ve bestekârları olan Tanburî Büyük Osman ve Küçük Osman'ın talebesi olan Celâleddin Dede, tam anlamıyla bir tanbur virtüozudur. Dindışı eserleri Nikağos Ağa ve İsmet Ağa'dan geçmiş; dinî eserleri de dergâhta meşk etmiştir.[333]

Bolâhenk Nuri Bey (1834-1910): İstanbul Eyüp'te doğmuştur. Mültezim Hacı Mehmed Ali'nin oğludur. Dedesi Moralı Bekir Paşa'dır. Ney'in bir çeşidi olan "Bolâhenk"i üflemesinden dolayı kendisine bu lakap takılmıştır. 1848 yılında Bab-ı Zabıtıyye istintak dairesinde göreve başlamıştır. Tophâne-i Âmire istihkâm ve muayene dairesi mümeyyizi iken emekliye ayrılmıştır. Mevlevî tarikatına intisab ederek neyzen olmuştur.[334] Dellalzâde Hacı İsmail Efendi'nin en değerli talebelerindendir. Hafızasındaki eserlerin çokluğuyla nam salmıştır.[335] Çok sayıda beste-semâ'î, şarkı ve kâr bestelemiştir. Bu eserler içinde Bûselik ve karcığar âyîn-i şerîfleri Mevlevî müziğinin en güzel örneklerindendir. Yetiştirdiği talebeler arasında Rauf Yektâ Bey, Lemi (Atlı), Neyzen Mehmed Efendi, Hafız Sami, Zâkîr Mehmed Efendi en tanınmışlarıdır.[336]

Hüseyin Fahreddin Dede (1854-1911): Beşiktaş Mevlevîhanesi'nde doğmuştur. Babası Beşiktaş Mevlevîhanesi şeyhi Hacı Hasan Nazîf Dede Efendi'dir. Beşiktaş Rüştiyesi'ni bitirmiştir. Dönemi itibariyle çok iyi eğitim almıştır. Eğitimi

[332] Nuri Özcan (2003). Mehmed Celâleddin Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 28.Cild. ss. 446-447

[333] Öztuna (1974), a.g.e, ss. 122-123.

[334] Öztuna (1974), a.g.e, ss. 106-107.

[335] Heper (1974), a.g.e, s. 530.

[336] Hasan Aksoy (2007). Bolâhenk Nûri Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 33.Cild. s. 264.

sırasında Farsça, Fransızca, Batı musikisi, ney, musiki nazariyâtı, Hamparsum notası, Türk musikisine ait dinî ve dindışı saz ve söz repertuarını öğrenmiştir. 1877 yılında yeni yapılan Bahariye Mevlevîhânesi şeyhi olarak dergâha yerleşmiştir. Kendisi de Mevlevî olan V. Mehmed Reşâd (1909-1918) Bahariye Mevlevîhanesi'nde Fahreddin Dede refakatindeki Isfahân makamında yapılan mukabeleyi dinlemiştir. Başlıca talebeleri Rauf Yektâ, Sadettin Arel, Dr. Suphi Ezgi, İsmail Hakkı Bey, Zekâizade Ahmet Irsoy, Neyzenbaşı Cemâl Dede, İsmail Kazım Ûz, Münir Kökden, Sabri Efendi, Nurullah Kılıç'tır.

Türk musikisi nazariyatı alanında çalışmalarda bulunmuştur. Bu hususta Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Celâleddin Dede ve Galata Mevlevîhanesi Şeyhi Ataullâh Efendi ile beraber çalışmışlardır.[337] En yetenekli öğrencileri olan Rauf Yektâ, Sadettin Arel, Dr. Suphi Ezgi'yi bu alanda çalışma yapmaları için teşvik etmiştir. Fahreddin Dede, Kazasker Mustafa İzzet Efendi'den sonra son asırda yetişmiş neyzenlerin en iyisi kabul edilmektedir[338]. Yüksek bir bestekâr olan Fahreddin Dede'nin Acem Aşiran Mevlevî âyîni, eserlerinin en önemlisi kabul edilmektedir. Günümüze bir peşrev, iki sâz semâisi ulaşmıştır.[339]

Rauf Yektâ Bey (1871-1935): İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Üç yaşında annesini, yedi yaşında da babasını kaybetmiştir. Vasîliğini İstanbul'un tanınmış ailelerinden olan Altûnizadeler üstlenmiştir. Simkeşhâne İbtidâî Mektebi'ni, ardından Aksaray'daki Mahmûdiyye Rüşdiyesi'ni bitirmiştir. Dîvân-ı Hümâyun Kalemi'nde kâtip yardımcılığıyla memuriyete başlamıştır.[340] 1888 senesinde Kulekapısı Mevlevîhânesi şeyhi Ataullah Efendi'ye intisab etmiştir.[341] Bahariye Mevlevîhanesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede ve Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Celâleddin Efendi de hocaları olmuştur.[342] Bu süre zarfında Arapça, Farsça ve hat derslerine devam ederek icâzet almıştır. Hocası Nâsih Efendi tarafından kendisine "Yekta" mahlası

[337] Arslan. F.(2017). Hüseyin Fahrettin Dede.(Ed. Eyüp Baş).*İslam Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Grafiker Yayınları. s. 387.

[338] Yılmaz Öztuna (1974). Hüseyin Fahrettin Dede.1.Basım. *Türk Musikisi Ansiklobedisi II.* İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi. ss. 211-212.

[339] Özcan (1998). Hüseyin Fahrettin Dede.*TDV İslâm Ansiklobedisi.* 18.cild. ss. 546-547.

[340] Yılmaz Öztuna (2006). *Türk Mûsîkisi Ansiklobedik Sözlüğü II.* Ankara: Orient Yayınları. s. 216.

[341] Nazmi Özlap (2000). *Mûsîki Tarihi II.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. s. 161.

[342] Gavsi Baykara (1950).Ebedileşen Değerlerimiz: Celâleddin Efendi.*Türk Musikisi Dergisi.* Sayı:30.İstanbul, s. 2.

verilmiştir. "Osmânî" ve "mecîdî" nişanlarıyla şereflendirilmiştir.[343] 1913 yılında Dârülelhân'ın kuruluşundan (1917) Alaturka Bölümü'nün kapatılmasına kadar (1926) Türk müziği nazariyatı ve Şark musikisi tarihi okutmuştur. Vefatına kadar İstanbul Konservatuvarı Tarihî Türk Mûsikisi Eserlerini Tasnif ve Tesbit Heyeti başkanlığını yürütmüştür. Yakalandığı tifo hastalığından dolayı 8 Ocak 1935 tarihinde vefât etmiştir. Abdülbâki Gölpınarlı'nın Rauf Yekta'nın vefâtı üzerine düşürdüğü tarih beyiti şu şekildedir: "Raûf Yektâ'yı kaybettik bu yıl hay" (1353). Rauf Yektâ Bey pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Talebeleri arasında Mesud Cemil, Sadettin Heper, Kemal Batanay, Âsaf Hâlet Çelebi, Mehmet Suphi Ezgi, Burhâneddin Ökte, Gavsi Baykara, Ruşen Ferit Kam, Vecihe Daryal tanınmış olanlarıdır.[344]

Raûf Yekta Bey araştırma ve çalışmalarıyla günümüz Türk musikisi sisteminin ve Türk müzikolojisinin temellerini atmıştır. İlk müzik eğitimini 1885 yılında Zekâi Dede'den almıştır. Beylerbeyi camii başmüezzini Osman Efendi'den dinî eserler ve na'tlar öğrenmiştir. Musîki nazariyatı alanında Galata Mevlevîhânesi şeyhi Mehmed Atâullah Dede ile başlayan çalışmaları Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Mehmed Celâleddin Dede ile devam etmiştir.[345] Ses fiziği ve akustik konusunu Salih Zeki Bey'den öğrenmiştir.

X. asırdan XV. asra kadar yazılmış Türk musikisine ait eserleri inceleyerek Türk musiki nazariyatı alanında eserler vermiştir. Kendisinden önce Mehmed Atâullah Dede, Mehmed Celâleddin Dede, Hüseyin Fahreddin Dede Türk musikisi tarihi, perdeler, aralıklar, makamlar ve usullerle ilgili çalışmalar yapmışsa da, bunları yazıya dökmemişler; tecrübelerini talebeleri Rauf Yektâ ve Mehmet Suphi Ezgi'ye aktarmışlardır. Bu iki müzikoloğa ilerleyen yıllarda Hüseyin Sadettin Arel'in de eklenmesiyle günümüzdeki Türk mûsîkisi sisteminin temelleri atılmıştır. Bugün kullandığımız bir 8'li içinde 24 eşit olmayan aralığın yer aldığı yirmi beş perdeli

[343] Murat Bardakçı (1986). Rauf Yekta Bey ve Eserleri. *Türk Mûsikîsi, Rauf Yektâ Bey*. (Çev. Orhan Nasuhioğlu). İstanbul: Pan Yayıncılık. s. 9.

[344] SüleymanErguner (1997). *Raûf Yektâ Bey ve Mûsikîsi Üzerindeki Çalışmaları.* Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, ss. 56-62.

[345] Mehmet Öncel (2014). Rauf Yektâ Bey (1871-1935). (Ed.Hüseyin Türkan). *Türkiye'nin Birikimleri-3 "Müzisyenler".* İstanbul: İlke Yayıncılık. ss. 45-50.

sistemin ilk teorik tahlilini Rauf Yektâ Bey yapmıştır. Yenikapı Mevlevîhanesi'nde neyzenbaşı iken bestelediği yegâh âyîni, bu formun en iyi örneklerindendir.[346]

Rauf Yekta Bey'in en önemli hizmetlerinin başında, 1926 yılından başlayarak vefatına kadar sürdürdüğü, İstanbul Konservatuvarı Tarihî Türk Mûsikisi Eserlerini Tasnif ve Tesbit Heyeti Başkanlığı'nda yürüttüğü nota neşriyatı faaliyeti olmuştur. Rauf Yektâ Bey'in başkanlığında Ahmet Irsoy ve Ali Rifat Çağatay'dan oluşan heyete, daha sonraları Suphi Ezgi ve Mesut Cemil de katılmış; bu heyet sayesinde birçok klasik Türk musikisi notası güfteleriyle birlikte neşredilmiştir.

Ahmet Avni Bey (1873?-1938): İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Doğumuyla ilgili farklı tarihler verilmektedir. Dokuz veya on yaşındayken önce annesini, birkaç ay sonra da babasını kaybetmiştir. İbtidâî mektebini bitirdikten sonra cami derslerini takip ederek Arapça öğrendi. Bu süre zarfında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledi. Galata Rüşdiyesi'nde okurken üçüncü sınıftan başladığı Dârüşşafaka'dan 1890'da mezun oldu. Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne'yi 1898'de birincilikle bitirdi. Bu süre zarfında Posta Nezareti'ne girip 1933'te kendi isteğiyle emekli oldu. 1938 yılında vefat etmiştir.

1904 yılında Mesnevîhan Selânikli Mehmed Esad Dede'ye intisab ederek Mevleviyye tarikatına girmiştir. Mehmed Esad Dede'den Farsça öğrenmiş ve Mesnevî'yi okuyarak icazet almıştır. Darüşşafaka'da öğrenciyken musiki muallimi olan Zekâi Dede'den aldığı derslere mezuniyetinden sonra da devam etmiştir. Gençlik yıllarında M. Suphi Ezgi ve Rauf Yektâ Bey'le birlikte çalışmıştır.[347] Zekâî Dede Efendi'nin yetiştirdiği talebelerin en başta gelenidir.[348] Zekâî Dede'nin vefatına kadar yanından ayrılmamıştır. Dilkeşide ve Bendihisar mürekkep makamları kendi buluşudur. Zekâî Dede'nin vefatının ardından bestelediği şehnaz ve hicaz makamlarındaki iki kâr ve suzidil makamındaki mersiye kârı, bestekârlıktaki üstün yeteneğini göstermektedir.[349]

Zekâizâde Hâfız Ahmed Efendi (1869-1943): Zekâi Dede'nin oğludur. Babasının vefâtı üzerine Bahariye Mevlevîhânesi'nin, Ahmed Hüsameddin Dede'nin vefatı üzerine de Yenikapı Mevlevihânesi'nin kudümzenbaşılık makamını almıştır.

---

[346] Nuri Özcan (2007). Rauf Yektâ Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 34.Cild. ss. 468-470.

[347] Reşat Öngören (2002). Ahmet Avni Konuk. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 26.Cild. ss. 180-182.

[348] Ceyhan Toz (1999). *Ahmet Avni Konuk'un Hânende Mecmûası Osmanlıca'dan Türkçeye Çevirisi (Mukaddime ve 84/217 Sahifeleri)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, s. 2.

[349] Sadettin Heper (1974). *Mevlevî Âyinleri* 1.basım, Konya: Konya Turizm Derneği, s. 530.

Darüşşafaka'da musiki muallimi, Darülelhan'da başmuallim olarak bulunmuştur. İstanbul Belediye Konservatuvarı'ndaki eski eserleri derleme heyetinde yer alarak birçok eserin kayda geçmesine hizmet etmiştir.[350]

İlk müzik derslerini babası Zekâi Dede'den almıştır. Babasından dinî ve dindışı birçok eser geçmiştir. Babasının Bahariye Mevlevîhanesi kudümzenbaşığılığına getirilmesiyle, mukabele günleri gelerek âyînlerin icrâ tarz ve tavırlarını öğrenmiştir. Bu sırada Rauf Yektâ Bey ve Dr. Suphi Ezgi'yle tanışmıştır. Bahariye Mevlevîhanesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede'den ney, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Yenikapı Mevlevîhânesi kudümzenbaşısı Ahmed Hüsâmeddin Dede'den na't-ı Mevlânâ ve mi'râciyye meşk etmiştir. Neyzen Emin Efendi'den Hamparsum notasını, Rauf Yektâ Bey'den Batı notasını öğrenmiştir. Babasının vefatıyla Bahariye Mevlevîhanesi kudümzenbaşılığına getirilmiş; üç yıl sonra Yenikapı Mevlevîhanesi'nin de kudümzenbaşılığı kendisine verilmiştir.

Zekâizâde Ahmed Efendi bestelediği eserlerle dinî ve din dışı klasik üslûbun dönemindeki en önemli temsilcisi sayılır. Pek çok klasik eseri, Hâmâmîzâde İsmâil Dede ve Dellâlzâde İsmâil Efendi'den meşk eden babasından öğrenip gelecek kuşaklara aktararak kaybolmasını önlemiştir. Tarihî Türk Mûsikisi Tasnif ve Tesbit Heyeti tarafından kaydedilen çoğu eserin kaynak kişisi Zekâizâde Ahmed Efendi'dir.[351] İstanbul Konservatuvarı Tasnif ve Tesbit Heyeti reisi Rauf Yekta Bey, *İstanbul Konservatuvar Neşriyatı Mevlevî Âyînleri I* adlı eserin önsözünde Hâfız Ahmed Efendi'nin kıymetini şu şekilde ifade etmektedir*:*

"Velhasıl netice şu olmuştur ki bu ika' ile bestelenmiş eserlerin cümlesi unutulmuş ve yalnız Itrî'nin Na'ti, Mevlevîlerin tarikatlerine ait musiki parçalarını kıskançlıkla saklamalarındaki memduh taassuplarından dolayı zamanımıza kadar yaşayabilmiştir.

Şu kadar ki kıymetli eserin de bazı yerleri vezinsiz bir hâle sokulmuştu. Maamafih lahnin ana hatları hiç değişmemiş ve ika'ın asli darpları da mâlum bulunmuş olduğundan muhterem refikım Zekâîzâde Hâfız Ahmed Bey ile beraber bu kıymetli eserin pek az bozulan yerlerini -Itrî'nin musiki uslûbuna katiyen dokunmadan- tamir (reconconstitution) tecrübesinde bulunduk. Her ikimiz de bu

[350] Heper (1974), a.g.e, s. 533.

[351] Nuri Özcan (1999). Ahmet Irsoy.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 19.Cild. ss. 131-133.

Na'tı kırk seneden beri okumuş, dinlemiş ve bilhassa en eski üstadlardan öğrenmiş olduğumuzdan bu tamir işinde muvaffak olduğumuza ve bu hizmetimizle Itrî'nin ruhunu şâd ettiğimize kani bulunuyoruz.

Burada bize "bu eseri bulduğunuz gibi notaya almalı idiniz" denilir ise, bu itiraza da şu cevabı veririz: Son kırk senelik musiki hayatımızda Mevlevîhanelerde Na'tı okuyan birçok kimseleri dinledik ki başlıcalarının isimlerini buraya yazıyoruz: Kasımpaşalı Rıza Dede, Kudümzenbaşı Nâzif Efendi, Âşık Mustafa Efendi, Raif Dede, Hâfız Tahsin Efendi, Hüsam Dede, Bahariyeli Şevki Bey, Kamber Dede vesaire… Bunlardan ekserisinin okuyuş tarzlarını notaya aldık. Aralarındaki küllî mübayinet ve usülsüzlükler bizi hayrete düşürdü. Bittabi bunlardan hiç birini tarihî kıymeti hâiz bir esermiş gibi bu külliyata dercedemezdik. Kıymetli mesai arkadaşım Hâfız Ahmed Bey, bu Na'atı, mülga Yenikapı Mevlevîhânesi Kudümzenbaşısı meşhur Ahmed Hüsameddin Efendi'den almıştı. Bu zâtın okuyuşu birçok yerlerinde "Türkî darp" ikaına aynen tevafuk ediyordu. Bu muvafakat karşısında eserin aslına en yakın olan şekli Ahmed Hüsameddin Efendi'nin tavrı olduğuna bihakkın hükmettik. Binaenaleyh bu tavrı esas ittihaz ettik ve gayet cüz'î retuşlar yaparak bu çok muhteşem musiki abidesinin şekl-i aslisine her halde pek yakın bir şekilde tahrir ve tesbitine muvaffak olduk."[352]

İsmail Kâzım Bey (1873-1943): İstanbul'da doğmuştur. İşkodralı Mustafa Ağa'nın oğludur. İbtidâîyi bitirip Fâtih Askerî Rüşdiyesi'ne girmiştir. Babasının vefatı üzerine Dârüşşafaka'da eğitimine devam etmiştir. İlk musiki derslerini Dârüşşafaka'da hoca olan Zekâi Dede'den almıştır. Nazarî bilgilerinin yanında Mevlevî âyinlerinin tamamını meşk etmiştir. Bahariye Mevlevîhânesi şeyhi Fahreddin Dede'den faydalanmıştır. Muzıka-yi Hümâyun hocalığı sırasında Batı müziğini de öğrenmiştir. Mevlevî olan İsmail Kâzım Bey, Rifâiyye ve Sa'diyye tarikatlarının da muhibbiydi. Mukabele günleri Bahariye Mevlevîhânesi'nde mutribte yer alırdı. Üsküdar Mûsiki Cemiyeti'nin hoca kadrosunda bulunmuş; Rauf Yektâ ve Osman Şevki Uludağ ile kurdukları Dârülmûsikî Dersanesi'nde görev alarak birçok öğrenci yetiştirmiştir. Bu dershane bünyesinde yetiştirilen talebeler arasında Sadettin

[352] Rauf Yekta, Zekâizade Ahmet, Dr. Suphi, Ali Rifat (1934). *Mevlevî Âyinleri I.* s.VI.

Kaynak, Selahattin Pınar, Sadi Hoşses başlıcalarıdır. 1898'de Hâfız Musullu Osman Dede'nin isteği üzerine Sultâniyegâh makamında Mevlevî âyini bestelemiştir.[353]

2.1.2.7. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînlerinin Yazarı veya Bestekârı Olan Dedeler

Kûçek Derviş Mustafa Dede (?-1684): Edirne'de doğup yetişmiştir. Mevlevî kaynaklarında Kûçek Mestafa Dede olarak zikredilir. Edirne Mevlevîhanesi'nde çilesini tamamlayarak dede ve Mevlevîhane açısından önemli bir ünvan olan aşçıbaşı oldu. Sesinin güzelliği, bestekârlığı ve üslûbuyla IV. Mehmed devri ünlü musikişinasları arasına girdi. Bestelediği "bayatî" makamındaki âyin, beste-i kâdimlerden sonra bestekârı bilinen ilk âyin olma özelliğine sahiptir.[354] Melodik yapı açısından kendinden sonra gelenlere de örnek teşkil eden dinî ve dindışı birçok eser kaleme aldı. Rauf Yektâ Bey, Kûçek Mustafa Dede'nin güfte, usûl, makam ve beste tekniğinden övgüyle bahseder. Yılmaz Öztuna, evsat rast peşrevi, nihavend peşrev, saz semâ'îsi, rast ve Maverâünnehir saz semâ'îlerini yazmış olduğunu belirtir. Edirneli Şair Rüşdî, Musafa Dede'nin ölümüne "Bülbül-i gülzâr-ı cennet ola Kûçek Mustafa (1095)" şeklinde tarih kıt'ası yazmıştır.[355]

Itrî Efendi (Buhûrîzâde Mustafa Efendi) (1640?-1712): İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi ve ebeveynlerinin kimler olduğuyla ilgili kesin bilgi mevcut değildir. Asıl adı Mustafa olup şiirlerinde kullandığı "Itrî" ve "Buhûrîzâde" mahlaslarıyla tanınmıştır.[356] IV. Mehmed döneminde (1648-1687) sarayda musiki hocası ve hânende olarak görev yapmıştır. Kaynaklarda, IV. Mehmed'in Itrî'yi huzuruna çağırarak bestelerini dinlediğinden bahsedilmektedir. Sultanın huzurunda icra edilen küme fasıllarına hânende olarak katılmıştır.[357] Üstat bir şair olan Itrî'nin aşıkâne tarzında yazdığı şiirleri divân halinde topladığı belirtilmişse de, bu divân günümüze ulaşamamıştır. Kırım hanı Hacı Giray Han tarafından himaye edilmiştir. Bir saz çalıp çalmadığı konusunda herhangi bir bilgimiz yoktur. Itrî, Şeyh Câmi Ahmed Dede'ye intisab etmiştir. Yenikapı Mevlevîhanesi'ne devam ettiği ve Na'tı

[353] Nuri Özcan (2012). İsmail Kâzım Uz. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 42.Cild. ss. 254-255.
[354] Nuri Özcan (2006). Kûçek Mustafa Dede, *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 31.Cild. s.294.
[355] Öztuna (1974), a.g.e, s. 47.
[356] Nuri Özcan (1999). Itrî Efendi, Buhûrîzde. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 19.Cild. s. 220.
[357] Fazlı Arslan (2017).Itrî.(Ed. Eyüp Baş). *İslam Medeniyeti Tarihi.* Ankara: Grafiker Yayınları. ss. 383-384.

ile Âyîn'ini bu dergâh içinde bestelediği anlaşılmaktadır. Mezarının nerede olduğu bugün bilinmemektedir.

Şeyhülislâm Es'ad Efendi, Itrî'nin binden fazla eser bestelediğini belirtmektedir. Hemen hemen tüm eski güfte mecmualarında eserlerine rastlanması bu bilginin doğruluğunu güçlendirmektedir. Itrî, Abdülkadir Merağî'den sonra yetişmiş en bilgin bestekâr olarak takdim edilir. Ne yazık ki Itrî'nin günümüze sadece kırk iki eseri ulaşmıştır. Bunların onu dinî, dördü saz eseri, yirmi sekizi de dindışı söz eseridir. Kendisinden bir buçuk asır sonra gelen Dede Efendi'nin şöhretinin daha ziyade olması, aslında Itrî'nin eserlerinin yarısının günümüze ulaşmasıyla ilgilidir.[358]

Şeyh Nâyî Osman Dede (1652-1730): İstanbul Vefa'da doğmuştur. Süleymâniye Dâruşşifâsı ser-hademesi Hacı İbrahim Efendi'nin oğludur. Nefeszâde İbrahim Efendi'den sülüs ve nesih hattı öğrenmiştir. Galata Mevlevihânesi şeyhi Gavsî Dede'ye intisab etmiş, kızı Hatice hanımla evlenerek şeyhine damat olmuştur. Mutrib heyetinde ney üflerdi. 1680 yılında dergâhta neyzenbaşı oldu. Arapçaya, Farsçaya, musikiye ve edebiyeta son derece hâkimdi. Ney üflemesindeki virtüozite, döneminin en büyük neyzeni olarak tanınmasını sağlamıştır. 1698 yılında Gavsî Dede'nin vefatı üzerine Konya Çelebisi tarafından Galata Mevlevîhanesi şeyhi olarak tayin edilmiştir. Neydeki üstün yeteneği sebebiyle "Kutbu'n-Nâyî" ünvanını almıştır. Otuz iki yıl şeyhlik yaptıktan sonra 1730 yılının başında vefât etmiştir.[359] Yerine geçen oğlu Abdülbâkî Sırrî Dede de yirmi bir yıl Galata Mevlevîhânesi şeyhliği yapmıştır. Osman Dede'nin kızı olan Saide Hanım'ın Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Kütahyalı Ebûbekir Dede ile evliliğinden doğan üç oğlu, üç Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi ve bestekâr Ali Nutkî Dede, Abdülbâkî Nâsır Dede ve Abdürrahim Künhî Dede'dir.

Osman Dede, dinî musiki alanında Itrî'den (ö.1711) sonraki en büyük bestekâr ve neyzen olarak kabul edilir. Müzisyenliğinin yanı sıra, şair ve önemli bir hattattır. Şiirlerinde "Osman" veya "Nâyî" mahlaslarını kullanmıştır. Musiki hafızasının güçlü olmasının yanında, kendi geliştirdiği bir çeşit ebced notasıyla

[358] Öztuna (1974), a.g.e, ss. 287-288.
[359] Öztuna (1974).a.g.e, s. 124.

okunan bir eseri anında notaya alabilirdi. Farsça ve Arapçayı iyi bilen Osman Dede'nin, XV. asır ve daha öncesine ait nazariyat kitaplarını inceleyerek kendine mahsus bir ebced notası geliştirdiği kabul edilmektedir. 1925 yılında dergâhlar kapatılınca, Yenikapı Mevlevîhanesi'nde iki nüshası bulunan bu eserin bir nüshasını Rauf Yekta Bey, diğerini de son şeyh Abdülbakî Baykara almıştır. En önemli eserlerinden biri de, bu çalışmada da yer alan Hz. Peygamberin miraç hadisesini anlattığı *Mi'râciyye* adlı manzum eseridir.[360] Yüzlerce eseri günümüze ulaşamadan unutulmuştur. Mevcut başlıca eserleri şunlardır: Miraciyye, Hicaz, Çargâh, Rast, Uşşak Âyîn-i Şerîfler. Segâh Mi'râciyye, bugün mevcut bulunan yirmi beş bin kadar klasik müzik parçasının en büyüğü ve en uzunudur.[361]

Mehmed Sâdık Efendi (ö.1780/1790?): Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. İstanbul'da doğmuştur. Beştikaş semtinde uzun süre ikâmet etmiş, oradan Bursa'ya giderek uzun yıllar orada kalmıştır. Gözlerinin âmâ olduğu ve bir hayli yaşlı iken vefat ettiği belirtilir.[362] Âmâ olmasından dolayı, Âmâ Mehmed Sâdık Efendi diye anılmıştır. Sarayda görevli olduğu dönemde, III. Selim'in musâhipleri arasında yer almıştır. Mevlevî tarikatına mensup olmamakla birlikte muhiblerinden olmuştur. Çeşitli güfte mecmualarında ilâhi, tevşih, durak gibi dinî ve din dışı eserleri mevcutsa da günümüze sadece bestenigâr Mevlevî âyîni ile saba zemzeme makamında bestelediği cumhur ilahisi ulaşabilmiştir. Mevleviler arasında bu âyîn-i şerif "bestenigar-ı atik" olarak tanınır.[363]

Musâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede (Vardakosta) (1728?-1794): Amasya'nın bir kasabasında doğmuştur. Bestekâr Hızır Ağa'nın oğludur. Enderun'da yetişmiştir. Enderun ağalarından ve padişahın sohbetlerine iştirakla vazifelendirilmiş olduğundan "Musâhib", boylu poslu olduğu içinde de halk arasında "Vardakosta" denilmiştir. Küçük yaşlarda saraya alınmış, iyi bir müzik eğitiminden geçmiştir. Yenikapı ve Galata Mevlevîhanelerine devam ederek Şeyh Gâlib ile dostluk kurmuştur. I. Abdülhamid devrinin (1774-1789) ünlü bestekârlarındandır. III. Selim'in (1789-1808) tahta çıkmasıyla padişah musahipliğine, "musâhib-i

[360] Öztuna (1974), a.g.e, s. 125.
[361] Öztuna (1974), a.g.e, s. 125.
[362] Öztuna (1974), a.g.e, s. 516.
[363] Hasan Aksoy (2003). Mehmed Sâdık Efendi. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 28.Cild. s. 522.

şehriyârî"liğe yükselmiştir.[364] Bu çalışmada, Ahmed Ağa'ya ait olup unutulduğu belirtilen saba âyin-i şerifin güftesi yer almaktadır.

Abdürrahim Dede, Şeydâ Hâfız (1732-1800): Devrinin önemli bestekârları arasında yer alan Şeydâ Hâfız, Halvetiyye tarikatına mensup bir dervişin oğludur. Küçük yaşta hafız oldu. Genç yaşında gözleri kör oldu. Galata Mevlevîhanesi şeyhi Selim Dede'den sikke giymiştir. İlk tarikât âdabı ve musiki bilgilerini mevlevîhaneden almıştır. Yenikapı Mevlevihanesi'nde kudemzenbaşılık yapmıştır. Yenikapı Mevlevîhanesi'nden Üsküdar Mevlevîhanesi'ne geçmiştir. III. Selim'in yakın ilgisini görmüş, onun tarafından hacca gönderilmiştir. Üsküdar Mevlevîhanesi'nde kudümzenbaşı iken vefat etmiş, mevlevihaneye defnedilmiştir.[365]

Irak, Isfahan ve Hicâzeyn makamlarında üç Mevlevî âyîni bestelemiştir. Mezkûr üç âyîn-i şerîfin güfteleri bu çalışmada mevcuttur. Irak âyîni ilk olarak Yenikapı Mevlevihanesi'nde 1785'te okunmuş, Hicâzeyn ve Isfahan Mevlevî âyînleri zamanla unutulduğu için besteleri günümüze ulaşamamıştır.

Sultan III. Selim (1761-1808): Musikiye olan ilgisi ve bestekârlığıyla diğer Osmanlı sultanlarından ayrılmaktadır. Saltanat yılları süresince musikişinasları desteklemiş; bu sayede dönemi, musiki tarihi açısından önemli gelişmelere sahne olmuştur. Küçük yaşlarda, amcası I. Abdülhamid'in müezzinbaşısı olan Kırımlı Ahmed Kâmil Efendi'den usûl ve eser meşkleri, Hacı Sadullah Ağa ve Tanbûrî İzak'tan tambur dersleri almıştır. Döneminde, Enderûn Mektebi'nde meşkhâne yeniden düzenlenmiş, haremde de bir meşkhane açılmıştır. Saray dışından pek çok musikişinası saraya davet ederek küme fasılları yaptırmıştır. Bu musikişinaslar arasında Hacı Sadullah Ağa, Tanbûrî Emin Ağa, Tanbûrî İzak, Abdülhalim Ağa, Vardakosta Ahmed Ağa, Küçük Mehmed Ağa, Kemânî Mustafa Ağa, Şâkir Ağa, Genç İsmâil (Dede Efendi) yer almaktaydı.

Dede Efendi'nin Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki çilesinin ikinci yılında bestelediği "Zülfündedir benim baht-ı siyâhım" ve "Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhalara saldın beni" eserleri sultan tarafından beğenilince, kendisinin haftada iki kere sarayda

[364] Nuri Özcan (1989). Vardakosta Ahmet Ağa, *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 1.Cild. ss. 41-42

[365] Öztuna (1974), a.g.e, s. 10.

düzenlenen küme fasıllarına hânende olarak katılması istenmiştir. Bu sayede III. Selim'in, İsmail Dede'nin kendini geliştirmesine ve yetiştirmesine büyük katkısı olmuştur. III. Selim, musiki nota yazımı alanında bestekâr ve musikişinasları desteklemiş; bu yönde çalışmalar yapmaları için onları teşvik etmiştir. III. Selim'in teşvikiyle Abdülbâki Nasır Dede ve Hamparsum Limonciyan musiki yazısı geliştirerek sultana takdim etmişlerdir. Abdülbâki Dede *Tahrîriyye* adlı eserinde geliştirdiği ebced notasıyla nota alfabesi sistemini izah etmiştir.[366]

Ali Nutkî Dede (1762-1804): 1762 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Kütahyalı Seyyid Ebûbekir Dede, annesi Kutbu'n-Nâyî Osman Dede'nin kızı Saîde hanımdır. Babasının 1775 yılında vefatıyla Konya Çelebilik makamınca Yenikapı Mevlevîhanesi'ne şeyh olarak tayin edilmiştir. Otuz sene Yenikapı Mevlevîhanesi'nde şeyhlik yapmıştır.

Devrinin önemli şeyhleri arasında yer alan Ali Nutkî Dede, edebiyat ve musiki alanlarıyla da ilgilenmiştir. Günümüzde Mevlevilikle ilgili araştırmalarda temel kaynaklardan biri olan *Defter-i Dervişân*'ın yazılmasına onun döneminde başlanmıştır. Ali Nutkî Dede, mütevazı ve saygın kişiliğiyle birçok kişinin yetişmesine katkı sağlamıştır. Bunlar arasında en önemlileri, çilesini Ali Nutkî Dede'nin yanında tamamlayan Şeyh Galib ile Yenikapı Mevlevîhanesi'ne devam eden İsmâil Dede Efendi'dir. Talebesi olmasına rağmen Şevkutarab Mevlevî âyînini, İsmâil Dede'ye ithaf etmiştir. Bu sebeple bazı nota neşirlerinde ve güfte mecmualarında eser İsmâil Dede'ye atfedilmektedir.[367]

Bu çalışmada da eser "Âyîn-i Şerîf Şevkutarab Makâmında Usûlü Sâde Dûyek İsmail Dede Bestesi" ifadesiyle İsmâil Dede'ye atfedilmiştir. Bunun sebebi, yukarıda da izah edildiği üzere Ali Nutkî Dede'nin eseri İsmail Dede'ye atfetmesidir. Eser aslen Ali Nutkî Dede'ye aittir. Abdülbâki Gölpınarlı da bu âyini besteleyenin Ali Nutkî Dede olduğu, İsmâil Dede'ye hediye ettiği için onun adıyla neşredildiğini belirtmektedir.[368]

---

[366] Nuri Özcan (2009). Selim III.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 36. Cild. ss. 425-426.

[367] Nuri Özcan (1989). Ali Nutkî Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 2.Cild. ss. 423-424.

[368] Gölpınarlı (2006), a.g.e, s. 421.

Abdülbâkî Nâsır Dede Efendi (Şeyh) (1765-1821): 1765 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Kütahyalı Ebûbekir Dede Efendi'dir. Annesi Saîde Hanım, Şeyh Nâyî Osman Dede'nin kızıdır. Arapça ve Farsça öğrenmiş; dinî ve dindışı musiki alanında eserler vermiştir. Yenikapı Mevlevîhanesi'nin neyzenbaşılığını yapmıştır. Babası Ebûbekir Dede Efendi'nin vefatıyla ağabeyi Ali Nutkî Dede şeyhlik makamına geçmiş; 1804 yılında Ali Nutkî Dede'nin vefatıyla şeyhlik postuna oturmuştur. On altı buçuk yıl dergâhta şeyhlik yapmıştır. Şeyhliği döneminde III. Selim ve II. Mahmud'un yoğun ilgisine mazhar olmuştur. 1821 yılında vefat etmiş, Mevlevîhane'deki aile kabristanına defnedilmiştir.[369]

İsmail Dede Efendi'nin ney ve dinî musiki hocası Âbdülbâkî Nasır Dede'dir. III. Selim'in isteği üzerine yazdığı "*Tedkîk u Tahkik*" adlı eserinde bir çeşit ebced nota yazısı geliştirmiştir.[370] Acem Bûselik ve Isfâhan makamlarında iki tane Mevlevî âyîni bestelemiştir. Isfahân âyîni unutulmuş, günümüze ulaşamamıştır. Bu çalışmada Abdülbâkî Dede'ye ait Isfahân makamındaki âyîn-i şerîfin güfteleri yer almaktadır.

Abdürrahim (Künhî Dede) Efendi (1769-1831): Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Ebubekir Dede Efendi'nin üç oğlunun en küçüğüdür. Annesi Saîde Hanım Kutbu'n-Nâyî Şeyh Osman Dede'nin kızıdır. Büyük ağabeyi Şeyh Ali Nutkî Dede'nin gözetiminde musiki, edebiyat ve tasavvuf alanında yetişti. Kısa bir süre zarfında Mevlevîhane'nin kudümzenbaşılığına getirildi. Sultan III. Selim kendisini saraya almak istemişse de, ağabeyi Ali Nutkî Dede buna müsaade etmemiştir. 1791 yılında yirmi iki yaşında Hicâz âyînini bestelemiştir. Bundan daha güzel olduğu söylenilen Nühüft âyîn-i şerîfi ise unutulmuştur.[371] Kudümzenbaşı olduğu sırada, diğer ağabeyi Abdülbâki Nâsır Dede'nin oğlu ve halefi Şeyh Receb Hüsnü Dede'nin ölümü üzerine (1830), Mehmed Saîd Hemdem Çelebi tarafından Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhliğine atandı. Şeyhlik makamına gelişinden yaklaşık iki yıl sonra, altmış iki yaşında vefat etti ve aynı Mevlevihâne'nin haziresine defnedildi. Yerine ağabeyi Abdülbâki Dede'nin küçük oğlu Osman Selâhaddin Dede geçti. Tasavvufî

[369] Nuri Özcan (1988). Şeydâ Hâfız Abdülbâki Nâsır Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 1.Cild. s. 199.
[370] Öztuna (1974), a.g.e, s. 4.
[371] Nuri Özcan (1988). Abdürrahim Künhi Dede.*TDV İslâm Ansiklobedisi*. 1. Cild. s. 292.

konularda "Künhî" mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şiirleri ne yazık ki bir divan haline getirilememiştir.[372]

Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi (1778-1846): 1778 yılında İstanbul Şehzadebaşı'nda doğmuştur.[373] Babası Cezzar Ahmed Paşa'nın mühürdarlığını yapan Süleyman Ağa, annesi Rukiye Hanım'dır.[374] Babasının hamam işletmesinden dolayı "Hamâmîzâde" lakabıyla tanınmıştır. Öğrenimini Çamaşırcı Mektebi'nde tamamladı. Defterdarlıkta Başmuhasebe Kalemi'nde kâtip muavini olarak işe başladı. İlk mûsiki eğitimini Mehmed Emin Efendi'den aldı. Yenikapı Mevlevîhânesi'nde Ali Nutkî Dede ve Abdülbâkî Nâsır Dede gibi döneminin ünlü musikişinaslarından istifade etti. 1798 yılında Ali Nutkî Dede'ye intisab ederek çileye soyundu. Çilesinin ikinci yılında bestelediği "Zülfündedir benim baht-ı siyâhım" adlı eserle III. Selim'in huzuruna çıkarak sultanın iltifatlarına mazhar oldu. 1801 yılında çilesini tamamlayarak "dede" ünvanını aldı. II. Mahmud döneminde sarayla ilişkilerini geliştirerek 1812 yılında "musâhib-i şehriyârî"ler arasına girdi ve kısa bir süre sonra müezzinbaşılığa getirildi. Sultan Abdülmecid döneminde müezzinbaşılık görevine devam etti. Talebeleri Dellâlzâde İsmâil ve Mustafâzade Ahmed Efendi ile birlikte hacca gitmek üzere sultandan izin aldı. Hac yolculuğunda Nayî Osman Dede'nin unutulmaya yüz tutmuş *Mi'râciye*'sini talebelerine meşk ettirerek bu eseri unutulmaktan kurtardı. 1846 senesinde yakalandığı kolera hastalığından Mina'da vefat etti ve Cennetü'l-Muallâ'ya defnedildi.[375]

İsmâil Dede, dinî ve din dışı birçok eser bestelemiştir. Musikiye yeni bir üslûp getirmiş, kensisinden sonra gelen sanatkârları etkilemiştir.[376] Meşk ettirdiği hafızasındaki eserlerle geçmiş ve gelecek arasında köprü vazifesi görmüş; birçok eseri unutulmaktan kurtarmıştır. İsmâil Dede'nin sanatçı kişiliğinde Mevlevî âyînlerinin özel bir yeri olmuştur. Şeyh Hüseyin Hüsnü Dede'nin teşvik etmesiyle

---

[372] Öztuna (1974), a.g.e, ss. 10-11.

[373] Nuri ÖZCAN (2001). İsmâil Dede Efendi. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 23.Cild. s. 93.

[374] Emir Murat Küçük (2015). *Hammamizade İsmail Dede Efendi'nin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Hamparsum Defterlerinde Yer Alan Peşrev ve Saz Semai Formunda Eserlerinin Günümüz Nota Yazısına Çevrilmesi ve İncelenmesi.* Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, s. 4.

[375] Rahşan Tamay (2012). *Hammâmî-zâde İsmail Dede Efendi'nin "Ferahfezâ Mevlevî âyînî" Eseri'nin Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi.* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ, ss. 6-11.

[376] Nesrin Feyzioğlu (2017).*Türk Mûsıkîsinin Modernleşmesi Bağlamında Hamamîzade İsmail Dede Efendi ve Ferahfezâ Makamı.* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Erzurum, ss. 625-644.

1824'te bestelediği sabâ âyîninin akabinde, 1832'de bestenigâr ayinini, ardından da sabâ buselik ve hüzzam âyinlerini bestelemiştir. Bu çalışmada İsmail Dede'nin sadece Sultan II. Mahmud'un isteği üzerine bestelediği ferahfezâ âyîni yer almaktadır. Bu âyînden başka İsmail Dede'nin Bestenigâr, Hüzzam, Isfahan, Nevâ, Sâbâ, Sâbâ Buselik makamlarında da âyîn-i şerifleri mevcuttur.[377]

2.1.2.8. Klasik Musikîde Nota Kavramı ve Meşk Yöntemi

Osmanlı imparatorluğu döneminde saray çevresi, Enderûn, Mevlevîhâneler ve diğer tarikatlara bağlı tekkeler, konaklar, mûsîki üstâdlarının kendi evleri ve II. Meşrûtiyet'in ilânından sonra faaliyet gösteren mûsîki mektepleri[378] nispeten düzenli ve devamlı musikî eğitimi veren kurumlar olarak karşımıza çıkar. Ancak klasik musikî öğretimi ve aktarımı "meşk" denilen bir yöntemle yapıldığından, hoca-talebe birlikteliğini zorunlu kılmaktaydı. Meşk sırasında talebe hocanın karşısına oturarak gösterdiklerini taklit edip tekrar ederdi. Nota kullanılmaz, öğrencinin aktarılan musikî nazariyatını, icrâ tekniklerini ve repertuarı ezberleyerek hafızasında tutması beklenirdi.

Meşk yönteminin hafızaya dayalı bu niteliği, pek çok eserin bestesinin kayıt altına alınmamasına, bazılarının da unutulup günümüze ulaşamamasına neden olmuştur. Bu yöntemle günümüze ulaşmış bulunan Mevlevî âyîn-i şerîflerinin bir kısmının güfteleri elimizde iken besteleri unutulmuş; meşk yöntemiyle aktarılırken silsilenin kopmasıyla besteleri günümüze ulaşamamıştır.[379]

III. Selim'e ait suzidilâra makamındaki Mevlevî âyîniyle ilgili *İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı*'nın 1935 yılında yayınlanan onuncu cildindeki şu ifadeler, bu durumla ilgilidir: *"150 sene kadar önce yapılan (âyîn)in bayrı tevi ve çığırı (kadim tarz ve üslûbu) nasıl olduğu bizi düşündürmekte idi. O asırda yaşayan üstadlardan Abdülbaki Dede'nin yazdığı "Tahkik ve Tetkik" ismindeki musiki kitabı gözden geçirilmekte iken "Tahririye" namiyle ve hurufatla yazılır bir Türk notası olduğu hatırlanarak ve o nota ile yazılmış peşrev ve âyinin bulunması bizi sevindirmişti. O zamandan beri ağızdan ağıza geçip yakın günlere kadar, ne gibi değişiklikler bulunacağı düşünülürken, sayın bir üstad tarafından bundan önce*

[377] Gölpınarlı (2006), a.g.e,s. 420.

[378] Erguner (1997). a.g.t, s. 34.

[379] Ahmet Şahin Ak (2009). *Türk Musîkisi Tarihi.*1.Basım. Ankara: Akçağ Yayınları, s. 23.

"Garp" notasına çevrilerek kurulumuza göndereceklerini vaat buyurduklarını işittiğimizde kendilerine derin saygılarımızı sunarak bu formaya çift satır yazılıp üst satır bayri tevi üzere şekli ve alt satırı elli altmış seneden beri okuna gelmekte olan çığırda yazılması Kurulumuzca karara alınmış ve bu cildin birinci formasından itibaren yayıma başlanmıştır."[380]

Burada, heyetçe tespit edilen nota ile heyete mektup yoluyla gönderilen suzidilâra âyînine ait nota, her ölçü için üst üste konularak iki farklı şekliyle neşredilmiştir. Tasnif heyetinin, bu denli önemli bir eseri notaya geçirirken, böyle bir farklılığı tespit etmesi kıymetlidir. Ancak III. Selim gibi önemli bir bestekârın eserinde dahi bu nevi farklılıkların görülmesi meşk yönteminin niteliği bakımından dikkat çekicidir. Anlaşıldığı kadarıyla III. Selim'in isteği üzerine, Yenikapı Mevlevî şeyhi Nâsır Abdülbâki Dede kendi geliştirdiği notalama yöntemiyle Suzidilâra âyînini notaya çekmiş; ancak Abdülbaki Dede'nin geliştirdiği notalama yöntemi kendisinden sonra unutulmuş ve sadece kendi eseriyle sınırlı kalmıştır. Böylece klasik usûlde meşk yöntemiyle aktarılan suzidilâra âyîn-i şerîfi de değişikliklere uğrayarak bugüne ulaşmıştır.

Geçmişte, X. yüzyılın ikinci yarısında Yâkup el-Kindî tarafından icat edilen "Ebced"e dayalı notalama yöntemi Kutbüddin Şirâzî, Safiyüddin Urmevî, Abdülkadir Merâğî gibi XIII. asır müzikologları tarafından geliştirilmiştir.[381] Yine farklı dönemlerde nota geliştirme çalışmaları mevcutsa da genele yayılamamıştır. Niteliği tespit edilen ve kayıtları bulunan birkaç teşebbüs arasında şunlar bulunmaktadır:

Nâyî Osman Dede Notası: Galata Mevlevîhanesi şeyhi Osman Dede (1652?-1730), neyi çok iyi çalması hasebiyle "Kutb-ı Nâyî" ünvanıyla anılmıştır. Kendisi bir çeşit ebced notası geliştirmiştir. Bu yöntemi, Sultan II. Mustafa (1695-1703) devrinde meydana getirdiği sanılmaktadır.[382]

Kantemiroğlu Notası: Boğdan voyvodası olan Demetrius Cantemir (1673-1727), yirmi iki yıl istanbulda kalmıştır. Bu süre zarfında Mevlevilik de dâhil olmak

[380] Zekâizade Ahmet, Dr. Suphi ve Mesut Cemil (1935). *İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisi Klasiklerinden - Mevlevî Âyînleri V*. Cilt 10. s. IV.

[381] Ak (2009). a.g.e, s. 24.

[382] Ak (2009). a.g.e, s. 25.

üzere birçok tarikatı ve dergâhı inceleyerek kayda geçirmiştir.[383] Bu sırada Osmanlı tarihi ve müziği alanında da eserler vermiştir.[384] Dimitri Kantemir, "*Kitâb-ı Mûsikî alâ Vechi'l-Hurûfat İşaret-i Perdehâ-yi Mûsikî*" adlı eserinde geliştirdiği nota yazısını 1693'te II. Ahmed'e arz etmiştir. İki bölümden oluşan eserinin ilk kısımında makam, usûl, perdeler; ikinci kısımında ise üç yüzden fazla peşrev ve kırk adet saz semâ'îsi yer alır. XVIII. yüzyılda Kevser Dede, "*Kevserî Mecmuası*" adlı eserinde, Kantemiroğlu nota yazım yöntemini kullanarak yüz altmış eseri notaya geçirmiştir.[385]

Nâsır Abdülbâki Dede Notası: Yenikapı Mevlevî şeyhi Nâsır Abdülbâki Dede (1765-1821), III. Selim'in isteği üzerine Osman Dede'nin nota yazısını geliştirerek yeni bir sistem oluşturmuş ve bunu, "*Tahririyye: Tahrir fi'l-Mûsikî*" adını verdiği eserle sultana sunmuştur.[386] Kitapta, III. Selim tarafından Suzidilara makamında bestelenen Mevlevî Âyîni, Peşrev, Saz Semâ'îsi ile Seyyid Ahmed Ağa'nın bestelediği Peşrev olmak üzere dört eser yer almış; ilk defa sus işareti kullanılmıştır.[387]

Hamparsum Notası: Nâsır Abdülbâki Dede ile aynı dönemde yaşayan müzikolog Hamparsum Limonciyan (1768-1839), III. Selim'in isteği üzerine kendi ismini taşıyan bir nota yazı yöntemi geliştrmiştir. Bestekâr ve icrâcılar tarafından diğer nota yazım yöntemlerine nispetle daha fazla benimsenen bu yöntemde, güftelerin üzerine ezgilerin iniş çıkışlarını gösteren yedi işaret konulmuştur.[388]

---

[383] *"Mevleviler, isimlerini kurucuları olan Mevlânâ'dan almaktadırlar. Nizamlarına göre, iki üç saat aralıksız öyle bir hızla dönerler ki yüzleri güçlükle farkedilir. Bunlar, hem sesli hem sazlı musikiden çok hoşlanırlar. Çaldıkları saz, Hint kamışından yapılmış bir flüt olup, ney denilmektedir. Ney hiçbir müzik aletinin veremediği çok tatlı bir ses çıkarmaktadır. Bunlar tekkelerinde çok sade ve fakir bir yaşam sürmektedirler ve kendilerini ziyarete gelenler arasında fark gözetmezler ve ister büyük ister küçük olsun herkese aynı saygıyı gösterirler. Misafirlere ilk önce kahve ikram ederler. Eğer uzun bir yoldan gelmişlerse, o zaman, ayaklarını ve ayakkabılarını yıkarlar. Misafirler ayrılırken de aynı saygıyla ve özenle kapıya kadar uğurlanırlar ve aşağı yukarı her sözcük yahut her cümlenin sonunda "eyvallah" deyimini yinelerler ve tavırlarında ve konuşmalarında sonsuz bir alçakgönüllülük ve hatırsayarlık vardır."* Bkz. Dimitrie Kantemir (1979).*Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi I*.(Çev. Özdemir Çobanoğlu). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. s. 144.

[384] Mehmet Ali Ekrem (1987). Dimitriye Kantemir Gözü İle Mevlevilik.(Ed.Selçuk Ünlü, Muharrem Şen, Yüksel Uslu. Hasan İnal. Mehmet Tekin). *I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi Bildiriler.* Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları. ss. 191-197.

[385] Ak (2009). a.g.e, s. 25.

[386] Fatma Adile Başer (2006). *Tahrîr u Tahrîriyye Işığında Mevlevî Âyini Formu.* Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlevîli Sempozyum Bildirileri. Çanakkale, ss.456-461.

[387] Ak (2009), a.g.e, s. 25.

[388] Ak (2009), a.g.e, s. 25.

2.2. MUHTELİF BAKIMLARDAN MEVLEVÎ ÂYÎNLERİ VE İZMİR 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ ÂYÎNLER

2.2.1. Mevlevî Âyînleri

"Âyîn" kelimesi, belli usûl ve kâidelere göre düzenlenmiş dinî merasim ve zikir anlamına gelir. İlk olarak İranlı mutasavvıflarca kullanılmış; Arap coğrafyasında "harda", "hafle", "mevlid" ve "urs" gibi kelimeler yaygınlık kazanmıştır. Zamanla sohbet ve semâ amaçlı meclislerde, vecd ve devran haline de "âyîn-i ehlullah" denilmiştir. Yine Mevlevî tarikatında, âyîn kelimesi, "Âyîn-i Şerîf" olarak kullanılan başka bir anlama daha gelir. Buna göre belli usûllere göre bestelenerek semâ' sırasında okunan Mevlevî zikri mahiyetindeki dinî eser ve forma da Âyîn-i Şerîf denirdi.[389] Mevleviyye, Şâzeliyye, Kâdiriyye, Nakşibendiyye gibi Sünnî tarikatlarda İslam'ın şer'î tüm ibadetleri yerine getirildikten sonra tarikatın usûlü olan "âyîn" kısmına geçilirdi.[390]

İlk zamanlarda genel olarak "semâ' meclisi" ifadesi kullanılırken, tarikatların usûl ve âdâblarının farklılaşmasıyla tanımlar da farklılaşmış; Mevlevîler, âyînlerine "semâ", "âyîn", "mukâbele" gibi isimler vermişlerdir. Arapça dinleme, işitme anlamlarına gelen "semâ'" ise, tasavvufî terminolojide işitilen musikînin tesiriyle cezbe hâline geçerek dönmek ve raks etmek demektir. İlk dönemlerde belli bir kurala bağlı olmadan cezbe haliyle devran söz konusuyken, zamanla Mevlevîlikte olduğu gibi belli bir nizâma bağlanarak sistematik hâle getirilmiştir.[391]

"Mukâbele" ve "semâ'" gibi adlarla da anılan Mevlevî âyîninin klasik nizam ve tertibi şu safhalardan oluşmaktaydı: 1) Toplu olarak semâhanede kılınan namaz. 2) Namazdan sonra yapılan Mesnevî dersi. 3) Şeyhin yaptığı post duası. 4) Na'athân tarafından rastta "Na't-ı Mevlânâ"nın okunması. 5) İcra edilecek âyîn-i şerîfin makamında yapılan ney taksimi. 6) İcra edilecek âyîn-i şerîfin makamında yapılan peşrev. 7) Âyîn-i şerîfin icrası. 8) Son peşrev ve son yürük semâ'î. 9) Ney ile

[389] Çinuçen Tanrıkorur (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cilt. s. 251.
[390] Süleyman Uludağ (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cild. s. 250.
[391] Bayram Akdoğan (2009). *Mevlevîlik ve Mûsikî.* ss. 70-71.

yapılacak son taksim. 10) Aşr-ı şerîfin okunması. 11) Tarikatçı veya duacı dede ile şeyhin okuduğu Fâtiha ve gülbank.[392]

Semâzenbaşı, semâ‘ yapılan alanın verimli şekilde kullanılabilmesi için semâ‘a başlamak üzere yanından geçmekte olan semâzenlerin semâ‘a kenardan mı ortadan mı başlayacaklarını, ayağını ileri veya yana çekmek sûretiyle yönlendirir. Verilen işarete göre semâzen semâ‘a kenardan veya ortadan başlar. Bu sırada eller omuzlardan aşağıya indirilip elin dış tarafı vücuda ve sikkeye değdirilerek sağ el yukarı, sol el aşağı dönük şekilde uygun görülen eksen doğrultusunda dönmeye, bir diğer ismiyle çark (çarh) atmaya başlar. Semâzen her bir çarkta içinden “Allah” ism-i celâlini zikreder ve bu şekilde birinci selamı icra eder. Tüm semâzenler semâ‘a başlayınca, semâzenbaşı da şeyhe selamını verir ve semâ‘ın düzenli bir şekilde icrası için semâzenlerin arasında gezerek semâ‘ı sevk ve idare eder.

Mevlevîhaneden çıkılıp ışıklar söndükten sonra dervişlerden semâ‘a doyamamış olanların yaptığı on sekiz çarktan oluşan “garipler semâ‘ı” bir diğer semâ‘ şeklidir. Yine semâ‘ eğitimini yeni bitiren nevniyâzın âyîne katılabileceğini gösteren ve Aşçıbaşı Dede tarafından idare edilen “mübtedî mukâbelesi” de bir başka sema‘dır. Na‘t okunmadan ney taksimi yapılarak devr-i Veledî ile başlayan bu âyîn, dört selâmın peşrevle ifa edilmesi, Kur’ân tilaveti ve gülbank okunmasıyla gerçekleşir. Bu âyînlerin dışında da özel sohbet ve ikram esnasında meydan odasında “âyîn-i cem‘” adlı bir âyîn yapılır. Bu âyîne, na‘at ve devr-i Veledî olmadan, hırkalar giyilmiş bir şekilde, selamlarda da durulmadan, ney taksimi yapılarak başlanır. Âyîn Kur’ân tilaveti ve gülbank ile sona erer. Akabinde de sohbete devam edilir.[393]

2.2.1.1. Âyin-i Şerîflerin Genel Özellikleri

Dinî musikî geleneği içinde sanat değeri en yüksek eserleri ihtiva eden Mevlevî âyînleri, “selâm” adı verilen dört kısımdan oluşur. Âyîn-i şerîf güfteleri, ekseriyetle Sultan Veled’in şiirlerinden ve Mevlâna’ya ait *Mesnevî* ve *Dîvân-ı Kebîr*’in rubâ‘î ve gazellerinden alınan parçalar ile Mevlevî şairlerin manzûm eserlerinden oluşur. Mısra sonlarında, “hey hünkâr-ı men, sultân-ı men, ra‘nâ-yı men, zîbâ-yı men, makbûl-i men, matlûb-i men” gibi metnin veznine uygun terennüm

[392] Çinuçen Tanrıkorur (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cilt. s. 251.
[393] Nuri Özcan (2004). Mevlevî Âyini. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 29.Cild. s. 466.

kısımları yer alır. Peşrevlerin devr-i kebir, birinci selâmın devr-i revân, ağır düyek ve düyek, ikinci ve dördüncü selâmın ağır evfer usulleriyle bestelenmesi adet olmuştur. Üçüncü selâmın usulü ise devr-i kebir olup firenkçin saz terennümlerinde aksak sema'î usulleri kullanılmıştır. Ahmed Eflâkî'ye ait: "Ey ki hezâr âferîn, bu nice sultân olur" mısrası ile başlayan kıtadan sonra, hızlanarak devam eden yürük semâ'î usulü kullanılmıştır. Son peşrev düyek ya da sofyan, son yürük semâ'î ise hızlı yürük semâ'îdir.[394]

Bestecilik tekniği açısından âyîn-i şerîfleri üçe ayırmak mümkündür: a) Baştan sona aynı makamda bestelenmiş âyîn-i şerîfler. b) Bir makamla başlayıp âyîn içinde farklı makamlara geçkiler yaptıktan sonra yine aynı makamda karar edenler. c) Başladığı âyîn-i şerîften başka bir ayin-i şerife geçip devam ederek sona erenler.[395]

Âyîn-i şerîfleri icra eden heyete mutribân, kudümzenbaşının yönettiği âyîn okuyanlara ise âyînhân denilir. Saz heyetinde yer alan ney, kudüm, rebap ve halile çalanları neyzenbaşı yönetir. XV. ve XVI. yüzyıla ait olan Pençgâh, Dügâh, Hüseynî adlı üç adet âyîn-i şerîf, "ayin-i kâdim" veya "beste-i kadîm" adlarıyla anılır ve en eski âyîn örnekleri olarak kabul edilir. Derviş Kûçek Mustafa Dede'nin Bayatî âyîni de bestekârı bilinen ilk eser olması hasebiyle önemlidir. Bunların haricinde besteleri günümüze ulaşamamış âyîn-i şerîfler de mevcuttur.[396] Âyîn-i şerîf güftelerini bir takım mecmualarda bulmak mümkün olabiliyorsa da bunların meşk usulüyle[397] öğretilen bestelerini bugün ihya etmek mümkün olamamaktadır.

1925 yılında Mevlevîhanelerin kapatılmasıyla, Mevlevîliğin ve onun musıkîdeki eğitim tarzı olan meşk yönteminin kendini üretme ve devamlılığını sağlama imkânı kalmadığını gören Rauf Yekta Bey, bu kültürü ve musıkî eserlerini kayıt altına alıp muhafaza etme yönünde bir teşebbüste bulunmuş ve başkanlık ettiği Dr. Suphi Ezgi, Ahmet Irsoy, Ali Rifat Çağatay ve Mesut Cemil'den oluşan heyet

[394] Çinuçen Tanrıkorur (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cilt. s. 251.

[395] Çinuçen Tanrıkorur (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cilt. s. 252.

[396] Çinuçen Tanrıkorur (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cilt. s. 252.

[397] Arapça "alışma" "alıştırma yapma" anlamına gelen meşk, aslında müzik ve hat sanatının klasik eğitim sisteminde temel öğrenme yöntemi olarak kullanılmıştır. Musikîde kullanıldığı şekliyle talebe meşk etmeye ilk önce eserin güftesini ezberlemekle başlıyor, ardından usûl vurmaya geçiyordu. Meşk ederken eseri bestekârından veya onun talebelerinden öğrenmek gerekmekteydi. Hafızanın güçlü olması ve çok eser meşk etmek, icracıyı yetiştiren en önemli etmenlerdi. Mevlevîhanelerde bu üstad-talebe silsilesi kesintiye uğramadan devam ettiği için de eserleri aktarmak amacıyla aslında bir yönüyle hocayı devreden çıkaran notaya ihtiyaç duyulmamıştır. Üstadın yönlendirmesine ve kontrolüne dayalı olan bu eğitim sisteminde aynı zamanda ahlakî bir denetim de söz konusu olduğundan, "ilmi layık olmayana aktarmama" niyetinin de var olduğu sezilmektedir. Eserleri notalamaya karşı gösterilen bu soğukluk, aynı zamanda eserlerin içinde yer alan duygunun notalarla yansıtılamayacağı kaygısından da kaynaklanmaktaydı.

tarafından "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Mevlevî Âyînleri*" adıyla hazırlanan ve kırk bir adet âyîn-i şerîfi içeren kitap 1934-1939 yılları arasında yayınlanmıştır. 1950'li yıllarda bilhassa Avrupa'da Mevlevîliğe ilgi duyulmaya başlayınca, yurt içinde de bir kültürel ve turistik form olarak Mevlevîlik gündeme gelmeye başlamış; Mevlevî kültürünün ve musıkîsinin ihyası faaliyetlerinde bu kitap temel kaynak hâline gelmiştir. 1974 yılında da Sadettin Heper'in "*Mevlevî Âyînleri*" adlı eseri Konya Turizm Derneği Vakfı'nca basılmıştır. "*Mevlevîlikte Âdap ve Erkân*" adlı eser de Mevlevîliğin tarihi, gelenekleri, ahlâkî yönü hakkında kaynaklara dayalı verdiği malumat ile dikkati çeken bir diğer kitap olmuştur.[398] Bir kısmı bu çalışmanın konusunu teşkil eden İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazması da bir bütün olarak Mevlevî dedeleri, güfteleri ve musıkîsi açısından Mevlevî kültürüne önemli bir katkı sunacaktır.

2.2.1.2. Âyîn-i Şerîflerin Bestekârları

Beste-i kadîm veya âyîn-i kadîm olarak adlandırılan pençgâh, dügâh ve hüseynî makamlarındaki Mevlevî Âyîn-i Şerifleri bugün mevcut en eski âyîn örnekleridir. Diğer Mevlevî âyîn bestekârları, bu üç Mevlevî âyînini örnek alarak âyîn-i şerîflerini bestelemişlerdir. Tarikât adabından dolayı besteledikleri bu âyîn-i şerîflerin altına isimlerini koymamışlardır. Rauf Yekta Bey, beste-i kadîm adıyla meşhur bu üç Mevlevî âyininin hangi tarihte ve kimin tarafından bestelendiğine dair şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"*Bu yanlış rivayetlerin mahiyetini anladıktan sonra Beste-i Kadîm âyînlerinin hangi tarihlerde bestelenmiş olabilecekleri meselesinin tetkikine geçer ve şöyle düşünerek bir hüküm verebiliriz: Mademki Câmî'nin bir şiiri bu âyinlerin birinde vardır. Ve mademki Câmî 817'de doğmuş ve 898'de ölmüştür; o halde bu âyînler tahminen 850 tarihinden evvel bestelenmiş olamaz. Bu tarihlerde Konya'da Çelebi Emir Âdil ve Karahisar'da Abâpûş-ı Velî gibi ilim ve irfanlariyle büyük bir şöhret kazanmış zatlar, Mevlevîliğe herkesin teveccühünü celbetmişlerdi. Hatta Fatih Sultan Mehmed bile Çelebi Emir Âdil'den arakiye giymiş, onun müridi olmuştu. O asırda Konya ve Karahisar tekkelerinde yapılan parlak Mevlevi âyînlerinin velvele ve debdebesi hakkında Sefine-i Mevlevîyan da birçok tafsilat vardır. Demek ki o*

[398] Bayru, E. Ç. ve Sağbaş, B. R. (2008). *Yüzyıllar Boyu Mevlâna ve Mevlevîlik*. 228.

tarihe kadar yapılan Mevlevî mukabelelerinde, Mevlânâ'nın gazellerinden, rubailerinden, mesnevisinden müntehap bazı parçaların –bugün tamamile unutulmuş olan- besteleri okunduğu halde, o asrın Mevlevîliği seven muktedir bir bestekârı, bu müteferrik bestelere teberrüken bir şekilde nizam vermek istemiş ve Beste-i Kadîm denilen âyînleri tanzim etmiştir. Bunu böylece tahmin ve kabul etmekten başka çare yoktur."[399]

Bu durumda Rauf Yekta Bey, bu âyînlerin XV. yüzyılda bestelenmiş olabileceğini belirtmektedir. Abdülbâki Gölpınarlı ise tam bir mukabeleye göre bestelenmiş olduğundan hareketle, bu âyînlerin XVI. yüzyılda bestelenmiş olduğu görüşünü öne sürmektedir.[400] XVII. yüzyılda bestelenmiş Kûçek Mustafa Dede'ye ait olan Beyâtî Mevlevî âyîni, Beste-i Kadimlerden sonraki ilk âyîn olma özelliğine sahiptir. XVIII. yüzyılda bestelenmiş âyîn sayısında artış olmuştur. Bu yüzyılda âyîn besteleyen bestekâr Mevlevîler sırasıyla şunlardır:

Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi (ö.1711-1712), Segâh Mevlevî Âyîni.

Kutb-ı Nâyî Osman Dede (ö.1729), Çargâh Mevlevî Âyîni, Rast Mevlevî Âyîni, Uşşak Mevlevî Âyîni, Hicâz Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Vardakosta Ahmet Ağa (1728?-1794), Hicâz Mevlevî Âyîni, Nihavend Mevlevî Âyîni, Saba Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Bursalı Âmâ Sâdık Efendi (ö.1780-1790), Bestenigâr Mevlevî Âyîni.

Abdürrahim Dede Şeydâ Hâfız (1732-1800), Irak Mevlevî Âyîni, Hicâzeyn Mevlevî Âyîni (unutulmuştur), Isfahan Mevlevî Âyîni (unutulmuştur), Nühüft Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Ali Nutki Dede (1762-1804), Şevkütarab Mevlevî Âyîni.

Sultan III. Selim (1761-1808), Sûzidilâra Mevlevî Âyîni.

XIX. yüzyılda Mevlevî mûsikîsinde büyük bir ilerleme görülmüştür. Sultan III. Selim ile II. Mahmud'un Mevleviyye tarikatına mensub olmaları, yüksek zümrenin de Mevleviliğe ilgisini arttırmıştır. Bu dönemde Abdülbâki Nâsır Dede'nin klasik musikî nazariyatı alanında yaptığı çalışmalar, sonraki dönemlerde yapılacak çalışmalara zemin teşkil etmiştir. Bu dönemin bestekâr Mevlevîleri şunlardır:

[399] Rauf Yekta, Zekâizâde Ahmet ve Suphi Ezgi (1934). *Mevlevî Âyînleri I.* s. V.

[400] Gölpınarlı (2006), a.g.e, s. 419.

(Şeyh) Abdülbâkî Nâsır Dede Efendi (1765-1821), Acem Bûselik Mevlevî Âyîni, Isfahan Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Abdürrahin (Künhî Dede) Efendi (1769-1831), Hicâz Mevlevî Âyîni, Nühüft Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi (1778-1846), Ferâhfeza Mevlevî Âyîni, Bestenigâr Mevlevî Âyîni, Hüzzam Mevlevî Âyîni, Isfahan Mevlevî Âyîni, Nevâ Mevlevî Âyîni, Sâbâ Mevlevî Âyîni, Sâbâ Buselik Mevlevî Âyîni.

Şeyh Mustafa Nakşî Dede (ö. 1854), Şedd-i Araban Mevlevî Âyîni.

Hacı Hâşim Bey (ö. 1868), Sûzinâk Mevlevî Âyîni, Şehnâz Mevlevî Âyîni.

Ahmed Ârif Hikmetî Dede (ö.1874), Mâhûr Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Zekâî Dede (1824-25?-1897), Mâye Mevlevî Âyîni, Suzînak Mevlevî Âyîni, Saba Zemzeme Mevlevî Âyîni, Sûzidil Mevlevî Âyîni.

Ahmed Hüsameddin Dede Efendi (1839-1900), Râhatü'l-Ervâh Mevlevî Âyîni.

Şeyh Mehmed Celâleddin Dede Efendi (1849-1907), Dügâh Mevlevî Âyîni.

Bolâhenk Nuri Bey (1834-1910), Karcâğar Mevlevî Âyîni, Bûselik Mevlevî Âyîni.

Hüseyin Fahreddin Dede (1854-1911), Acem Aşiran Mevlevî Âyîni.

Hacı Fâik Bey (ö.1891), Yegâh Mevlevî Âyîni, Dügâh Mevlevî Âyîni, Hüzzâm Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Sermüezzin Rifat Bey (1820-1896), Neveser Mevlevî Âyîni, Ferahnâk Mevlevî Âyîni (unutulmuştur).

Manisalı Mustafa Câzim Dede (?), Hicâzkâr Mevlevî Âyîni.

Ali Aşkî Bey (?-1878-1882), Hüseynî Aşiran Mevlevî Âyîni.

İsmet Ağa (ö. Sultan Abdülaziz devri), Isfahan Mevlevî Âyîni.

Zâkirbaşı Yahya Efendi (?), Isfahan Mevlevî Âyîni.

Kudümzen Hâfız Ali Dede (?), Nühüft Mevlevî Âyîni.

Selanikli Derviş Necip (?), Suzînak Mevlevî Âyîni.

Tanbûrî Kâmil (?), Yegâh Mevlevî Âyîni.

Derviş Abdülkerim (?), Yegâh Mevlevî Âyîni

Musullu Hâfız Osman (?-1917'den sonra), Hüseynî Mevlevî Âyîni.[401]

[401] Gölpınarlı (2006). a.g.e, ss.420-421.

Böylece beste-i kadîmlerden itibaren XX. yüzyıla kadar hemen hemen tüm makamlarda âyîn-i şerîfler bestelendiği ve bazıları unutulmuş olsa da toplam elli yedi adet âyîn-i şerîf bestesi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu âyîn-i şerîfler analiz edildiğinde, orta bölgelerde seyir eden pest makamların tercih edildiği; baş ve sondaki saz eserlerinin bestekârın kendi bestesi olmadığı görülür. XX. yüzyılda tekkelerin kapatılmasından sonra, bestekârlar, besteledikleri ayinlere sünbüle, evcâra, şehnaz, muhayyer gibi makamlarda tiz bölge seyriyle başlamışlardır. Baş ve sondaki saz eserlerinin kendi besteleri olduğu görülür. Kendi eserlerini âyîn-i şerîf olarak bestelemişlerdir.

Hangi makamda bestelenmişse o makamın adıyla anılan âyîn-i şerîfler, bestecilik tekniği açısından dört grupta toplanabilirler:

1) Aynı makamla başlayıp yine aynı makamda bitenler.

2) Farklı makamlarda seyrederek başladığı makamda karar edenler.

3) Başladığı makamdan ayrı bir makamda karar edenler.

4) Başladığından ayrı bir âyînin selamıyla karar edenler.[402]

2.2.1.3. Âyîn-i Şerîflerin Güfte Yapısı

Arûz vezniyle Arapça, Farsça ve Türkçe yazılmış olan Mevlevî âyînlerinin güfteleri,[403] Mevlâna'ya ait *Mesnevî* ve *Dîvân-ı Kebîr*'in gazel ve ruba'îlerinden seçilmiş metinlerdir.[404] Güftelerin bazı kısımlarında Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi,

---

[402] Bayru ve Sağbaş (2008).a.g.e, s. 234.

[403] M. Ekrem Karadeniz (2013). *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s. 170.

[404] *"Mevlevî âyinlerinde kullanılan güftelere bakıldığında Mevlâna'nın Divan-ı Kebir ve/veya Mesnevî'sinden seçme kısımlar olduğu görülmektedir. Ancak bu eserler dışında Sultan Veled, Ahmed Eflâki, Yunus Emre gibi başka kişilere ait güftelerin de kullanıldığı bilinmektedir. Güfteler Farsça, Arapça ve Türkçe olmak üzere üç dille ve aruz vezniyle ölçülerek yazılmıştır. Güftenin bittiği ancak melodik açıdan söyleneceklerin bitmediği zamanlarda melodik yapı ve usulü tamamlamak adına lafzî terennümlerin âyinleri süslediği görülmektedir. Mevlevî âyinlerinde yalnız lafzî terennümler de yer almaktadır. Günümüz form bilgisi kaynaklarında terennümler sadece lafzî ve ikâî olmak üzere ikiye ayrılır. Ancak âyinlerin hemen hepsinde karşılaşılan saz terennümlerin de form kitaplarında yer alması gerektiği kanaatindeyiz.*

Mevlevî âyinlerinden önce ve sonra çalınan peşrev ve ardından çalınan yürük semâ'î adı verilen çalgısal türler Mevlevî âyinlerinin önemli parçalarından bir diğeridir. Bu saz eserleri âyinin bestecisine ait olabileceği gibi başka bir besteci tarafından yazılan bir eser de olabilir. Bu noktada Mevlevî âyinlerinin önemli bir özelliği daha dikkat çekmek gerekir. Farklı dönem ve farklı bestekârların eserleri Mevlevî âyinlerinde bir bütün olarak icra edilebilmektedir. Örneğin ne zaman ve kim tarafından bestelendiği bilinmeyen beste-i kadim dügâh âyininden önce on dokuzuncu yüzyılda yaşayan Salih Dede'nin uşşak peşrevinin çalınması gibi." Bkz. Şirin Karadeniz (2013).*Mevlevi Ayinlerinin Kompozisyon Açısından İncelenmesi.* Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, s.4.

Ahmed Eflâkî,[405] Divâne Mehmed Çelebi, Şâhidî, Şeyhî ve Şeyh Gâlib gibi önde gelen Mevlevîlerin manzûm sözlerine de rastlanır.

Üçüncü selâmın ilk kıt'asından sonra gelen Ahmed Eflâkî'nin Sultan Veled'e atfen yazmış olduğu sözler, beste-i kadîmlerden itibaren tüm ayîn-i şerîflerde yer almışlardır.[406]

"Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulı olan kişiler hüsrev ü hakân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bay ise sultan olur"[407]

Beste-i kadîmlerin beşinci ve altıncı kıtalarında, Mevlâna'ya atfen Arapça ve kim tarafından çevrildiği belli olmayan Türkçe beyitler yer alır. Bu beyitler pekçok âyîn-i şerîfte kullanılmıştır.

"Ah! Güzelin aşkına hâlâtına
Yandı yürek aşk hararâtına
And içeyim gayri güzel sevmeyim
Tanrı'ya vü Tanrı'nın âyâtına
Ah! Mine'l-aşk ve hâlâtihi
Ahraka kalbî bi-harârâtihi
Ma nazare'l-aynü ilâ gayriküm
Uksimü billâhi ve âyâtihi"[408]

Dügâh beste-i kadim âyîn-i şerîfin birinci selâmında şu beyit yer alır:

[405] Ahmed Eflâkî'nin yazdığı "*Menâkibu'l-Arifîn*" adlı menâkıbnâme, Mevlevî tarihinin en önemli kaynaklarından biridir: *"Konusunu önemli dinî şahsiyetlerin oluşturduğu bu tür kitaplara Türk kültüründe de genellikle menâkıbnâme adı verilmiştir… Büyük Selçuklu hâkimiyet sahasında yaygın olarak faaliyet gösteren sufîlerin, ilerleyen dönemde Anadolu Selçuklu topraklarında da oldukça etkili oldukları bilinmektedir. Bilhassa doğuda meydana gelen Moğol baskısı dolayısiyle İran ve Azerbaycan bölgesinden Anadolu'ya gelip yerleşen Mevlânâ Celâleddin Rumî, Evhâdüddin Kirmânî, Sadrettin Konevî, Fahreddin Irakî, Hacı Bektaş Velî, Baba İlyas Horosanî gibi büyük mutasavvıfların ve Rıfaîlik, Mevlevîlik, Kalenderîlik, Vefaîlik gibi tarikatların mevcudiyeti ve faaliyetleri bu dönemde pek çok menâkıbnâmelerin yazılmasına zemin hazırlamıştır. Bu menâkıbnâmelerin en meşhur ikisi dönemin tanınmış ismi Mevlânâ Celaleddin Rumî ve ailesi hakkında yazılmış olanlarıdır. Sözü edilen iki menâkıbnâmeden ilki Feridun b. Ahmed Sipehsalar tarafından yazılan ve Mevlânâ, babası Bahaeddin Veled, hocaları ve müritlerinden bahseden Risâle-i Sipehsâlâr be Menâkıb-i Hazreti Hüdâvendigâr isimli eserdir. İkincisi ise, ilkinden esinlenen ve XIV. yüzyılda Ahmed Eflakî Dede tarafından yazılan Menâkibu'l-Arifîn'dir."* Bkz. Haşim Şahin (2018). *Dervişler ve Sufi Çevreler*. 3.Basım. İstanbul: Kitap Yayınevi. ss. 19, 21-22.

[406] Bayru ve Sağbaş (2008). a.g.e, s. 234.

[407] Rauf Yekta, Zekâizâde Ahmet ve Suphi Ezgi (1934). *Mevlevî Âyînleri.* s. 278.

[408] Rauf Yekta, Zekâizâde Ahmet ve Suphi Ezgi (1934). *Mevlevî Âyînleri.* s. 277.

"Âşık oldum bilemedim yâr özgelerle yâr imiş
Allah Allah aşkına bunca cefâlar var imiş"

Yine Yûnus Emre'nin "Yar Yüreğim yar, gör ki neler var" mısrâı ile bunun uyarlanmış hali olan "yâr yüreğim, del ciğerim, gör ki neler var" mısraı da pekçok âyîn-i şerîfte kullanılmıştır.[409]

Âyîn güftelerinde kullanılan vezinler, selâmlardaki usûllerle tam uyum içinde olmuştur. Zaten âyîn besteciliğinin önemli bir unsuru bu uyumu yakalayabilmektir. Âyîn güftelerindeki beyit ve mısralarının son kısımları, güftenin veznine uygun olarak "terennüm" adı verilen Farsça ve Türkçe kelimelerle tamamlanmıştır. Mesela başlarda kullanılan "hey dost, ah" veya "yâr" "râ'nâ-yı men, zîbâ-yı men, cân-ı men, cânân-ı men, mahbûb-i men, matlûb-i men, mergûb-i men, makbûl-i men, murâd-ı men, pîr-i men" ifadelerinin başına, "hey, dost, âh, yâr" "zâlım, gülüm, sultânım, subhânım", "hak dost", "belî yâr, belî dost", "Hey yâr ihsân meded, gufrân meded, subhân meded" gibi lafzî terennümler getirilmiştir. Kıt'a ve selâm aralarındaki saz terennümleri vesilesiyle de âyînhânların rahatlamaları sağlamıştır.[410]

2.2.1.4. Âyîn-i Şerîflerin Musikî Yapısı

Âyînlerin icrası ve mesajın iletilmesi hususunda aynı zamanda musıkînin dilini kullanması sebebiyle Mevlevîlik, pek çok bestekâr ve musikîşinasın yetişmesine vesile olmuş bir tarikattır. Musıkî ile bu içli-dışlı yapısı sebebiyle musikîşinas Mevlevîler nota yazısını bilmekle birlikte meşk usûlünü kullanmışlar, eserlerini notaya çekmeyi ya da nota üzerinden eser icra etmeyi bir zül kabul etmişlerdir. Mevlevîler, meşk usûlüyle öğrendikleri eserleri ezbere çalmayı tercih ettiklerinden geliştirilmiş olan nota yazım şekilleriyle de eserlerini tespit etmeyi ve geleceğe bırakmayı düşünmemişlerdir. Bu sebeple de birçok eser ne yazık ki kaybolmuş veya günümüze ulaşsa da makam ve usûlünü belirtmenin dışında herhangi bir kayıt bulunmadığından icrası mümkün olmaktan çıkmıştır.[411]

Bugün mevcut bulunan Mevlevî âyînleriyle ilgili ilk yazılı belge 1704 yılına ait olan bir mecmu'adır. Diğer bir kaynak da Nâsır Abdülbâki Dede'nin *Tahrîriyye*

[409] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 234.
[410] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 235.
[411] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 232.

(1794) adlı eseridir. Nâsır Abdülbâki Dede, eserinde, Nâyî Osman Dede'nin ortaya koyduğu nota yazım sistemini geliştirerek Sultan III. Selim'e ait olan Suzidilârâ âyinini notaya çekmiştir. Notalanmış âyînlerle ilgili en erken diğer bir kayıt, Hamparsum sistemiyle yazılmış 1875 yılından kalma bir defterdir. Kendisi de Mevlevî olan Rauf Yekta Bey, bu notaları ve hocası Zekâî Dede'den öğrendiklerini "*Mevlevî Âyînleri*" adlı kitapta bir araya getirerek 1930 yılında yayınlamıştır.[412] 1934-1939 yılları arasında Rauf Yekta riyasetindeki bir heyet tarafından neşredilen "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Mevlevî Âyînleri*" ile 1974 yılında Konya Turizm Derneği Vakfı'nca basılmış olan Sadettin Heper'in *Mevlevî Âyînleri* de dikkate değer iki yayındır.

Mevlevî âyînlerini besteleme geleneğinde usûl, bestekârın dört selâmı da besteleyerek bitirmesidir. Peşrev, son peşrev ve son sema'î kısımları, gelenek üzere olan bir bestekârın eseriyle başlar.[413] Mesela Hafız Abdürrahim Şeydâ Dede'nin Irak makamındaki âyîn-i şerîfinde, peşrev olarak Dimitri Kantemir'in Sultanî Irak Peşrevi'nin[414]; Buhurîzâde Itrî'nin Segâh makamındaki âyîn-i şerîfi öncesinde, Nâyî Osman Dede'nin aynı makamdaki peşrevinin çalınması usûl olmuştur.[415]

XVIII-XIX yüzyıllarda ise, âyînlerin başında yer alan peşrevden son sema'îye kadar tek bir besteci tarafından bestelenmesi usûlü öne çıkmıştır. Bu usûlde de âyînlerin başında yer alan peşrevler devr-i kebir usulüyle bestelenmiş ve peşrevlerin, icra edilecek âyîn-i şerîfle aynı makamda olmasına dikkat edilmiştir. Bazen meşk yönteminin bir devamı olarak aynı âyîn-i şerîfin başında icra edilen peşrevler değişebilmektedir.[416]

2.2.1.5. Âyîn-i Şerîflerde Usûl-Vezin İlişkisi

Edebî yönden Rûdekî ve Firdevsî, sûfi açıdan Ebû Said Ebi'l-Hayr, Hakîm Senâî ve Attâr, felsefe bakımından İbn Sinâ'dan ve de meşhur Arap şairi Mütenebbî'den etkilenmiş olan Mevlâna Celaleddin-i Rumî'nin yazmış olduğu kitaplar, dil ve edebiyat bakımndan bugün bile Farsça yazılmış en önemli eserlerden

[412] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 228.
[413] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 232.
[414] Rauf Yekta, Zekâizâde Ahmet ve Suphi Ezgi (1934), a.g.e, s. 434.
[415] Rauf Yekta, Zekâizâde Ahmet ve Suphi Ezgi (1934), a.g.e, s. 328.
[416] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 232.

kabul edilmektedir. Mevlâna'yı özgün kılan üç temel özellik vardır. Birincisi, şiirlerindeki beyitler arasında anlamsal açıdan yakın bağ ve ilişki olmasıdır. İkincisi, vezin yapısının şiire uygun olarak ilerlemesi ve bozulmamasıdır. Üçüncüsü ise *Mesnevî* ve *Divân-ı Kebîr*'de kullandığı basit ve sade halk dilidir.

XIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XV. yüzyıl arasında Anadolu'da gelişmeye başlayan Türkçe yazılı edebiyatın ilk temsilcileri Sultan Veled, Gülşehrî, Yunus Emre ve Âşık Paşa olmuştur. Mevlâna'nın eserleri bu dönemki şairlere farklı açılardan ilham kaynağı olmuş; aynı zamanda Mevlanâ'nın etkisiyle Farsça da Mevlevîliğin ana dili hâline gelmiştir. Bununla birlikte gülbankler ve post duası gibi bir takım unsurlar Türkçe okunmuş ve zamanla Farsça-Türkçe bir âyîn dili oluşmuştur. Böylece güftelerde esas olarak Mevlâna, Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi'ye ait metinler kullanılırken, Şahidî, Divâne Mehmed Çelebi, Samtî, Şeyh Gâlib gibi önemli Mevlevî şairlerin Türkçe şiirleri de âyînlerde okunan güfteler içine dâhil olmuştur. Hatta Mevlevî olmayan Yunus Emre'nin Türkçe bir beyti dahi bu güfteler içinde yer almıştır.

Nitekim Mevlâna, Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi ve diğer ilk çelebiler zamanında semâ' merasimi için özel olarak seçilmiş âyîn-i şerîfler mevcut değildi. Kavvâl ve gûyende ismini taşıyan hânendelere, şeyyadlar yani çalgı çalanlar eşlik ederlerdi. Muhtemelen bu meclislere katılanlar da âşıkâne bir şekilde irticalen sûfiyâne şiirler okumaktaydılar. Öyle görünüyor ki zamanla Mevlâna'nın *Mesnevî* ve *Divân-ı Kebîri*'nin Gazeliyyât ve Rubâ'iyyât kısımlarından alınan güfteler arasına Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi, Ahmed Eflâki, Divâne Mehmed Çelebi, Şâhidî, Şeyhî ve Şeyh Gâlip gibi Mevlevî şairlerin gazel ve rûbâ'îlerinden seçilen kısımlar da dâhil edilerek bir âyîn literatürü ve düzeni oluşmuştur. Semâ' zikrinin mukâbele şeklini almasıyla, "Devr-i Veledî" için peşrevle başlayan dört selâm ile devam eden bir usûl benimsenmiştir.[417]

Âyin güftelerinde bulunan Mevlâna'ya ait Farsça güftelerin yanında âyîn bestekârları tarafından oluşturulan ve zamanla Mevlâna'ya nispet edilen güfteler de yer alır.

[417] Gölpınarlı (2006), a.g.e, ss. 418-419.

Ey âşıkân ey âşıkân Mollâ-yi Rûmî mî-resed

Ey sâdıkân ey sâdıkân Mollâ-yi Rûmî mî-resed

Bu güftede yer alan "Molla, Molla Celâleddîn, Mollâ-yı Rûmî" gibi Mevlâna'nın kullanmadığı mahlaslar, onun Mevlâna tarafından yazılmayıp ona nispet edildiğini gösterir.

Zamanla önemli Mevlevî dede ve şairlerine ait Türkçe güftelerin de kullanılmaya başladığı görülür. Mevlevîlik tarihi açısından bir hayli önemli olan *Menâkıbü'l-Ârifîn*'in müellifi Ahmed Eflâkî'ye ait bir gazelinin ilk ve son beyti bu açıdan dikkat çekicidir.

Ey ki hezâr âferîn bu nice sultân olur

Kulı olan kişiler hüsrev ü hakân olur

Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre

Yoksul ise bay olur bay ise sultân olur

Bu mısralar bütün âyînlerin üçüncü selâmının yürük semâ'î kısımının ilk başında yer alır ve icra edilecek âyînin makamına göre icrâ edilir.

Farklı gazel ve rubâ'îlerden alınan beyitlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan âyîn güftelerinde Farsça ve Türkçenin birlikte kullanıldığı kısımlar da mevcuttur. Bununla birlikte nîyâz âyîni hariç, baştan sona Türkçe gütteli bir âyîn yoktur. Âyîn-i şerîflerde bazen Farsça, Arapça ve Türkçe olmak üzere üç dilin birlikte kullanıldığı da görülür.

Âyînlerin ikinci selâmı, iki kısımdan oluşur. İlk kısımda, Mevlâna'ya ait bir gazelin iki beyiti okunur:

Sûltân-ı menî sûltân-ı menî

Ender dil ü cân îmân-ı menî

Der men be-demî men zinde şevem

Yek cân çe şeved sad cân-ı menî

İkinci kısımda da, yine Mevlâna'ya ait bir gazelin diğer iki beyti okunur:

Ey âşıkân ey âşıkân men hak ra gevher konem

Ey mutribân ey mutribân deff-i şuma pür zer konem

Âyin-i şerîf güftelerindeki beyitlerin son kısımları, âyîn-i şerîfin veznine göre "terennüm" adı verilen Farsça ve Türkçe kelimelerle zenginleştirilmiştir. Bu terennümlerde genellikle şu kelimeler kullanılır:

Terennüm baş tarafta ise "yâr, hey, dost, âh" gibi kelimeler gelir. Bunun akabinde "râ'na-yı men (güzelim), zibâ-yı men (güzelim), cân-ı men (cânım), mîr-i men (emirim), sultân-ı men (sultânım), hünkâr-i men (hünkârım), cânân-ı men (sevgilim), mahbûb-i men (sevgilim), mâtlûb-i men (arzum-istelinenim), mergûb-i men (makbulüm), makbûl-i men (makbulüm), murâd-i men (muradım) pîr-i men (pîrim)" gibi ifadeler yer alır.

Terennüm son tarafta ise "zâlım, gülüm, sultânım, subhânım, hak dost, belî yâr, belî dost, hey yâr, ihsân meded, gufrân meded, subhân meded" gibi ifadelerin yanı sıra Yunus Emre'ye ait olan "Yâr yüreğim yâr / Gör ki neler var" beyti, bazen de bunun "Yâr yüreğim del ciğerim/ Gör ki neler var / Yâre haber var" şeklindeki eklemeler yapılmış hâli bulunur.[418]

Bestelenmiş ilk âyîn-i şerîflerden itibaren bazı güftelerin, selâmların belli yerlerinde tekrarlanması gelenek haline almıştır. İkinci ve dördüncü selâmda "Sultân-ı menî, Sultân-ı menî" mısrası; üçüncü selâmın ikinci kısmında Eflakî'ye ait "Ey ki hezâr âferîn bu nice sultân olur…" beyti daima yer alır. Birinci selâmlarda sadece "Ateş ne-zened der dil-i mâ illâ hû" ile başlayan rûba'î kullanılmıştır. Üçüncü selâmın birinci kısmında "Ey şehd-i nûşîn lebet pâk ez heme âlûdegî" ile başlayan beyit yer alır.

Bir âyîn-i şerîf bestekârı, sayılan bütün bu hususlara dikkat etmeli, dilediği gibi güfte ve usûl tercihinde bulunmamalıydı. Besteleyeceği gûfteyi seçmeden önce, âyînde yer vermeyi düşündüğü güftelerin vezinlerinin ritmik kalıplarını çıkartmalı; bunların daha önce bestelenmiş âyîn-i şerîflerin nağme yapısıyla örtüşmesini sağlamalıydı. Bu incelikler ve hassasiyet, Mevlevîlere ait bestelerin kültür tarihimizin en seçkin sanat eserileri olmasını sağlamıştır.[419]

---

[418] Didem Başar (1999). *XIX. Yüzyıla Kadar Bestelenmiş Mevlevî âyinlerinin Müzikal Analizi.* Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, ss. 22-23-24.

[419] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, ss. 248-249.

2.2.1.6. Âyîn-i Şerîflerde Kullanılan Usûller

Mevlevî âyînleri saz ve söz musikîsinin birbirlerini bütünlediği bir yapıyı oluşturur. Âyînin icra edilebilmesi ve sema yapılabilmesi için mutrib heyetinin olması şarttır. Âyîn de sözlü kısım ve sözsüz, enstrüman tarafından icra edilen kısımlardan oluşur. Âyînin içinde yer alan sözsüz kısımlara "saz terennümü" veya "terennüm" denir. Sözlü kısımla aynı veya farklı olan terennüm kısmının görevi, bir taraftan usulü veya eserin ritmini yavaşça hızlandırırken, diğer yandan da âyîn okuyanları dinlendirmektir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere Mevlevî âyînleri, "selâm" adı verilen dört bölümden oluşurlar. Selamlar arasındaki uzunluk ve kısalığın neye göre düzenlendiği hususunda bir görüş birliği mevcut değilse de, dört selamı bugüne tam olarak ulaşmış en eski Mevlevî âyîni olan Pençgâh Âyîn-i Şerîfi'nin diğer âyîn bestekârları tarafından süre ve form bakımından örnek alınması, böyle bir tercihin sebebi olarak gösterilebilir. Âyîn-i şerîflerin en uzun ve etkileyici kısmı olan üçüncü selâmda, ilk kıtadan sonra usûl gereği "Ey ki hezâr aferin…" mısrasıyla başlanması ve akabinde Farsça kıtaların gelmesi; saz terennümlerinin ise ilk usul ile yürük semâi arasındaki bağlantıyı sağlayan bir veya iki ölçülük 10 zamanlı aksak semâ'î usulüyle bestelenmiş olması ve ardından giderek hızlanan 6 zamanlı yürük semâ'î usulüyle bestelenmiş olması dikkat çekicidir.[420]

Beste-i Kâdîm Pençgâh Âyîn-i Şerîfi'nin usûl yapısına bakılacak olursa:

Pençgâh Peşrev (Salih Dede'ye ait)

I. Selâm 14/8 Devr-i Revan

II. Selâm 9/4 Evfer

III. Selâm

I. Kısım 14/4 Devr-i Kebir

II. Kısım 10/8 Aksak Semâ'î

III. Kısım 6/8 Yürük Semâ'î

IV. Selâm 8/4 Düyek

8/8 Son Yürük Semâ'î şeklindedir. [421]

[420] Bayru ve Sağbaş (2008), a.g.e, s. 234.

[421] Rauf Yekta, Zekâizâde Ahmet ve Suphi Ezgi (1934). *Mevlevî Âyînleri.* ss. 262-274.

Mevlevî âyînlerinde kullanılan usûller ise şunlardır: Mevlevî Devr-i Revân[422] Usûlü[423], Devr-i Kebir Usûlü[424], Düyek-Ağır Düyek-Çifte Düyek Usûlü[425] Ağır Evfer Usûlü[426] , Ağır Aksak Semâ'î Evferi Usûlü[427], Aksak Semâ'î Usûlü[428,] Frenkçin Usûlü, [429,] Evsat Usûlü[430] Yürük Semâ'î Usûlü.[431]

2.2.2. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînleri

Mevlevî âyinlerini içeren klasik bir güfte mecmuası hüviyetindeki İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazması Nüshası, asıl olarak üç bölümden oluşur. 1b-49a sayfaları arasını içeren birinci bölümün ilk kısmında (1b-29a) Şemseddîn Tebrîzî, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî, Sulṭân Veled ve Hüsâmeddin Çelebî'ye ait gazel, ruba'î ve na'tler yer alırken; bölümün ikinci kısmında (29a-49a) Sulṭân Semâ'î, Şâhidî, Sulṭân Dîvânî, Dervîş Çelebî, Şeyḫ İsmail Efendi, Gavsî Dede, Subûḥî Aḥmed Dede Efendi, Ḥażret-i Bostân Efendi, Nâyî Şeyḫ 'Osmân Efendi, Dervîş Pervâne, Vehbî Dede, Râmiz Bey, Enîs Dede, İlmî Dede, Adnî Dede, Ḫudâyî Dede, Sabrî Dede, Birrî Dede, Şehîdî Dede, Kütâhî Dede, Ḥażret-i Gavsî Dede, Samtî Dede, Vâlî Dede, Necâhî Dede, Enîs Dede, Müzâḳî Dede, Dânîşî Dede, Şem'î Dede, Sâdıḳ Dede, Arżî Dede, Sâlik Efendi Mevlevî, Gâlib Dede adındaki Mevlevî dede ve şairlerine ait toplam 65 adet gazel, ruba'î ve na't bulunmaktadır.

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden muhtelif Mevlevî dedelerine ait Âyîn-i Şerîfler ise, elyazması nüshanın 50b-78a sayfaları arasındaki ikinci bölümde yer almaktadır. Elyazması nüshanın 79a-82b sayfaları arasındaki üçüncü bölümde de Şeyh Nâyî Osman Dede'ye ait Mi'râc-ı Şerîf mevcuttur.

İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha'da 21 adet Âyîn-i Şerîf yer almakta olup bunlardan bir kısmının kime ait olduğu, hangi makamda söylenmesi gerektiği,

[422] Çevikoğlu (2011). *Mevlevi Âyinleri Usûller ve Arûz I.Cilt*, İstanbul. Kristal yayınları, s.2 1.

[423] Karadeniz (2013), a.g.e, ss. 50-51.

[424] Karadeniz (2013), a.g.e, ss. 52-53.

[425] İ. Hakkı Özkan (2016). Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri. 15 Basım. İstanbul: Ötüken Yayınları. s.633. Çevikoğlu (2011), a.g.e, ss. 30-32. Hatipoğlu (2011), a.g.e, s. 32.

[426] Çevikoğlu (2011), a.g.e, ss. 34-35.

[427] Çevikoğlu (2011), a.g.e, ss. 35-36.

[428] Karadeniz (2013), a.g.e, s. 39. Özkan (2016), a.g.e, ss. 661-662. Çevikoğlu (2011), a.g.e, ss. 37-38.

[429] Karadeniz (2013), a.g.e, s. 45 Özkan (2016), a.g.e, s. 678.

[430] Karadeniz (2013), a.g.e, s. 53 Özkan (2016), a.g.e, s. 742.

[431] Karadeniz (2013), a.g.e, s. 39 Çevikoğlu (2011), a.g.e, ss. 42-44.

kimin bestelediği ve hangi usülde olduğu da kayıtlıdır. Görüldüğü kadarıyla bu âyînlerin büyük bir kısmı Rauf Yekta Bey başkanlığında teşkil edilen heyet tarafından "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Mevlevî Âyînleri*" adıyla hazırlanan kitap içinde de yer almıştır (1934-1939). Bu bakımdan "İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha" ile "İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı"nı birlikte ele almak ve her ikisininin varak/sayfa numaralarını vermek, aradaki farkları ve eksiklikleri görmek açısından yerinde olacaktır. Buna göre:

1) Āyīn-i Şerīf, Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede (Rāst Makamında). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 50b-52a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı VI, 351-368.

2) Āyīn-i Şerīf, Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede Efendi ('Uşşāḳ Makamında). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 52a-53b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı VII, 381-398.

3) Āyīn-i Şerīf, Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede (Ḥicāz Makamında). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 53b-55a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı IX, 421-432.

4) Āyīn-i Şerīf, eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṣmān Dede (Çārgāh Makamında, Devr-i Revān Usûlünde). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 55a-56b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı VIII, 401-416.

5) Āyīn-i Şerīf (Dūgāh Makamında, Beste-i Ḳadīm). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 56b-57b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı II, 282-290.

6) Āyīn-i Şerīf (Ḥüseynī Makamında, Beste-i Ḳadīm). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 57b-58b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı III, 295-300.

7) Āyīn-i Şerīf (Pençgāh Makamında, Beste-i Ḳadīm). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 59a-60a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı I, 264-278.

8) Āyīn-i Şerīf (Beyātī Makamında, Kūçek Dervīş Muṣṭafā Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 60a-61a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı IV, 313-326.

9) Āyīn-i Şerīf ('Irāḳ Makamında, Şeydā Ḥāfıẓ Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 61b-62b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı X, 436-450.

10) Āyîn-i Şerîf (Ḥicāzeyn Makamında, Devr-i Revān Usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ Efendi Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 63a-64a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'nda mevcut değildir.

11) Āyîn-i Şerîf (Işfaḥān Makamında, Sāde Dūyek Usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 64b-66a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'nda mevcut değildir.

12) Āyîn-i Şerîf (Nihāvend Makamında, Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 66a-67a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı XII, 471-482.

13) Āyîn-i Şerîf (Ḥicāz Makamında, Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 67a-68b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı XI, 454-466.

14) Āyîn-i Şerîf (Ṣabā Makamında, Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 68b-70a (İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'nda (s. 565-579) Saba Makamında İsmail Dede Efendi Bestesi mevcut olup metin bazı terennümler, nakaratlar ve mısralar itibariyle farklıdır).

15) Āyîn-i Şerîf ('Acem Būselik Makamında, Şeyḥ Bāḳī Dede Efendi Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 70a-71a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı XIV, 517-535.

16) Āyîn-i Şerîf (Işfaḥān Makamında, eş-Şeyḥ' Abdülbāḳī Efendi Bestesi, Devr-i Revān Usûlünde). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 71a-72a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'nda mevcut değildir.

17) Āyîn-i Şerîf (Ḥicāz Makamında, es-Seyyid 'Abdürraḥīm Efendi Bestesi, Devr-i Revān Usûlünde). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 72a-73b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı XV, 542-560.

18) Āyîn-i Şerîf (Sūz-i Dilārā Makamında, Sulṭān Selīm Ḥān Bestesi, Dūyek Usûlünde). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 73b-74b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı V, 488-511.

19) Āyîn-i Şerîf (Bestenigār Makamında, Ṣādıḳ Efendi Bestesi). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 74b-75b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı XXIV, 700-713.

20) Āyîn-i Şerîf (Şevḳu Ṭarab Makamında, İsma‘īl Dede Bestesi, Sāde Dūyek Usûlünde). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 75b-77a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı XXI, 637-652.

21) Āyîn-i Şerîf (Segāh Makamında, ‘Iṭrī Efendi Bestesi, Devr-i Revān Usûlünde). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 77a-78a / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı V, 331-346.

22) Mi‘rac-ı Şerîf, eş-Şeyh Nâyî Osmân Efendi (Segāh Makâmında). İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 79a-82b / İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı’nda mevcut değildir.

Devrinin önemli bestekârları arasında yer alan yukarıda “Şeydâ Hâfız” olarak mezkûr Şeyh Abdürrahim Şeydâ Hâfız’ın (1732-1800), Irak, Isfahan ve Hicâzeyn makamlarındaki üç âyîn-i şerîfinden Irak makamındaki âyîn-i şerîfinin bestesi günümüze ulaşırken, Hicâzeyn ve Isfahan makamındaki iki âyîn-i şerîfinin bestesi zamanla unutulduğu için günümüze ulaşamamıştır. Bestesi bilinemediği için İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı’na da alınmayan Şeyh Şeydâ Hâfız’ın Hicâzeyn ve Isfahan makamlarındaki âyîn-i şerîflerinin güftesi transkripsiyonlu olarak bu çalışmada yer almıştır.

XVIII. asrın büyük bestekârlarından Musâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede’nin (Vardakosta) bestelediği Hicâz, Nihâvend ve Sabâ makamındaki üç âyîn-i şerîften Sabâ makamındaki âyîn-i şerîfinin bestesi unutulmuştur. Bestesi bilinemediği için İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı’na da alınmayan Musâhib Ahmed Dede’nin Sabâ makamındaki âyîn-i şerîfinin güftesi transkripsiyonlu olarak bu çalışmada yer almıştır. Bununla birlikte İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı 565-579 sayfaları arasında Sabâ Makamında İsmail Dede Efendi tarafından bestelenmiş âyîn-i şerîf metninin bazı terennümler, nakaratlar ve mısralar itibariyle farklı olsa da Musâhib Ahmed Dede’nin bestelediği Sabâ makamındaki âyîn-i şerîfinin güftesi ile aynı olduğunu da belirtmek gerekir.

Şeyh Abdülbâkî Nâsır Dede Efendi (1765-1821) de Acem Bûselik ve Isfâhan makamlarında iki adetâyîn-i şerîf bestelemiştir. Isfahân makamındaki âyîn-i şerîfin bestesi unutulmuştur. Dolayısıyla İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'na da alınmayan Isfâhan makamındaki âyîn-i şerîfin güftesi transkripsiyonlu olarak bu çalışmada yer almıştır.

İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha'nın 79a-82b sayfaları arasındaki üçüncü bölümünde yer alan Şeyh Nâyî Osman Dede'ye ait Mi'râc-ı Şerîf ise, âyîn-i şerîf olmadığı için İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'na dâhil edilmemiştir. Segâh makamındaki bu Mi'râciyye'nin güftesi detranskripsiyonlu olarak bu çalışmada yer almıştır.

Dolayısıyla İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha, muhtemelen meşk yöntemi sebebiyle besteleri kaydedilmeyip unutulduğu için *İstanbul Konservatuvarı Neşriyâtı*'na dâhil edilmeyen bu üç âyîn-i şerîf ile bir mi'râc-ı şerîfin metinlerine yer vermesi cihetiyle bir kıymete hâizdir. Bugün bunların bestelerini bir daha ihya etme imkânı bulunmuyorsa da, metinlerinin şiir, mana ve estetik zevk bakımından değerleri bakidir. Yine Elyazması Nüsha ile Neşriyat'taki metinler karşılaştırıldığında bir hayli kelime ve ifade farklılıklarının ve değişimlerinin olduğu ya da hatalı dizgi veya hatalı okuma yapıldığı görülmüştür. Bu yönüyle bu âyin-i şerîfleri, bugüne kadar herhangi bir yayına konu olmamış özgün ve otantik bir elyazması nüsha üzerinden bir daha edisyon-kritik etmek dikkate değer sonuçlar üretmiştir.

Aşağıda da bugüne kadar hangi âyîn-i şerîflerin yayınlandığını görmek ve mevcut literatüre vakıf olmak bakımından "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı –Türk Musikisî Klasiklerinden Mevlevî Âyînleri*" adlı kitapta yer alan 41 adet âyîn-i şerîfin ve 1 adet na'tın listesi verilmiştir. İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha'da yer alan âyîn-i şerîflere de işaret edilmiştir.

1) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Altıncı Cilt - Mevlevî Âyînleri I.

a) Mevlevî Na'ti, Rast Makamında, Güfte: Celâleddin-i Rumî, Beste: Buhûrîzâde Itrî, s. 258-261, 275.

b) Mevlevî Âyîni, Pençgâh Makamında, Beste-i Kâdim, s. 264-278 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 59a-60a.

2) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Altıncı Cilt - Mevlevî Âyînleri II.

a) Mevlevî Âyîni, Dügâh Makamında, Beste-i Kâdim, s. 282-290 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 56b-57b.

3) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Altıncı Cilt - Mevlevî Âyînleri III.

a) Mevlevî Âyîni, Hüseynî Makamında, Beste-i Kâdim, s. 295-300 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 57b-58b.

4) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Yedinci Cilt - Mevlevî Âyînleri IV.

a) Mevlevî Âyîni, Beyatî Makamında, Kûçek Derviş Mustafa, s. 313-326 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 60a-61a.

5) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Yedinci Cilt - Mevlevî Âyînleri V.

a) Mevlevî Âyîni, Segâh Makamında, Buhûrîzâde Itrî, s. 331-346 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 77a-78a.

6) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Yedinci Cilt - Mevlevî Âyînleri VI.

a) Mevlevî Âyîni, Rast Makamında, Nayî Osman Dede, s. 351-368 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 50b-52a.

7) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Sekizinci Cilt - Mevlevî Âyînleri VII.

a) Mevlevî Âyîni, Uşşak Makamında, Nayî Osman Dede, s. 381-398 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 52a-53b.

8) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Sekizinci Cilt - Mevlevî Âyînleri VIII.

a) Mevlevî Âyîni, Çargâh Makamında, Nayî Osman Dede, s. 401-416 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 55a-56b.

9) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Sekizinci Cilt - Mevlevî Âyînleri IX.

a) Mevlevî Âyîni, Hicaz Makamında, Nayî Osman Dede, s. 421-432 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 53b-55a.

10) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Dokuzuncu Cilt - Mevlevî Âyînleri X.

a) Mevlevî Âyîni, Irak Makamında, Hâfız Abdürrahim Şeyda Dede, s. 436-450 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 61b-62b.

11) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Dokuzuncu Cilt - Mevlevî Âyînleri XI.

a) Mevlevî Âyîni, Hicaz Makamında, Musahib Seyyit Ahmed Ağa, s. 454-466 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 67a-68b.

12) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Dokuzuncu Cilt - Mevlevî Âyînleri XII.

a) Mevlevî Âyîni, Nihavend Makamında, Musahib Seyyid Ahmed Ağa, s. 471-482 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 66a-67a.

13) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden - Onuncu Cilt - Mevlevî Âyînleri V.

a) Mevlevî Âyîni, Sûz-i Dilârâ Makamında, Sultan III. Selim, s. 488-511 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 73b-74b.

b) Mevlevî Âyîni, Acem Būselik Makamında, Şeyh Nâsır Abdülbaki Dede, s. 517-535 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 70a-71a.

14) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Birinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XV.

a) Mevlevî Âyîni, Hicaz Makamında, Künhî Abdürrahim Dede, s. 542-560 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 72a-73b.

15) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Birinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XVI.

a) Mevlevî Âyîni, Saba Makamında, İsmail Dede Efendi, s. 565-579 (İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha'sında (v. 68b-70a) Saba Makamında Musahib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede Bestesi mevcut olup metin bazı terennümler, nakaratlar ve mısralar itibariyle farklıdır).

16) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Birinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XVII.

a) Mevlevî Âyîni, Beste Nigar Makamında, İsmail Dede Efendi, s. 583-589.

17) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On İkinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XVIII.

a) Mevlevî Âyîni, Nevâ Makamında, İsmail Dede Efendi, s. 591-605.

18) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On İkinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XIX.

a) Mevlevî Âyîni, Sabâ Bûselik Makamında, İsmail Dede Efendi, s. 610-616.

19) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On İkinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XX.

a) Mevlevî Âyîni, Hüzzâm Makamında, İsmail Dede Efendi, s. 620-634.

20) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Üçüncü Cilt - Mevlevî Âyînleri XXI.

a) Mevlevî Âyîni, Şevku Tarab Makamında, İsmail Dede Efendi, s. 637-652 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 75b-77a.

21) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Üçüncü Cilt - Mevlevî Âyînleri XXII.

a) Mevlevî Âyîni, Ferahfezâ Makamında, İsmail Dede Efendi, s. 657-671.

22) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Dördüncü Cilt - Mevlevî Âyînleri XXIII.

a) Mevlevî Âyîni, Şedd-i Arabân Makamında, Nakşî Dede, s. 685-697.

23) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Dördüncü Cilt - Mevlevî Âyînleri XXIV.

a) Mevlevî Âyîni, Bestenigâr Makamında, Bursalı Sadık Efendi, s. 700-713 / İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha v. 74b-75b.

24) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Dördüncü Cilt - Mevlevî Âyînleri XXV.

a) Mevlevî Âyîni, Nühüft Makamında, Eyyubî Hüseyin Dede, s. 716-729.

25) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Beşinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXVI.

a) Mevlevî Âyîni, Mâye Makamında, Zekâî Dede Efendi, s. 734-750.

26) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Beşinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXVII.

a) Mevlevî Âyîni, Isfahan Makamında, Zekâî Dede Efendi, s. 753-765.

27) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Beşinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXVIII.

a) Mevlevî Âyîni, Sûzinâk Makamında, Zekâî Dede Efendi, s. 770-784.

28) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Beşinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXIX.

a) Mevlevî Âyîni, Saba Zemzeme Makamında, Zekâî Dede Efendi, s. 788-799.

29) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Altıncı Cilt - Mevlevî Âyînleri XXX.

a) Mevlevî Âyîni, Sûzidil Makamında, Zekâî Dede Efendi, s. 802-814.

30) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Altıncı Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXI.

a) Mevlevî Âyîni, Rahatü'l-Ervâh Makamında, Ahmed Hüsâmeddin Dede, s. 816-824.

31) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Altıncı Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXII.

a) Mevlevî Âyîni, Acemaşirân Makamında, Hüseyin Fahreddin Dede, s. 827-836.

32) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Altıncı Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXIII.

a) Mevlevî Âyîni, Beyatî Bûselik Makamında, Zekâî Dedezâde Hâfız Ahmed Efendi, s. 838-850.

33) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Yedinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXIV.

a) Mevlevî Âyîni, Dügâh Makamında, Celâleddin Dede Efendi, s. 854-869.

34) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Yedinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXV.

a) Mevlevî Âyîni, Bûselik Makamında, Bol Âhenk Nuri Bey, s. 873-884.

35) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Yedinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXVI.

a) Mevlevî Âyîni, Neveser Makamında, Rıfat Bey, s. 887-898.

36) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Yedinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXVII.

a) Mevlevî Âyîni, Yegâh Makamında, Rauf Yekta Bey, s. 901-912.

37) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Sekizinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXVIII.

a) Mevlevî Âyîni, Sultanî Yegâh Makamında, Kâzım Uz Bey, s. 917-928.

38) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Sekizinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXIX.

a) Mevlevî Âyîni, Müsteâr Makamında, Zekâîzâde Ahmed Efendi, s. 932-944.

39) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Sekizinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXX.

a) Mevlevî Âyîni, Bûselik Aşirân Makamında, Ahmed Avni Bey, s. 948-960.

40) İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Türk Musikisî Klasiklerinden – On Sekizinci Cilt - Mevlevî Âyînleri XXXXI.

a) Mevlevî Âyîni, Dilkeşîde Aşirân Makamında, Ahmed Avni Bey, s. 964-975.

Yukarıdaki listeden de anlaşılacağı üzere İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'nda toplan 41 adet âyîn-i şerîf (ve 1 adet na't) mevcut olup bunların 18 adedi İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha'da da bulunmaktadır. Buna karşın İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüsha'da yer alan 3 adet âyîn-i şerîf İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'nda mevcut değildir. İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı'na alınmayan bu üç adet âyîn-i şerîfi de ilave ettiğimizde neşre konu olmuş âyîn-i şerîflerin sayısı 44 adet olmaktadır. Bestesi unutulduğu için güftesine de yer verilmeyen bu üç âyîn-i şerîften Isfahan makamındaki ikisi, bu çalışmada, makam yapısına dikkat edilerek ve bu makamda yapılmış diğer besteler incelenerek yeniden notaya çekilmeye çalışılmıştır.

2.2.3. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasında Yer Alan Isfahan Makamındaki İki Âyîn-i Şerîfin Düzenlenmesi

Klasik Türk musikisinde notasyon yönteminin kullanılmaması ve usta-çırak ilişkisi içinde meşk yöntemiyle makam icrasının yapılması, zaman içerisinde farklı formlarda pek çok eserin kaybolmasına sebep olmuştur. Muhtemelen aktarımdaki bu sıkıntılı durum çok önceleri fark edilmiş ve II. Mahmud döneminden itibaren Batı tarzı nota yazım sistemine geçilmesi çalışmaları başlamıştır. Ancak bu yeni sistemin Türk müziğine adapte edilmesi meselesi günümüze kadar etki eden bazı problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuş; uzun bir müddet ortak bir usûl üzerinde karar kılınamamıştır. Batı tarzı nota sistemin adaptasyonunda Rauf Yektâ Bey, Hüseyin Sadettin Arel, Mehmet Suphi Ezgi, Salih Uzdilek gibi müzikologların çalışmaları etkili olmuş; bu sayede notasyonun işlevselliği ve kullanım alanları gelişlemiştir.[432]

[432] Süreyya Agayeva.(2007). Nota. *TDV İslam Ansiklobedisi.* 33.Cild. ss. 205-210.

Klasik usûlde meşk yöntemiyle öğrenilen Mevlevî âyînlerinin makam icrası, tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla unutulmaya yüz tutunca, bunların da notalanıp unutulmaktan kurtarılması lüzumu hissedilmiş ve böylece âyîn-i şerîflerin makam icrasının günümüze ulaşması mümkün hâle gelmiştir. Bu çalışmanın ana kaynaklarından biri olan *İstanbul Konservatuarı Neşriyatı'*nca yayınlanmış Mevlevî âyînleri, aynı zamanda söz konusu alanın da en önemli kaynağı olmuştur.

Bu çalışmada güftelerine yer verilen ve *İstanbul Konservatuarı Neşriyatı*'ndaki metinlerle tashih-tenkid edilen 17 âyîn-i şerîfin makam tahlilleri, Emrah Hatipoğlu tarafından kaleme alınan *Mevlevî Âyinleri Makamlar ve Geçkiler* (İstanbul: Konya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2011) adlı eserde en ince ayrıntısına kadar detaylı bir şekilde yapılmıştır.[433] Geride, "*İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazmasındaki Mevlevî Âyînleri"* içinde yer alıp *İstanbul Konservatuarı Neşriyatı*'nda yer almayan, dolayısıyla da besteleri günümüze ulaşmayan 4 âyîn-i şerîf kalmış bulunmaktadır. Bunlar: 1) Ḥicāzeyn Makamında, Devr-i Revān Usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ Efendi Bestesi olan Āyîn-i Şerîf. 2) Işfaḥān Makamında, Sāde Dūyek Usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ Bestesi olan Āyîn-i Şerîf. 3) Ṣabā Makamında, Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi olan Āyîn-i Şerîf. 4) Işfaḥān Makamında, Devr-i Revān Usûlünde, eş-Şeyḥ Abdülbākī Efendi Bestesi olan Āyîn-i Şerîf'tir.

Bu âyîn-i şerîflerden ilkini, hicâzeyn makamıyla ilgili mevcut malumatın yetersizliği sebebiyle bir daha ihya etmek mümkün gözükmemektedir. Ancak ikinci ve dördüncü sırada yer alan ısfahan makamındaki iki âyîn-i şerîfi, bu makâmda yapılmış eserler incelenip makamın karakterine vakıf olarak ve makamın geçki, çeşni, usûl ve tavır özellikleri dikkate alınarak yeniden seslendirip notalamak mümkün gözükmektedir. Üçüncü sırada yer alan ṣabā makamındaki Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi olan âyîn-i şerifin güfte ve makam olarak bir benzeri, İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı 565-579 sayfaları arasında yer

[433] Konuyla ilgili olarak ayrıca şu eserlere de bakılabilir: Yakup Fikret Kutluğ (2000). *Türk Musikisinde Makamlar*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları; İ. Hakkı Özkan (2016). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları (15 Basım); Didem Başar (1999). *XIX. Yüzyıla Kadar Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Müzikal Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

almaktadır. İsmail Dede Efendi tarafından saba makamında bestelen bu âyîn-i şerîften istifade ile bu üçüncü sıradaki âyîn-i şerîfi de ihya etmek mümkündür.

Burada bir deneme mahiyetinde Isfahan makamındaki iki âyîn-i şerîf notalanmaya teşebbüs edilecek ve makam tahlilleri verilmeye çalışılacaktır.

2.2.3.1. Isfahan Makâmı

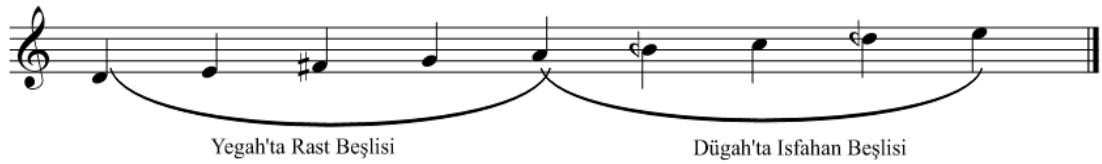

Eski Isfahan Makamı Dizisi[434]

Günümüzde, yukarıdaki "Eski Isfahan Makamı Dizisi" kullanılmamakla birlikte, Safiyüddin Urmevî, Mevlâna Mübarekşah ve Abdülkadir Merâgî'de ısfahan makamı dizisi bu şekildedir. Günümüzde kullanılan ısfahan makamında rast dizisi ve re koma bemolü yoktur. Re koma bemolü zamanla bugün makam içerisinde icra edilen nim hicaz perdesine dönüşmüştür. Sistemci gelenekte, ısfahan makamı on iki ana makam arasında yer almaktadır. Isfahanın, bazı eserlerde, Nişabur dörtlüsü olarak kullanılan rast dörtlüsü nim hicaz perdesinin tizleşerek nigâr dörtlüsü şeklinde kullanımı olduğu da görülür. Bu durumda nim hicaz perdesi hicaz perdesine dönüşmüş olur.[435]

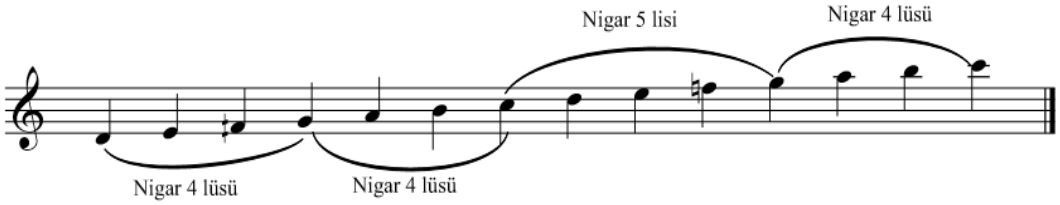

Isfahan makamının durağı dügâh perdesidir. İnici çıkıcı bir karaktere sahip olan makamın güçlüsü, üzerinde buselik çeşnisiyle yarım karar eden neva perdesidir. Makamın yedeni rast (sol) perdesidir. Makamın durağı dügâh perdesidir. Makam donanım olarak segâh perdesini alır. Makamın genişlemesi, neva perdesi üzerinde yer alan buselik beşlisine, muhayyer perdesinde kürdî dörtlüsünün eklenmesiyle

[434] Y. Fikret Kutluğ (2000), *Türk Musikisinde Makamlar*. 1.Basım.İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları. ss.341-342-343.

[435] Kutluğ (2000), a.g.e, s. 301.

oluşmaktadır. Bu şekilde, neva perdesi üzerinde buselik makamı dizisi oluşmaktadır.[436]

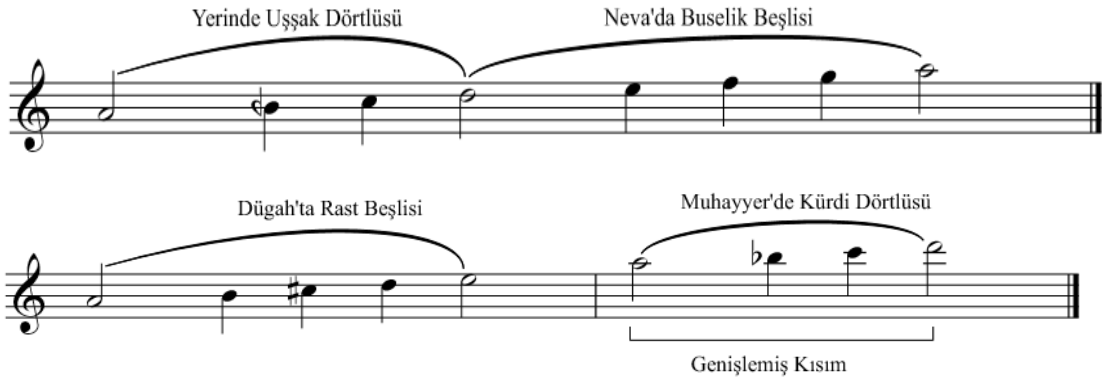

Isfahan Makamı Dizileri[437]

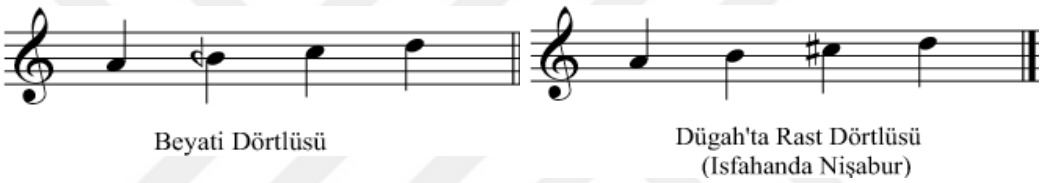

Isfahan makamı, beyatî dizisine dügâh perdesi üzerinde nişabur dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir. Dügâh üzerindeki rast dizisini, Nişabur dörtlüsü olarak kabul etmek mümkündür. Makamın seyrinde, nereden icra edilmeye başlanırsa başlansın Nişabur geçkisi yapmak adet olmuştur. Dr. Ezgi'ye göre Nişabur makamı, neva üzerinde kurulmuş buselik dizisinin pest kısmına bir üçlünün eklenmesiyle oluşturulmuştur.[438]

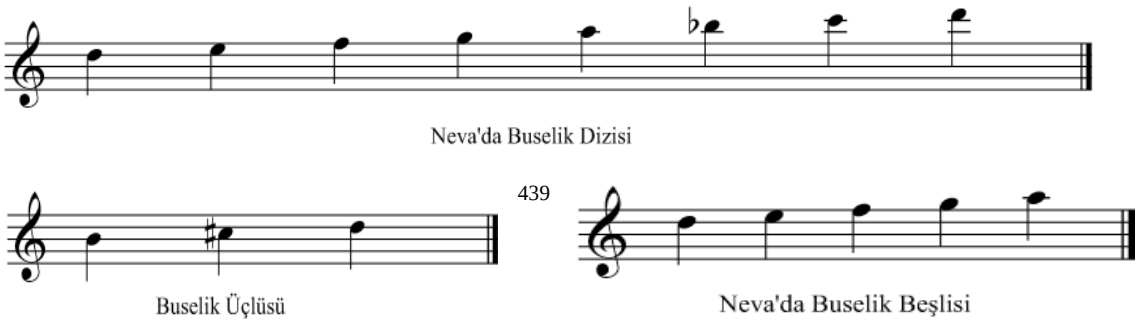

439

[436] Murat Aydemir (2016).*Türk Müziği Makam Rehberi*. İstanbul: Pan Yayıncılık. s. 150.
[437] Aydemir (2016), a.g.e, s. 150.
[438] Kutluğ (2000), a.g.e, s. 417
[439] Kutluğ (2000), a.g.e, s. 417

Isfahan makamının seyrinde lahnin değişik kısımlarında nişabur geçkisini ısrarla göstermek adet olmuştur. Isfahan makamı muhayyer perdesine kadar tizleşmektedir. Makamın çeşnisinin tam anlamıyla gösterilmesi açısından nişabur makamının seyirlerde gösterilmesi ve yeden almadan segâh perdesine inilmesi gerekmektedir. Isfahan pestte genişleme yapmaz. Makamın donanımında uşşak makamının donanımındaki işaretler yer alır.[440]

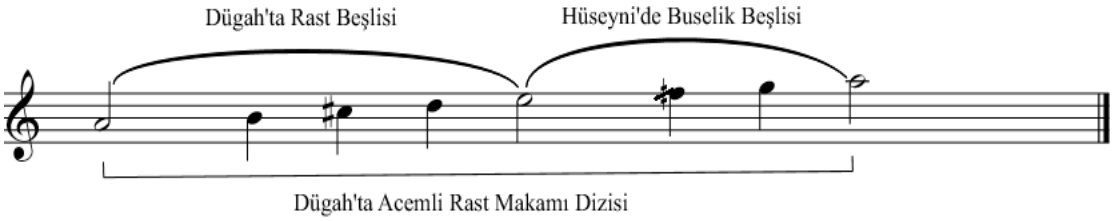

Nişaburek Makamı Dizisi[441]

Isfahan makamının seyrine, neva perdesi üstünde buselik çeşnisi, nişabur çeşnisi yahut yukarıda görüldüğü şekilde dügâh perdesi üzerindeki nişaburek çeşnilerinin birisiyle seyre başlanır. Seyirde, buselik perdesinde nişaburlu asma kalışlar yapılır. Nişabur çeşnili asma kararlar, makamın karakterini ortaya koyar. Segâh ve buselik perdeleri arasında değişen seyirle perdelerin yarattığı cazibe, uşşak, nişabur ve dügâh perdesinde rast dörtlüsünün işlenmesi makamın karakteristiğini ortaya koyar. Neva perdesi üzerinde rast çeşnisi de kullanıldığı görülür.[442]

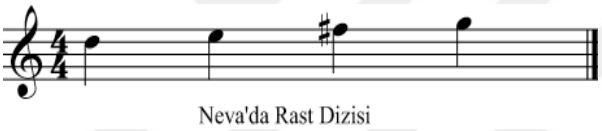

[440] Kutluğ (2000), a.g.e, s. 443.
[441] Aydemir (2016), a.g.e, s. 153.
[442] Aydemir (2016). a.g.e, ss. 150-151.

2.2.3.2. Abdürrahim Şeyda Dede'ye Ait Isfahan Makamı Mevlevî Âyîninin Düzenlenmesi

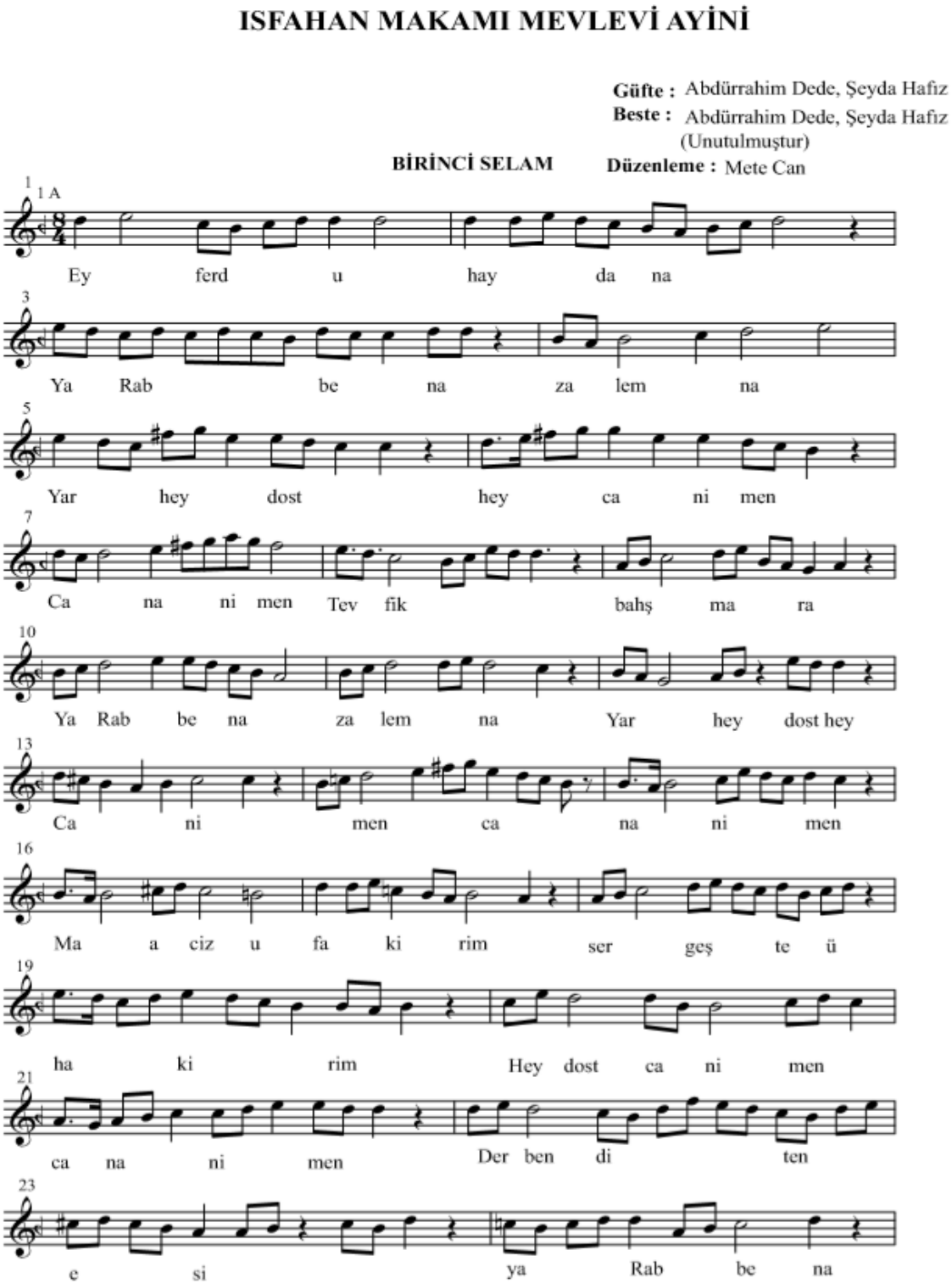

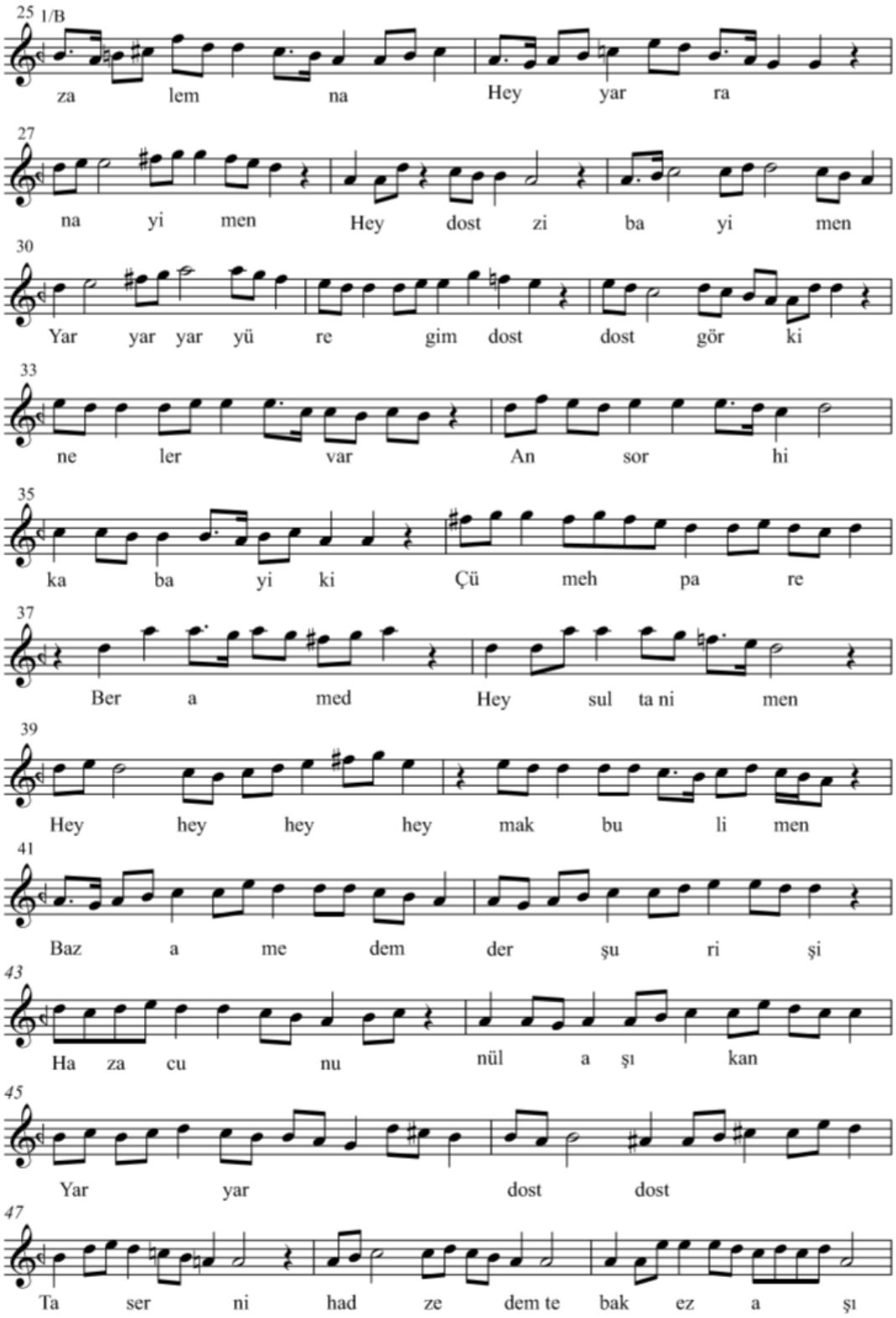
25 1/B
za lem na Hey yar ra
27
na yi men Hey dost zi ba yi men
30
Yar yar yar yü re gim dost dost gör ki
33
ne ler var An sor hi
35
ka ba yi ki Çü meh pa re
37
Ber a med Hey sul ta ni men
39
Hey hey hey hey mak bu li men
41
Baz a me dem der şu ri şi
43
Ha za cu nu nül a şı kan
45
Yar yar dost dost
47
Ta ser ni had ze dem te bak ez a şı

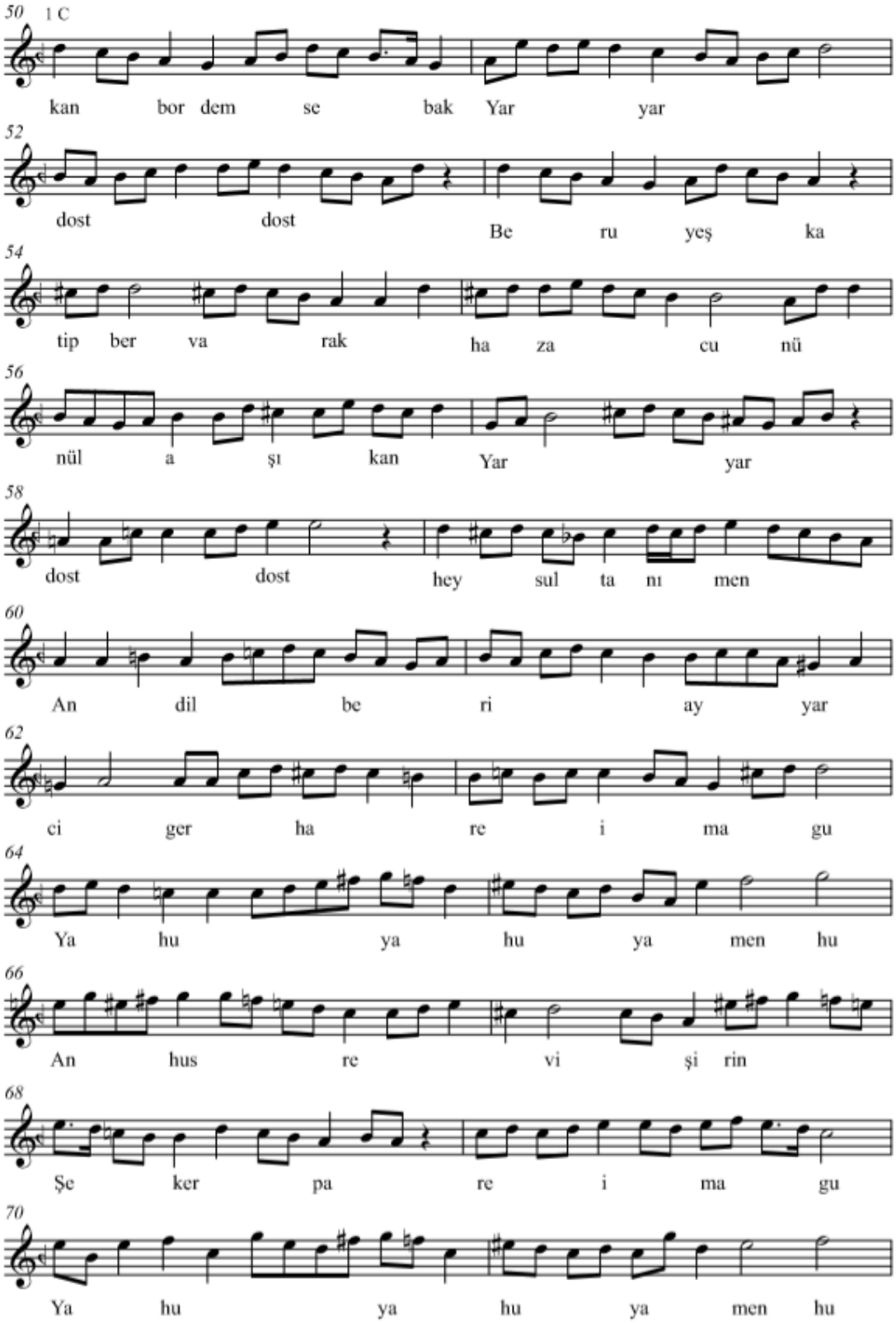
50 1 C
kan bor dem se bak Yar yar
52
dost dost Be ru yeş ka
54
tip ber va rak ha za cu nü
56
nül a şı kan Yar yar
58
dost dost hey sul ta nı men
60
An dil be ri ay yar
62
ci ger ha re i ma gu
64
Ya hu ya hu ya men hu
66
An hus re vi şi rin
68
Şe ker pa re i ma gu
70
Ya hu ya hu ya men hu

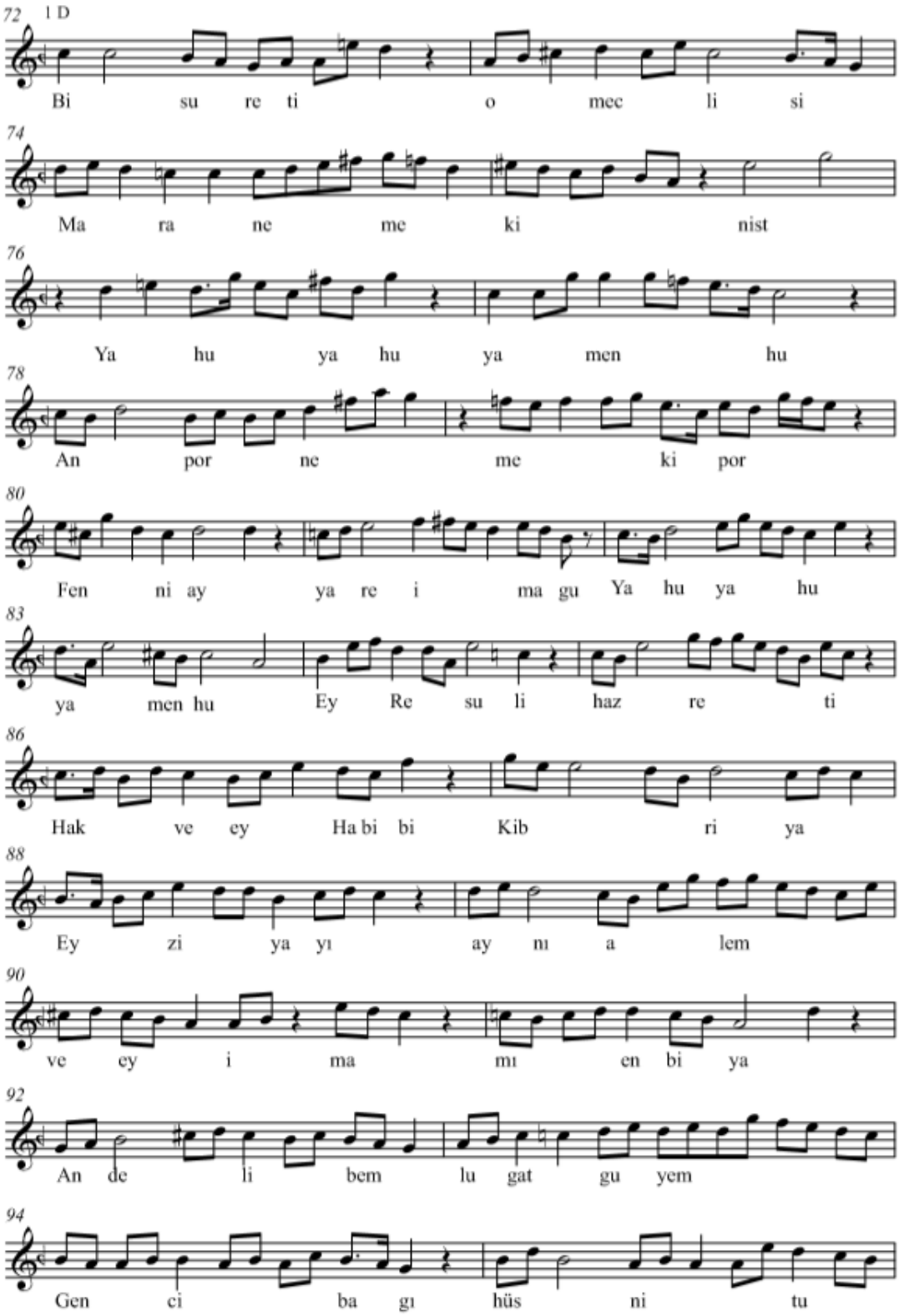
72
1 D
Bi su re ti o mec li si
74
Ma ra ne me ki nist
76
Ya hu ya hu ya men hu
78
An por ne me ki por
80
Fen ni ay ya re i ma gu Ya hu ya hu
83
ya men hu Ey Re su li haz re ti
86
Hak ve ey Ha bi bi Kib ri ya
88
Ey zi ya yı ay nı a lem
90
ve ey i ma mı en bi ya
92
An de li bem lu gat gu yem
94
Gen ci ba gı hüs ni tu

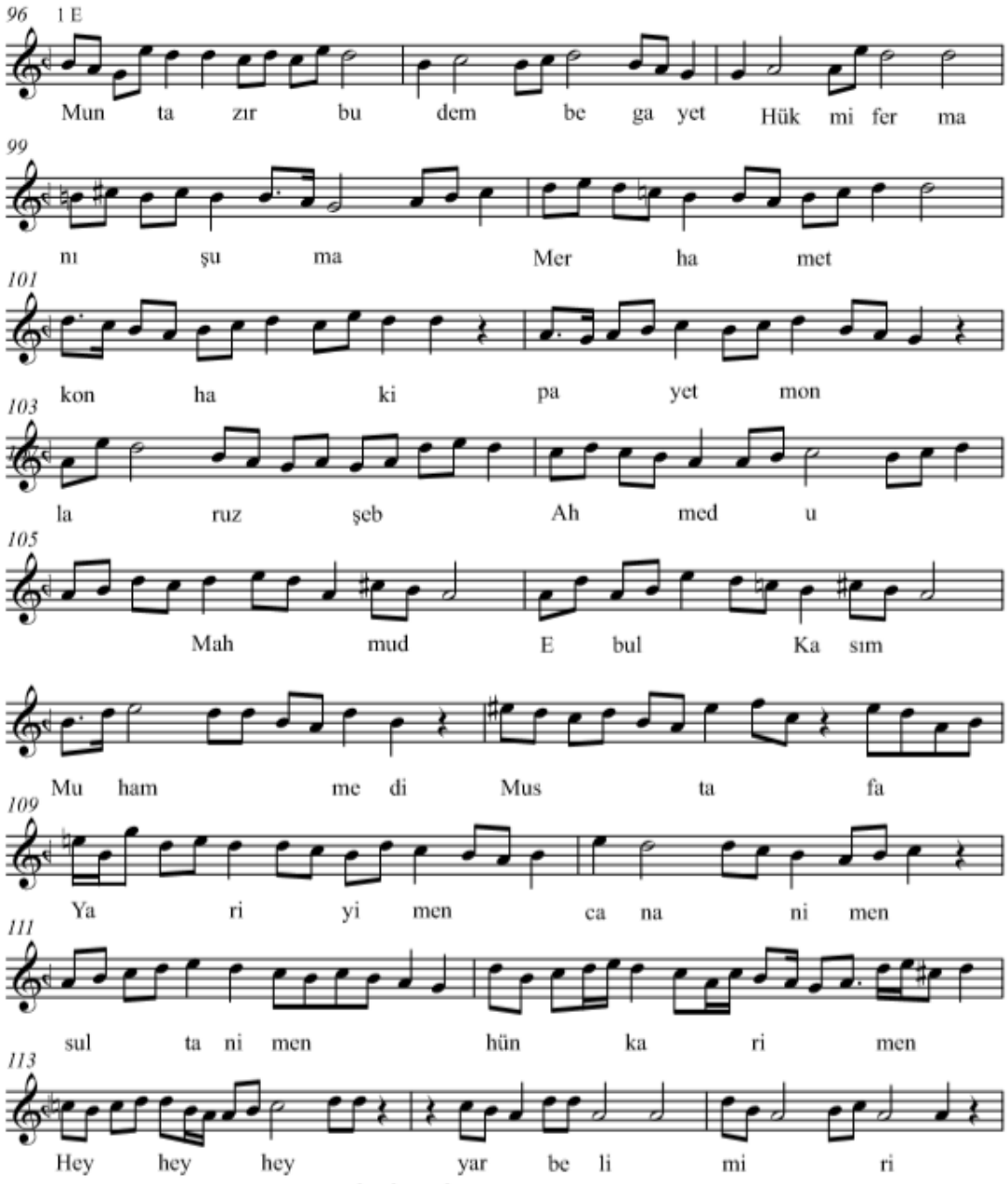

İKİNCİ SELAM

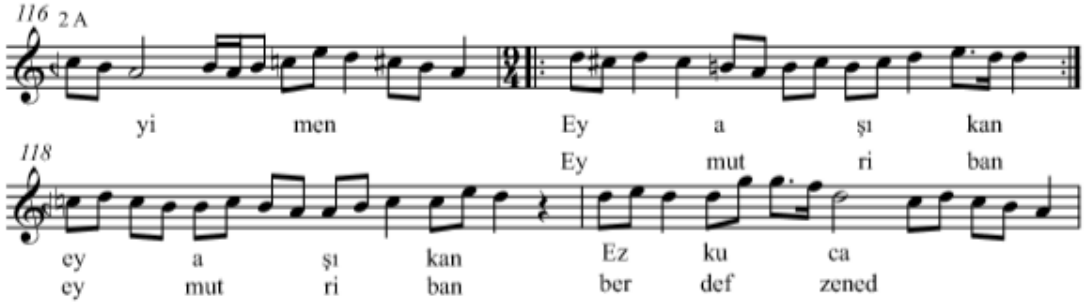

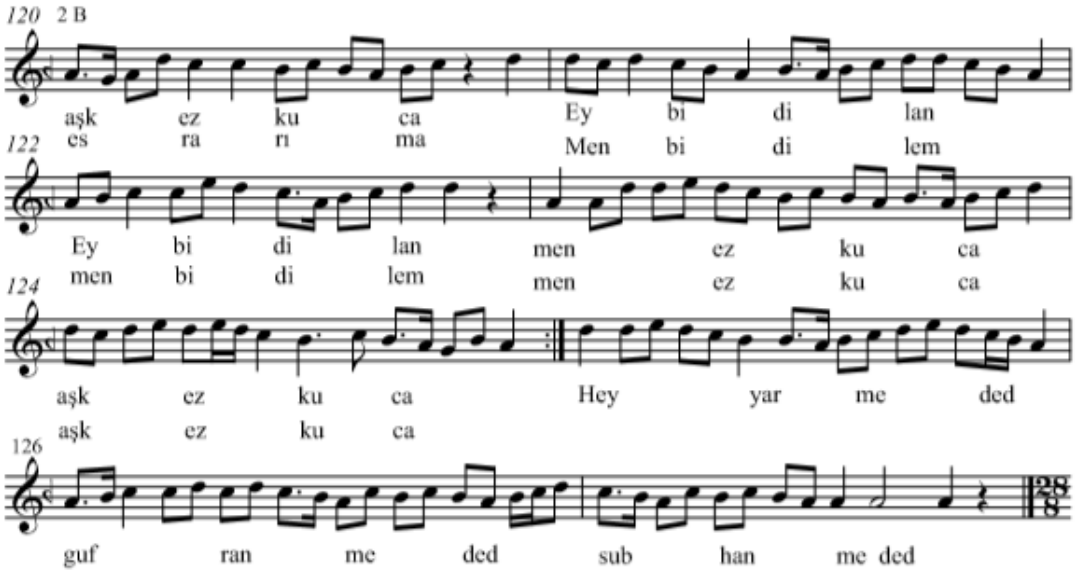

ÜÇÜNCÜ SELAM

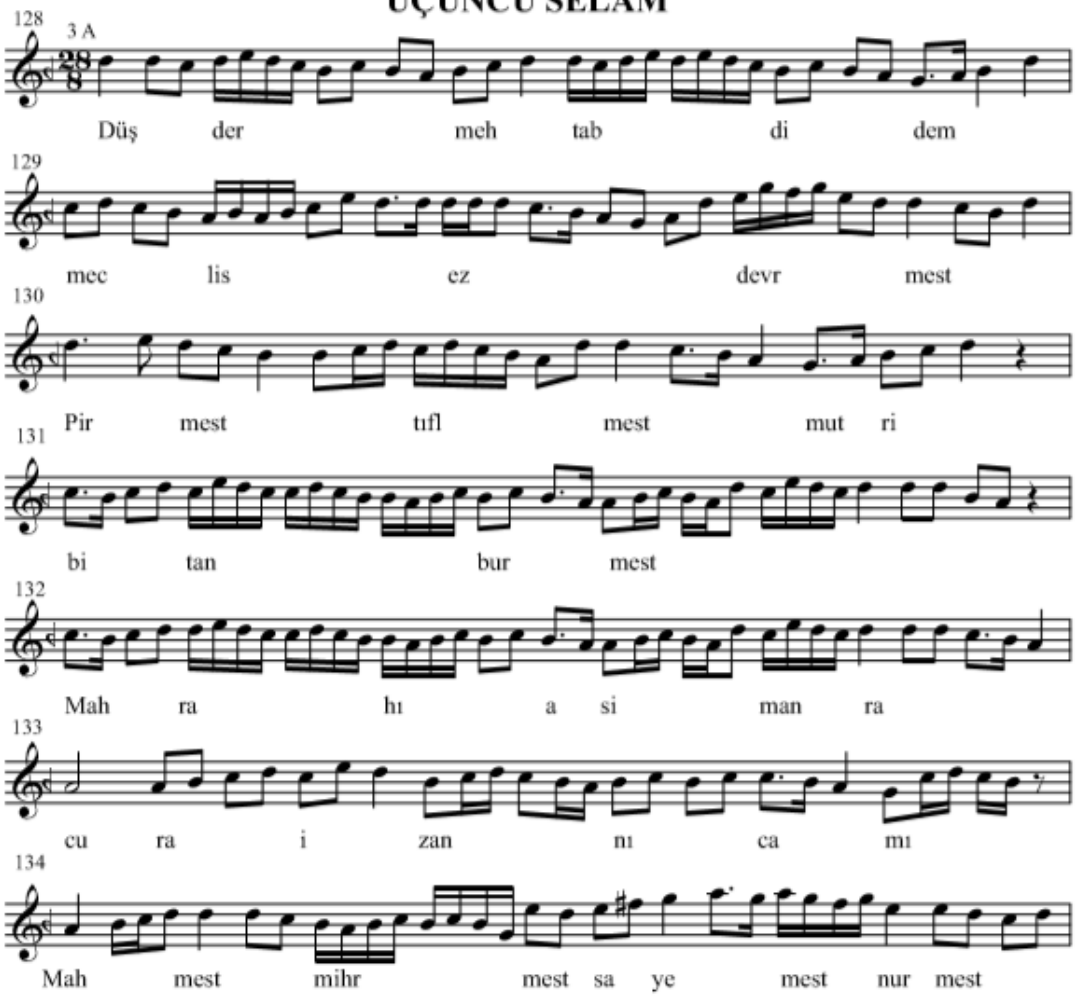

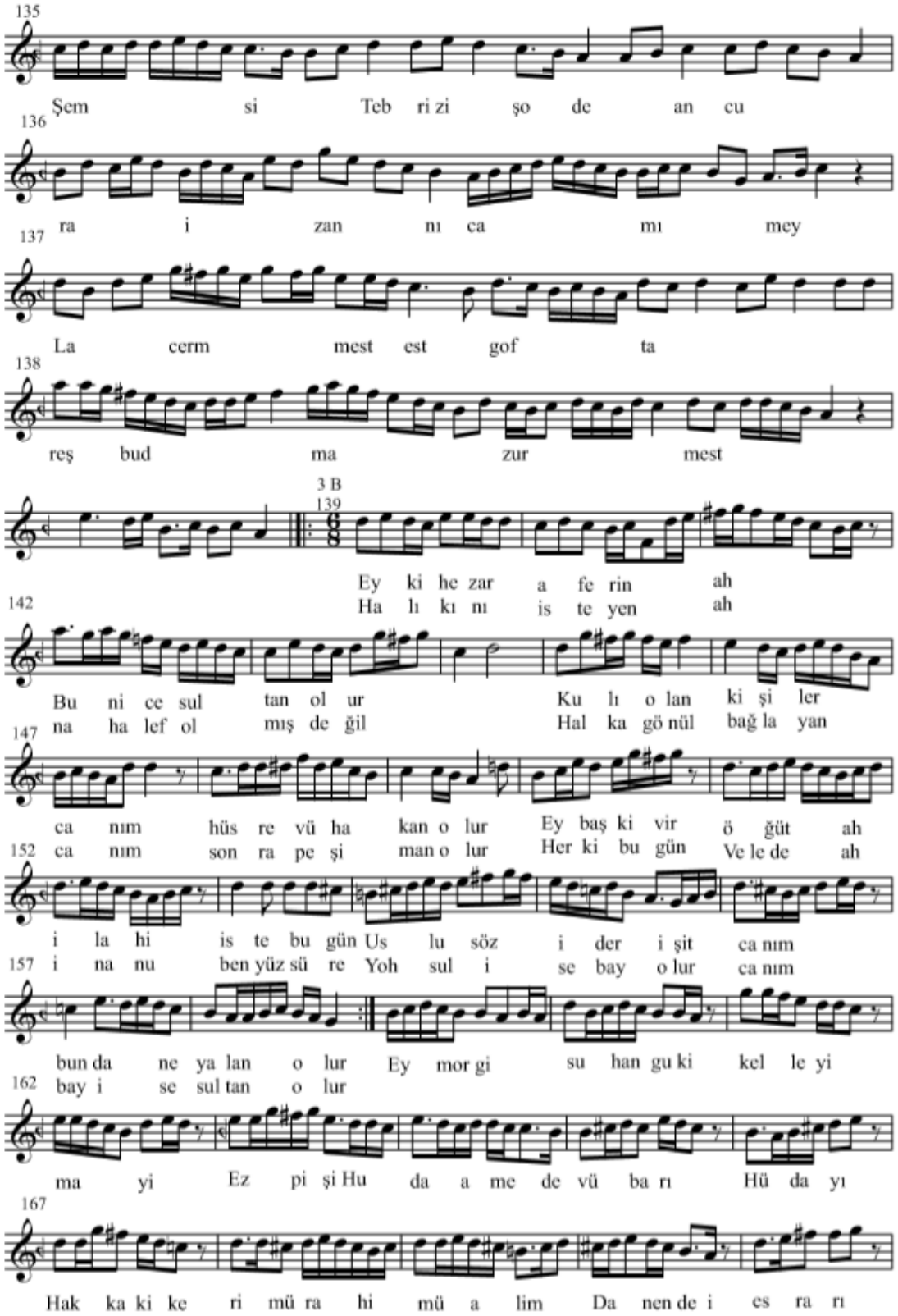
135
Şem si Teb ri zi şo de an cu
136
ra i zan nı ca mı mey
137
La cerm mest est gof ta
138
reş bud ma zur mest
3 B
139
Ey ki he zar a fe rin ah
Ha lı kı nı is te yen ah
142
Bu ni ce sul tan ol ur Ku lı o lan ki şi ler
na ha lef ol mış de ğil Hal ka gö nül bağ la yan
147
ca nım hüs re vü ha kan o lur Ey baş ki vir ö güt ah
152 ca nım son ra pe şi man o lur Her ki bu gün Ve le de ah
i la hi is te bu gün Us lu söz i der i şit ca nım
157 i na nu ben yüz sü re Yoh sul i se bay o lur ca nım
bun da ne ya lan o lur Ey mor gi su han gu ki kel le yi
162 bay i se sul tan o lur
ma yi Ez pi şi Hu da a me de vü ba rı Hü da yı
167
Hak ka ki ke ri mü ra hi mü a lim Da nen de i es ra rı

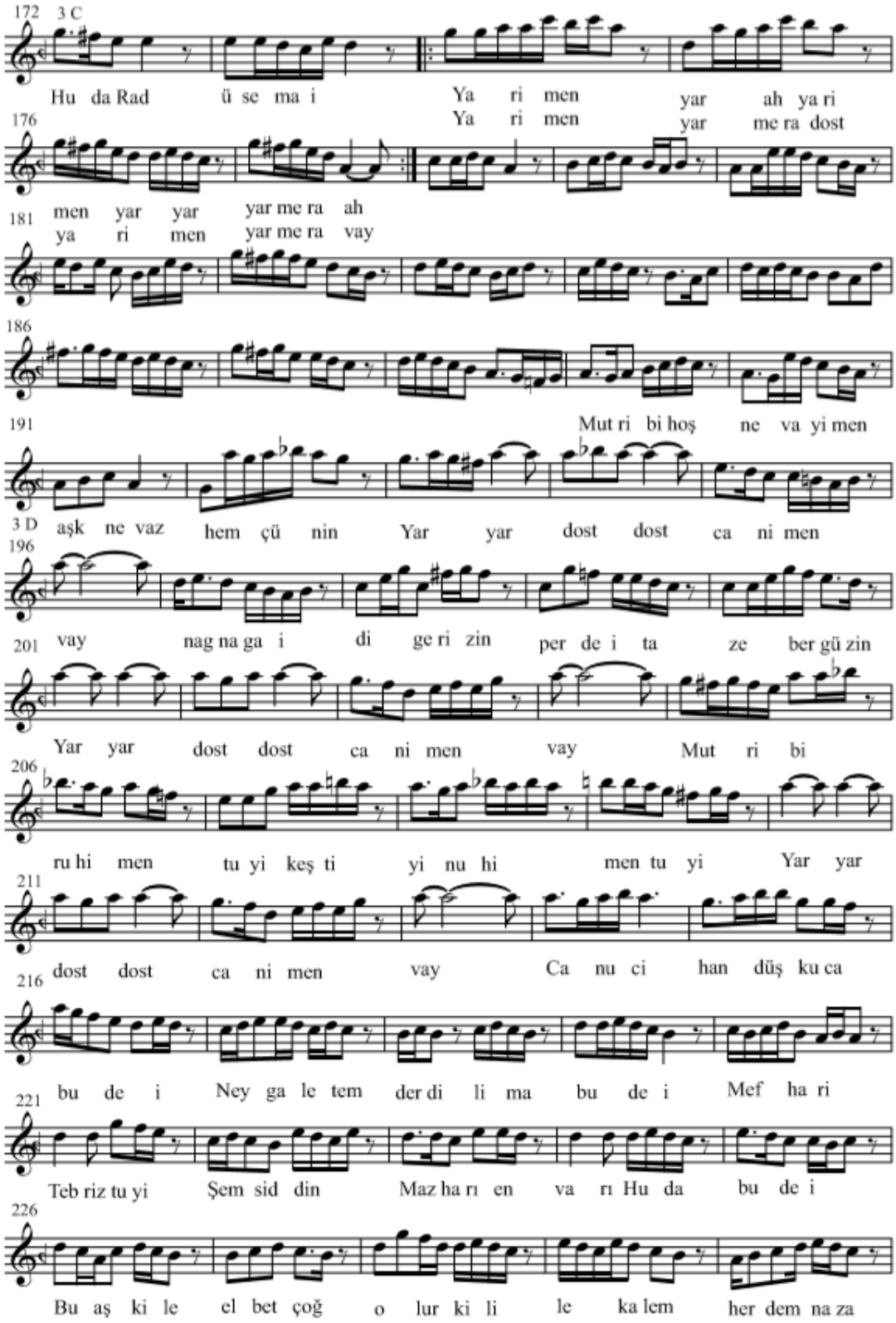
172 3 C
Hu da Rad ü se ma i Ya ri men yar ah ya ri
Ya ri men yar me ra dost
176
men yar yar yar me ra ah
181 ya ri men yar me ra vay
186
191 Mut ri bi hoş ne va yi men
3 D aşk ne vaz hem çü nin Yar yar dost dost ca ni men
196
201 vay nag na ga i di ge ri zin per de i ta ze ber gü zin
Yar yar dost dost ca ni men vay Mut ri bi
206
ru hi men tu yi keş ti yi nu hi men tu yi Yar yar
211
dost dost ca ni men vay Ca nu ci han düş ku ca
216
bu de i Ney ga le tem der di li ma bu de i Mef ha ri
221
Teb riz tu yi Şem sid din Maz ha rı en va rı Hu da bu de i
226
Bu aş ki le el bet çoğ o lur ki li le ka lem her dem na za

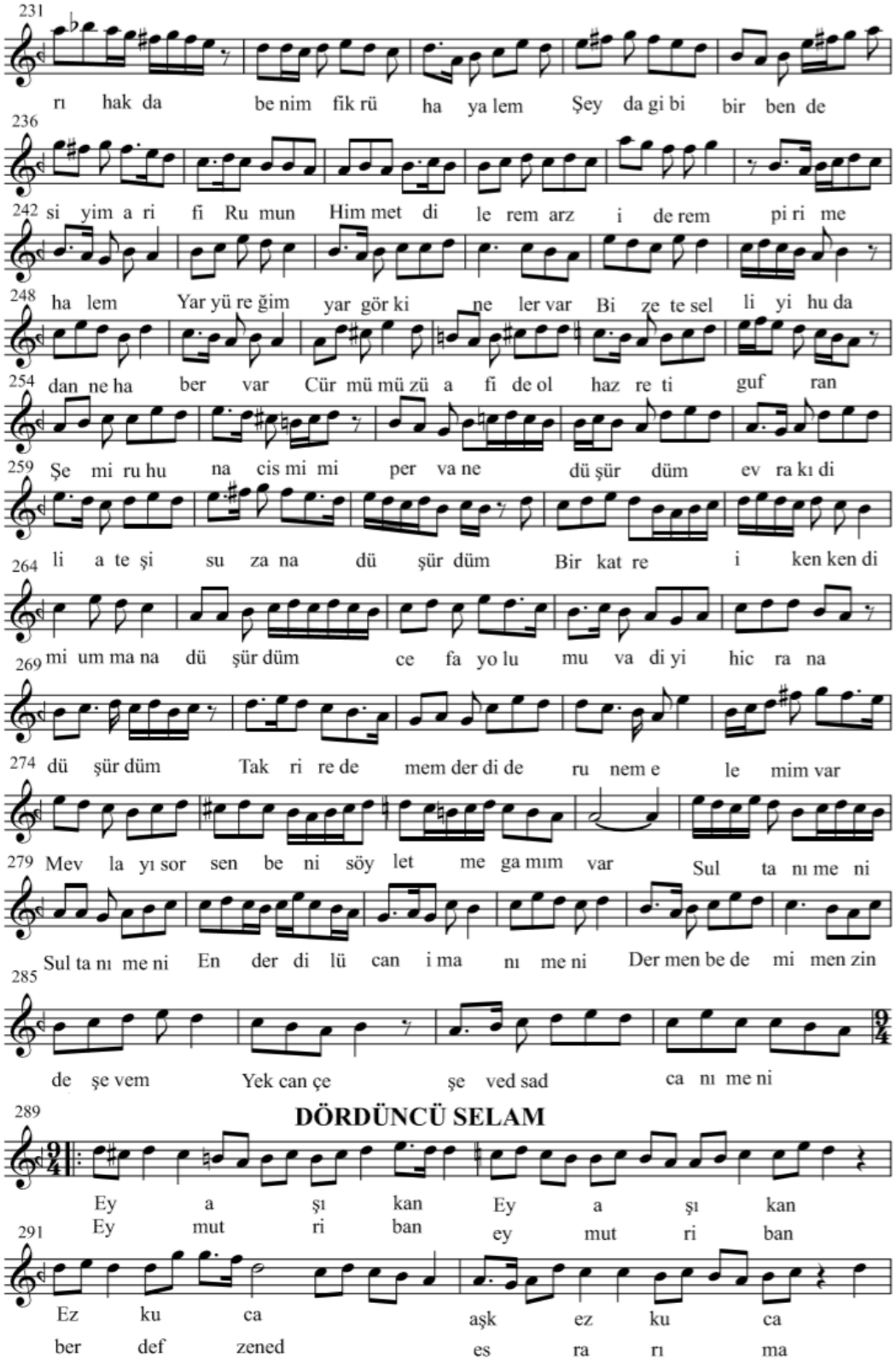
231
rı hak da be nim fik rü ha ya lem Şey da gi bi bir ben de
236
242 si yim a ri fi Ru mun Him met di le rem arz i de rem pi ri me
248 ha lem Yar yü re ğim yar gör ki ne ler var Bi ze te sel li yi hu da
254 dan ne ha ber var Cür mü mü zü a fi de ol haz re ti guf ran
259 Şe mi ru hu na cis mi mi per va ne dü şür düm ev ra kı di
264 li a te şi su za na dü şür düm Bir kat re i ken ken di
269 mi um ma na dü şür düm ce fa yo lu mu va di yi hic ra na
274 dü şür düm Tak ri re de mem der di de ru nem e le mim var
279 Mev la yı sor sen be ni söy let me ga mım var Sul ta nı me ni
285 Sul ta nı me ni En der di lü can i ma nı me ni Der men be de mi men zin
de şe vem Yek can çe şe ved sad ca nı me ni
289
DÖRDÜNCÜ SELAM
Ey a şı kan Ey a şı kan
291 Ey mut ri ban ey mut ri ban
Ez ku ca aşk ez ku ca
ber def zened es ra rı ma

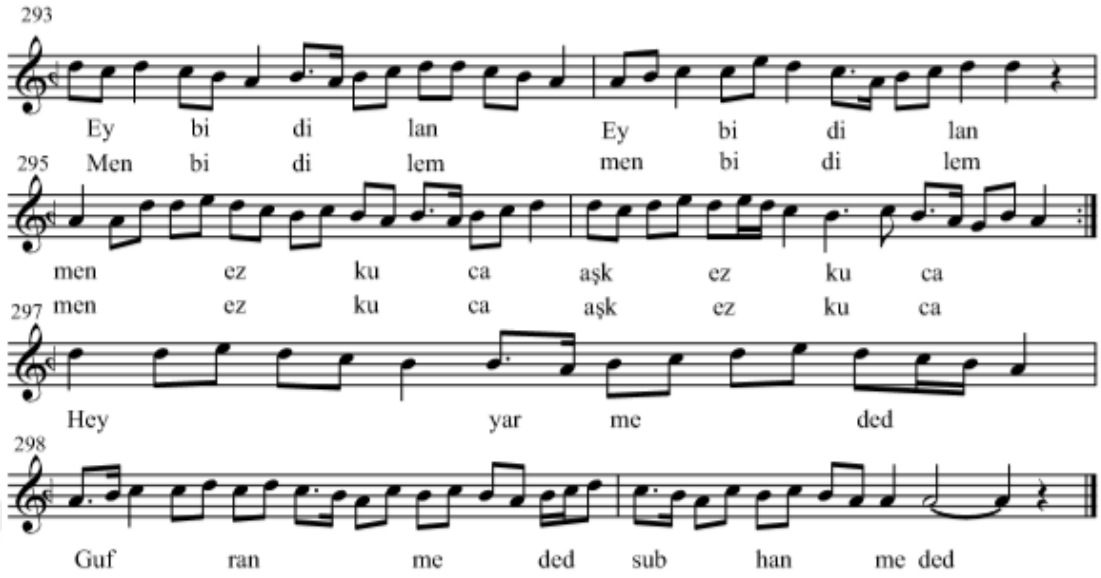
293
Ey bi di lan Ey bi di lan
295 Men bi di lem men bi di lem
men ez ku ca aşk ez ku ca
297 men ez ku ca aşk ez ku ca
Hey yar me ded
298
Guf ran me ded sub han me ded

2.2.3.3.Abdülbaki Nasır Dede'ye Ait Isfahan Makamı Mevlevî Âyîninin Düzenlenmesi

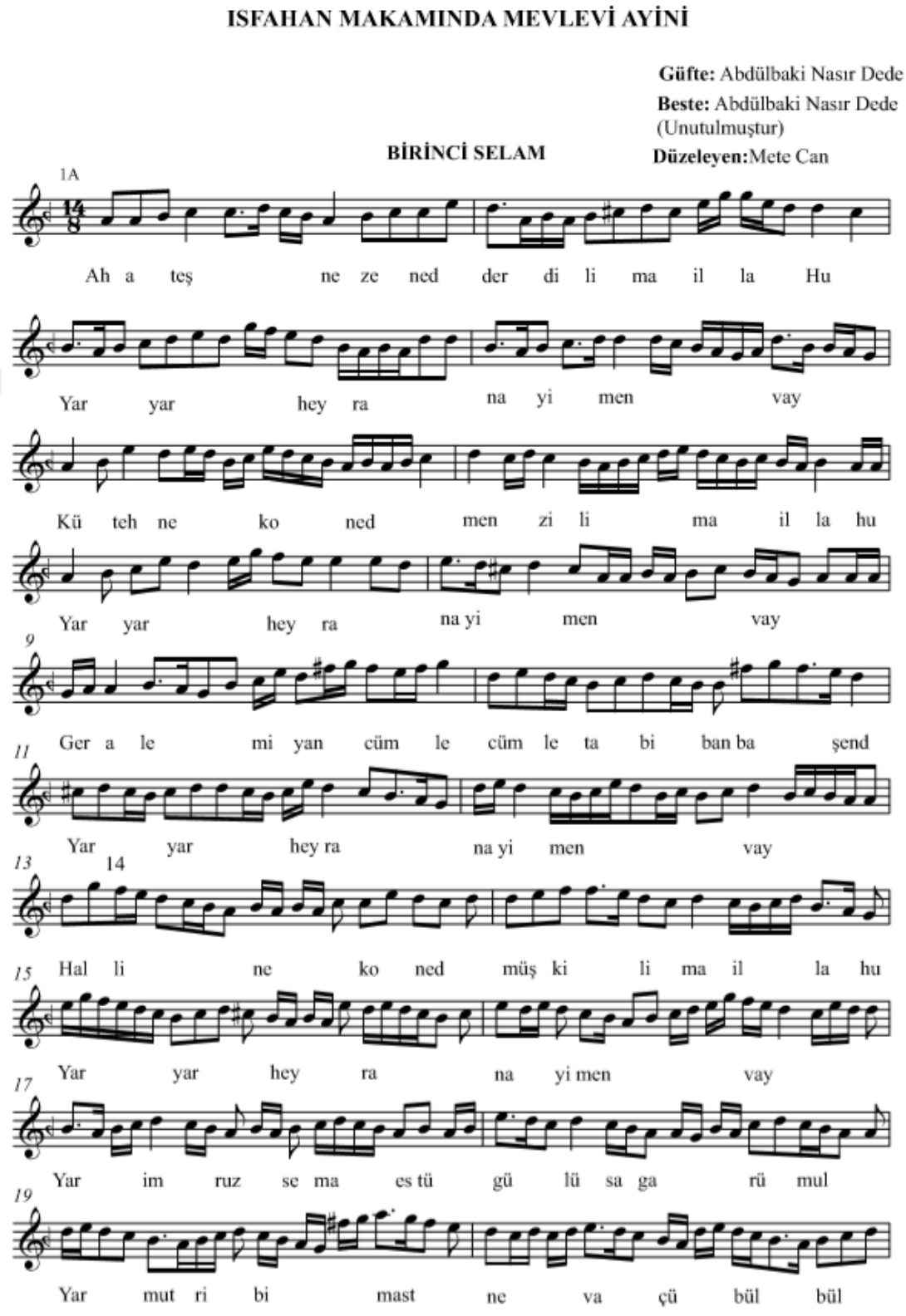

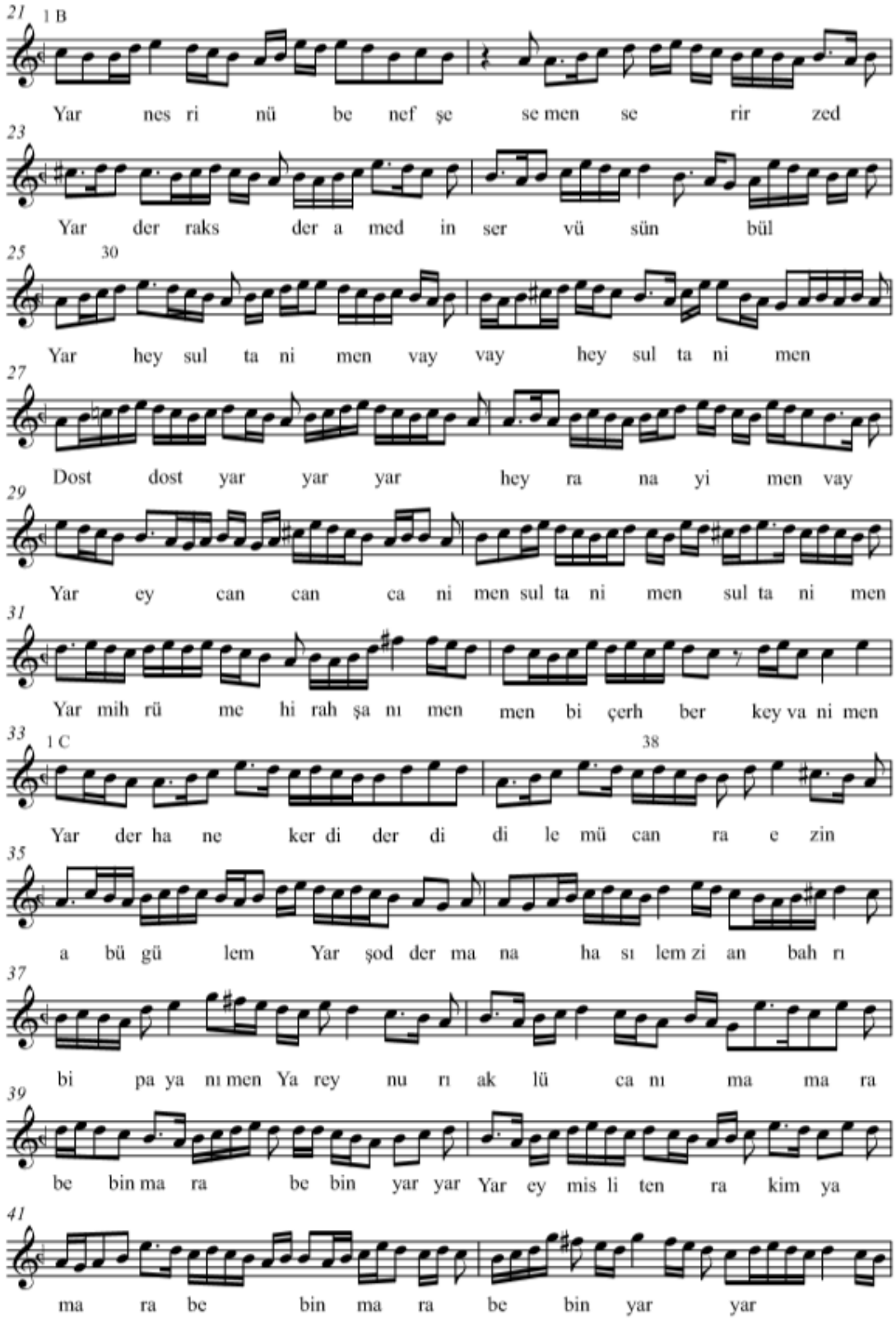
21 1 B
Yar nes ri nü be nef şe se men se rir zed
23
Yar der raks der a med in ser vü sün bül
25 30
Yar hey sul ta ni men vay vay hey sul ta ni men
27
Dost dost yar yar yar hey ra na yi men vay
29
Yar ey can can ca ni men sul ta ni men sul ta ni men
31
Yar mih rü me hi rah şa nı men men bi çerh ber key va ni men
33 1 C 38
Yar der ha ne ker di der di di le mü can ra e zin
35
a bü gü lem Yar şod der ma na ha sı lem zi an bah rı
37
bi pa ya nı men Ya rey nu rı ak lü ca nı ma ma ra
39
be bin ma ra be bin yar yar Yar ey mis li ten ra kim ya
41
ma ra be bin ma ra be bin yar yar

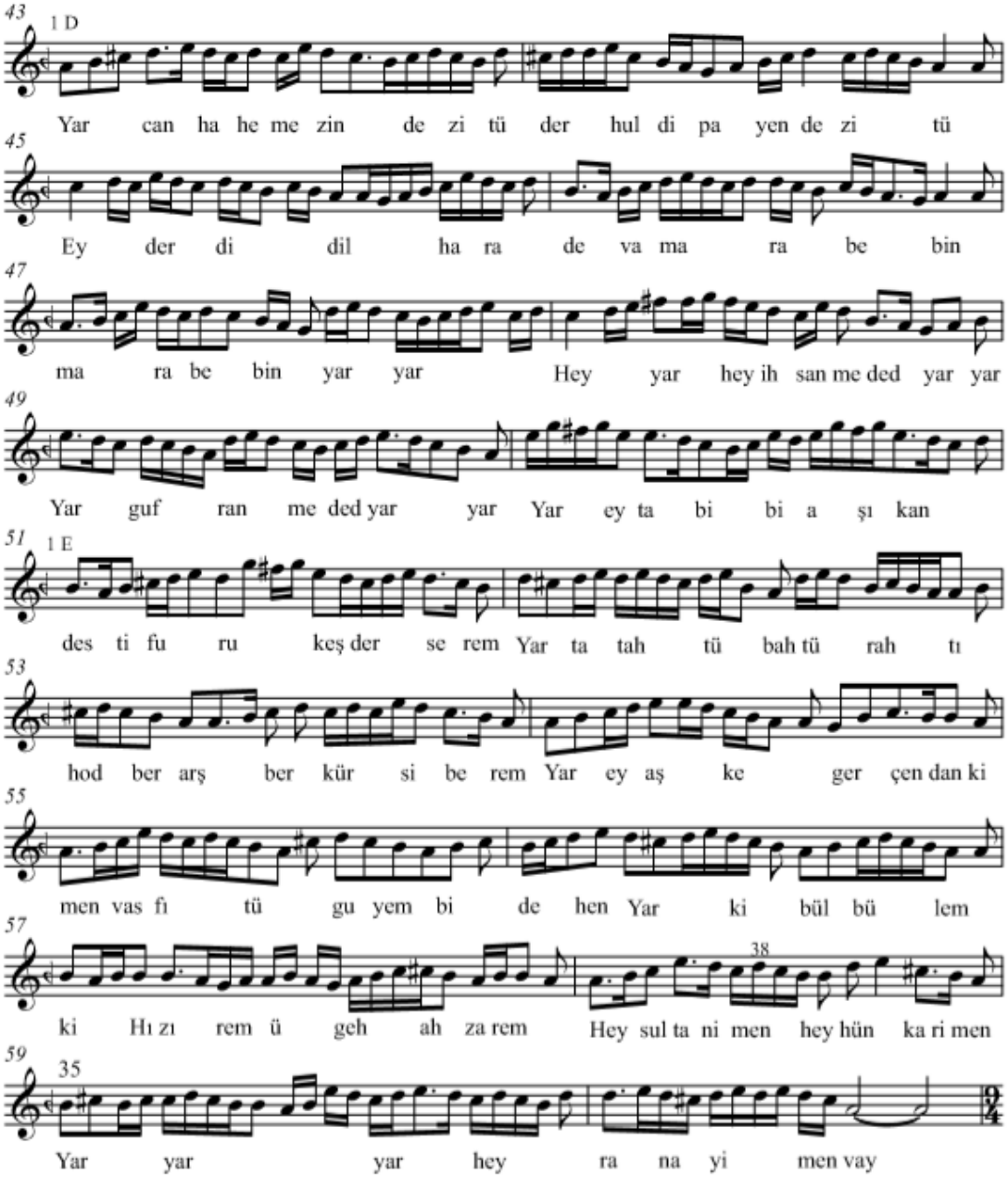

İKİNCİ SELAM

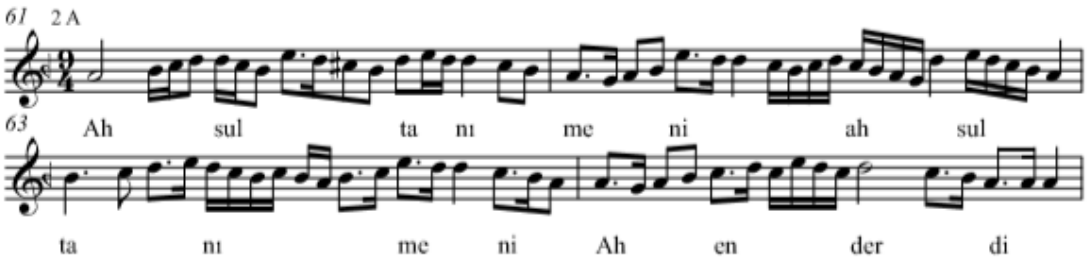

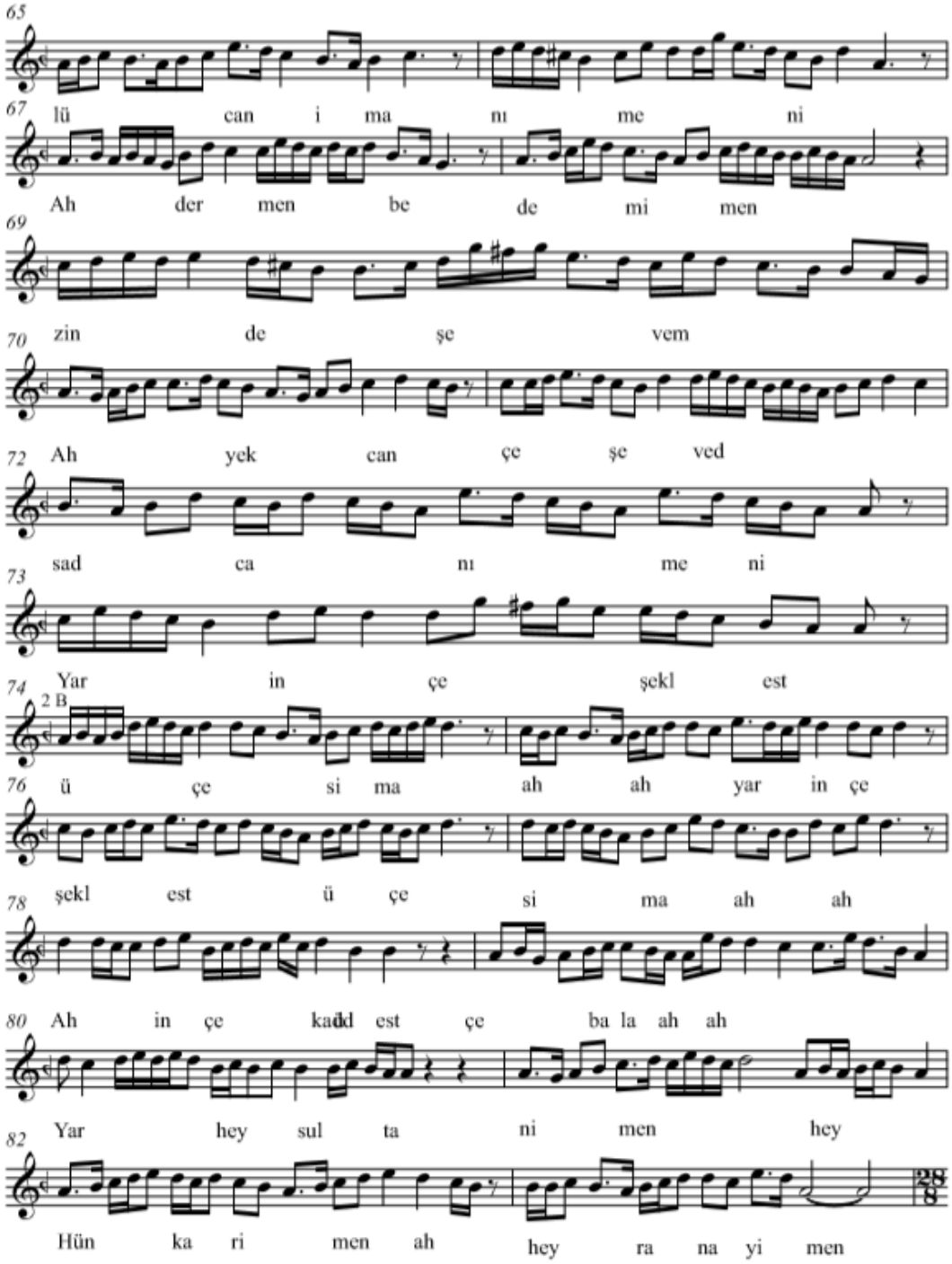

ÜÇÜNCÜ SELAM

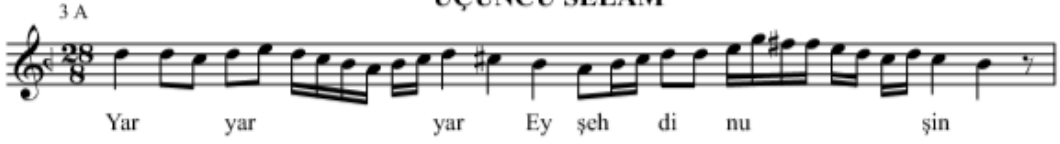

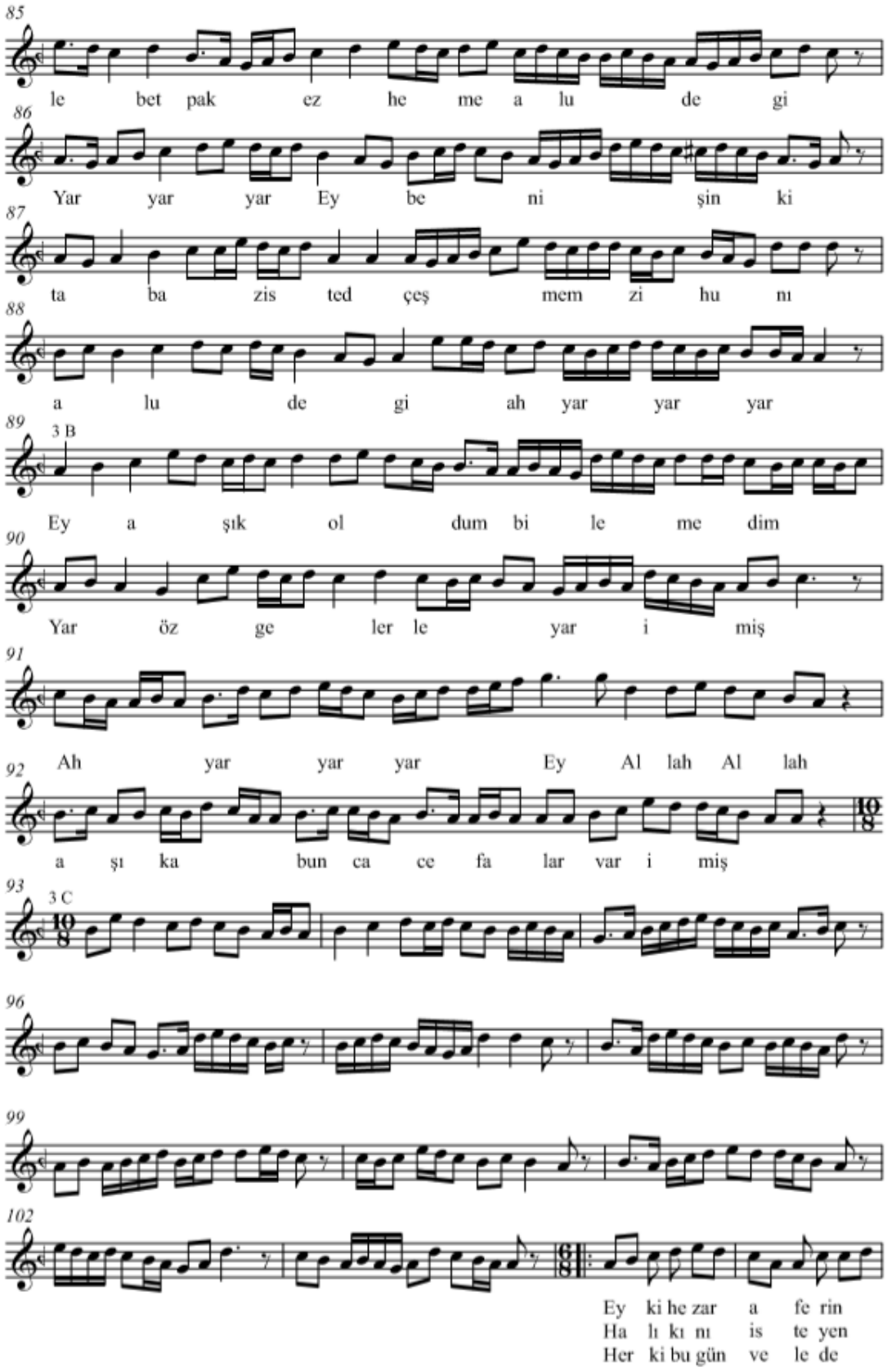
85
le bet pak ez he me a lu de gi
86
Yar yar yar Ey be ni şin ki
87
ta ba zis ted çeş mem zi hu nı
88
a lu de gi ah yar yar yar
89
3 B
Ey a şık ol dum bi le me dim
90
Yar öz ge ler le yar i miş
91
Ah yar yar yar Ey Al lah Al lah
92
a şı ka bun ca ce fa lar var i miş
93
3 C
96
99
102
Ey ki he zar a fe rin
Ha lı kı nı is te yen
Her ki bu gün ve le de

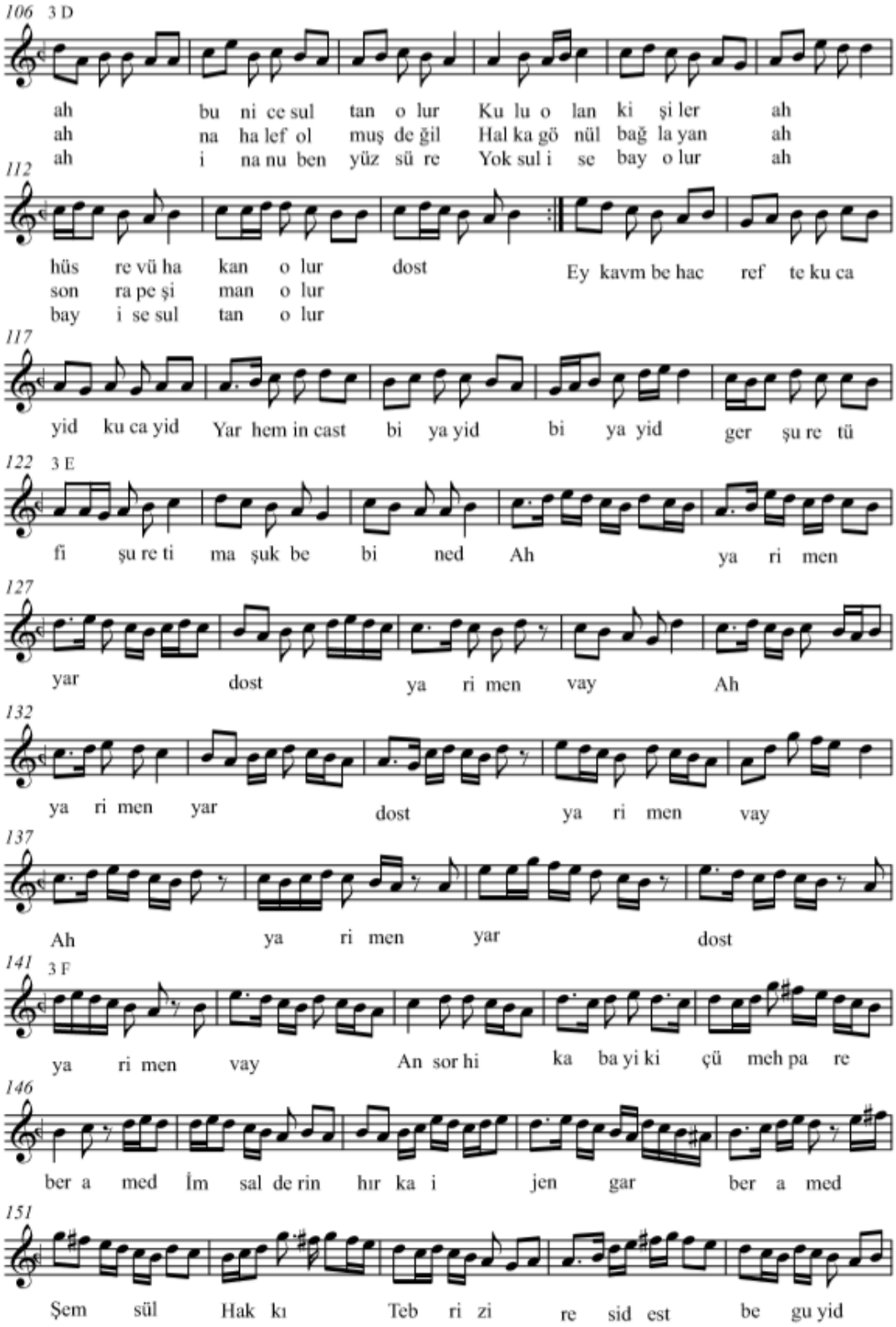
106 3 D
ah bu ni ce sul tan o lur Ku lu o lan ki şi ler ah
ah na ha lef ol muş de ğil Hal ka gö nül bağ la yan ah
ah i na nu ben yüz sü re Yok sul i se bay o lur ah
112
hüs re vü ha kan o lur dost Ey kavm be hac ref te ku ca
son ra pe şi man o lur
bay i se sul tan o lur
117
yid ku ca yid Yar hem in cast bi ya yid bi ya yid ger şu re tü
122 3 E
fi şu re ti ma şuk be bi ned Ah ya ri men
127
yar dost ya ri men vay Ah
132
ya ri men yar dost ya ri men vay
137
Ah ya ri men yar dost
141 3 F
ya ri men vay An sor hi ka ba yi ki çü meh pa re
146
ber a med İm sal de rin hır ka i jen gar ber a med
151
Şem sül Hak kı Teb ri zi re sid est be gu yid

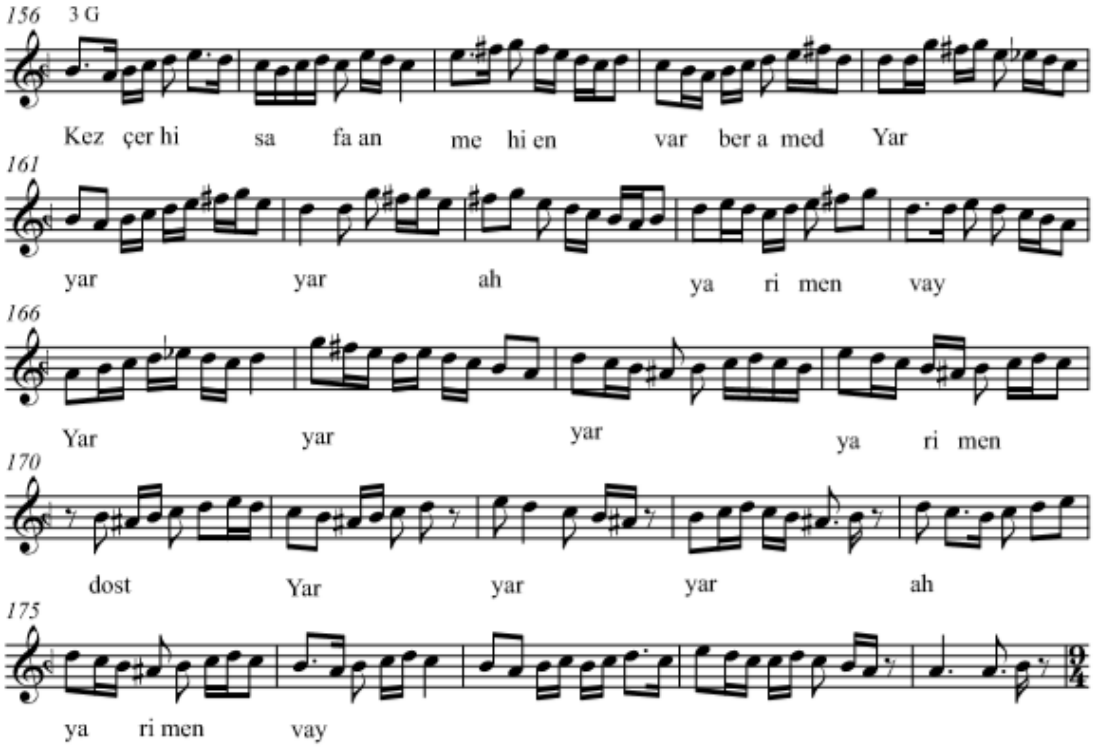

DÖRDÜNCÜ SELAM

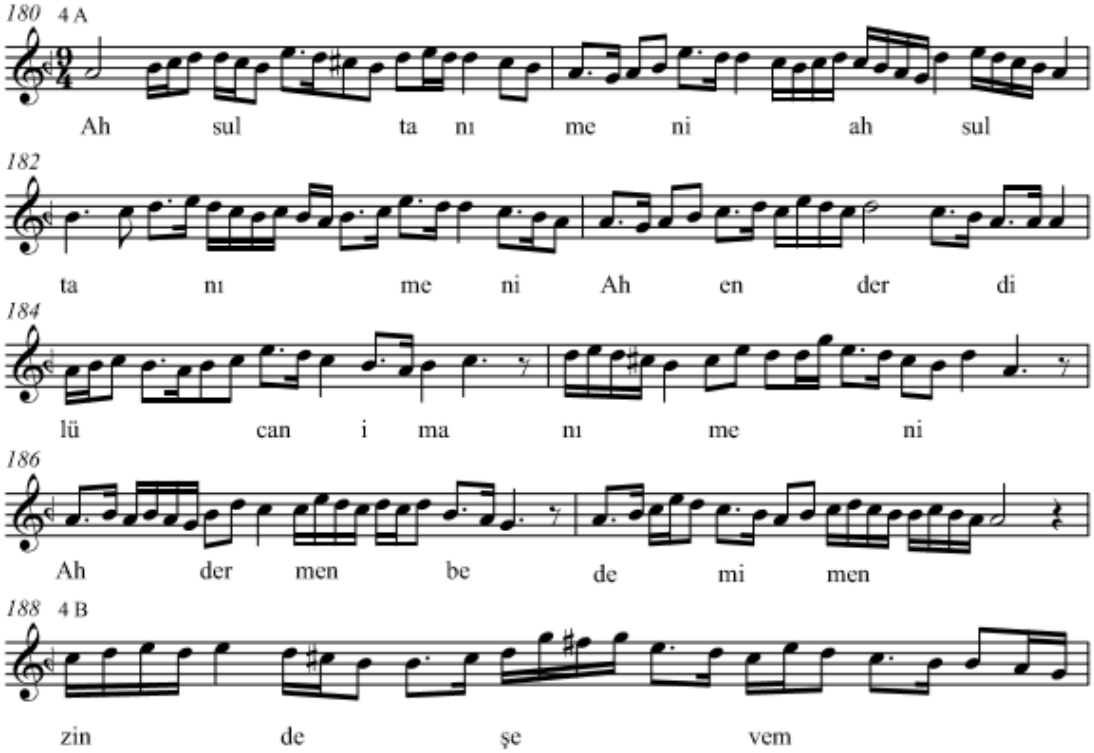

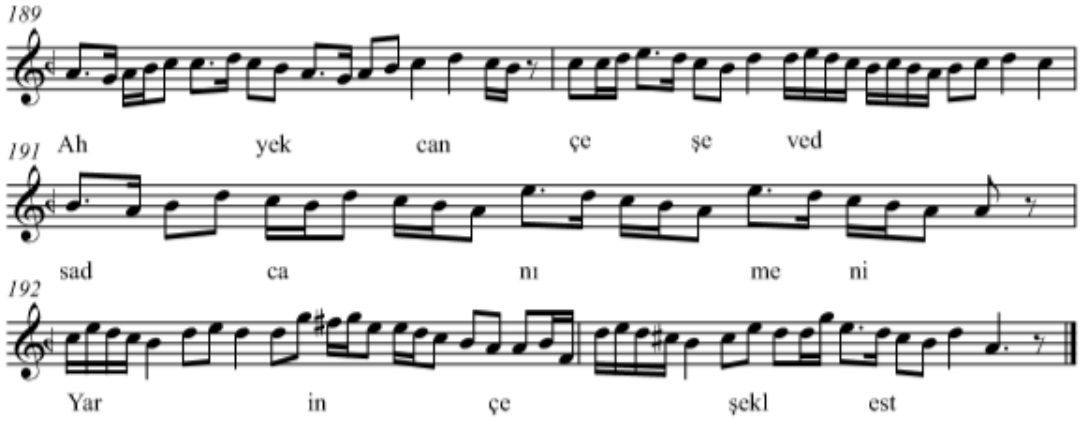
189
Ah yek can çe şe ved
191
sad ca nı me ni
192
Yar in çe şekl est

2.3. İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASI NÜSHA

2.3.1. İzmir 1907 Numaralı Elyazmasının Nüsha Özellikleri

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı elyazması nüsha, içinde üç ayrı müstakil bölüm yer alması cihetiyle bir mecmu'a hüviyeti taşır. Nüsha toplam 83 (1a-83b) varak olup metinler bugün artık kısmen sararmış olan ince beyaz aharlı kâğıt üzerine yazılmıştır. Temiz ve açık bir ta'lik kalemiyle yazılmış olan nüshanın haricî ölçüleri 20 x 13.5 cm iken dahilî ölçüleri 15.2 x 8.5 cm'dir. Bölümlerin giriş kısımları ve başlıkların yer aldığı sayfalar hariç nüshadaki sayfalar 17 satırdır. Başlıklar ve bazı sayfalardaki nakaratlar kırmızı mürekkeple, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Her sayfada metnin yazılacağı kısım turuncu mürekkeple çerçeve içine alınmış; bu çerçeve de iki çizgiyle ortadan ikiye bölünerek iki ayrı sütün oluşturulmuştur. Şiirler de beyitler halinde bu iki sütuna karşılıklı olarak yazılmıştır. Üzerine yeşil bir bez sıvanmış olan kartondan mamul iki mukavva kapak, ciltlenerek birbirine tutturulmuş; bugün zayıflamış olan bu cilt siyah bir bantla güçlendirilmiştir.

Elyazması nüshanın zahriyesinde bazı notlar bulunmaktadır. Bu notlardan biri, kütüphane kayıt kaşesi olup "*İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü Kitaplığı, Kayıt No: 1907*" şeklindedir. Bu da nüshanın, 1982'de Yüksek İslâm Enstitülerinin İlahiyat Fakültelerine dönüştürülmeden önce kuruma bağışlandığını gösterir. Yine zahriyede, muhtemelen nüshanın son sahibi olan "*Şemsi Zikriyü* (?)" tarafından kurşun kalemle "*Kasâid-i Mesneviye*" notu düşülmüş; bu notun üstüne de "*Münacât: Mevlevî dervişânından Dervîş Râşid el-Ganî el-Mevlevî tarafından yazılmış müntehabât-ı eş'ârdır*" diye yazılmıştır. Bu şekilde ilk notla, nüshanın mesnevî şeklinde yazılmış kasîdelerden oluştuğu; ikinci notla da metnin Mevlevî dervişlerinden Derviş Râşid el-Ganî el-Mevlevî tarafından istinsah edilmiş seçme şiirlerden oluştuğu belirtilmek istenmiştir. Nüshanın son sayfasında (83b), "*varak 86, ma'a cildi seksan altı aded*

varak idüği" notunu düşen kimse ise, muhtemelen nüshanın ilk sahibi olan ve hemen notun altına mührünü basmış olan "*es-Seyyid Ali Eşref*"[443] olmalıdır.

Ön ve arka sayfalardaki bu notların dışında nüshanın 2b, 5a, 17a, 18a, 23a, 24a, 24b, 25a, 27b, 33a, 40a, 41a, 43b, 44a, 49b, 68a, 75a, 75b, 76a, 78b, 83a sayfalarında da haşiyeye yazılmış beyitler ya da ifadeler mevcuttur. Bunlardan 5a, 17a, 25a, 33a, 40a, 41a, 43b, 68a, 75a, 76a sayfalarındakiler, metnin içinde hatalı olarak yazılmış olan mısranın ya da kelimenin doğru olarak yazılması iken, diğer sayfalardakiler (2b, 18a, 23a, 24a, 24b, 27b, 44a, 49b, 75b, 78b, 83a) ise muhtemelen müstensih Derviş Râşid el-Ganî el-Mevlevî tarafından yazılmış konuyla ilgili ilave beyitlerdir. Bu ilave beyitlerden bir kısmı, nüsha ciltlenirken kenarlarından traş edildiği için baştaki ilk bir-iki kelimesini kaybetmiş vaziyettedir. Her yaprağın b yüzünün sol alt köşesinde bulunan müşirler de, bir sonraki sayfanın ilk kelimesi olup tabir-i caizse bugünkü sayfa numarası işlevini görmektedirler. Ayrıca her yaprağın a yüzünün sol üst köşesinde varak numaraları mevcuttur.

Nüshanın ne zaman istinsah edildiğine dair herhangi bir kayıt mevcut değildir. 78a sayfasında bulunan "*Ḥarrerehu efḳaru'l-verâ Dervîş Râşid el-Gınâ el-Mevlevî, Gafere lehu, âmîn*" (Bu metni, verâ bakımından en fakir olan Dervîş Râşid el-Gınâ el-Mevlevî -ona mağfiret olsun, âmîn- yazdı) kaydından, metni istinsah edenin, nüshanın zahriyesinde de geçtiği üzere Dervîş Râşid el-Gınâ el-Mevlevî olduğu anlaşılmaktadır. 49a sayfasında yer alan başka bir ferağ kaydında ise bir takım rumuzlu hitaplar ve dualardan başka herhangi bir isme işaret mevcut değildir. Sadece yazma nüshanın Mevlevîler ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır: "*Nüsḫa-i Şerîf-i Mevleviyyân, ḳaddese sirruhû. E'ûẕü besmele. Erḳâşu merḳâşu ḳâ'iş, istiṭâfu ḫuṭufu ḫuṭṭâfu şefdâş ü fırdâş. Allah Rabbü'l-'Izzeti, yâ ṭahlû şenûḫu ermûḫşîsâ, el-ḳadîmü'l-eẕeliyyü'l-ebedî. İnne'l-leẕîne fetenû'l-mü'minîne ve'l-mü'minâti, sümme lem-yetûbû, fe-lehüm 'aẕâbu cehennem ve-lehüm 'aẕâbu'l-ḥarîḳ. Enşedâküm yâ ma'şere'l-cinni billahi'l-'azîzi'l-ḳahhâr; yâ Râfi', ve-bi'l-'ahdi'lleẕî eḫaẕuhu 'aleyküm Süleymân İbn Dâvud 'aleyhima's-selâm; ḥâmilü haẕâ't-ta'vîz Aḥmed binti*

443

Ḥadîce, bel tetrekûhu ve taḥfiẓûhu fî ḥurûfillahi Te'âlâ ve ḥimâyetihi bi-haḳḳi Muḥammedin ve âlihi't-ṭayyîbîne't-ṭâhirîn ve'l-ḥamdü lillahi Rabbü'l-'âlemîn. Bi-haḳḳi Ḥażret-i Mevlânâ ḳaddese sirruhû'l-'azîz. Bismillahi'r-Raḥmani'r-Raḥîm."

2.3.2. İzmir 1907 Numaralı Elyazması Nüshada Yer Alan Şairler ve Şiirleri

Nüsha, 1b-49a, 50b-78a ve 79a-82b sayfaları arası olmak üzere üç ayrı bölümden oluşur. Bunlardan muhtelif Mevlevî dedelerine ait Âyîn-i Şerîfler (50b-78a) ile Şeyh Nâyî Osman Dede'ye ait Mi'râc-ı Şerîf'in (79a-82b) yer aldığı son iki bölüm, bu çalışmanın konusunu teşkil etmiş ve hem tashih-tahkikli olarak hem de fotoğraf olarak verilmiştir. "*Kelâm-ı Fârisî ez Kasâid-i Şi'riyye*" (Şiir Kasidelerinden Oluşan Farsça Sözler) adını taşıyan ilk bölüm (1b-49a) ise, muhtelif Mevlevî şairlerinden derlenmiş Farsça-Türkçe kasidelerden oluşmaktadır.

Buna göre 1b-49a arasında yer alan ve herhangi bir başlık taşımayan ilk bölümdeki kasidelerin ilk mısra'ı ve bu kasidelerin yazarı olan şairler sırasıyla şu şekildedir:

1b-2b: Şems-i Tebrizî, Men bende-i sultânem sultân-ı cihân-bânem.

2b hâşiye: … … pîne dûz, … … tâ be rûz, … … çûn ḫarûz, … … pâpûç kimde var.

2b-4a: Gofte-i 'Acâyib-i Ḥażret-i Şems-i Tebrîzî [be-]Mevlânâ, Morġ-i ḫarîm-i ḫażretem baḳara beḳû hemîn zenem.

4a-4b: Ḳaṣîde-i Dîğer [Şems-i Tebrîzî], Tû bedân cemâl-i zîbâ çe laṭîf ve çe ra'nâ.

4b-5a: Ez Şi'r-i Rûmî, Şodem ber sûret-i 'âşık ki bâ-meh mî-koned ġavġâ.

5a: Şems-i Tebrîzî, Biyâ biyâ ki tûyî cân-ı cân-ı sema'.

5b: Gofte-i Şems-i Dîn, Ey 'âşıḳân ey 'âşıḳân men cân-ı cânân yâftem.

5b-6a: Şi'r-i Dîğerî, Zehî mevcûd-ı câvîdân 'Alî İbn Ebî Tâlib.

6a-6b: Diğer ez Gofte-i Şems-i Tebrîzî, Şâh-ı mâ şâh-est nâm-eş Murtażâ-st.

6b: Ez Suḫanhâ-yı Laṭîf-i Şems-i Tebrîzî Ḳaddese, Sârbâ tâ uşturân bîn serbeser ḳaṭarem-est.

7a: Şems-i Tebrîzî, Dûş der mehtâb dîdem meclisî ez dûrem-est.

7a-7b: Şems-i Tebrîzî, Ez saḳâ hem rebuhem bîn cümle-i esrârem-est.

7b: Şemseddîn Tebrîzî, Dilem ez bâde-i cebbâr şodem-est.

7b-8a: Şi'r-i Dîğer, Biyâ ey mûnis-i cânhâ-yı mestân.

8a-8b: Şemseddîn Tebrîzî, Behâr âmed behâr âmed selâm âvord mestân-râ.

8b-9b: Şemseddîn Tebrîzî, Dâu çârûbî be-destem ân nigâr.

9b: Şems-i Tebrîzî, Delîl-i ‘aḳl-ı gülem rehnümâ-yı ‘âlemhâ-st.

9b-10a: Şemseddîn, Ey dil ender-i ‘iyd rû-yı ân ṣanem.

10a: Ḥazret-i Sulṭân Veled, Nûş bâdâ ‘âşıḳan-râ bâdhâ-yı lâ-mekân.

10a-10b: Şems-i Tebrîzî, Ez merg çe endîşî çûn cân beḳâ dârî.

10b: Şems-i Tebrîzî, Mâ dil ender-i râh-ı cânân bâḫtîm.

11a: Şems-i Tebrîzî, ‘Aşḳ ender-i faẓl u ‘ilm u defter-i evrâḳ nîst.

11a-11b: Ez Gofthâ-yı Mollâ, Dîdem ṣanûberî ber her rehgüzârem-est.

11b-12a: Şems-i Tebrîzî, Men ki rusvâ-yı cihânem tennâhâ yâ hû.

12a-12b: Şems-i Tebrîzî, Ey ‘âşıḳân ey ‘âşıḳân men ‘âşıḳ-ı dîrîne-em.

13a: Şems-i Tebrîzî, Ey ṣûfî-yi ehl-i ṣafâ ez cân be-gû Allah hû.

13a-13b: Şems-i Tebrîzî, Men şâhbâz-ı ḳudsem ez lâ-mekân resîde.

13b: Şemseddîn Tebrîzî, Ṣodem Mecnûn-ı sergerdân ki ez sevdâ-yı dervîşân.

13b-14a: Goft Ḥüsâmeddîn, Ḫudâ râ tâ şevi maḥrem-i ḳalender şev ḳalender şev.

14a: Munlâ-yı Rûmî, Ey seyyid-i ṣâḥib-i zamân abdâl şev abdâl şev.

14a-14b: Suḫan-ı Dîğerî, Nîmşeb ez ‘aşḳ-ı mâ dânî çe mî-gûyed ḫurûs.

14b: Şemseddîn Tebrîzî, Bû-yi ân ḫûb costen mî-âyedem.

14b-15a: Şems-i Tebrîzî Goft, Mescidem ṣod dûd berḫîz ey civân.

15a-15b: Şemseddîn Tebrîzî, Der kû-yi ḫarâbât me-râ ‘aşk keşân kerd.

15b: Şemseddîn Tebrîzî, Çe tedbîr ey Müslümânân men ḫôd ne-mî-dânem.

15b-16a: Şems-i Tebrîzî, Ey ‘âşıḳân ey ‘âşıḳân Monlâ-yı Rûmî mî-resed.

16a-16b: Şemseddîn Tebrîzî, Dânî semâ‘ çe bûd ṣûret-i belî şenîden.

16b: Gofte-i Dîğerî, Sûre-i “Velleyl” dîdem vaṣf-ı gîsû-yı şumâ-st.

16b-17a: Şemseddîn Tebrîzî, Bû-yi bâr mihribân âmed be-dîd.

17a-17b: Şemseddîn Tebrîzî, Ber muṣallâ ve ‘aṣâ ve cübbe ve destâr yûf.

17b: Şemseddîn Tebrîzî, Ḫôş ân derdî-ki dermâneş tû bâşî.

17b-18a: Şemseddîn Tebrîzî, ‘Aceb ân dilber-i zîbâ kucâ ṣod.

18a hâşiye: Bîdâr şev bîdâr şev ve-z în cihân bîzâr şev, Der kâr-ı Ḥaḳ der kâr şev ey dil demî bîdâr şev.

18a: Şemseddîn Tebrîzî, ‘Aḳl âmed ‘âşıḳâ ḫôd râ be-pûş.

18a-18b: Şemseddîn Tebrîzî, Dûş ber dergâh-ı ‘izzet kûs-i sultânî zedîm.

18b: Şi‘r-i Dîğer Şâh Veled, Mâh-ı heftom-ı âsimânem ey peser bîdâr bâş.

18b-19a: Şemseddîn Tebrîzî, Suḫan ki ḫîzed ey cân zi cân ḥicâb koned.

19a: Şemseddîn Tebrîzî, Mâ ‘âşıḳ-ı sergeşte-i şeydâ-yı Dımaşḳıyem.

19b-20b: Şemseddîn Tebrîzî, Bî-şek şefî‘-i mâ be-ḳıyâmet Muhammed est.

20b: Şemseddîn Tebrîzî, Ey âteş ey âteş biyâ în ḫâne râ vîrâne kon.

20b-21a: Ḥażret-i Mevlânâ Fermâyed Ḳaddeselahu sirrehû’l-‘azîz, Yâ Mâ’ike'l-mülki’l-ḳadîm estağfirullahe’l-‘azîm.

21a-21b: Ḥażret-i Sulṭân Ḳaddese sirrehû’l-‘azîz, Ger ḫimâr ared ṣadâ‘î ber ser-i sevdâ-yı ‘aşḳ.

21b: Munlâ Fermâyed, Yek-dem gavvâṣ bûdem ber leb-i deryâ-yı ‘ışḳ.

21b-22a: Ḥażret-i Sulṭân Ḳaddesellahu sirrehû’l-‘azîz Fermâyed, Ey ṣabâ ḥâlî zi ḥadd u ḥâl-i Şemsüddîn biyâr.

22a-22b: Berâ-yı Şems-i Tebrîzî Gofte-end, Laḥẓa laḥẓa mey birûn âmed zi perde-i şehriyâr.

22b: Şemseddîn Tebrîzî, Merḥabâ ey cân-ı bâḳî pâdişâh-ı kâmyâr.

22b-23a: Şemseddîn Tebrîzî, Men dûş zamânî be-ḫarâbât resîdem.

23a hâşiye: Mâh-est ne-mî-dânem … …, Bu gayrılık derdine … …

23a: Na‘t-ı Şerîf, Yek-demî gavvâṣ bûdem ber leb-i deryâ-yı ‘ışḳ.

23a-23b: Na‘t-ı Şerîf, Şodem ber ṣûretî ‘âşık ki bâ men mî-koned gavgâ.

23b: Na‘t-ı Şerîf, Dâl ez aġyâr ḥâlî kon çû ‘azm-ı kû-yi mâ dârî.

23b: Na‘t-ı Şerîf, Hû zenem ber ḳudsiyân her şeb zi dil hû hû zenem.

23b-24a: Na‘t-ı Şerîf, Ey seyidî ṣâḥib-zamân abdâl şev abdâl şev.

24a hâşiye: Na‘t-ı Şerîf, Resîdem ber leb-i deryâ be-dîdem hû, Te‘allül mî-konem her dem heme Allah illâ hû.

24a: Na‘t-ı Şerîf, Ey zi hicrân-ı firâḳât âsimân begerîste.

24a: Na‘t-ı Şerîf, Ḫudâ râ tâ şevî maḫrem-i ḳalender şev ḳalender şev.

24b hâşiye: Na‘t-ı Şerîf, … … sû-yi în Ya‘kûb nâ-bînâ biyâ, … …

24b: Na‘t-ı Şerîf, Bâz âmedem bâz âmedem hâzâ cünûnü’l-‘âşıkîn.

24b: Na‘t-ı Şerîf, Olursa devletim hemdem ḳılursa ṭâli‘im yârî.

24b-25a: Na‘t-ı Şerîf, Bu ‘aşḳa olalı yoldaş ḳomışum nâmûs-ı ‘ârî.

25a: Na‘t-ı Şerîf, Bi-hamdillah direm Allah alub ‘aḳlımı fikrullah.

25a: Na‘t-ı Şerîf, Men bende-i sulṭânem sulṭân-ı cihân-bânem.

25a-25b: Na‘t-ı Şerîf, Ḳad eşraḳati’d-dünyâ min nûri ḥamiyyânâ.

25b: Na‘t-ı Şerîf, Yâ seyyidî yâ Muṣṭafâ ṣallû ‘alâ ḫayri’l-verâ.

25b: Na‘t-ı Şerîf, Ey Resûl-i Ḥażret-i Ḥaḳ vey Ḥabîb-i Kibriyâ.

25b-26a: Na‘t-ı Şerîf, Şodem Mecnûn-ı sergerdânî ez sevdâ-yı dervîşân.

26a: Na‘t-ı Şerîf, Ey Ḫâlık-ı heft âsimân dermânde-em feryâd res.

26a-26b: Na‘t-ı Şerîf, Yâ Habîbellah Resûl-i Ḫâlık-ı yektâ tûyî.

26b: Na‘t-ı Şerîf, Dilâ berḫîz ṭâ‘at kon ki ṭâ‘at bih zi her kâr-est.

26b-27a: Na‘t-ı Şerîf, Sûre-i “Velleyl” dîdem vaṣf-ı gîsû-yı şumâ-st.

27a: Na‘t-ı Şerîf, Ey ferd-i ḥayyir dânâ yâ Rabbenâ ẓalemnâ.

27a: Na‘t-ı Şerîf, Yâ Mâlike’l-mülki’l-ḳadîm estağfirüllahe’l-‘aẕîm.

27a-27b: Na‘t-ı Şerîf, Ey ‘âşıḳân ey ‘âşıḳân men cân-ı cânân yâftem.

27b hâşiye: Na‘t-ı Şerîf: … … behâr meşbâr âmed, … … nigâr birr ü bâr âmed.

27b: Na‘t-ı Şerîf, Ey ṣûfî-yi ehl-i ṣafâ ez cân begû Allah hû.

27b: Na‘t-ı Şerîf, Perîşânem perîşânem dîğer bâre ne-mî-dânem.

27b-28a: Na‘t-ı Şerîf, Ey çerâg-ı âsimân raḥmet-i Ḥaḳ ber zemîn.

28a: Na‘t-ı Şerîf, Ey ‘âşıḳân ey ‘âşıḳân men ḫâk-râ gevher konem.

28a: Na‘t-ı Şerîf, Elhamdülillahilleẕî sulṭânehû na‘tu’l-ezel.

28a-28b: Na‘t-ı Şerîf, Men şâhbâz-ı ḳudsem ez lâ-mekân resîdem.

28b: Na‘t-ı Şerîf, Her ki cûyed rûz-i şeb râh-ı rıżâ-yı Muṣṭafâ.

28b-29a: Na‘t-ı Şerîf, Ey Resûl-i Ḥażret-i Ḥaḳ vey Resûl-i Kibriyâ.

29a: Na‘t-ı Şerîf, Ey ‘âşıḳân ey ‘âşıḳân Munlâ-yı Rûmî mî-resed.

29a: Sulṭân Semâ‘î Ḳaddese Esrâruhu’l-Bârî, Ne ‘aşḳa ṣabr ider ol-dem ne ‘aḳlile yârem.

29a-29b: Sulṭân Semâ‘î Ḳaddese Sirruhu’l-Bârî, ‘Ârif Billah olub ‘âlemde ey maḳbûl-i nâs.

29b: Goft Ḥażret-i Mevlânâ, Müslümânân menem rind-i ḫarâbât.

29b-30a: Şemseddîn Tebrîzî, Der râh-ı mescid ne ḳadem berḫîz vaḳt-ı ṣubḥ-dem.

30a: Sulṭân Semâ‘î Ḳaddese Sirruhu’l-Bârî, Ey dil bu yeter iki cihânda saña iz‘ân.

30a: Sulṭân Semâ‘î Ḳaddese Sirruhu’l-Bârî, Pertev ki şevḳ-ı şem‘-i raḫ-ı yârden gelür.

30a-30b: Ḥażret-i Şâhidî Ḳaddese Sirruhu, Ka‘betü’l-‘uşşâḳ olupdır ḥânḳâh-ı Mevlevî.

30b: Ḥażret-i Şâhidî, Diyo nefsi tîg-i ‘aşḳıle helâk itmek gerek.

30b-31a: Sulṭân Dîvânî Ḳaddese Sirruhû, Ḳanı o günki ḥarîm viṣâle maḥrem idem.

31a: Taḫmîs-i Ḥażret-i Şâhidî Ḳaddese Sirruhû, Ol erenler serveri-kim maḥzen-i esrârdır.

31a-32a: [Taḫmîs-i] Ḥażret-i Munlâ Celâleddîn-i Ḫudâvendigâr (11 aded),

Şâh-ı bâḳî kim temâmî Ka‘betü’l-‘uşşâḳdır

Ol-ki dirler ḫalḳ-ı ‘âlem nâmına Munlâ-yı Rûm

Ol-ki olmışdır velâyet kişverine pâdişâh

Yâdigâr olmışdır ol şehrin kitâb mışuz

Âyîn-i esrâr-ı âyât ve eḥâdîs beyân

Cedle emced-i dürer ol pâk-i aṣl-ı vefâ

Ol velâyet-i âfitâbî ger çe oldı nûr-bâş

Ol şeh-i ‘âlîniñ ol oğlıdur Sulṭân Veled

Ol sa‘îd cümle etbâ‘ı ve eşyâ‘ı sa‘îd

Ol hidâyet nûrını çûn ‘âleme gönderdi Rab

Gerçi olduñ Şâhidî sen bend-i gafletden ise

32a: Ḥażret-i Sulṭân Veled Efendimiziñdür, Karım açdır karnım açdır karnım aç.

32a-32b: Dervîş Çelebî, Kurı efsâne mi sanur ṣûfî sadâ-yı nâyî.

32b: Ḥażret-i Şârih Şeyḫ İsma‘îl Efendi Ḳaddese Sirruhû, Sîneden câmesini cözse ol âfet kat kat.

32b: Gofte-i Gavsî Dede Nevverallahû, Olduk yine biz secde-i burnâr-ı muḥabbet.

32b-33a: Gofte-i Subûḥî Aḥmed Dede Efendi Ḳaddese Sirruhû, Eylesem nola döküb eşk-i ferâvâni semâ‘.

33a: Ḥażret-i Bostân Efendi Ḳaddese Sirruhû’l-‘Azîz, Sâlik-i râh-ı Ḫudâya pîşvâdır Mesnevî.

33b: Nâyî Şeyḫ ‘Osmân Efendi Ḳaddese Sirruhû, Biz câh-ı gamm-ı ‘aşk-ı dilârâda nihâde nihânız.

33b: Dervîş Pervâne Nevverehullah, Her kaçan Mevlevîler ‘aşḳıle cevelâna gelür.

33b-34a: Vehbî Dede: Sermest ider şerâb-ı Ḫudâ Mevlevîleri.

34a: Râmiz Bey, Devre-i ‘arşite-i çerḫ-i vilâyetdür semâ‘.

34a-34b: Enîs Dede, Ṭarîḳ-i ‘aşḳa giremez bî-ser ü bî-pâ olmayın kimse.

34b: ‘İlmî Dede: ‘Uşşâḳa fenâ menzilidür câ-yı iḳâmet.

34b: ‘Adnî Dede: Şâh olmak isteyen gamla mübtelâ gerek.

34b-35a: Ḫudâyî Dede, Ey dil ister iseñ eğer kâmil ola noḳsanıñ.

35a-35b: Sabrî Dede: Cilve-i envâr-ı ẕâta maẓhar ve mücellâ biziz.

35b-36a: Birrî Dede Şeyḫ-i Mağnîsâ, Bülbülânî sîne-i pür-dâġdır gülzârımız.

36a: Birrî Dede Şeyḫ-i Mağnîsâ, Cünbüş ne ṭâvûs-ı ‘irfândır semâ‘-ı Mevlevî.

36b: Birrî Dede Şeyḫ-i Mağnîsâ, Dilpenâhımdur benim dergâh-ı şâh-ı Mevlevî.

36b: Birrî Dede Şeyḫ-i Mağnîsâ, Ezel câm-ı muḥabbetden içenler Mevlevîlerdür.

36b-37a: Birrî Dede Şeyḫ-i Mağnîsâ, Neyin inkâr ide her kim bu makâmıñ dedeler.

37a-37b: Şehîdî Dede: Mir’et-i muṣaffâyı değil rû-yı dilârâ.

37b-38b: Şi‘r-i Müseddes [Şehîdî Dede]: Bülbül nevrûzla nâlişde nâyîlerdenüz.

38b-40a: Gofte-i Kütâhî Dede: Ne mâhiyetdür ol mâh-i melek-simâyı bilmezler.

40a-40b: Ḥażret-i Gavsî Dede, Pûte-i iksîr-i hikmetdir külâh-ı Mevlevî.

40b: Samtî Dede: ‘Aşk-ı Mevlânâ’yla kalmadı baş ve câna Şems.

40b: Samtî Dede: Bende-i dergâhıñ olmağa şehâ biñ cânıyla.

40b-41a: Vâlî Dede: Nice yüz bin dilrubâ var ‘âşıḳ ammâ binde bir.

41a: Vâlî Dede: Her kaçan itse semâ‘ şevk ile Munlâ Kûçekî.

41a: Necâhî Dede: Olmaz ise gam değil bir sadr-ı ‘âlem girmez.

41b: Enîs Dede: Âşinâ-yı rûh-ı ḳudsa ḥâlet efzâdır semâ‘.

41b: Enîs Dede: Ḥarîm eyleme aḳlı dem-ṣafâya sakın.

41b-42b: Kütâhî Dede, Ḫıl‘at-ı Leylâ’yı gör Mecnûn-ı sergerdâne bak.

42b: Nâyî ‘Osmân Dede, ‘Âşık-ı Ḥaḳ “irci‘î” emriyle me’mûr olmadan.

42b-43a: Na‘t-ı Resûlüllah [Nâyî ‘Osmân Dede], Vücûduñ maḫż-ı nûr-ı mühr-i şefkat yâ Resûlellah.

43a: Müzâḳî Dede: Suffe-i ‘arş-ı berreynde ḥanḳâh-ı Mevlevî.

43a-44a: Na‘t-ı Şerîf-i Dânîşî Dede, Ḥabîb-i Ḫâlık-ı yektâ Muhammed Mustafâ senin.

44a hâşiye: Yâ Ḥażret-i Mevlânâ, Ey nûr-i eflâk ve zemîn cism-i … …, Ey çünîn ve sad çünîn … …

44a-44b: Dânişî Dede: Dervîş sîretinde envâr-ı Mustafâ’dır.

44b-45b: Dânişî Dede: Yeri göği hiçe saymaz minnet-i bî-pervâ-yı ‘aşk.

45b-46a: Dânişî Dede: Ehl-i ‘aşḳa nazarı yok diyemem cânânıñ.

46a: Dânişî Dede: Biz bârkeş-i ḫayme-i sulṭân-ı hevâyız.

46a-47a: Dânişî Dede Vasf-ı Ḥażret-i Mevlânâ, ‘Aşkdır ol Şems-kim bir zerresidir âfitâb.

47a-47b: Dânişî Dede: Sîne sûzân dil perîşân ḫāke-yeksân cism-zâr.

47b: Şem‘î Dede, ‘Âr idermiş beni öldürmeğe ol sîm tenem.

47b: Sâdıḳ Dede: Seni sevdim belâ ü derd ü miḫnet iḫtiyâr etdim.

47b-48a: ‘Arżî Dede, Sînemde olan dağlarım yâre dimezler.

48a: Ḳıt‘a-i Sâlik Efendi Mevlevî, Yay gibi Mevlevî’yi genc sanma, ok gibi toğri olmasa dönmez.

48a-49a: Şi‘r-i Gâlib Dede, Târîh-i Ḥażret-i Şâriḥ, Ey kâşif-i esrâr-ı nihân Ḥażret-i şâriḥ.

49a: Nüsḫa-i Şerîf-i Mevleviyyân Ḳaddese Sirruhû.

49b hâşiye: … nevâyî nide raḫ-efzâ olur ‘aşka bir dem var, … gibi nâlân olan birâder ki ‘âlem var.

Görüleceği üzere 1b-23a sayfaları arasındaki kasidelerin tümü Farsça olup ekseriyeti (43 adet) de Şems-i Dîn, Şemseddîn, Şems-i Tebrîzî ve Şemseddîn Tebrîzî gibi farklı şekillerde anılan Şemseddin Muhammed b. Ali b. Melikdâd Tebrîzî’ye (ö. 645/1247 [?]) nispet edilmiştir.[444] Rûmî, Mollâ, Munlâ, Munlâ-yı Rûmî ve Ḥażret-i Mevlânâ gibi farklı unvanlarla zikredilen Mevlânâ Celâleddin Muhammed b. Bahâüddin Muhammed Belhî Rumî’ye (ö. 672/1273) ait 6 kaside, Şâh Veled, Ḥażret-i Sulṭân ve Ḥazret-i Sulṭân Veled şeklinde zikredilen Mevlânâ’nın oğlu Sultan Bahaeddin Veled’e (ö. 712/1312) ait 5 kaside ve Ḥüsâmeddîn olarak anılan Mevlânâ’nın müridi ve halifesi Hüsâmeddin Çelebî’ye (ö. 683/1284) ait bir kaside mevcuttur. 23a-29a sayfaları arasında bulunan üçü (24b-25a) Türkçe olmak üzere 32 Na‘t-ı Şerîf’in büyük bir kısmı da Şems-i Tebrizî’ye, diğerleri de Mevlâna Celeddin-i Rumî’ye ya da Sultan Veled’e ait olmalıdır. Yine 29b’de Ḥażret-i Mevlânâ’ya, 29b-30a’da Şemseddîn Tebrîzî’ye ait birer Farsça kaside ile 32a’da Ḥażret-i Sulṭân Veled’e ait Türkçe bir kaside bulunmaktadır.

Bu şekilde Mevlevîliğin kurucu ve büyük dedelerine ait kaside ve na‘tler nakledildikten sonra, 29a-49a sayfaları arasında muhtemelen tarihî tertibe ve efdaliyete tâbi olarak Mevlevî dedelerine ait muhtelif şiir numunelerine yer verilir. Çoğunluğu Türkçe olan bu şiirler içinde de kasideler başta olmak üzere tahmîs (31a-32a) ve na‘t-ı şerîf (42b, 43a) gibi türlere de tesadüf olunur. Şâhidî’nin tahmîsinden (31a) sonra “Ḥażret-i Munlâ Celâleddîn-i Ḫudâvendigâr”a nispet edilen 11 adet Türkçe tahmîs de aslında Şâhidî’ye ait olmalıdır. Buna göre her biri Mevlevî dedesi ya da muhibbânı olan şairlerin isimleri ve kendilerinden aktarılan şiirlerin adedi (toplam 65 adet) sırasıyla şöylece zikredilebilir: Sulṭân Semâ‘î (4), Ḥażret-i Şâhidî (2 + 12 tahmîs), Sulṭân Dîvânî (1), Dervîş Çelebî (1), Ḥażret-i Şârih Şeyḫ İsma‘îl Efendi (1), Gavsî Dede (1), Subûḥî Aḥmed Dede Efendi (1), Ḥażret-i Bostân Efendi (1), Nâyî Şeyḫ ‘Osmân Efendi (2 + 1 na‘t), Dervîş Pervâne (1), Vehbî Dede (1), Râmiz Bey (1), Enîs Dede (1), ‘İlmî Dede (1), ‘Adnî Dede (1), Ḫudâyî Dede (1),

[444] *Divân-ı Kebîr*’den alınmış olan bu kasideler de aslında Mevlânâ Celâleddin-i Rumî’ye aittir. Zira *Divân-ı Kebîr*’in Şems-i Tebrizî’ye ait olabileceğine dair tartışmalar mevcutsa da, bizzat Mevlânâ’nın bunları dostluğunun derecesini göstermek bakımından Şems-i Tebrizî’ye nispet ettiği kanaati ağır basmakta ve *Divân-ı Kebîr*’in bir bütün olarak Mevlânâ’ya ait olduğu belirtilmektedir.

Sabrî Dede (1), Birrî Dede Şeyḫ-i Mağnîsâ (5), Şehîdî Dede (1 + 1 müseddes), Kütâhî Dede (2), Ḥażret-i Gavsî Dede (1), Samtî Dede (2), Vâlî Dede (2), Necâhî Dede (1), Enîs Dede (2), Müzâḳî Dede (1), Dânîşî Dede (6 + 1 na‘t), Şem‘î Dede (1), Sâdıḳ Dede (1), ‘Arżî Dede (1), Sâlik Efendi Mevlevî (1 kıt‘a), Gâlib Dede (1 Târîh-i Ḥażret-i Şâriḥ).

Nüshanın ikinci bölümü olan 50b-78a sayfaları arasında ise muhtelif Mevlevî dedelerine ait Âyîn-i Şerîfler mevcuttur. Başlıklarda âyîn-i şerîfin kime ait olduğu, hangi makamda söylenmesi gerektiği, kimin bestelediği ve bazen de hangi usülde olduğu yazılıdır. Buna göre sırasıyla:

50b-52a: Ḳuṭbu’l-‘ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī ‘Oṣmān Dede, Āyīn-i Şerīf (Rāst Makamında).

52a-53b: Ḳuṭbu’l-‘ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī ‘Oṣmān Dede Efendi, Āyīn-i Şerīf (‘Uşşāḳ Makamında).

53b-55a: Ḳuṭbu’l-‘ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī ‘Oṣmān Dede, Āyīn-i Şerīf (Ḥicāz Makamında).

55a-56b: eş-Şeyḫ Nāyī ‘Oṣmān Dede, Āyīn-i Şerīf (Çārgāh Makamında, Devr-i Revān Usûlünde).

56b-57b: Āyīn-i Şerīf (Dūgāh Makamında, Ḳadīm Beste).

57b-58b: Āyīn-i Şerīf (Ḥüseynī Makamında, Ḳadīm Beste).

59a-60a: Āyīn-i Şerīf (Pençgāh Makamında, Ḳadīm Beste).

60a-61a: Āyīn-i Şerīf (Beyātī Makamında, Kūçek Dervīş Muṣṭafā Bestesi).

61b-62b: Āyīn-i Şerīf (‘Irāḳ Makamında, Şeydā Ḥāfıẓ Bestesi).

63a-64a: Āyîn-i Şerîf (Ḥicāzeyn Makamında, Devr-i Revān Usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ Efendi Bestesi).

64b-66a: Āyîn-i Şerîf (Işfaḥān Makamında, Sāde Dūyek Usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ Bestesi).

66a-67a: Āyîn-i Şerîf (Nihāvend Makamında, Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi).

67a-68b: Āyîn-i Şerîf (Ḥicāz Makamında, Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi).

68b-70a: Āyîn-i Şerîf (Ṣabā Makamında, Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi).

70a-71a: Āyîn-i Şerîf (‘Acem Būselik Makamında, Şeyḫ Bāḳī Dede Efendi Bestesi).

71a-72a: Āyîn-i Şerîf (Işfaḥān Makamında, eş-Şeyḫ‘ Abdülbākī Efendi Bestesi, Devr-i Revān Usûlünde).

72a-73b: Āyîn-i Şerîf (Ḥicāz Makamında, es-Seyyid ʻAbdürraḥīm Efendi Bestesi, Devr-i Revān Usûlünde).

73b-74b: Āyîn-i Şerîf (Sūz-i Dilārā Makamında, Sulṭān Selīm Ḥān Bestesi, Dūyek Usûlünde).

74b-75b: Āyîn-i Şerîf (Bestenigār Makamında, Ṣādıḳ Efendi Bestesi).

75b-77a: Āyîn-i Şerîf (Şevḳu Ṭarab Makamında, İsmaʻīl Dede Bestesi, Sāde Dūyek Usûlünde).

77a-78a: Āyîn-i Şerîf (Segāh Makamında, ʻIṭrī Efendi Bestesi, Devr-i Revān Usûlünde).

Nüshanın 79a-82b sayfaları arasında yer alan üçüncü bölümde de sadece eş-Şeyḫ Nāyī ʻOs̱mān Efendi'ye ait Segāh Makamı'ndaki Miʻrāc-ı Şerīf mevcuttur.

Buna göre ikinci bölümde 21 Âyîn-i Şerîf yer almakta olup bunlardan 4'ü, birinci bölümde de 3 eseri bulunan eş-Şeyh Nâyî Osman Dede'ye aittir. Diğer 17 Âyîn-i Şerîf'in ise kime ait olduğu zikredilmemiştir. Buna karşın bazı Âyin-i Şerîflerin bestekârları kaydedilmiştir. Buna göre Şeydâ Hâfız 3, Musâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede 3, Şeyḫ Bāḳî Dede Efendi (eş-Şeyḫ Abdülbākî Efendi) 2, Kûçek Dervîş Mustafa 1, es-Seyyid Abdürrahim Efendi 1, Sultân Selîm Hân 1, Sâdık Efendi 1, İsmail Dede 1 ve Itrî Efendi 1 eseri bestelemiş görünmektedir. "Beste-i kadîm" adıyla anılan ve bugün dahi bestekârları bilinmeyen 3 eser de en eski âyîn örnekleri arasındadır. eş-Şeyh Nâyî Osman Dede'ye ait 4 eserin bestekârları zikredilmediğine göre, bu âyinler bizzat eser sahibi tarafından bestelenmiş olmalıdır.

Âyîn-i Şerîflerin hangi makamda bestelendikleri de kaydedilmiştir. Buna göre Rast (1), Uşşak (1), Hicâz (3), Çargâh (1), Dügâh (1), Hüseynî (1), Pençgâh (1), Beyâtî (1), Irak (1), Hicâzeyn(1), Isfahan (2), Nihavend (1), Saba (1), Acem Buselik (1), Sûz-i Dilâra (1), Bestenigâr (1), Şevku Tarab (1) ve Segâh (1) kullanılan makamlardır. Bazı Âyîn-i Şerîflerde Devr-i Revân, Düyek ve Sâde Düyek usüllerinin kullanıldığı görülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere nüshanın üçüncü bölümünün (79a-82b) tek eseri, eş-Şeyḫ Nāyī ʻOs̱mān Efendi'ye ait Segāh Makamı'ndaki Miʻrāc-ı Şerīf'tir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ MEVLEVÎ ÂYÎNLERİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ VE TERCÜMESİ

Metin	Tercüme
v.50b	
Āyīn-i Şerīf-i Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oṡmān Dede der Maḳām-ı Rāst	**Âriflerin Kutbu Şeyh Nâyî Osman Dede'nin Âyîn-i Şerîfi Rast Makâmında**
Hey yār	Hey yâr
Īn ḫāne ki peyveste der-u çeng [ü] çeġān-est	Bu hâne ki dâima bulunur içinde çeng ü çegâne
Hey hey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim
Ez ḫāce be-porsīd ki īn ḫāne çe ḫāne-est	Hâce'den sorun ki bu hâne ne hâne
Heyhey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim
Çūn rūz-i ḳıyāmet ki kesī rā ser-i kes nīst	Mahşer günü gibi kimseyi tanımaz kimse
Heyhey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim
Ez zevḳ[1] ne-dānist ki[2] fülān-est ü fülān-est	Zevkten diyemez ki bu filândır şu filâne
Heyhey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim
Hū ḥünkārī[3]-yi men hū ra'nā-yı men	Hû hünkârım benim hû ra'nâm benim
Hū hū yā hū yā hū yā hū yā men hū[4]	Hû hûyâ hûyâ hûyâ hûyâ men hû
Āteş ne-zened der dil-i mā illā Hū	Ateş yakamaz gönlümüzde kimse illâ Hû
Yāhū yā men hū[5]	Yâ hû yâ men hû
Kūteh ne-koned menzil-i mā illā Hū	Kısaltamaz menzilimizi kimse illâ Hû
Yā hū yā men hū[6]	Yâ hû yâ men hû

[1] RY 365: ḫavf
[2] İ: ve
[3] İ: ḥünkārī (حنکاری). Kelime aslında hünkārī (هنکاری) şeklinde yazılmalıydı.
[4] RY 365: yā men hūāh
[5] RY 365: yā men hūāh
[6] RY 365: yā men hūāh

Ger ‘ālemiyān cümle ṭabībān bāşend	Cümle ehl-i cihân olsa da tabîb
Yā hū yā men hū[7]	Yâ hû yâ men hû
Ḥallī ne-koned müşkil-i mā illā Hū	Halledemez müşkilimizi kimse illâ Hû
Yā hū yā men hū[8]	Yâ hû yâ men hû
Cānā cemāl-i rūḥ besī ḫūb [ü] bāfer-est	Ey cân, gerçi gâyet ferli ve güzeldir rûhun cemâli
Lākin cemāl-i ḥüsn-i tū ḫōd çīz-i dīger-est	Lâkin bizâtihi başka bir şeydir cemâlinin güzelliği
v.51a	
Māndem dehān bāz zi tā‘ẓīm-i ‘an cemāl	Kaldım ağzı açık o cemâle hürmeten
Her laḥẓa ber zebān ü dil Allāhü ekber-est	Her lahza dilde ve gönülde Allahü Ekber var
Hem-çūn ḳamer be-tāft zi Tebrīz Şems-i dīn	Tıpkı bir ay gibi doğdu ŞemseddinTebriz’den
Niy-çūn ḳamer çe bāşed kān rū-yi aḳmer-est	Bir ay nedir ki onun yüzünde yüz ayın parlıklığı var
Tā rū-yi berīn[9] ḳıble-i cān āverdīm	Bu cân kıblesine yüzümüzü döndürdük
Ṣıdḳī dil ü iḳrār-ı zebān āverdīm	Kalb ile tasdik dil ile ikrar getirdik
Çūn maẓharı Ādem-est īn şāh-ı cihān	Bu cihan şâhı olduğundan Âdem’in mazharı
Mā hemçū melek secde ezān āverdīm	Biz de melek gibi ona secde ettik
Ey dil, bu yeter iki cihānda sañā iz‘ān[10]	Ey gönül, bu yeter iki cihanda sana iz‘ân
Birdir bir, iki olmaġa yoḳ bilmiş ol imḳān	Birdir bir, iki olmağa yok bilmiş ol imkân
Ḥaḳ söyleyicek sende seniñ ortada neñ var[11]	Hak söyleyicek sende senin ortada neyin var
‘Ālemde hemān ben dedigindir sañā noḳṣān	Âlemde tıpkı ben dediğindir sana noksân

[7] RY 365: yā men hūāh
[8] RY 365: yā men hūāh
[9] RY 365: bedīn
[10] RY 365: iz‘ān aman aman
[11] RY 365: neñ var aman aman

Sa‘y eyle, rıżā gözle, ḳo ıṭlāḳ-ile ḳaydı
‘Ālemde Semā‘ī bu yeter sālike ‘irfān

Hey hey sulṭān-ı men hey heyḥünkārī-yi men cān-ı men
Cānān-ı men hey hey hey hey hey yār belī mīr-i men

Sa‘y eyle, rızâ gözle, koy ıtlâk ile kaydı
Âlemde Sema‘î bu yeter sâlike irfân

Hey hey sultânım benim hey hey hünkârım benim cânım benim
Cânânım benim hey hey hey hey hey hey yâr evet mîrim benim

Selām-ı Ṣānī Evfer

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī[12]
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī
Āh īmān-ı menī

İkinci Selâm Evfer

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim
Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim
Âh imânım benim

Ey ‘āşıḳān, ey ‘āşıḳān peymāne rā gūm kerde-em
Z-ān mey ki der peymāne-hā ender ne-konced ḫorde-em
Ẓālım yār mīrim[13]

Ey âşıklar, ey âşıklar kadehi kaybetmişim
Kadehlerin içine sığmayan o meyden içmişim
Zâlım yâr mîrim

Selām-ı Ṣāliṣ Frenkcīn

Āmed nidā ez āsimān cān-rā ki bāz[14] eṣ-ṣalā
Cān goft ki ey nādī-yi ḫōş ehlen ve sehlen merḥabā
Sem‘ān ve ṭā‘aten[15] ey nidā her dem dū ṣad cānet[16] fedā
Yekbār dīger bānk zen tā ber peyāmberī[17] “hel etā”

Üçüncü Selâm Frenkcin

Geldi semadan bir nidâ yine bu câna ki es-salâ
Cân dedi ki ey hoş nâdî ehlen ve sehlen merhabâ
Duydum ve itaat ettim ey nidâ, her ân iki yüz cân fedâ sana
Bir kez daha seslen sana haber getirene “hel etâ”[18]

Sāz Semā‘īv.51b

Ey ki hezār[19] āferīn[20] bu nice sulṭān olur[21]

Sâz Semâ‘î

Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur

[12] İ: īmān ü menī
[13] RY 365: Ah zalım yar mirim
[14] RY 366: bāzā
[15] RY 366: tav‘an
[16] İ: cāned
[17] RY 366: ber perem ber
[18] “hel etā: geldi mi?”
[19] İ: hezāz
[20] İ: āfer īn

Ḳulı olān kişiler ḫüsrev [ü] ḥākān olur[22]	Kulu olan kişiler hüsrev ve hakan olur
Gel mālına ṭapma gel köşk [ü] sīrāy yapma gel[23]	Gel malına tapma, gel köşk ve saray yapma gel
Şōl çalışub yapdığıñ son ucı vīrān[24] [olur]	Şu çalışıp yaptığın nihayette viran olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre[25]	Her kim bugün Veled'e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur bāy ise sulṭān olur[26]	Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Şimşīr-i ezel be-dest-i merdān-ı Ḫudā-st	Hak ehli yiğitlerin elinde ezel kılıcı
Gū-yi ebedī der ḫūm-i çevkān-ı Ḫudā-st	Hak çevgânı davulunda ebedî kelâm
Ān ten ki çū kūh-i Ṭūr rūşen āmed	O beden ki Tur dağı gibi oldu rûşen
Naḳd-i ḫōd ez-u ṭaleb ki ō kān-ı Ḫudā-st	İste nakdini ondan ki o mahallidir Hakkın
Yār-i men yār āh yār-i men yār āh	Yârim benim yâr âh yârim benim yâr âh
Yār-i men yār me-rā dōst yār-i men vāy	Yârim benim yâr bana dost yârim benim vây
Peyveste zi Ḥaḳ mest şev ü bāḳī bāş	Dâima Hak'tan mest olup bâki ol
Müstaġraḳ-ı 'aşḳ [u] sūz-i müştāḳī bāş	Aşka gark olup yanmaya gönüllü ol
Çūn bāde be-cūş der ḫūm-i ḳālib-i ḫōd	Bu beden kalıbı küpünde kayna dur bâde gibi
Ve-āngāh be-ḫōd ḥarīfü hem-sāḳī bāş	Kendi kendine hem nedîm ol hem sâkî
Zi 'aşḳ-ı rū-yi tū rūşen dil-i benin ü benāt	Cemâlinin aşkından rûşen oldu oğlanların ve kızların gönülleri
Biyā ki ez tū şeved seyyiātihim ḥasenāt	Gel ki seninle olur onların seyyiâtı hep hasenât
Ḫayāl-i tū çū der-āyed[27] be-sīne-i 'āşıḳ	Hayalin âşıkın sinesine yerleştiği vakit
Derūn-i ḫāne-i ten por şeved çerāġ-ı ḥayāt	Bu beden hânesinin içine dolar çerâğ-ı hayât

[21] RY 366: (Yar yar) Ey ki hezar âferin (ah) bu nice sultan olur
[22] RY 366: (Ah) Kulu olan kişiler (canım) hüsrevü hakan olur, (Yar hüsrev ü hakan olur)
[23] RY 366: bu mısra mevcut değil
[24] RY 366: bu mısra mevcut değil
[25] RY 366: (Yar yar) Her ki bugün Veled'e (ah) inanuben yüz süre
[26] RY 366: (Ah) Yoksul ise bay olur (canım) bay ise sultan olur, (Yar bay ise sultan olur)
[27] RY 366: der-âmed

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Hey hey	Hey hey
Ne ‘acāyib bezemiş ḥüsn ile Bārī	Ne acayip bezemiş güzellikle Bârî Te‘âlâ
Bu ṣûret-i yārī, bu naḳş-ı nigārī	Yârimin bu sûretini, aşkımın bu nakışını
Her ehl-i naẓar kīm göre taḥsīn ola kārī	Nazar ehlinden her kim görse onu işi güzel olur
Bu çeşm[28] [ü] ‘iẕārī[29] ḳalmaya ḳārarī	Bu göz ve yanağın ise kalmıyor kararı
Ey muṭrib-i dil-keş ele al çeng [ü] rebābī	Ey gönül çelen mutrib ele al çeng ve rebâbı
Çāk eyle ḥicābī ref‘ eyle niḳābī	Yırt at hicâbı, kaldır at nikâbı
Ey sāḳī-i mehveş ṭāşa çāl şīşe-i ‘ārī	Ey ay gibi güzel sâkî taşa çal boş şişeyi
Ṣun cām-ı ‘uḳārī[30] def‘ eyle ḫumārī	Sun şarap kadehini, def‘ eyle mahmurluğu
Ey zāhid-i zerrāḳ [u] müzevvir ḳo riyāyī	Ey hilekâr ve müzevir zâhid bırak riyâyı
Ṭut rāh-ı fenāyī derk eyle Ḫudāyī	Tut fenâ yolunu idrâk eyle Allah’ı
Sāḥat[31]-ı şehe düş māhī-i ‘aşḳ ol ḳo kenārī	Şâhlık sahasına düş, aşkın balığı ol, bırak kenarı
Bul şāh-ı şikārī terk eyle fişārī **v.52a**	Bul avın şâhını, terk et kendine tazyik etmeyi
Hey hey	Hey hey
Nedir ol ḫāl-i mu‘ānber ruḫ-i enver	Nedir o anberli ben, o nurlu yanak
Ol sāḳī-i kevṣer ol rūḥ-ı muṣavver	O kevser sunan sâkî, o tasvir olunan ruh
Seyrit nīce cem‘ eylemiş ol nūr ile nārī	Seyret nasıl bir araya getirmiş o nur ile nârı
Zī ṣan‘at-i cārī zī ḳudret-i Bārī	Cârî bir sanatla, Bârî Te‘âlâ’nın kudretiyle
‘Uşşāḳı ḳaṭār eyledi ‘aşḳ içre Muḥammed	Âşıkları ardarda dizdi aşk içre Muhammed
Ol şāh-ı mümecced, ol maṭlabü maḳṣad	O şânı yüce bir şâhtır, o taleb ve kasd olunandır
Ey üştür-i dil sen olı-gör pīş ḳaṭārī	Ey gönül devesi, sen peşindeki katar ol da gör
Çek ‘aşḳ ile Bārī bī-verd eyle ḫārī	Çek aşkla Allah Allah, gülsüz eyle dikeni
Ey Şāhidī ey vāle vü şûrīde vü şeydā	Ey Şâhidî, ey âlâ, ey aklı karışmış ve şeydâ

[28] İ: cism
[29] İ: ‘izārī
[30] RY 366: ikrari
[31] İ ve RY: şāṣt

Ey bī-ser ü bī-pā dīvāne vü rüsvā
Derd ile belā ile geçür leyl ü nehārī
Ḳıl nāle vü zārī nūş eyle biḥārī[32]

Ey başsız ve ayaksız divâne ve rüsvâ
Derdle belayla geçer gece gündüzü
İnle ve sızlan, içiver denizleri

Yār yüreğim del ciğerim gör ki neler vār
Yāre ḫaber vār

Yâr yüreğimi del ciğerimi gör ki neler var
Yâre haber var

Yā Rab ḥarem-i ḥażretiñe rāh bāġışla
Yā derd ile bir āh-ı seḥergāh baġışla
Aldıñ dil-i gümrāhımı ḳoyduñ beni bī-dil
Bārī yerine bir dil-i āgāh baġışla

Yâ Rab, hazretinin haremine yol bağışla
Ya da dertle seher vakti atılan bir âh bağışla
Aldın yolunu kaybetmiş gönlümü, bıraktın beni gönülsüz
Bâri yerine vâkıf bir gönül bağışla

Selām-ı Rābi‘

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī[33]
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[34]

Dördüncü Selâm

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim
Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim

[32] İ: biḫārī
[33] İ: īmān ü menī
[34] İ: cān ü menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf-i Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oşmān Dede Efendi der Maḳām-ı'Uşşāḳ	**Âriflerin Kutbu Şeyh Nâyî Osman Dede Efendi'nin Âyîn-i Şerîfi Uşşâk Makâmında**
Āh āteş ne-zened der dil-i mā illā Hū	Âh ateş yakamaz gönlümüzde kimse illâ Hû
Hey yār hey ra'nā-yi men vāy	Hey yâr hey ra'nâm benim vây
Āh kūteh ne-koned menzil-i mā illā Hū	Âh kısaltamaz menzilimizi kimse illâ Hû
Hey yār hey ra'nā-yi men vāy	Hey yâr hey ra'nâm benim vây
Āh ger 'ālemiyān cümle ṭabībān bāşend[1]	Âh cümle ehl-i cihân olsa da tabîb
Hey yār hey ra'nā-yi men vāy	Hey yâr hey ra'nâm benim vây
Yār yār ḥallī ne-koned müşkil-i mā illā Hū	Yâr yâr halledemez müşkilimizi kimse illâ Hû
Hey yār hey ra'nā-yi men vāy **v.52b**	Hey yâr hey ra'nâm benim vây
Hey dōst hey zībā-yi men vāy dād ey vāy	Hey dost hey güzelim benim vāy adalet ey vây
İmrūz[2] çe rūz-est[3] ki ḫūrşīd dūtā-st	Bugün nasıl bir gündür ki güneş iki tane
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
İmrūz[4] zi[5] rūz-hā birūn-est ü cüdā-st	Bugün, diğer günlerden farklı başka bir gün
Yār āh	Yâr âh
Ez çerḫ be-ḫākiyān niṣār-estü ṣadā-st	Felekten yerdekilere saçı saçılıyor ve nidâ ediliyor
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Key dil-şodeğān müjde ki īn rūz-i şümā-st	Ey gönlü tutulmuşlar, müjde bugün sizin gününüz
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Key dil-şodeğān müjde īn şümā-st	Ey gönlü tutulmuşlar, müjde gün sizin
Yār āh[6]	Yâr âh
Āh bī-'aşḳ neşāṭ [u] ṭarab efzūn ne-şeved vāy[7]	Âh aşksız gönlün neş'e ve sevinci ziyâde olamaz
Hey yār hey ra'nā-yi men vāy hey dōst hey zībā-yi men vāy	Hey yâr hey ra'nâm benim vây hey dost hey güzelim benim vây

[1] İ: bāşed
[2] RY 395: imrūzi
[3] RY 395: rūzesti
[4] RY 395: imrūzi
[5] İ: "zi" mevcut değildir.
[6] Bu mısra RY 395'de bulunmamaktadır.
[7] RY 395: yār

Āh bī-ʻaşḳ vücūd ḫūb [ü] mevzūn neşeved vāy
Hey yār hey raʻnā-yimen vāy hey dōst hey zībā-yi men vāy
Āh yek[8] ḳaṭre zi ebr āyā[9] be-deryā bāred vāy
Hey yār hey raʻnā-yi men vāy hey dōst hey zībā-yi men vāy
Āh bī-cünbiş-i ʻaşḳ dürr-i meknūn neşeved vāy
Hey yār hey raʻnā-yi men vāy hey dōst hey zībā-yi men vāy

Âh aşksız vücut güzel ve biçimli olamaz vây
Hey yâr hey raʻnâm benim vây hey dost hey güzelim benim vây
Âh buluttan bir damla denize yağsa eğer

Hey yâr hey raʻnâm benim vây hey dost hey güzelim benim vây
Âh aşkın cümbüşü olmaksızın o saklı inci olamaz vây
Hey yâr hey raʻnâm benim vây hey dost hey güzelim benim vây

Hey yār

Ez kenār-i ḫīş yābem her-demī men būyi yār
Yār yār yār cān-ı cānî-yi men

Çūn ne-gīrem ḫīş yābem her-demī ender kenār[10]
Yār yār yār cān-ı cānî-yi men

Āh rū[11] çū ateş, mey çū āteş, ʻaşḳ āteş[12], her se ḫōş
Yār yār yār cān-ı cānî-yi men

Cān zi āteşhā-yı der-hem ber feġān eyne'l-firār
Yār yār yār cān-ı cānî-yi men

Hey yâr

Bulurum yanımda her bir ân ben yârin kokusunu
Yâr yâr yâr cânımın cânı benim

Hâkim olmazsam kendime bulurum her bir ân kendimi onun yanında
Yâr yâr yâr cânımın cânı benim

Âh yüz ateş gibi, mey ateş gibi, aşk ateş, her üçü de hoş
Yâr yâr yâr cânımın cânı benim

Bu birbirine karışmış ateşler yüzünden cân nereye kaçayım diye feryat ediyor
Yâr yâr yâr cânımın cânı benim

Vāy hey sulṭān-ı men vāy hey hey hey hey hey maḳbūl-i men[13] vāy dād ey

Vāy hey raʻnā-yi men vāy hey hey hey hey hey maḳbūl-i men[14] vāy āh

Vây hey sultanım benim vây hey hey hey hey hey mukbûlüm benim vây adalet ey

Vây hey raʻnâm benim vâyhey hey hey hey hey mukbûlüm benim vây âh

Selām-ı Ṣāni

Āh sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī[15]

Ender dil ü cān īmān-ı menī

Āh[16] der men be-demī men zinde şevem

Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī

İkinci Selâm

Âh sultânım benim, sultânım benim

Cânda ve gönülde imânım benim

Âh bir nefes üflemenle ben canlanırım

Bir cân ne demek yüz cânım benim

[8] RY 395: sad
[9] RY 395: eger
[10] RY 395: Çūn nigari ḫīş rā men mi-keşem ender kenār
[11] RY 395: ruh
[12] RY 395: rū çū ateş, ʻaşḳ āteş, mey çū āteş
[13] RY 395: hünkār-i men
[14] RY 395: zībā-yi men
[15] İ:āh sulṭān-ı menī, āh sulṭān-ı menī
[16] RY 395: "āh" mevcut değil.

Āh ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān	Âh ey âşıklar ey âşıklar
Men ḫāk-rā gevher konem dōst	Ben toprağı mücevher yaparım dost
Ey muṭribān ey muṭribān	Ey mutribler ey mutibler
Deff-i şümā por zer konem	Definizi saf altın yaparım
Āh zālım yār mīrim **v.53a**	Âh zâlım yâr mîrim

Selām-ı Şāliş	**Üçüncü Selâm**
Hey ey[17] şehd-i nūşīnāh lebet ey pāk ez heme ālūdegī	Hey ey bütün kirlerden pâk kimse âh içilecek bal gibi dudağın
Ey be-nişīn ki tā bāzisted çeşmem zi ḫūn-ı ālūdegī[18]	Ey gel yanıma otur ki kurtulsun gözüm kana bulanmaktan

Semā‘ī	**Semâ‘î**
Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur[19]	Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler ḫüsrev [ü] ḥākān olur[20]	Kulu olan kişiler hüsrev ve hakan olur
Şerbetiniñ ḳaṭresin her kīm içer cür‘asın[21]	Şerbetinin damlasını her kim içer yudumunu
Göñli gevher ṭoluben sīnesi ‘ummān olur[22]	Gönlü mücevher dolup sinesi ummân olur
Her ki bugün Veled’e inanuben yüz sür[e][23]	Her kim bugün Veled’e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur bāy ise sulṭān olur[24]	Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Ey ḳavm be-ḥac refte kucāyīd kucāyīd	Ey hacca gitmiş kimseler, nerdesiniz, nerdesiniz
Yār hem īncā-st biyāyīd biyāyīd	Yâr da buradadır, geliniz, geliniz
Yārī-yi men yār āh yārī-yi men yār āh	Yârim benim yâr âh, yârim benim yâr âh
Yārī-yi men yār me-rā dōst yārī-yi men vāy	Yârim benim yâr bana dost yârim benim vây

[17] İ: hey
[18] RY 395: ey pālūdegi
[19] RY 395: Ey ki hezar âferin (ah) bu nice sultan olur (yar yar)
[20] RY 395: Kulı olan kişiler (canım) hüsrevü hakan olur
[21] RY 395: bu mısra mevcut değil
[22] RY 395: bu mısra mevcut değil
[23] RY 395: Her ki bugün Veled’e (ah) inanuben yüz süre (yar yar)
[24] RY 395: Yoksul ise bay olur (canım) bay ise sultan olur

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
‘Āşiḳān Hū	Âşıklar Hû
İmrūz çū her rūz ḫarābīm ve ḫarāb[25]	Her gün gibi bugün de harabız harâb
Me-guşā der-i endīşe vü ber-gīr rebāb	Açma düşünce kapısını, al eline rebâb
Ṣad gūne nemāz-est ü rükū‘-est ü sücūd	Yüz türlü namâz vardır yüz türlü rukû‘ ve sücûd
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Ān-rā ki cemāl-i dōst bāşed mihrāb	Dostun cemalini mihrâb edinen o kimse için
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Ḫōd rā çū demi ziyāde[26] ḥurrem yābī	Bir an kendini ziyadesiyle bulursan hürrem
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
V-īn ‘ömr naṣīb-i ḫīş ān dem yābī[27]	Almış olur bu ömür nasibini o dem
Zinhār tū żāyi‘ ne-konī ān dem rā	Sakın sen zâyi etme o ânı
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Zīrā ki çünān dem-i diğer kem yābī	Zira zor bulursun bir daha öyle bir ânı
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Der-hā heme beste end[28] illā der-i tū	Kapıların hepsi kapalı illâ açık senin kapın
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Tā reh ne-bord ġarīb illā ber-i tū āh[29]	Ayrı bir yol bulamasın garib kişi illâ seninki âh
Ey der-i kerem [ü] ‘izzet [ü] nūr efşānī āh	Ey kerem ve izzet kapısı ve de nûr saçan kapı âh
Ḫurşīd [ü] meh [ü] sitāregān çāker-i tū	Kuldur sana güneş, ay ve yıldızlar apaçık
Yār yār yār yüreğim yār	Yâr yâr yâr yüreğim yâr
Gel gel gör ki neler vār **v.53b**	Gel gel gör ki neler var

Terennümü Sāz	Terennüm Sâz
Der kū-yi ḫarābāt me-rā ‘aşḳ keşān kerd[30]	Meyhâne köşesinde buldu aşk kurdu beni

[25] RY 396: ḫarābīm ḫarāb
[26] İ: ziyār
[27] RY 396: dem yābī yār
[28] RY 396: beste
[29] RY 396: yār yār yār

Ān dilber-i ‘ayyār me-rā dīd [ü] nişān kerd[31]	Gördü o dilber-i ‘ayyâr işaret etti beni
Men der pey-i ān dilber-i‘ayyār be-reftem[32]	Ben de gittim o dilber-i ‘ayyârın peşinden
Ō rū-yi ḫōd ān laḥẓa zimen bāz nihān kerd[33]	O ise o an sakladı yüzünü hemen benden
Sulṭān-ı ‘arefnāk budeş maḥrem-i esrār[34]	Hakkın sırlarının mahremi olan sultân-ı ‘arefnâk idi o
Ān sırr-ı tecellī-yi ezel cümle beyān kerd	Ezelde tecelli edecek sırların tümünü beyân etti o

Selām-ı Rābi‘	Dördüncü Selâm
Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī	Bir cân ne demek yüz cânım benim

[30] RY 395: ‘aşk-keşān kerd hey
[31] RY 395: nişān kerd dōst
[32] RY 395: be-reftem hey
[33] RY 395: nihān kerd dōst
[34] RY 395: maḥrem-i esrār hey

Metin	Tercüme
Āyin-i Şerīf Beste-i Ḳuṭbu'l-'ārifīn eş-Şeyḫ Nāyī 'Oşmān Dede der Maḳām-ı Ḥicāz	**Âriflerin Kutbu Şeyh Nâyî Osman Dede'nin Âyîn-i Şerîf Bestesi Hicâz Makâmında**
Yā men livā-i 'aşḳı-ke lā-zāle 'āliyā	Ey aşk sancağını yükseklerde dalgalandıran
Yār hey sulṭān-ı men vāy	Yâr hey sultânım benim vây
Ḳad ḫābe men yekūnü mine'l-'aşḳı ḫāliyā	Aşktan hâli olan kişi korkar ondan
Yār hey sulṭān-ı men vāy	Yâr hey sultânım benim vây
Nādā nesīmü 'aşḳı-ke fī enfüsi'l-verā	Ötedeki nefislere nidâ etti aşk meltemin
Yār hey sulṭān-ı men vāy	Yâr hey sultânım benim vây
Aḥyā-küm celāliye celle celāliyā	Size hayat verir celâlim celâli yüce olan
Yār hey sulṭān-ı men vāy	Yâr hey sultânım benim vây
Ḥünkārî-yi men dōst ra'nā-yı men vāy	Hünkârım benim dost ra'nâm benim vây
Hey hey hey hey hey sulṭān-ı men[1]	Hey hey hey hey hey sultânım benim
Yār yār	Yâr yâr
Ḳurretü'l-'ayn-ı menī ey cān belī yār yār	Kara gözlüm benim ey cân evet yâr yâr
Māh-ı bedr-i gird-i mā gerdān belī yār yār	Ayın on dördü gibisin etrafımızda devrân eden evet yâr yâr
Ṣad hezārān āferīn ber rū-yi tū yār yār	Yüz binlerce âferin yüzüne senin yâr yâr
Mī-firisted ḥūrī vü rıḍvān belī [yār yār]	Gönderiyor hûri ve rıdvân evet yâr yâr
Ṣumt ü cū' u seher ü 'uzlet [ü] ẕikr be-devām	Dâimâ sükût, açlık, uykusuzluk, uzlet ve zikir
Yār murād-ı men	Yâr murâdım benim
Nā-temāmān-ı cihān rā be-koned kār temām	Dünyânın eksikliklerini eyler tamam
Yār murād-ı men	Yâr murâdım benim
Aṣl-ı īn cümle kemālāt be-cüz mürşid nīst	Bütün bu kemâlât olmaz ise olmaz aslâ
Yār murād-ı men	Yâr murâdım benim
Ṣadr-ı ṣāḥib-dil-i kāmil ṣıfāt-ı baḥrāşām	Denizler yutmuş gönül ehli kâmil sıfatlı bir mürşid
Yār murād-ı men**v.54a**	Yâr murâdım benim

[1] RY 429: sulṭān-ı men vāy āh

Hey	Hey
Şevḳ-ı ḫayāl-i dōst tenim cān-ı cān ider	Dostu hayal arzusu bedenimi cânın cânı eder
Hey hey hey hey cān-ı men	Hey hey hey hey cânım benim
Sūd [ü] ziyān zevḳī [vü] ġamī bī-nişān ider	Kâr ve ziyanı zevk ve gamı lüzumsuz eder
Hey hey hey hey cān-ı men	Hey hey hey hey cânım benim
Gāhī tebessüm ile selām-ı temām-ı nāz	Bazen bir tebessüm ile nazla dolu bir selâm
Hey hey hey hey cān-ı men	Hey hey hey hey cânım benim
‘Aşḳ āşināye secdeye āyet beyān ider	Aşka âşina kimse için secdeye işaret eder
Bir tāb vār ki şu‘le-i ruḫsār-ı yārde	Bir parıltı var yârin alevli yanağında
Cibrīl[i] ‘aşḳī-yı lem‘asına dīdebān ider	Cebrail’i bir an görünen aşk parıltısına gözcü eder
Hey hey hey hey cān-ı men	Hey hey hey hey cânım benim
Dādend-em ezelāh secde-berī rū-yi ṣanem-rā	Bana takdir ettiler ezelde âh sevgilinin yüzüne doğru secde etmeyi
Āh hey hey hey maḳbūl-i men	Âh hey hey hey makbûlüm benim
Ber bām-ı felek āh bordem ezān rû-yi ‘alem-rā	Feleğin damınao yüzden âh götürüp diktim ‘alemi
Āh hey hey hey maḳbūl-i men	Hey hey hey hey cânım benim
Mu‘ciz be-nümā ez leb-i la‘let çū Mesīḥā	Mucize göster lal dudağınla İsâ gibi
[Āh] hey hey hey maḳbūl-i men	Hey hey hey hey cânım benim
Tā zinde konī morde-i ṣad sāle-i ġam-rā	Canlandır yüz yıldır ölmüş olan gamı
Āh hey hey hey maḳbūl-i men	Hey hey hey hey cânım benim
Hey ḫünkārî-yi men sulṭān-ı men[2]	Hey hünkârım benim sultanım benim
Yār iḥsān meded ġufrān meded vāy	Yâr ihsân meded gufrân meded vây
Hey hey hey hey hey sulṭān-ı men	Hey hey hey hey sultânım benim
Selām-ı Ṣānī	**İkinci Selâm**
Sulṭān-ı menī, āh sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil [ü] cān īmān-ı menī āh	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī	Bir cân ne demek yüz cânım benim
Āh īmān-ı menī	Âh imânım benim

[2] RY 429: hey sulṭān-ı men ḫünkārî-yi men

Ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān
Ey âşıklar ey âşıklar

Ān-kes ki bīned rū-yı ō
Bir kimse görürse onun yüzünü

Şūrīde gerded ‘akl-ı ō
Karışır aklı

Dīvāne[3] gerded ḫū-yi ō
Divâne olur huyu

Āh zālım yār mīrim
Âh zâlım yâr mîrim

Selām-ı Şāliş

Ḥüsün yekī ḥasen yekī yār yekī süḫan yekī

Rūḥ yekī beden yekī yār yekī süḫan yekī

Yār-i dil-i ḫazīn[4] yekī tā dem-i āteşīn yekī

Milket[5]-i ‘aşḳ u dīn yekī yār yekī suḫan yekī

‘Aynī heme ‘ayān yekī ma‘nī-i her beyān yekī

Ẕikr-i dil ü zebān yekī yār yekī suḫan yekī

Üçüncü Selâm

Güzellik bir, güzel bir, yâr bir, kelâm bir

Ruh bir, beden bir, yâr bir, kelâm bir

Hüzünlü gönlün yâri bir, ateşli ân bir

Aşkın ve dinin mülkü bir, yâr bir, kelâm bir

Görülen her şeyin sûreti bir, beyân edilen her şeyin manası bir

Gönlün ve dilin zikrettiği bir, yâr bir, kelâm bir

v.54b

‘Aşḳ [u] melāletem yekī sakm ü selāmetem yekī

Aşkım ve bıkkınlığım bir, hastalık ve selâmetim bir

Men‘ [u] melāmetem yekī yār yekī süḫan yekī

Kovulmam ve kınanmam bir, yâr bir, kelâm bir

Terennüm Sāz Semā‘î

Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur

Ḳulı olān kişiler ḫüsrev [ü] ḥākān olur

Ayaġınıñ tozını sürme çeker gözine[6]

Nesne görür gözi kīm vālih ü ḫayrān olur[7]

Ḫālıḳını isteyen nā-ḫalef olmış değil[8]

Ḫalḳa gönül baġlayan ṣoñra peşīmān olur[9]

Her ki bugün Veled’e inanuben yüz süre

Yoḫsul ise bāy olur bāy ise sulṭān olur

Terennüm Sâz Semâ‘î

Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur

Kulu olan kişiler hüsrev ve hakan olur

Ayağının tozunu sürme çeker gözüne

Gözü bir nesne gören kişi meftûn ve hayrân olur

Hâlıkını isteyan arkasız kalmış değil

Halka gönül bağlayan sonra pişman olur

Her kim bugün Veled’e inanıp yüz sürse

Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur

[3] RY 429: āşüfte
[4] İ: yār-ı dil ü ḫazīn
[5] İ: millet
[6] RY 430: bu mısra mevcut değil
[7] RY 430: bu mısra mevcut değil
[8] RY 430: bu mısra mevcut değil
[9] RY 430: bu mısra mevcut değil

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Gūşī ki be-Ḥaḳ mest būd der heme cāy	Hak ile mest olmuş bir kulak her yerde
Ō hīç suḫan ne-şeneved illā be-Ḫudāy	Hiçbir kelâm işitmez Hak'tan gelenden gayrı
V-ān dīde k-ez-u nūr pezīred[10] ō-rā	Nurunu O'ndan alan bir göz için
Her ẕerre būd āyīne-i dōst-nümāy	Her zerre olur dostu gösteren bir ayna
Ey yār-imen yār me-rā dōst yār-i men	Ey yârim benim yâr bana dost yârim benim
Yār me-rā vāy vāy yār-i men yār me-rā vāy[11]	Yâr bana vây vây yârim benim yâr bana vây

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Hey yār	Hey yâr
Ser rişte-i devlet ey birāder be-kef ār	Devlet ipinin ucunu ey birâder ele al
Hey yār	Hey yâr
V-īn 'ömr ki rāmī be-ḫasāret me-güzār	Ardından sürükleyen bu ömrü ziyân etme
Hey yār	Hey yâr
Dāim heme cā bā heme kes der heme ḥāl	Dâima her yerde herkesle her hâlde
Hey yār	Hey yâr
Mī-dār nühüfte çeşm-i dil cānib-i yār	Kapanmış gönül gözünü yârin tarafına sal
Olduḳ yine biz secde-ber-i nār-ı muḥabbet	Olduk yine biz secde eden muhabbet ateşine
Olmaz dilimiz beste-i efkār-ı muḥabbet	Olmaz dilimiz kapalı muhabbet efkârına
Cān ü dilimi eyler idim ġamzeñe teslīm	Cân ve gönlümü eyler idim gamzene teslim
Maḥrūmī-yi ġam[12] olsa dil-i zār-ı muḥabbet	Muhabbet makamı gönüle haram olsa da gam
Yār dōst dōst dōst dōst yār ey yār-i men yār me-rā [vây]	Yâr dost dost dost dost yâr ey yârim benim yâr bana vây
Dōst yār-i men yār me-rā vāy yār-i men yar me-rā vāy	Dost yârim benim yâr bana vây yârim benim yâr bana vây

[10] İ: pezīred
[11] RY 430:
Yār-i men yār āh yār-i men yār āh yār-i men yār āh
Yār-i men yār-i me-rā yār-i men yār-i me-rā dōst yār-i men vāy
[12] RY 430: Ger maḥrem-i ġam

Terennüm Sāz v.55a	Terennüm Sâz
Ey ṣubḥ-i sa‘ādet zi[13] cebīn-i tū hüveydā	Ey saadet sabahı parlaktır senin alnın
Ey[14] ḥüsn çe ḥüsn-est teḳaddes ve te‘ālā	Ey güzellik, bu ne güzelliktir mukaddes ve âlâ
Ān cāyī ki cism-est be-küllī heme ism-est	Bir yerde cisim var ise isimdir her şey külliyen
Ān cāyī ki cān-est ne ismü ne müsemmā	Bir yerde cân var ise olmaz ne isim ne müsemmâ
Men bā tū çünānem[15] ey nigār-ı Ḫotenī	Ey Hotenli güzel, ben seninle o haldeyim ki
K-ender ġalaṭem ki men tū-em yā tū menī	Ben sen miyim ya da sen ben misin, şaşırmış vaziyetteyim
Nī men menem ü nī tū tū-yi nī tū menī[16]	Ne ben benim, ne sen sensin, ne de sen bensin
Hem men menem ü hem tū tūyī hem tū menī	Hem ben benim, hem sen sensin, hem de sen bensin

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Men ez kucā ġam ü şādī-yi īn cihān zi kūcā	Ben nerden, bu âlemin gam ve şâdisi nerden
Men ez kūcā ġam-ı bārān ü nāvidān zi kūca	Ben nerden, o gamlı yağmur ve su oluğu nerden
Tū mürġ-i çār-ı perī tā ber āsimān be-perī	Sen semaya uçan o dört kanatlı kuşsun
Tū ez kūcā vü reh-i bām [ü] nerdübān zi kūcā	Sen nerden, damın yolu ve merdiven nerden
Ḳad eşraḳati’d-dünyā min nūri ḥumeyyā-nā	Şarabımızın nûruyla aydınlandı bu dünya
ve’l-Bedrü ‘alā[17] sāḳī ve’l-ke’sü ṣüreyyā-nā	Sanki ayın ondürdü sâkîmiz üzerinde ve kadehbizim süreyyâmız
Men kāne lehū ‘aynün yestabṣırü ‘an ġaybin	Bir kimsede var ise göz elbet görür gaybı
Fe’l-ye’ti ‘alā şevḳın fī ḫiẕmeti Mevlānā[18]	Koşar şevkle Mevlâmızın hizmetine

[13] RY 430: be
[14] RY 430: ān
[15] İ: cenānem
[16] İ: Bu mısra iki kez yazılmıştır.
[17] İ: ġaden
[18] RY 431: Bu kıta iki mısra ilavesiyle şu şekildedir:

Ḳad eşraḳati’d-dünyā min nūri ḥumeyyā-nā	Şarabımızın nûruyla aydınlandı bu dünya
ve’l-Bedrü ‘alā sāḳī ve’l-ke’sü süreyyā-nā	Sanki ayın ondürdü sâkîmiz üzerinde ve kadeh bizim süreyyâmız
es-Sabvetü īmānī ve’l-ḥalvetü bostanī	Samimiyet benim imanım, halvet benim bostanım
ve’l-Meşcirü nedmānī ve’l-verdü muḥayyā-nā	Ağaçlıklar benim nedimim, gül bizim sûretimiz
Men kāne lehū ‘aynün yestabṣırü ‘an ġaybin	Bir kimsede var ise göz elbet görür gaybı
Fe’l-ye’ti ‘alā şevḳın fī ḫiẕmeti Mevlānā	Koşar şevkle Mevlâmızın hizmetine

Selām-ı Rābi‘	Dördüncü Selâm
Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī	Bir cân ne demek yüz cânım benim

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf Beste-i eş-Şeyḫ Nāyī ‘Oşmān Dede der Maḳām-ı Çārgāh Uşūleş Devr-i Revān	**Şeyh Nâyî Osman Dede’nin Âyîn-i Şerîf BestesiÇârgâhMakâmında Usûlü Devr-i Revân**
Āteş ne-zened der dil-i mā illā Hū	Ateş yakamaz gönlümüzde kimse illâ Hû
Hū illā hū	Hû illâ hû
Kūteh ne-koned menzil-i mā illā Hū	Kısaltamaz menzilimizi kimse illâ Hû
Hū illā hū	Hû illâ hû
Ger ‘ālemiyān cümle ṭabībān bāşend[1]	Cümle ehl-i cihân olsa da tabîb
Cān-ı men vāy hey yār hey dōst hey yār	Cânım benim vây hey yâr hey dost hey yâr
Ḥallī ne-koned müşkil-i mā illā Hū	Halledemez müşkilimizi kimse illâ Hû
Hū illā hū	Hû illâ hû
Bā ān-ki ez peyveste ki[2] men ‘aşk keştem ‘aşk men	O kadar iç içe geçip eridi ki ben aşk oldum, aşk da ben
Bīgāne mī-bāşem çūnīn bā-‘aşk ez dest-i fiten **v.55b**	Bîgâne kalıp kurtuluyorum böyle bir aşkla fitneler elinden
Hey yār hey dōst	Hey yâr hey dost
İmrūz semā‘-est ü müdām-est ü sekāyī	Semâ‘ var, bâde var, sâkî var bugün
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây
Gerdān şode ber cem‘[3] ḳadeḥ-hā-yi ‘atāyī	Dönüyor insanlar üzerinde bahşedilen kadehler
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây
Fermān-ı seḳāllāh resīd-est be-nūşīd[4]	Hakk’ın “içiniz” fermanı erişti, içiniz haydi
Hey yār hey dōst	Hey yâr hey dost
Īn ten heme cān şeved[5] zi iḫvān-ı ṣafāyī	Bu beden safâ ehli ihvândan bulur bütün cânı
Biyāyīd biyāyīd her ki dildār resīd-est	Maşuk ile vuslata erişenler geliniz, geliniz
Hey hey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim
Biyāyīd biyāyīd her ki gülzār demīd-est	Gül bahçesi yeşerenler geliniz, geliniz
Hey hey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim

[1] İ: bāşed
[2] RY 412: peyvestegi
[3] RY 412: cem‘i
[4] İ: be-nūşed
[5] İ: şevke, RY 412: şevk

Hey ḥünkār-ı men hey raʻnā-yı men	Hey hünkârım benim hey raʻnâm benim
Hey hey hey hey maḳbūl-i men vāy	Hey hey hey hey makbûlüm benim vây
Hey cānım vāy hey mīrim vāy	Hey cânım vây hey mîrim vây
Āh	Âh
Sūre-i ve'l-Leyli dīdem vaṣf-ı gīsū-yi şümā-st	Sizin zülfünüzün vasfını gördüm ve'l-Leyli sûresinde
Hey hey hey hey raʻnā-yı men	Hey hey hey hey raʻnâm benim
Ve'ḍ-Ḍuhā ḫāndem serāser nüsḫa-i rū-yi şümā-st	Sizin yüzünüzün nüshasında okudum baştan başa ve'd-Duhâ'yı
Hey hey hey hey raʻnā-yı men	Hey hey hey hey raʻnâm benim
Āyet āyet tā be-sū-yi ḳābe ḳavseyni āmedem	Âyet âyet geldim tâ "kâbe kavseyni"[6]ye kadar
Hey hey hey hey raʻnā-yı men	Hey hey hey hey raʻnâm benim
Çūn naẓar kerdem be-dīdem ṭāḳ-ı ebrū-yi şümā-st	Nazar edince gördüm ki o imiş sizin kaşınızın tâkı
Hey hey hey hey raʻnā-yı men	Hey hey hey hey raʻnâm benim
Biyāyīd biyāyīd her ki dildār resīd-est	Maşuk ile vuslata erişenler geliniz, geliniz
Hey hey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim
Biyāyīd biyāyīd her ki gülzār demīd-est	Gül bahçesi yeşerenler geliniz, geliniz
Hey hey sulṭān-ı men	Hey hey sultânım benim
Hey ḥünkār-ı men hey raʻnā-yı men	Hey hünkârım benim hey raʻnâm benim
Hey hey hey hey maḳbūl-i men vāy	Hey hey hey hey makbûlüm benim vây
Hey cānım vāy hey mīrim vāy	Hey cânım vây hey mîrim vây
Āh	Âh
Bā ān-ki ez peyveste [ki][7] men ʻaşḳ keştem ʻaşḳ men	O kadar iç içe geçip eridi ki ben aşk oldum, aşk da ben
Bīgāne mī-bāşem çūnīn bā-ʻaşḳ ez dest-i fiten	Bîgâne kalıp kurtuluyorum böyle bir aşkla fitneler elinden
Hey hey sulṭān-ı men hey ḥünkār-i men	Hey hey sultânım benim hey hünkârım benim
Hey hey hey raʻnā-yı men vāy[8]	Hey hey hey raʻnâm benim vây

[6] "İki yay aralığı kadar", Necm Sûresi 53/9.
[7] RY 413: peyvestegi
[8] RY 413:

Selām-ı Ṣānī	İkinci Selâm
Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[9]	Bir cân ne demek yüz cânım benim
Ey ʻāşıḳān ey ʻāşıḳān	Ey âşıklar ey âşıklar
Men ḫāk-rā gevher konem	Ben toprağı mücevher yaparım
Ey muṭribān ey muṭribān	Ey mutribler ey mutibler
Deff-i şümā por zer konem	Definizi saf altın yaparım
Ẓālım yār mīrim[10]	Zâlım yâr mîrim

Selām-ı Ṣāliṣ v.56a	Üçüncü Selâm
Hey	Hey
Ey[11] şehd-i nūṣīnāh lebet ey pāk ez heme ālūdegī[12]	Ey bütün kirlerden pâk kimse âh içilecek bal gibi dudağın
Ey be-nişīn ki tā bāzisten[13] çeşmem zi ḫūney ālūdegī	Gel yanıma otur ki kurtulsun gözüm kana bulanmaktan

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Çārgāh Perde-i Gerdāniye	Çârgâh Gerdâniye Perdesi
Ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrev [ü] ḫākān olur	Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur
İşbū ṣūretdir ḳamū āh ol ṭapūdur bu ʻamū[14]	İşbu sûrettir kamu âh, o tapudur, bu umûmî
Şarṭı müselmānlıġıñ cānım ṣıḍḳ-ıle īmān olur[15]	Müslümanlığın şartı sıdk ile imân olur
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[16]	Hâlıkını isteyan arkasız kalmış değil

---

Hey hey sulṭān-ı men hey ḫünkārî-yi men
Hey raʻnā-yı men hey hey hey hey
Hey maḳbūl-i men vāy

[9] İ: cān u menī
[10] RY 413: bu mısra mevcut değil
[11] İ: hey
[12] RY 413: heme hey ālūdegī
[13] RY 413: bazisted
[14] RY 413: bu mısra mevcut değil
[15] RY 413: bu mısra mevcut değil
[16] RY 413: bu mısra mevcut değil

Ḫalḳa gönül baġlayan cânım ṣoñra peşīmān olur[17]	Halka gönül bağlayan sonra pişman olur
Her ki bugün Veled'e āh inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled'e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Muḫayyer Semā'ī'niñ Çārgāhlı Yeri	**Muhayyer Semâ'î'nin Çârgâhlı Yeri**
Tīz	**Tîz**
Īn ḫāne ki peyveste der-u çeng ü çeġān-est	Bu hâne ki dâima bulunur içinde çeng ü çegâne
Ez ḫāce be-porsīd ki īn ḫāne çe ḫāne-est	Hâce'den sorun ki bu hâne ne hâne
Çūn rūz-i ḳıyāmet ki kesī rā ser-i kes nīst	Mahşer günü gibi kimseyi tanımaz kimse
Ez zevḳ[18] ne-dānist ki[19] fülān-est [ü] fülān-est	Zevkten diyemez ki bu filândır şu filâne
Yār-i men yār āh yār-i men āh	Yârim benim yâr âh yârim benim âh
Yār-i men yār me-rā dōst yār-i men vây	Yârim benim yâr bana dost yârim benim vây
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Gerdāniye	**Gerdâniye**
Bişnev tū zi ney çe-hā çe-hā mī-gūyed	Dinle neyden sen neler neler söylemede
Esrār-ı nühüft[20]-i kibriyā mī-gūyed	Kibriyânın gizli sırlarını söylemede
Ruḫ zerd ü derūn tohī vü ser dāde ber[21] bād	Yanağı sarı, içi boş ve başı vermiş yele
Bī-nuṭḳ zebān Ḫudā Ḫudā mī-gūyed	Nutka gelmeksizin dil Allâh Allâh söylemede
Mevlāyī ene't-tāibu mimmā selefā	Mevlâm tevbe ediyorum geçmiş günahlarıma
Hel yuḳbelü 'özri 'āşıḳī ḳad telefā	Kabul olur mu özrü telef olmuş bir âşıkın
İn kāne nedāmetī ṣudūden ve cefā	Her ne kadar ise de nedâmetim ârızî ve cefâlı
Mevlāyī 'afāllāhü 'afāllāhü 'afā	Mevlâm sen beni affet, sen beni affet, affet
Bāz resīdem zi meyḫāne mest āh	Yine geldim meyhaneden mest âh
Bāz rehīdem zi bālā vü pest yār yār	Yine kurtuldum yüce ve aşağı kimselerden yâr yâr

[17] RY 413: bu mısra mevcut değil
[18] RY 413: ḫavf
[19] İ: ve
[20] RY 413: nühüfte
[21] RY 413: be

Āh yār-i men yār dōst yār-i men yār āh

Yār-i men yār me-rā dōst yār-i men vāy[22]

Âh yârim benim yâr dost yârim benim yâr âh

Yârim benim yâr bana dost yârim benim vây

v.56b

Terennüm Sāz

Gerdāniye

Bāz ez-ān kūh-i Ḳāf āmed ʻanḳā-yi ʻaşḳ

Bāz ber āmed zi cān naʻre-i veheyhā[23]-yi ʻaşḳ

ʻAşḳ nidā-yi bülend kerd be-āvāz-i pest

Key dil-i bālā niger der kād ü bālā-yi ʻaşḳ

Yār yüreğim yār yār yüreğim gör ki neler vār[24]

Āh

Kūcā-st muṭrıb-i cān tāz[25] naʻre-hā-yı şalā

Der-efkend dem-i imrūz[26] hezār ser sevdā

Çū āfitāb cemālet ber āmed ez meşrıḳ

Zi[27] ẕerre ẕerre şenīdem ki niʻme Mevlānā

Terennüm Sâz

Gerdâniye

Geldi yine Kaf dağından o aşk ankası

Geldi yine candan aşk hayhuyunun o narası

Aşk pes bir sesle yüksekçe nidâ etti

Yüce gönül bak nasıl da boylu postlu aşk

Yâr yüreğim yâr yâr yüreğim gör ki neler var

Âh

Nereden hücum ediyor cân mutrıbinin salâ naraları

Ânın demi düşürür bin başa kara sevda

Güneş misali cemâlin çıkınca şarktan

Duydum her bir zerreden “ne hoş bu Mevlânâ”

Selām-ı Rābiʻ

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī

Ender dil [ü] cān īmān-ı menī

Der men be-demī men zinde şevem

Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī

Dördüncü Bölüm

Sultânım benim, sultânım benim

Cânda ve gönülde imânım benim

Bir nefes üflemenle ben canlanırım

Bir cân ne demek yüz cânım benim

[22] RY 414:
Âh yâr-i men yâr âh yâr-i men yâr âh
Yâr-i men yâr-i me-râ dost yâr-i me-râ vây

[23] RY 414: heyha-yi

[24] RY 414: yar yüreğim yar gör ki neler var

[25] RY 414: muṭrıb-i dil ta zi

[26] RY 414: dem-i o der

[27] İ: ki

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Dügāh Beste-i Ḳadīm	**Âyîn-i Şerîf Dügâh Makâmında Beste-i Kadîm**
ʻAşḳ-ast ṭarīḳ-ı rāh-ı peyġamber-i mā	Aşktır bizim peygamberimizin yolu
Mā ẕāde-i ʻaşḳem ü ʻaşḳ peder [ü] māder-i mā[1]	Biz aşkın çocuğuyuz, aşk bizin anamız ve babamız
Ey māder-i mā nühüft[2] der çādur-i mā	Ey çadırımızın altında gizlenmiş olan anamız
Pinhān şode der ṭabīʻat-ı kāfir-i mā	Sen bizim inkârcı tabiatımız içinde saklanmışsın
Men bende-i Ḳur’ānem eğer cān dārem	Bu cân bende olduğu müddetce ben Kur’ân’ın bendesiyim
Men ḫāk-i reh-i Muḥammed-i muḫtārem	Ben Muhammed-i Muhtar’ın yolunun toprağıyım
Ger naḳl koned cuz īn kes ez goftārem	Kim benden bundan başka bir söz naklederse
Bīzārem ez-ū ve zīn suḫan bīzārem	Bîzârım o kimseden ve o sözden bîzârım
Bā ānki mī-dānī me-rā hergiz ne-mī-ḫānī me-rā	Tanıyorsun beni lakin hiç istemiyorsun beni
Hestem sekī zīn āsitān ez[3] der çe mī-rānī[4] me-rā	Bu eşiğin bir köpeğiyim, niçin kapıdan kovuyorsun beni
Ey[5] ʻāşıḳ oldum bilmedim yār özgelerle yār imiş	Ey âşık oldum, bilmedim, yâr başkalarıyla yâr imiş
Hey Allāh Allāhʻāşıḳa bunca cefālar vār imiş	Hey Allah Allah âşıka bunca cefâlar var imiş
Bunca eẕālar[6] vār imiş yār	Bunca ezâlar var imiş yâr
Ey bī-vefā yār **v.57a**	Ey vefâsız yâr
Ān-çünīn[7] bīraḥm[8] [ü] sengīn-dil me-bāş	Böyle merhametsiz ve taş kapli olma
Ey derdmendān-ı tū-īm ez hāl-i mā ġāfil me-bāş	Senin derdinle dertleniyoruz, hâlimizden gâfil olma
Der çemen üftāde[9] ey nāle-i bülbül cānem	Düştü çimenliğe bülbülün inlemesi ey cânım
Tā tū der āyīne-i[10] yār-i men der ḫayme-i gül	Sen benim gül çadırındaki yârimin aynasındasın

[1] RY 289: aşḳ māder-i mā
[2] RY 289: nühüfte
[3] İ: ān
[4] RY 289: mi-rānī
[5] RY 289: hey
[6] İ: edālar
[7] RY 289: īnçünīn
[8] İ: be-rahm
[9] RY 289: üftād
[10] RY 289: der āyī

Ey gül tā tū der āyīne-i yār-i men çūn ḫayme-i gül[11]
Hey sulṭān-ı men hey ḥünkār-ı men hey raʿnā-yi men hey maḳbūl-i men

Ey gül sen benim gül çadırındaki yârimin aynasındasın
Hey sultânım benim hey hünkârım benim hey raʿnâm benim hey makbûlüm benim

Selām-ı Ṣānī

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[12]

İkinci Selâm

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim
Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim

Ey ʿāşıḳān ey ʿāşıḳān
Men ḫāk-rā gevher konem dōst
Ey muṭribān ey muṭribān
Deff-i şümā por zer konem dōst
Ẓālım yār mīrim

Ey âşıklar ey âşıklar
Ben toprağı mücevher yaparım dost
Ey mutribler ey mutibler
Definizi saf altın yaparım dost
Zâlım yâr mîrim

Selām-ı Ṣāliṣ

Hey
Ey[13] şehd-i nūşīn āh lebet ey[14] pāk ez heme ey[15] ālūdegī
Ey be-nişīn ki tā bāzisten[16] çeşmem zi ḫūn-ı ālūdegī[17]
[18]

Üçüncü Selâm

Hey
Ey bütün kirlerden pâk kimse âh içilecek bal gibi dudağın ey
Gel yanıma otur ki ey kurtulsun gözüm kana bulanmaktan

Terennüm Sāz

Ey ḳavm be-ḥac refte kucāyīd kucāyīd dōst
Yār[19]hem īncā-st[20] biyāyīd biyāyīd

Terennüm Sâz

Ey hacca gitmiş kimseler, nerdesiniz, nerdesiniz
Yâr da buradadır, geliniz, geliniz

---

[11] RY 289: Ey gül tā tū der āyī yār-i men der ḫayme-i gül
[12] İ: cān ü menī
[13] İ: hey
[14] RY 289: hey
[15] RY 289: hey
[16] RY 289: bazisted
[17] RY 289: pālūdegī
[18] RY 289:

Ey ki hezār āferīn dōst bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin dost bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrevü ḫākān olur	Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur
Yār ḫüsrev ü ḫākān olur	Yâr hüsrev ve hakan olur
Her ki bugün Veled'e dōst inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled'e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur
Yār bāy ise sulṭān olur	Yâr bây ise sultân olur

Yār-i men yār me-rā āh yār-i men yār me-rā dōst	Yârim benim yâr bana âh, yârim benim yâr bana dost
Yār-i men yār me-rā vāy vāy	Yârim benim yâr bana vây vây
‘Āşıḳ[21] ki tevāżu‘ ne-nümāyed çe koned yār	Âşık tevazu göstermesin de ne yapsın yâr
Şeb-hā ber kūyī tū ne-yāyed çe koned yār	Geceleri senin semtine gelmesin de ne yapsın yâr
Ger būse dehed zülf-i tu-rā tīre meşev vāy	Eğer senin zülfünü öperse bozulup kararma vây
Dīvāne ki zencīr ne-ḫāyed çe koned yār	Divâne olan zincire sarılmasın da ne yapsın yâr
Yār cānım yār gülüm yār mīrim hey	Yâr cânım yâr gülüm yâr mîrim hey
Yār cānım yār gülüm yār mīrim hey dōst[22]	Yâr cânım yâr gülüm yâr mîrim hey dost
Dīvāne ki zencīr ne-ḫāyed çe koned yār	Divâne olan zincire sarılmasın da ne yapsın yâr
Āh güzeliñ ‘aşḳına hālātına	Âh güzelin aşkından hallerinden
Āmān yandı yürek ‘aşḳ ḥarārātına v.57b	Âmân yandı yürek aşk harâretlerinden
Dōst ānd-içeyim ġayri güzel sevmeyem	Dost and içeyim ki gayrı güzel sevmeyeceğim
Dōst Tañrıya vü Tañrınıñ āyātına	Dost Tanrıya ve Tanrının âyetlerine
Āh mine’l-‘aşḳ ve ḥālātihi	Âh güzelin aşkından hallerinden
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi	Yandı yüreğim aşk harâretlerinden
Mā naẓara’l-‘aynü ilā ġayriküm	Göz artık bakmayacak başkasına
Uḳsimü billāhi ve āyātihi	Kasem olsun Allah’a ve âyetlerine
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Dōst der kū-yi ḫarābāt me-rā ‘aşḳ keşān kerd	Dost meyhâne köşesinde buldu aşk kurdu beni
Hey ān dilber-i ‘ayyār me-rā dīd ü nişān kerd	Hey gördü o dilber-i ‘ayyâr işaret etti beni
Dōst men der pey-i ān dilber-i‘ayyār be-reftem	Dost ben de gittim o dilber-i ‘ayyârın peşinden
Hey ō rū-yi ḫōd ān laḥẓa zi men bāz nihān kerd	Hey o ise o an sakladı yüzünü hemen benden

[19] RY 276: dildār
[20] İ: āncā-st
[21] İ: ‘āşk
[22] RY 277:
Yār yār zālım hey yār zālım yār
Gülüm yār mīrim hey dost

Dōst sulṭān-ı ‘arefnāk budeş maḥrem-i esrār
Hey ān sırr-ı tecellī-yi ezel cümle beyān kerd

Dost Hakkın sırlarının mahremi olan sultân-ı ‘arefnâk idi o
Hey ezelde tecelli edecek sırların tümünü beyân etti o

Selām-ı Rābi‘

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī[23]
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[24]

Dördüncü Selâm

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim
Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim

[23] RY 277: īmān-ı menī Ḥaḳ dōst
[24] İ: cān ü menī; RY 277: cān-ı menī āh īmān-ı menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Ḥüseynī	**Âyîn-i Şerîf Hüseynî Makâmında Beste-i Kadîm**
Beste-i Ḳadīm	
Āteş ne-zened der dil-i mā illā Hū	Ateş yakamaz gönlümüzde kimse illâ Hû
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây
Kūteh ne-koned menzil-i mā illā Hū	Kısaltamaz menzilimizi kimse illâ Hû
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây
Ger ʻālemiyān cümle ṭabībān bāşend[1]	Cümle ehl-i cihân olsa da tabîb
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây
Ḥallī ne-koned müşkil-i mā illā Hū	Halledemez müşkilimizi kimse illâ Hû
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây
Hey yārim[2] meded iḥsān meded ġufrān meded vāy	Hey yârim meded ihsân meded gufrân meded vây
Hey cānım[3] hey yārī-yi men hey mīr-i men	Hey cânım hey yârim benim hey mîrim benim
Ger sebze-i rānī me-rā gülberg-i terī[4]	Bir yeşillik olarak sürsen önüme taze gül yaprağımı
Dōst şādmānem kī resed ender murād-ı ḫīş velī	Dost şâd olurum ben velinin muradına ulaşmasından
Hey çāre ey dil[5] murād-ı yār-i men	Hey çâre ey gönül yârimin muradı benim
İmrūz semāʻ-est ü semāʻ-est ü semāʻ	Bugün semâʻ vardır, semâʻ vardır, semâʻ
Vefā ne-dārī hey hey ẓālım hey **v.58a**	Vefân yoktur hey hey zâlım hey
Nūr-est şuʻāʻ-ast ü şuʻāʻ-ast ü şuʻāʻ	Nûr vardır, ışın vardır, ışın vardır, ışın
Vefā ne-dārī hey hey ẓālım hey	Vefân yoktur hey hey zâlım hey
Īn ʻaşḳ metāʻ-ast ü metāʻ-ast ü metāʻ	Bu aşk metâʻdır, metâʻdır, metâʻ
Vefā ne-dārī hey hey ẓālım hey	Vefân yoktur hey hey zâlım hey
Ez ʻaḳl vedāʻ-ast ü vedāʻ-ast ü vedāʻ	Akla vedâʻ vardır, vedâʻ vardır, vedâʻ
Vefā ne-dārī hey hey ẓālım hey	Vefân yoktur hey hey zâlım hey
Hey sulṭān-ı men vāy vāy hey ḫünkār-ı men dōst	Hey sultânım benim vây vây hey hünkârım benim dost
Hey raʻnā-yi men vāy hey hey hey hey hey maḳbūl-i men[6] yār	Hey raʻnâm benim vây hey hey hey hey hey makbûlüm benim yâr

[1] İ: bāşed
[2] RY 300: yār
[3] RY 300: "hey cānım" mevcut değil.
[4] İ: berī
[5] RY 300: ey çārei ender
[6] RY 300: yār-i men

Ey bī-vefā yār	Ey vefâsız yâr
Ān-çünīn[7] bī-raḥm[8] [ü] sengīn-dil me-bāş	Böyle merhametsiz ve taş kapli olma
Ey derdmendān-ı tū-īm ez hāl-i mā ġāfil me-bāş	Senin derdinle dertleniyoruz, hâlimizden gâfil olma
Der çemen üftāde[9] ey nāle-i bülbül cānem	Düştü çimenliğe bülbülün inlemesi ey cânım
Tā tū der āyīne[10]-i yārī-yi men der ḫayme-i gül	Sen benim gül çadırındaki yârimin aynasındasın
Ey gül tā tū der āyīne-i yārī-yi men çūn ḫayme-i gül[11]	Ey gül sen benim gül çadırındaki yârimin aynasındasın
Hey sulṭān-ı men hey ḥünkār-ı men hey ra'nā-yi men hey maḳbūl-i men	Hey sultânım benim hey hünkârım benim hey ra'nâm benim hey makbûlüm benim

Selām-ı Ṣānī

İkinci Selâm

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī[12]	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[13]	Bir cân ne demek yüz cânım benim
Ey 'āşıḳān ey 'āşıḳān	Ey âşıklar ey âşıklar
Men ḫāk-rā gevher konem dōst	Ben toprağı mücevher yaparım dost
Ey muṭribān ey muṭribān	Ey mutribler ey mutibler
Deff-i şümā por zer konem dōst	Definizi saf altın yaparım dost
Ẓālım yār mīrim	Zâlım yâr mîrim

Selām-ı Ṣāliṣ

Üçüncü Selâm

Hey	Hey
Ey[14] şehd-i nūşīn āh lebet ey[15] pāk ez heme ey[16] ālūdegī	Ey bütün kirlerden pâk kimse âh içilecek bal gibi dudağın ey
Ey be-nişīn ki tā bāzisted çeşmem zi ḫūn-ı ālūdegī[17]	Gel yanıma otur ki kurtulsun gözüm kana bulanmaktan

[7] RY 300: īnçünīn
[8] İ: be-rahm
[9] RY 300: üftād
[10] RY 300: der āyī
[11] RY 300: Ey gül tā tū der āyī yār-i men der ḫayme-i gül
[12] İ: īmān ü menī
[13] İ: cān ü menī
[14] İ: hey
[15] RY 289: hey
[16] RY 289: hey

Sāz Semā‘ī	Sâz Semâ‘î
Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler ḫüsrev ü ḥākān olur	Kulu olan kişiler hüsrev ve hakan olur
Saña dirim ey dede ṣanma bizi dünyada[18]	Sana derim ey dede sanma bizi dünyada
Nefsī-yi dīvīn żabṭ iden dünyada Süleymān olur[19]	Dev nefsini zabteden dünyada Süleyman olur
Ḫālıḳını isteyen nā-ḫalef olmış değil[20]	Hâlıkını isteyan arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan ṣoñra peşīmān olur[21]	Halka gönül bağlayan sonra pişman olur
Her [ki] bugün Veled’e inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled’e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur bāy ise sulṭān olur **v.58b**	Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Ey ḳavm be-ḥac refte kucāyīd kucāyīd dōst	Ey hacca gitmiş kimseler, nerdesiniz, nerdesiniz
Yār[22] hem īncā-st biyāyīd biyāyīd	Yâr da buradadır, geliniz, geliniz
Yār-i men yār me-rā āh yār-i men yār me-rā dōst	Yârim benim yâr bana âh, yârim benim yâr bana dost
Yār-i men yār me-rā vāy vāy āh	Yârim benim yâr bana vây vây âh
‘Āşıḳ ki tevāżu‘ ne-nümāyed çe koned yār	Âşık tevazu göstermesin de ne yapsın yâr
Şeb-hā ber kūyī tū ne-yāyed çe koned yār	Geceleri senin semtine gelmesin de ne yapsın yâr
Ger būse dehed zülf-i tu-rā tīre meşev vāy	Eğer senin zülfünü öperse bozulup kararma vây
Dīvāne ki zencīr ne-ḫāyed çe koned yār yār	Divâne olan zincire sarılmasın da ne yapsın yâr
Yār cānım yār yār cānım yār gülüm yār mīrim hey	Yâr cânım yâr yâr cânım yâr gülüm yâr mîrim hey
Yār cānım yār gülüm yār mīrim hey dōst[23]	Yâr cânım yâr gülüm yâr mîrim hey dost
Dīvāne ki zencīr ne-ḫāyed çe koned yār	Divâne olan zincire sarılmasın da ne yapsın yâr

[17] RY 289: pālūdegī
[18] RY 289: bu mısra mevcut değil
[19] RY 289: bu mısra mevcut değil
[20] RY 289: bu mısra mevcut değil
[21] RY 289: bu mısra mevcut değil
[22] RY 276: dildār
[23] RY 277:
Yār yār zālım hey yār zālım yār
Gülüm yār mīrim hey dost

Āh güzeliñ ‘aşḳına hālātına dōst	Âh güzelin aşkından hallerinden dost
Yandı yürek ‘aşḳ ḥarārātına dōst	Yandı yürek aşk harâretlerinden dost
Ānd-içeyim ġayri güzel sevmeyem dōst	And içeyim ki gayrı güzel sevmeyeceğim dost
Tañrıya vü Tañrınıñ āyātına	Tanrıya ve Tanrının âyetlerine
Āh mine’l-‘aşḳ ve ḥālātihi dōst	Âh güzelin aşkından hallerinden
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi	Yandı yüreğim aşk harâretlerinden
Mā naẓara’l-‘aynü ilā ġayriküm	Göz artık bakmayacak başkasına
Uḳsimü billāhi ve āyātihi	Kasem olsun Allah’a ve âyetlerine

Terennüm Sāz

Dōst der kū-yi ḫarābāt me-rā ‘aşḳ keşān kerd
Hey ān dilber-i ‘ayyār me-rā dīd ü nişān kerd
Dōst men der pey-i ān dilber-i ‘ayyār be-reftem
Hey ō rū-yi ḫōd ān laḥẓa zimen bāz nihān kerd
Dōst sulṭān-ı ‘arefnāk budeş maḥrem-i esrār
Hey ān sırr-ı tecellī-yi ezel cümle beyān kerd

Terennüm Sâz

Dost meyhâne köşesinde buldu aşk kurdu beni
Hey gördü o dilber-i ‘ayyâr işaret etti beni
Dost ben de gittim o dilber-i ‘ayyârın peşinden
Hey o ise o an sakladı yüzünü hemen benden
Dost Hakkın sırlarının mahremi olan sultân-ı ‘arefnâk idi o
Hey ezelde tecelli edecek sırların tümünü beyân etti o

Selām-ı Rābi‘

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī[24]	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[25]	Bir cân ne demek yüz cânım benim

Dördüncü Selâm

v.59a

[24] İ: īmān ü menī
[25] İ: cān ü menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Pençgāh	**Âyîn-i Şerîf Pençgâh MakâmındaBeste-i**
Beste-i Ḳadīm	**Kadîm**
Şehbāz-ı Cenāb-ı Ẕü'l-celāl-est semā‘	Cenâb-ı Zülcelâl'ın şahinidir semâ‘
Hey hey hey hey hey ra‘nā-yi men cān-i men vāy	Hey hey hey hey hey ra‘nâm benim canım benim vây
Ferrāş-ı ḳulūb-ı ehl-i ḥāl-est semā‘	Ehl-i hâlin kalplerinin süpürgecisidir sema‘
Hey hey hey hey hey ra‘nā-yi men cān-i men vāy	Hey hey hey hey hey ra‘nâm benim canım benim vây
Der meẕheb-i münkirān ḥarām-est semā‘	İnkârcıların mezhebinde harâmdır semâ‘
Hey hey hey hey hey ra‘nā-yi men cān-i men vāy	Hey hey hey hey hey ra‘nâm benim canım benim vây
Der meẕheb-i ‘āşıkān ḥelāl-est semā‘	Âşıkların mezhebinde helâldir semâ‘
Hey hey hey hey hey ra‘nā-yi men cān-i men vāy	Hey hey hey hey hey ra‘nâm benim canım benim vây
Hey dōst[1] ra‘nā-yi men hey hey hey yār[2]	Hey dost ra‘nâm benim hey hey hey yâr
Zībā-yi men hey hey hey yār cān-i men mīr-i men vāy	Güzelim benim hey hey hey yâr cânım benim mîrim benim vây
Āh hey sulṭān-ı men vāy hey hey hey hey hey	Âh hey sultânım benim vây hey hey hey hey hey
Maḳbūl-i men[3] vāy hey yār yār yüreğim yār	Makbûlüm benim vây hey yâr yâr yüreğim yâr
Hey hey hey hey gör ki neler vār hey yār	Hey hey hey hey gör ki neler vâr hey yâr
Ey ṣanemī dōst ṣanemī gül-i zībāyet[4] yār-i men	Ey sanemim dost sanemim güzel gülündür yârim benim
Ey geleyim dōst geleyim didi ne-yāmed yār-i men	Ey geleyim dost geleyim dedi gelmedi yârim benim
Ey meh-i āb[5] dōst meh [ü] āfītāb rūyet[6] yār-i men	Ey suya yansıyan ay dost yüzün ay ve güneştir yârim benim
Ey geleyim dōst geleyim didi ne-yāmed hey cānım[7]	Ey geleyim dost geleyim dedi gelmedi hey cânım benim
Hey mīrim dōst geleyim didi ne-yāmed	Hey mîrim benim dost geleyim dedi gelmedi
Āteş ne-zened der dil-i mā illā Hū	Ateş yakamaz gönlümüzde kimse illâ Hû
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây

[1] RY 276: yār
[2] RY 276: dōst
[3] RY 276: hünkār-i men
[4] RY 276: giriz pāyem
[5] RY 276: meh-i ā
[6] RY 276: rāyem
[7] RY 276: yārim

Kūteh ne-koned menzil-i mā illā Hū	Kısaltamaz menzilimizi kimse illâ Hû
Cān-ı men	Cânım benim vây
Ger ʻālemiyān cümle ṭabībān bāşend[8]	Cümle ehl-i cihân olsa da tabîb
Cān-ı men vāy	Cânım benim vây
Ḥallī ne-koned müşkil-i mā illā Hū	Halledemez müşkilimizi kimse illâ Hû
Cān-ı men	Cânım benim vây
Selām-ı Ṣānī	**İkinci Selâm**
Sīmīn zeḳānā senk dilā lāle ʻiẕārā	Ey gümüş çeneli, taş yürekli, lâle yanaklı
Ḫōş kon be-nigāhī dil-i ġam-perver-i mā-rā	Hoş eyle bir bakışınla gam besleyen günlümüzü
Hey sulṭān-i men hey ḥünkār-i men hey raʻnā-yi men hey zībā-yi men	Hey sultânım benim hey hünkârım benim hey raʻnâm benim hey güzelim benim
Īn ḳālib-i fersūde ger ez kū-yi tū dūr-est	Bu törpülenmiş beden gerçi senin semtinden uzaktır
el-Ḳālbü ʻalā bābi-ke leylen ve nehāren	Lakin kalbi gece gündüz senin kapındadır
v.59b	
Hey sulṭān-i men hey ḥünkār-i men hey raʻnā-yi men hey zībā-yi men	Hey sultânım benim hey hünkârım benim hey raʻnâm benim hey güzelim benim
Selām-ı Ṣāliş	**Üçüncü Selâm**
Bişnev ez ney çūn ḥikāyet mī-koned	Dinle neyden zirâ hikâye etmekte
Belī yārī-yi men vāy	Evet yârim benim vây
Ez cüdāyī-hā şikāyet mī-koned	Ayrılıklardan şikâyet etmekte
Belī yārī-yi men[9]	Evet yârim benim vây
K-ez neyistān tā me-rā bobrīde-end	Beni kamışlıktan kopardıklarından beri
Belī yārī-yi men vāy[10]	Evet yârim benim vây
Ez nefīrem merd ü zen nālīde-end	Feryâdımdan kadın erkek inlemekte
Belī yārī-yi men[11]	Evet yârim benim vây
Sīne ḫāhem şerḥa şerḥa ez firāḳ	Sîne isterim parça parça olmuş ayrılıktan
Belī yārī-yi men vāy[12]	Evet yârim benim vây
Tā be-gūyem şerḥ-i derd-i iştiyāḳ	Söyleyeyim ona ben iştiyâk derdinin şerhini
[13]	

[8] İ: bāşed
[9] RY 276: āh belī yār-i men dōst
[10] RY 276: āh belī yār-i men dōst
[11] RY 276: āh belī yār-i men dōst
[12] RY 276: āh belī yār-i men dōst
[13] RY 276: āh belī yār-i men dōst

Sāz Semā‘ī	Sâz Semâ‘î
Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur[14]	Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler[15] ḫüsrev ü ḫākān olur	Kulu olan kişiler hüsrev ve hakan olur
Besleme gel tengī ni‘met büryān eyle[16]	Besleme cimrilik ni‘meti kavurma eyle
Bir gün olur şol teng ṭāmūda büryān olur[17]	Bir gün olur o cimri cehennemde kavurma olur
Ḫālıḳını isteyen nā-ḫalef olmış değil[18]	Hâlıkını isteyan arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan ṣoñra peşīmān olur[19]	Halka gönül bağlayan sonra pişman olur
Her ki bugün Veled’e inanuben yüz süre[20]	Her kim bugün Veled’e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur[21] bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur

Sāz Semā‘ī	Sâz Semâ‘î
Ey ḳavm be-ḥac refte kucāyīd kucāyīd[22]	Ey hacca gitmiş kimseler, nerdesiniz, nerdesiniz
Yār[23] hem īncā-st biyāyīd biyāyīd	Yâr da buradadır, geliniz, geliniz
Yār-i men yār me-rā āh yār-i men yār me-rā dōst	Yârim benim yâr bana âh, yârim benim yâr bana dost
Yār-i men yār me-rā vāy vāy[24]	Yârim benim yâr bana vây vây
‘Āşıḳ [ki] tevāżu‘ ne-nümāyed çe koned yār	Âşık tevazu göstermesin de ne yapsın yâr
Şeb-hā ber kūyī tū ne-yāyed çe koned yār	Geceleri senin semtine gelmesin de ne yapsın yâr
Ger būse dehed zülf-i tu-rā tīre meşev vāy	Eğer senin zülfünü öperse bozulup kararma vây
Dīvāne ki zencīr ne-ḫāyed çe koned yār yār	Divâne olan zincire sarılmasın da ne yapsın yâr
Yāryār cānım yār yār cānım yār gülüm yār mīrim hey	Yâr yâr cânım yâr yâr cânım yâr gülüm yâr mîrim hey
Yār cānım yār gülüm yār mīrim hey dōst[25]	Yâr cânım yâr gülüm yâr mîrim hey dost

[14] RY 276: dōst dōst
[15] RY 276: kişiler cānım
[16] RY 276: bu mısra mevcut değil
[17] RY 276: bu mısra mevcut değil
[18] RY 276: bu mısra mevcut değil
[19] RY 276: bu mısra mevcut değil
[20] RY 276: dōst dōst
[21] RY 276: olur cānım
[22] RY 276: kucāyīd dōst
[23] RY 276: dildār
[24] İ: yār me-rā vāy
[25] RY 277:
Yār yār zālım hey yār zālım yār
Gülüm yār mīrim hey dost

Dīvāne ki zencīr ne-ḫāyed çe koned yār	Divâne olan zincire sarılmasın da ne yapsın yâr
v.60a	
Āh güzeliñ ‘aşḳına hālātına	Âh güzelin aşkından hallerinden
Yandı yürek ‘aşḳ ḥarārātına	Yandı yürek aşk harâretlerinden
Ānd-içeyim ġayri güzel sevmeyem	And içeyim ki gayrı güzel sevmeyeceğim
Tañrıya vü Tañrınıñ āyātına	Tanrı’ya ve Tanrı’nın âyetlerine
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Āh mine’l-‘aşḳ ve ḥālātihi	Âh güzelin aşkından hallerinden
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi	Yandı yüreğim aşk harâretlerinden
Mā naẓara’l-‘aynü ilā ġayriküm	Göz artık bakmayacak başkasına
Uḳsimü billāhi ve āyātihi	Kasem olsun Allah’a ve âyetlerine
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Der kū-yi ḫarābāt me-rā ‘aşḳ keşān kerd	Meyhâne köşesinde buldu aşk kurdu beni
Ān dilber-i ‘ayyār me-rā dīd ü nişān kerd	Gördü o dilber-i ‘ayyâr işaret etti beni
Men der pey-i ān dilber-i ‘ayyār be-reftem	Ben de gittim o dilber-i ‘ayyârın peşinden
Ō rū-yi ḫōd ān laḥẓa zimen bāz nihān kerd	O ise o an sakladı yüzünü hemen benden
Sulṭān-ı ‘arefnāk[26] budeş maḥrem-i esrār	Hakkın sırlarının mahremi olan sultân-ı ‘arefnâk idi o
Ān sırr-ı tecellī-yi ezel cümle beyān kerd	Ezelde tecelli edecek sırların tümünü beyân etti o
Selām-ı Rābi‘	**Dördüncü Selâm**
Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[27]	Bir cân ne demek yüz cânım benim

[26] İ: Dōst sulṭān-ı ‘arefnāk
[27] İ: cān ü menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Beyātī Beste-i Kūçek Derviş Muṣṭafā	**Âyîn-i Şerîf Beyâtî MakâmındaKûçek Dervîş Mustafa Bestesi**
Āh şehā[1] zi kerem ber men dervīş niger	Âh ey şâh, kereminle ben dervişe bir bak
Hey hey sulṭān-ı men vāy hey hey ḥünkār-ı men vāy Āh ber ḥāl-i men ḥaste-i dilrīş niger	Hey hey sultânım benim vây hey hey hünkârım benim vây Âh gönlü bıkkın yaralı hâlime bir bak
Hey hey sulṭān-ı men vāy hey hey ḥünkār-ı men vāy Āh her çend neyem lāyıḳ-ı baḫşāyiş-i tū	Hey hey sultânım benim vây hey hey hünkârım benim vây Âh her ne kadar lâyık değilsem de senin ihsanına
Hey hey sulṭān-ı men vāy hey hey ḥünkār-ı men vāy Āh hey yār bermen münkir[2] ber kerem-i ḫīş niger	Hey hey sultânım benim vây hey hey hünkârım benim vây Âh hey yâr ben münkire kereminle bir bak
Hey hey sulṭān-ı men vāy hey hey ḥünkār-ı men vāy	Hey hey sultânım benim vây hey hey hünkârım benim vây
Āh hey hey iḥsān meded vāy vāy hey hey ġufrān meded Āh hey yār yār yüreğim yār āh gör ki neler vār **v.60b**	Âh hey hey ihsân meded vây vây hey hey gufrân meded Âh hey yâr yâr yüreğim yâr âh gör ki neler vâr
Hey yār	Hey yâr
Yā Rab zi dū kevn bī-niyāzem kerdān	Yâ Rab, beni iki dünyadan da bî-niyâz kıl
Hey yār hey dōst	Hey yâr hey dost
Ve ez efser-i faḳrī[3] serefrāzem kerdān	Fakirlik tâcıyla benim başımı yüce kıl
Hey yār hey dōst	Hey yâr hey dost
Ender ḥaremet maḥrem-i rāzem kerdān	Hareminde beni mahremine sırdaş kıl
Hey yār hey dōst	Hey yâr hey dost
Ān reh ki ne-sū-yi tū-st bāzem kerdān	Senin tarafına gitmeyen yoldan beni uzak kıl
Hey yār hey dōst	Hey yâr hey dost
Biyā biyā ki tūyī cān-ı cān-ı semā‘[4]	Gel, gel ki sensin burada semâ‘ın cânının cânı
Biyā ki serv-i revān[5] be[6]-bositān-ı semā‘	Gel semâ‘ bahçesinde salına salına yürüyen servi
Biyā ki çeşme-i ḫūrşīd zīr-i sāye-i tū-st	Gel güneşin göz pınarı gölgesinin altında olan

[1] RY 323: şāhā
[2] RY 323: me-niger
[3] İ: efser ü faḳrī
[4] RY 323: cān-ı cān-ı cān-ı semā‘
[5] RY 323: revānī
[6] İ: ber

Hezār zühre tū dārī ber āsimān-ı semā‘	Sen semâ‘ göğünde binlerce zühreye sahipsin
Selām-ı Şānī	**İkinci Selâm**
Yār çū īn sulṭān-i mā-rā bende bāşī	Yâr, sen bizim bu sultânımıza kul olursan
Yār heme giryende[7] tū der ḫānde bāşī	Yâr herkes ağlar iken sen gülersin
Āh yār eğer por ġam şeved eṭrāf-ı ‘ālem	Âh yâr gamla dolsa âlemin her tarafı
Yār tū şādī [vü] ḥurrem [ü] ferḫunde bāşī	Yâr sen şâd, mesûd ve bahtlı olursun
Āh yār be-‘aşḳ-ı Şems-i Tebrīzī be-deh cām	Âh yâr Şems-i Tebrizî aşkına ver bir kadeh
Yār ki der milk-i Ḫudā pāyende bāşī	Yâr böylece Allah’ın mülkünde dâimî olursun
Hey hey	Hey hey
Hey hey iḥsān meded hey hey ġufrān meded	Hey hey ihsân meded hey hey gufrân meded
Hey hey iḥsān meded vāy hey hey ġufrān meded vāy	Hey hey ihsân meded vây hey hey gufrân meded vây
Selām-ı Şāliş	**Üçüncü Selâm**
Nāgehān ‘anber efşān[8] āmed ṣabā	Ansızın anber saçarak geldi sabâ rüzgârı
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Dōst bū-yi mişk [ü] zaġferān āmed ṣabā	Dost misk ve safran kokusuyla geldi sabâ rüzgârı
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Gül şikofte enderīn ṣaḥn-i çemen	Güller açmış bu çimenlik araziye
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Āh ṣad nevā-yi bülbülān āmed ṣabā	Âh yüzlerce bülbülün nağmesiyle geldi sabâ rüzgârı
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Şems-i Tebrīzī ṣabāḥu’l-‘aşḳ goft	Şems-i Tebrizî aşkın sabahı dedi
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Amān ‘āşıkān rā cān-ı cān āmed ṣabā	Amân âşıklar için cânın cânı olan sabâ rüzgârı geldi
Sāz Semā‘ī	**Sâz Semâ‘î**
Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler[9] ḫüsrev ü ḫākān olur	Kulu olan kişiler hüsrev ve hakan olur

[7] İ: girbende
[8] RY 324: ‘anber feşān
[9] RY 324: kişiler āh

Ṭutar iseñ buyruġun terk idegör ayrıġun[10]	Tutar isen buyruğunu terk ediver ayrılığı
Ṭāş [u] tīmūr mumlayın ḥükmüne fermān olur[11]	Taş ve demir mumlayın hükmüne fermân olur
Ḫālıḳını isteyen nā-ḫalef olmış değil[12]	Hâlıkını isteyan arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan ṣoñra peşīmān olur[13] **v.61a**	Halka gönül bağlayan sonra pişman olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled'e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur[14] bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur, bây ise sultân olur

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Ān sorḫ-i ḳabāyī ki çū mehpāre[15] ber-āmed[16]	Kırmızı aba giyen o kimse, bir ay parçası gibi çıkageldi
İmsāl derīn ḫırḳa[17]-i jengār ber-āmed[18]	Bu sene de kırışıklıklar içindeki hırkayla çıkageldi
Şemsü'l-Ḥaḳḳ-ı Tebrīzī resīd est be-gūyīd[19]	Hakk'ın güneşi Tebrizli gelmiş, deyiniz ki
K-ez çerḫ-i ṣafā ān meh-i envār ber-āmed[20]	Safâ âleminden nurlar saçan o ay çıkageldi

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Her ki zi 'uşşāḳ gorizān şeved hey	Âşıklardan kaçan kimseler hey
Bār-ı dīger ḫāce peşīmān şeved	Sonunda pişman olur efendi
Her ki sebū-yi tū keşed 'āḳıbet	Senin testini taşıyan kimse nihâyet
Der ḥarem-i 'işret-i sulṭān şeved	İşret meclisinde sultân olur

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Ḳad eşraḳati'd-dünyā min nūri ḥumeyyā-nā	Şarabımızın nûruyla aydınlandı bu dünya
ve'l-Bedrü ġaden li-sāḳī[21] ve'l-ke'sü ṣüreyyā-nā	Sanki ayın ondürdü sâkîmiz için ışıyor ve kadeh bizim süreyyâmız
es-Ṣayfetü[22] īmānī ve'l-ḫalvetü bostānī	Saflık benim imanım, halvet benim bostanım

[10] RY 324: bu mısra mevcut değil
[11] RY 324: bu mısra mevcut değil
[12] RY 324: bu mısra mevcut değil
[13] RY324: bu mısra mevcut değil
[14] RY 324: olur āh
[15] RY 324: mehpār
[16] RY 324: ber-āmed āh ber-āmed
[17] İ: ḥırḳa
[18] RY 324: ber-āmed āh ber-āmed
[19] İ: be-gūyid; RY 324: be-gūyid āh be-gūyid
[20] RY 324: be-gūyid āh be-gūyid
[21] RY 324: ve'l-bedrü 'alā sākī
[22] RY 324: es-Ṣabvetü

ve’l-Meşcirü[23] nedmānī ve’l-verdü muḥayyā-nā

Ağaçlıklar benim nedimim, gül bizim sûretimiz

Terennüm Sāz

Cāme siyeh kerd küfür nūr-i Muḥammed resīd

Ṭabl-ı beḳā küften[24] milk-i muḫalled resīd

Dil çū suṭurlāb şod āyet-i heft āsimān

Şerḥ-i dil-i Aḥmedī heft mücelled resīd

Ṭabl-ı ḳıyāmet zedem ṣûr-i ḥaşr mī-demed[25]

Vaḳt şod ey mordegān ḥaşr-i mücedded resīd

Ez pey-i nā-maḥremān ḳufl zedem ber dehān

Ḫīz be-gū muṭribān ‘işret-i sermed resīd

Terennüm Sâz

Elbiseyi siyah kıldı küfür nûr-ı Muhammed erişti

Bekâ davulu çalındı ebedî mülk erişti

Gönül usturlab gibi oldu yedi göğün rehberi

Ahmedî’nin gönlüne dair şerh yedi cilde erişti

Kıyamet davulunu çaldılar, haşir sûru üfleniyor

Vakit geldi ey ölüler ikinci haşir erişti

Nâmahremlerin peşinden kilit vurdum ağıza

Ey mutribler, “kalkın” de ebedî işret vakti erişti

Selām-ı Rābi‘

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī

Ender dil ü cān īmān-ı menī[26]

Der men be-demī men zinde şevem

Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[27]

Dördüncü Selâm

Sultânım benim, sultânım benim

Cânda ve gönülde imânım benim

Bir nefes üflemenle ben canlanırım

Bir cân ne demek yüz cânım benim

v.61b

[23] İ: ve’l-Maḥşerü
[24] RY 325: küftend
[25] RY 325: mī-demend
[26] İ: īmān ü menī
[27] İ: cān ü menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı ʻIrāḳBeste-i Şeydā Ḥāfiẓ	**Âyîn-i Şerîf Irâk MakâmındaŞeydâ Hâfız Bestesi**
Māh-est ne-mī-danem ḫurşīd ruḫat yā ne	Ay mıdır güneş midir bilmiyorum yanağın
Hey cān-ı men hey hey sulṭān-i men	Hey cânım benim hey hey sultânım benim
Bu ayrılıḳ ōdına cānım nīçe bir yāne	Bu ayrılık ateşine cânım daha nice yanacak
Hey cān-ı men hey hey sulṭān-i men	Hey cânım benim hey hey sultânım benim
Sevdā-yı ruḫ-ı Leylī şod ḥāṣıl-ı mā ḫaylī	Leylâ'nın yanağının sevdasıdır hayli vakittir tek elimizde kalan
Hey cān-ı men hey hey sulṭān-i men	Hey cânım benim hey hey sultânım benim
Mecnūn gibi vāveylī oldum dil ü dīvāne[1]	Eyvâh Mecnûn gibi deli divâne oldum
Hey cān-ı men hey hey sulṭān-i men	Hey cânım benim hey hey sultânım benim
Hey hünkār-i men hey pīrim vāy hey	Hey hünkârım benim hey pirim vây hey
Hey iḥsān meded hey ġufrān meded hey pīrim[2] vāy hey	Hey ihsân meded hey gufrân meded hey pirim vây hey
Hey sübḥān meded yār yār yār yüreğim yār	Hey sübhân meded yâr yâr yâr yüreğim yâr
Del ciğerim vāy gör ki neler vār āh	Del ciğerimi vây gör ki neler var âh
Ey ḫāliḳ-ı heft āsimān dermānde-em feryād res	Ey yedi göğü yaratan, âciz kaldım feryadıma yetiş
Yār hey sulṭān-i men	Yâr hey sultânım benim
Ey rāzıḳ-ı pīrü civān dermānde-em feryād res	Ey yaşlı ve gencin rızkını veren, âciz kaldım feryadıma yetiş
Yār hey sulṭān-i men	Yâr hey sultânım benim
Ey ḳādir her ins ü cān dārende-i kevn ü mekān[3]	Ey insanlar ve cinler üzerinde kâdir olan, kâinatın ve mekânın sahibi olan
Yār hey sulṭān-i men	Yâr hey sultânım benim
Dānende-i rāz [ü] nihān[4] dermānde-em feryād res	Her sırrı ve gizli olanı bilen, âciz kaldım feryadıma yetiş
Yār hey sulṭān-i men	Yâr hey sultânım benim
Ey nām-ı tū ber kām ü leb[5] ḫānem tu-rā her rūz [ü] şeb	Ey ismi ağız ve dudaklarda dolaşan, seni gece gündüz zikrederim
Yār hey sulṭān-i men	Yâr hey sultânım benim
Ey kār-sāz her sebeb dermānde-em feryād res	Ey her sebebi var eden, âciz kaldım feryadıma yetiş
Yār hey sulṭān-i men	Yâr hey sultânım benim

[1] RY 447: deli dīvāne
[2] RY 447: cānım
[3] RY 447: dānende-i rāz-i nihān
[4] RY 447: dārende-i kevn ü mekān
[5] RY 447: kām-ı leb

Hey hey ḫünkārī-yi men hey hey raʿnā-yi men hey hey maḳbūl-i men

Āh dūş reftem der meyān-i meclis-i sulṭān-ı ḫīş
Der kef-i sāḳī be-dīdem der ṣurāḫī cān-ı ḫīş
Āh goftem-eş ey cān-ı cān-ı sāḳiyān behr-i Ḫudā
Por konī peymāne-i vü me-şkenī peymān-ı ḫīş
Hey sulṭān-i men hey ḫünkār-i men hey raʿnā-yi men
Hey hey hey yār yār ey maḳbūl-i men

Hey hey hünkârım benim hey hey raʿnâm benim hey hey makbûlüm benim

Âh dün gece sultânımın meclisinin arasında idim
Sâkînin avucundaki sürahide kendi cânımı gördüm
Âh ona dedim ki ey sâkîlerin cânının cânı, Allah için
Doldur kadehi de ahdini bozma

Hey sultânım benim hey hünkârım benim hey raʿnâm benim
Hey hey hey yâr yâr ey makbûlüm benim

v.62a

Selām-ı Ṣānī

Sulṭān-ı menī, sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī āh
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī
Āh īmān-ı menī

Āh ey ʿāşıḳān ey ʿāşıḳān
Men cān-ı āh cānān yāftem
Ey ṣādıḳān ey ṣādıḳān
Men nūr-i īmān yāftem
Āh ẓālım yār mīrim

İkinci Selâm

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim
Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim
Âh imânım benim

Âh ey âşıklar ey âşıklar
Ben cânânın cânını buldum âh
Ey sâdıklar ey sâdıklar
Ben imânın nûrunu buldum
Âh zâlım yâr mîrim

Selām-ı Ṣāliş

Der dil ü cān ḫāne kerdī ʿāḳıbet
Belī yārī-yi men
Her dū-rā dīvāne kerdī ʿāḳıbet
Belī yārī-yi men
Āh āmedī k-āteş derīn ʿālem zenī
Belī yārī-yi men
Vā ne keştī tā nekerdī ʿāḳıbet
Belī yārī-yi men

Üçüncü Selâm

Gönül ve cânı hâne kıldın nihâyet
Evet yârim benim
Her ikisini de divâne kıldın nihâyet
Evet yârim benim
Âh şu âlemi ateşe vermek için geldin
Evet yârim benim
Yapmadan da çekip gitmedin nihâyet
Evet yârim benim

Āh ey zi ‘aşḳ-ast[6] ‘ālemī vīrān şode	Âh ey aşkla âlemi virân kılan
Belī yārī-yi men	Evet yârim benim
Ḳaṣd-ı īn vīrāne kerdī ‘āḳıbet	Şu virâneye de kastettin nihâyet
Belī yārī-yi men	Evet yârim benim
Āh ey dil-i mecnūn ve ez Mecnūn beter	Âh ey deli gönül, Mecnûn’dan da beter gönül
Belī yārī-yi men	Evet yârim benim
Merdiī merdāne kerdi ‘āḳıbet	Mertsin, mertlik gösterdin nihâyet

Sāz Semā‘ī	**Sâz Semâ‘î**
Ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler cānım Allāhını bulan olur[7]	Kulu olan kişiler cânım Allâhını bulan olur
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[8]	Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan cānım şoñra peşīmān olur[9]	Halka gönül bağlayan cânım sonra pişman olur
Her ki bugün Veled’e āh inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled’e âh inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur cânım bây ise sultân olur

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Mā der dū cihān ġayr-i Ḫudā yār ne-dārīm	İki cihânda bizim Allah’tan gayrı yârimiz yoktur
Cüz yād-ı Ḫudā be-hīç[10] diğer kār ne-dārim	Allah’ı yâddan gayrı başka bir işimiz yoktur
Āh müştāḳ-ı dil ü cān-i tū Şemsü’l-Ḥaḳḳ-ı Tebrīz	Âh senin gönül ve cânının âşıkı Şemsülhak Tebrizî
Der āyīne-i cüz vāye-i dīdār ne-dārīm	Aynadaki sûretten gayrısını görme arzumuz yoktur
Hey hey yār-i men yār āh yār-i men yār āh yār-i men	Hey hey yârim benim yâr âh yârim benim yâr âh yârim benim
Yār me-rā dōst yārī-yi men yār me-rā dōst yār-i men vāy **v.62b**	Yâr bana dost yârim benim yâr bana dost yârim benim vây

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
İmrūz semā‘-estü müdām-est ü sekāyī	Semâ‘ var, bâde var, sâkî var bugün
Gerdān şode ber cem‘[11] ḳadeḥ-hā-yi ‘atāyī	Dönüyor insanlar üzerinde bahşedilen kadehler

[6] RY 448: aşḳat
[7] RY 448: ḫüsrev ü ḫākān olur
[8] RY 448: bu mısra mevcut değil
[9] RY 448: bu mısra mevcut değil
[10] RY 448: hīç
[11] RY 448: cem‘i

Fermān-ı seḳāllāh resīd-est be-nūşīd	Hakk'ın "içiniz" fermanı erişti, içiniz haydi
Āh īn ten heme cān şeved[12] zi iḫvān-ı ṣafāyī	Âh bu beden safâ ehli ihvândan bulur bütün cânı
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Āh her ki zi 'uşşāḳ gorizān şeved hey	Âh âşıklardan kaçan kimseler hey
Bār-ı dīger[13] ḫāce peşīmān şeved hey	Sonunda pişman olur efendi hey
Her ki sebū-yi tū keşed 'āḳıbet hey	Senin testini taşıyan kimse nihâyet hey
Der ḥarem-i 'işret sulṭān şeved [hey]	İşret meclisinde sultân olur hey
Vesvese-i ten güzeşt ġulġule-i cān resīd	Beden vesvesesi geçti, cân yaygarası geldi
Mūr[14] furūşed be-gūr ḫayl-i Süleymān resīd	Karıncalar yerin dibine girdi, Süleymân'ın süvârileri geldi
Īn felek āteşī çend koned serkeşī	Şu ateşli felek nice kimseye serkeşlik edecek
Nūḥ be-keştī nişe-st cūşiş-i ṭūfān resīd	Nûh gemiye bindi, tufânın kabarması geldi
Çend muḥanneş me-rā[15] da'vā-yi merdī koned	Birkaç cinsiyeti belirsiz kişi bana karşı mertlik davası güdüyor
Rüstem ḫancer keşīd Sām Nerīmān resīd	Rüstem hançer çekti, Sâm Nerimân'a geldi
Miḫnet-i Eyyūb rā fāḳa-i Ya'ḳūb rā	Eyyûb'un imtihanına, Ya'kûb'un fakirliğine
Çāre-i dīger ne-būd raḥmet-i Raḥmān resīd	Başka bir çâre yoktu, Rahmân'ın rahmeti geldi
Yār yüregim yār gör ki neler vār yār yüreğim	Yâr yüreğim yâr gör ki neler var yâr yüreğim
Del ciğerim gör ki neler vār yāre yāre hāber vār	Del ciğerimi gör ki neler var yâre yâre haber var
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Gözüm ki ḳāne boyāndı şerābı neyleyeyim	Gözüm kana boyandı şarabı neyliyeyim
Ciğer ki otlara yāndı kebābı neyleyeyim	Ciğer ateşlerde yandı kebâbı neyliyeyim
Ne yāre yāradı cismim ne bāña bilmem hīç	Ne yâre yaradı cismim ne de bana bilmem hiç
İlāhī ben bu bir āvūç türābı neyleyeyim	İlâhî ben bu bir avuç toprağı neyliyeyim
Selām-ı Rābi'	**Dördüncü Selâm**
Sulṭān-ı menī,sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī[16]	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[17] **v.63a**	Bir cân ne demek yüz cânım benim

[12] İ: şevḳ; RY 448: şevkı
[13] İ: bā ger
[14] RY 449: mūri
[15] İ: serā
[16] İ: īmān ü menī
[17] İ: cān ü menī

Metin	Tercüme
Āyîn-i Şerîf der Maḳām-ı Ḥicāzeyn	**Âyîn-i Şerîf Hicâzeyn Makâmında Usûlü**
Uṣūleş Devr-i Revān[1] Beste-i Şeydā	**Devr-i Revân Şeydâ Hâfız Efendi Bestesi**
Ḥāfiẓ Efendi	
Mā der dū[2] cihān ġayr-i Ḫudā yār ne-dārīm	İki cihânda bizim Allah'tan gayrı yârimiz yoktur
Hey yār hey sulṭān-i men hey ḥünkārī-yi men	Hey yâr hey sultânım benim hey hümkârım benim
Cüz yād-ı Ḫudā hīç diğer kār ne-dārim	Allah'ı yâddan gayrı başka bir işimiz yoktur
Hey yār hey sulṭān-i men hey ḥünkārī-yi men	Hey yâr hey sultânım benim hey hümkârım benim
Müştāḳ-ı dil ü cān-i tū Şemsü'l-Ḥaḳḳ-ı Tebrīz	Senin gönül ve cânının âşıkı Şemsülhak Tebrizî
Hey yār hey sulṭān-i men hey ḥünkārī-yi men	Hey yâr hey sultânım benim hey hümkârım benim
Der āyīne-i cüz vāye-i dīdār ne-dārīm	Aynadaki sûretten gayrısını görme arzumuz yoktur
Hey yār hey sulṭān-i men hey ḥünkārī-yi men	Hey yâr hey sultânım benim hey hümkârım benim
Hey yār hey sulṭān-i men hey ḥünkār-i men	Hey yâr hey sultânım benim hey hümkârım benim
Māh-ı men şāh-ı men cān-ı cānān-ı men	Ayım benim şâhım benim cânânın cânı benim
Hey yār hey dost yār hey maḳbūl-i men	Hey yâr hey dost yâr hey makbûlüm benim
Yār yüreğim yār del gör[3] ki neler var	Yâr yüreğim yâr del gör ki neler var
Meydān içinde pīrim merdānlar vār	Meydân içinde pîrim merdler var
Yāre ḫāber vār	Yâre haber var
Maẓhâr-ı Ḥaḳḳ bāşed ō-rā īn cihān	Hakkın mazharıdır onun için bu cihân
Hey hey iḥsān meded yār yār yār hey hey ġufrān meded	Hey hey ihsân meded yâr yâr yâr hey hey gufrân meded
Dem-be-dem bīned cihān rā Ḥaḳḳ 'ayān	An be-an görür Hakk cihânı açık seçik
Hey hey iḥsān meded yār yār yār hey hey ġufrān meded	Hey hey ihsân meded yâr yâr yâr hey hey gufrân meded
Ān-çūnen-ki (?) goft Mevlānā-yı mā	Bundan dolayı dedi bizim Mevlâmız
Hey hey iḥsān meded yār yār yār hey hey ġufrān meded	Hey hey ihsân meded yâr yâr yâr hey hey gufrân meded
Ān kebīr [ü] kāmil [ü] dānā-yı mā	O bizim büyüğümüz, kâmilimiz ve âlimimiz
Hey hey iḥsān meded yār yār yār hey hey ġufrān meded	Hey hey ihsân meded yâr yâr yâr hey hey gufrân meded

[1] Bu Âyîn-i Şerîf'e, notaları tespit edilemediği için Rauf Yekta riyâsetinde yayınlanan Konservatuvar neşrinde yer verilmemiştir.
[2] İ: derd
[3] İ: del yār gör

Hey sulṭānım hey subḥānım hey ġufrānım
Yār yār dōst dōst yār sulṭān-ı ʻaşḳ

Heyhey sultânım hey subhânım hey gufrânım
Yâr yâr dost dost yâr aşkın sultânı

Bāz ez-ān kūh-i Ḳāf āmedʻanḳā-yi ʻaşḳ
Bāz ber āmed zi cān naʻre-i heyhā-yi ʻaşḳ
ʻAşḳ nidā-yi bülend kerd be-āvāz-i pest
Key dil-i bālā niger der kād[ü] bālā-yi ʻaşḳ
Be-niger ve der Şems-i dīn-i ḫusrev-i Tebrīziyān
Şāde-i cān-hā-yi pāk dīde-i bālā-yı ʻaşḳ
Yār hey dōst yār hey[4] cān-ı cān-ı men

Geldi yine Kaf dağından o aşk ankası
Geldi yine candan aşk hayhuyunun o narası
Aşk pes bir sesle yüksekçe nidâ etti
Yüce gönül bak nasıl da boylu postlu aşk
Bak ve Tebrizlilerin hüsrevi Şemseddin'de gör
Pâk cânların şadlığını, aşkın yüce nazarını
Yâr hey dost yâr hey cânın cânı benim

v.63b

Merḥabā ey cān-ı bāḳī pādişāh-ı kām-yār
Ruḥ baḫş her ʻayyār-ı āfitāb her diyār
Īn cihān ü ān cihān her dū ġulām-rū-yi ō
Ger ne-ḫāhī berhem-eş zen ü reh-mī-ḫāhī be-dār
Cism-i ḫāk ez Şems-i Tebrīzī çū gül-i kīmyā-st
Bā besī ān kīmyā rā ber besī īşān gumār

Merhaba ey bâkî cân, talihli padişah
Ruh bahşet her ʻayyâra güneş gibi her diyâra
Bu cihân ve o cihân her ikisi de onun gulâm yüzlüsü
İstemezsen onu perişan etmek, yol ver dilersen
Toprağın cismi Şems-i Tebrizî'den dolayı kimya gülü gibidir
Birçok kimseyle o kimyâyı onların birçoğuna karşı işe sal

Selām-ı Ṣānī

Bāz āmedem bāz āmedem ez pīş-i ān yār āmedem
Der men niger der men niger baḥr-ı tū ġam-ḫār[5] āmedem
Hey yārī-yi men ḥünkār-ı men cānān sulṭān-ı men
Ey Şems-i Tebrīzī naẓar der gül-i ʻālem kon niger
Ki-ender be-yābī-i fenā cān dil-fikār āmedem
Hey yārī-yi men ḥünkār-ı men cānān sulṭān-ı men

İkinci Selâm

Geldim yine geldim yine o yârin ardından geldim yine
Bak bana bak bana senin gamlı denizine geldim yine
Hey yârim benim hünkârım benim cânân sultânım benim
Ey Şems-i Tebrizî âlemin gülüne nazar et de bak
Fenâ bulmakta iken cân geldi hatıra, geldim yine
Hey yârim benim hünkârım benim cânân sultânım benim

[4] İ: yā hey
[5] İ: ġam-ḫār (غم خوار) şeklinde yazılması gerekiyorken ġam-ḫār (غم خار) şeklinde yazılmıştır.

Selām-ı Ṣāliş	Üçüncü Selâm
Büselik[6]‘Aşīrān	Bûselik Aşirân
Ey be-gofte der dilem esrār-hā	Ey gönlümdeki sırlara vâkıf olan kimse
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Vey-ki dāred bā faḳīrān kār-hā	Ey fakirlerle işleri olan kimse
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Ey ḫāyāl-et ġam-güsār-ı sīne-hā	Ey hayali sînelerdeki gamı gideren kimse
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Vey cemāl-et revnaḳ-ı gülzār-hā	Ey cemali gül bahçelerinin ötesinde olan kimse
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Şems-i Tebrīzī be-şehr-i ‘aşḳ-ı tū	Şems-i Tebrizî senin aşk şehrinde
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Geştem īn ez heme ‘ayyār-hā	Bütün ‘ayyârların içinden buna vardım
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrev ü ḫākān olur	Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur
Ḫālıḳını isteyen nā-ḫalef olmış değil	Hâlıkını isteyan arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan cānım ṣoñra peşīmān olur	Halka gönül bağlayan cânım sonra pişman olur
Her ki bugün Veled’e inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled’e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur cânım, bây ise sultân olur
Īn-hā-ki ṭālib-i kār ḫudāyīd ḫudāyīd	Bunlar işe tâliptirler, Allahsınız, Allahsınız
Ḥācet be-ṭāleb nīst şumāyīd şumāyīd	Yoktur talebe hâcet, sizsiniz, sizsiniz
Ḥarfīd kelāmīd ḫurūfīd kitābiyet	Kitabının harfisiniz, kelâmısınız, harflerisiniz
Cebrayil burākīd resūlān ḫudāyīd **v.64a**	Cebrailin burakısınız, resûllerin Allahısınız
Yār-imen yār hey yār me-rā yār hey dōst yār yār me-rā āh	Yârim benim yâr hey yâr bana yâr hey dost yâr yâr bana âh
Yār-i men yār me-rā dōst yār-i men yār me-rā vāy	Yârim benim yâr bana dost yârim benim yâr bana vây

[6] İ: pūselik

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Şāhā zi kerem ber men dervīş niger vāy	Ey şâh, kereminle ben dervişe bir bak vây
Ber ḥāl-i menī ḫaste-i dilrīş niger vāy	Gönlü bıkkın yaralı hâlime bir bak vây
Her çend neyem lāyıḳ-ı baḫşāyiş-i tū vāy	Her ne kadar lâyık değilsem de senin ihsanına
Ber men münkir ber kerem-i ḫīş niger vāy	Ben münkire kereminle bir bak vây
Der ḫāne-i ḫōd yāftem ez şāh nişānī	Kendi evimde buldum şâhtan bir nişan
Ān ki şīr men le‘al kemer ḫāṣṣe-i kānī	O kırmızı kemerli has aslan benim
Dūş āmede būd-est me-rā cābbār būde	Dün gece gelmiş ve beni cabbâr etmiş
Ān şāh-ı dilārā men ü maḥrem-i cānī	O gönlü süsleyen şâh ve cânın mahremi benim

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Āmed şehr-i ṣıyām sancāḳ-ı sulṭān resīd hey	Geldi oruç ayı, ulaştı sultânın sancağı hey
Dest be-dār ez ṭa‘ām māide-i cān resīd	El çek yemekten, ulaştı cânın sofrası
Nefis be-u muḥtāc şod rūḥ be-mi‘rāc şod hey	Nefis ona muhtâc oldu, ruh mi‘râca çıktı hey
Çūn der zindān şikest cān ber-u cān resīd	Zira zindanda kırılmış cân ona cân ulaştırdı
Ṣabr çū ebr-est ḫōş ḥikmet-i yār āvered hey	Sabır bulut gibi hoştur, yârin hikmetini getirir hey
Zi ān-ki çünīn māh-ı ṣabr būde ki Ḳur’ān resīd	Şundan ki bu sabır ayında Kur’ân ulaşmış idi
Zūd ezīn cāh-ı ten dest be-zen devr-i sinn hey	Çabucak bu ten makâmından el çek devreden hayat hey
Ber ser-i çāh[7]-ı āb ki-u Yūsuf-ı Ken‘ān resīd	Su kuyusunun başında o Ken‘ânlı Yûsuf’a ulaştı
Yār yār yār yüreğim yār gel gel gör ki neler vār	Yâr yâr yâr yüreğim yâr gel gel gör ki neler vâr
Ey dil bu yeter iki cihānda sañā iz̲‘ān[8]	Ey gönül bu ikrâr yeter iki cihânda sana
Birdir bir iki olmaġa yoḳ bilmiş ol imkān	Birdir bir iki olmaya yok bilmiş ol imkân
Ḥaḳ söyliyecek sende seniñ ortada neñ vār	Hak söyleyecek isek sende senin olan ne var
‘Ālemde hemān ben dediğiñdir saña noḳṣān	Âlemde tıpkı ben dediğindir sende noksân
Sa‘y eyle rıżā gözle ḳo ıṭlāḳ ile ḳaydı	Gayret et, rıza gözet, bırak anılma ile kaydı
‘Ālemde semā‘ī bu yeter sālike ‘irfān	Âlemde Semâ‘î, bu irfân yeter sâlike

[7] İ: cāh
[8] İ: iz‘ān

Selām-ı Rābi‘	Dördüncü Selâm
Ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān	Ey âşıklar ey âşıklar
Munlā-yı Rūmī mī-resed	Molla Rûmî geliyor
Ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān	Ey âşıklar ey âşıklar
Munlā-yı Rūmī mī-resed	Molla Rûmî geliyor
Hey yār-i men ḥünkār-ı men	Hey yârim benim hünkârım benim
Cānān-ı men sultān-ı men	Cânânım benim sultânım benim
v.64b	

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Işfaḥān Uṣūleş	**Âyîn-i Şerîf Isfahân Makâmında Usûlü Sâde**
Sāde Dūyek[1] Beste-i Şeydā Ḥāfıẓ	**Düyek Şeydâ Hâfız Bestesi**
-ġufirelehū-	**-ona mağfiret olsun-**
Ey ferd u ḥayy [ü] dānā yā Rabbenā ẓālemnā	Ey tek olan, hayat sahibi ve her şeyi bilen, ey Rabbimiz biz zulmettik
Yār hey dōst hey cān-i men cānān-i men	Yâr hey dost hey cânım benim cânânım benim
Tevfiḳ baḫş mā-rā yā Rābbenā ẓālemnā	Tevfik bahşet bizlere ey Rabbimiz biz zulmettik
Yār hey dōst hey cān-i men cānān-i men	Yâr hey dost hey cânım benim cânânım benim
Mā ʻāciz u faḳīrīm ser-geşte ü ḥaḳīrīm	Biz âciz ve fakiriz, âvâre ve hakîriz
Yār hey dōst hey cān-i men cānān-i men	Yâr hey dost hey cânım benim cânânım benim
Derbend-i ten esīrīm yā Rabbenā ẓālemnā	Beden derbendinde esiriz ey Rabbimiz biz zulmettik
Hey yār raʻnā-yi men hey dōst zībā-yi men yār yār	Hey yâr raʻnâm benim hey dost güzelim benim yâr yâr
Yār yüreğim yâr dōst dōst gör ki neler vâr	Yâr yüreğim yâr dost dost gör ki neler var
Ān sorḫ-i ḳabāyī ki çū mehpāre ber-āmed	Kırmızı aba giyen o kimse, bir ay parçası gibi çıkageldi
Hey sulṭān-ı men	Hey sultânım benim
İmsāl derīn ḫırḳa-i jengār ber-āmed	Bu sene de kırışıklıklar içindeki hırkayla çıkageldi
Şemsü'l-Ḥaḳḳ-ı Tebrīzī resīd-est be-gūyīd	Hakk'ın güneşi Tebrizli gelmiş, deyiniz ki
Hey sulṭān-ı men	Hey sultânım benim
K-ez[2] çerḫ-i ṣafā ān meh-i envār ber-āmed	Safâ âleminden nurlar saçan o ay çıkageldi
Hey sulṭān-ı men hey ḥükārī-yi men	Hey sultânım benim hey hünkârım benim
Hey hey hey hey maḳbūl-i men	Hey hey hey hey makbûlüm benim
Bāz āmedem der şūrişī hāzā cunūnü'l-ʻāşıḳān	Geldim yine heyecan içinde bu âşıkların çılgınlığıdır
Yār yār dōst dōst	Yâr yâr dost dost
Bāz āmedem der kūşişīhāzā cunūnü'l-ʻāşıḳān	Geldim yine telaş içinde bu âşıkların çılgınlığıdır
Yār yār dōst dōst	Yâr yâr dost dost

[1] Bu Âyîn-i Şerîf'e, notaları tespit edilemediği için Rauf Yekta riyâsetinde yayınlanan Konservatuvar neşrinde yer verilmemiştir.

[2] İ: ger

Tā ser nihād zedem[3] ṭebaḳ ez ‘āşıḳān bordem sebaḳ
Yār yār dōst dōst

Başı uygun şekilde koydum yola geçtim âşıkların önüne
Yâr yâr dost dost

Be-rūyeş kātib ber varaḳ hāzā cunūnü’l-‘āşıḳān
Yār yār dōst dōst hey sulṭān-ı men

Yüzünün aksi kâtip yaprağın üzerinde bu âşıkların çılgınlığıdır
Yâr yâr dost dost hey sultânım benim

Ān dilber-i ‘ayyār ciger-ḫāre[4]-i mā gū

O ‘ayyâr dilber bizim ciğerimizi eriten, söyle

Yā hū yā hū yā men hū

Yâ hû yâ hû yâ men hû

Ān ḫusrev-i şīrīn şeker-pāre-i mā gū

O şirîn hüsrev bizim şeker parçamız, söyle

Yā hū yā hū yā men hū

Yâ hû yâ hû yâ men hû

Bī-ṣūret-i ō meclis-i mā-rā nemekī nīst

Olmaksızın onun sûreti meclisimizin yoktur tuzu

Yā hū yā hū yā men hū

Yâ hû yâ hû yâ men hû

Ān por nemekī por fenn-i ‘ayyāre-i mā gū

Odur tuzumuzu ikmal eden, ‘ayyârımızın fennini tamamlayan, söyle

Yā hū yā hū yā men hū

Yâ hû yâ hû yâ men hû

Ey Resūl-i Ḥażret-i Ḥaḳ v-ey Ḥabīb-i Kibriyā

Ey Hazret-i Hakkın Resûlü ve ey Cenâb-ı Hakkın Habibi

Ey żiyā-yı ‘ayn-ı ‘ālem v-ey imām-ı enbiyā

Ey âlemin güzünün ışığı ve ey nebilerin imamı

‘Andelībem luġat gūyem genc-i bāġ-ı ḥüsn-i tū

Bülbülüm benim söz söyleyeyim senin güzel bağının dağarcığından

Muntaẓır būdem be-ġāyet ḥükm-i fermān-ı şumā **v.65a**

Bekliyor idim gâyet [sükûnet] içinde sizin fermanınızın hükmünü

Merḥamet kon ḫāk-i pāyet rū-yi Monlā rūz-şeb

Merhamet eyle ayağının tozunu Molla’nın yüzüne gece-gündüz

Aḥmed u Maḥmūd Ebū’l-Ḳāsım Muḥammed-i Muṣṭafā

Ahmed ve Mahmud, Ebû’l-Kâsım Muhammed Mustafa

Yārī-yi men cānān-i men sulṭān-i men ḥünkār-i men

Yârim benim cânânım benim sultânım benim hünkârım benim

Hey hey hey yār belī mīrī-yi men

Hey hey hey yâr evet mîrim benim

Selām-ı Ṣānī
Terennüm Sāz

İkinci Selâm
Terennüm Sâz

Ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān men ez kucā ‘aşḳ ez kucā

Ey âşıklar ey âşıklar ben nerdenim aşk nerden

Ey bī-dilān ey bī-dilān men ez kucā ‘aşḳ ez kucā

Ey kalpsizler ey kalpsizler ben nerdenim aşk nerden

Hey yār meded iḥsān meded ġufrān meded subḥān meded

Hey yâr meded ihsân meded gufrân meded sübhân meded

[3] İ: redem
[4] İ: ciger-ḫāre (جکر خوارہ) şeklinde yazılması gerekiyorken çiker-ḫāre (چکر خارہ) şeklinde yazılmıştır.

Ey muṭribān ey muṭribān ber def zened esrār-ı mā
Men bī-dilem men bī-dilem men ez kucā ‘aşḳ ez kucā
Hey yār meded iḥsān meded ġufrān meded subḥān meded

Ey mutribler ey mutribler defe vurur bizim sırlarımız
Ben kalpsizim ben kalpsizim ben nerdenim aşk nerden
Hey yâr meded ihsân meded gufrân meded sübhân meded

Selām-ı Ṣāliş
Terennüm Sāz

Üçüncü Selâm
Terennüm Sâz

Dūş der mehtāb dīdem meclis ez devr mest
Pīr mest ṭıfl mest muṭrib-i ṭanbūr mest

Māh rāh[5]-ı āsimān-rā cur‘a-i ẓann-ı cām-ı mey
Māh mest mihr mest sāye mest nūr mest

Şems-i Tebrīzī şode ān cur‘a-i mest ḫarāb
Lā-cerm mest-est goftāreş būd ma‘ẕūr mest

Dün gece mehtâbta gördüm meclis devretmekten mest
Yaşlı mest, çocuk mest, tanbûr çalan mest

Ay göğün yolunu mey kadehinden bir yudum almak kılmış
Ay mest, güneş mest, gölge mest, ışık mest

Şems-i Tebrizî olmuş o mest yudumundan harâb
Şüphesiz mesttir, lakin onun sözü idi ma‘zûr mest

Terennüm Sāz

Ey ki hezār āferīnāh bu nice sulṭān olur
Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrev ü ḥākān olur
Ey bāş-ki vir öğüt āh ilāhī iste bugün
Uşlu söz ider işit cānım bunda ne yalan olur

Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan cānım şoñra peşīmān olur
Her ki bugün Veled’eāh inanuben yüz süre
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur

Terennüm Sâz

Ey binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur
Ey baş ki ver öğüt âh ilahî iste bugün
Uslu söz eder işit cânım bunda ne yalan olur

Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Halka gönül bağlayan cânım sonra pişman olur
Her kim bugün Veled’e âh inanıp yüz sürse
Yoksul ise bây olur cânım, bây ise sultân olur

Terennüm Sāz

Ey morġ-i suḫan-gū ki tū der kelle-yi māyī
Ez pīş-i Ḫudā āmede vü bār-ı ḫudāyī

v.65b

Ḥaḳḳā ki kerīm ü raḥīm ü ‘alīm
Dānende-i esrār-ı Ḫudā Raḍ ü Semā‘ī

Terennüm Sâz

Ey mavinin zirvesinde söz söyleyen kuş,
Gelmişsin Rabbin katından ve ilahî meclisten

Ey Hakk, sen kerîm, rahîm ve alîmsin
Hakk’ın sırlarını bilendir Raḍ[6] ve Semâ‘î

[5] İ: dırāh
[6] Raḍ (رض) şeklinde yazılmış olan ve bir kimseyi işaret etmesi gereken kelimeyle neyin kasteildiği açık değildir. Muhtemelen rumuz olarak kullanılmıştır.

Yār-i men yār āh yār-i men yār yār yār me-rā āh
Yār-i men yār me-ra dōst yār-i men yār me-ra vāy

Yârim benim yâr âh yârim benim yâr yâr yâr bana âh
Yârim benim yâr bana dost yârim benim yâr bana vây

Terennüm Sāz

Muṭrib-i ḫōş nevā-yi men ‘aşḳ nevāz hemçünīn
Yār yār dōst dōst cān-i men vāy

Naġnaġa-i digerī z-īn perde-i tāze bergüzīn
Yār yār dōst dōst cān-i men vāy

Muṭrib-i rūḥ-i men tūyī keştī-yi Nūḥ-i men tūyī
Yār yār dōst dōst cān-i men vāy

Feṭḥ-i futūḥ-ı men tūyī yār ḳadīm [ü] evvelīn
Yār yār dōst dōst cān-i men vāy

Terennüm Sâz

Hoş nağmeli mutribim benim aşkın okşaması da tıpkı böyledir
Yâr yâr dost dost cânım benim vây

Başka bir ölçek seç bu yeni perdeden
Yâr yâr dost dost cânım benim vây

Ruhumun mutribi sensin, benim için Nuh’un gemisi sensin
Yâr yâr dost dost cânım benim vây

Fetihlerimin fethi sensin kadîm ve evvel olan yâr
Yâr yâr dost dost cânım benim vây

Cān u cihān dūş kucā būdei
Ney ġaleṭem der dil-i mā būdei
Mefḫar-i Tebrīz tūyī Şems-i dīn
Maẓhar-ı envār-ı Ḫudā būdei

Cân ve cihân dün gece nerede imiş
Gönlümüzde benim hatam ne imiş
Tebriz’in iftiharı sensin Şemseddin
Allah’ın nurlarının mazharı imişsin

Terennüm Sāz

Bu ‘aşḳ ile elbet çoġ olur ḳīl ile ḳāl
Her dem naẓar-ı Ḥaḳda benim fikr [ü] ḫayāl
Şeydā gibi bir bendesiyim ‘ārif-i Rūmuñ
Himmet dilerem ‘arż iderem pīrime ḥāl
Yār yüreğim yār gör ki neler vār

Bize teselī-yi Ḫudādan ne ḫaber vār
Cürmümüzü ‘af ide ol Ḥażret-i ġufrān
Şem‘-i rūḥuna cismimi pervāne düşürdüm
Evrāḳ-ı dili āteş-i sūzāna düşürdüm
Bir ḳaṭre iken kendimi ‘ummāna düşürdüm
Cefā yolumu vādī-yi hicrāna düşürdüm

Terennüm Sâz

Bu aşk ile elbet çok olur dedikodum
Her an Hakk’ın nazarı hususundadır benim fikir ve hayalim
Şeydâ gibi Rum ârifinin bir bendesiyim
Himmet dilerim, arz ederim pirime halim
Yâr yüreğim yâr gör ki neler var

Bize Hakk’ın tesellisinden ne habar var
Cürmümüzü af etsin o Hazret-i gufrân
Ruhunun mumuna cismimi pervâne düşürdüm
Gönül yapraklarını yakıcı ateşe düşürdüm
Bir damla iken kendimi ummâna düşürdüm
Cefâ yolumu hicrân vadisine düşürdüm

Taḳrīr edemem derd-i derūnem elemim vār	Takrir edemem içimdeki derdi elemim var
Mevlāyı sor sen beni söyletme ġamım vār **v.66a**	Mevlâyı sor sen beni söyletme gamım var
Allāhı sor sen beni söyletme ġamım vār	Allahı sor sen beni söyletme gamım var

Selām-ı Rābi‘	**Dördüncü Selâm**
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī	Bir cân ne demek yüz cânım benim

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Nihāvend es-Seyyid Aḥmed Dede Muṣāḥib-i Şehriyārī	**Âyîn-i Şerîf Nihâvend Makâmında Musâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede**
Dūş[1] ber dergāh-ı ‘izzet kūs-i sulṭānī zedem Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men	Dün gece izzet dergâhında sultanlık kösü çalmışım Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Ḫayme ber bālā-yi dārü’l-mülk-i rabbānī zedem Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men	İlahî mülk yurdunun üzerine çadır kurmuşum Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Ber firāz-i ‘arş-ı himmet ez kef-i ma‘şūḳ-i dil Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men	Himmet arşındaki kürsüde günül ma‘şûkunun avucundan Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Bāde-i vaḥdet zi rıṭl-ı cām-i sübḥānī zedem Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men	Vahdet şarabını rabbanî cam kadehten içmişim Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Hey hey hey hey dōst[2] hey hey iḥsān meded Hey yār[3] ġufrān meded yār yār yār yüreğim yār gör ki neler vār	Hey hey hey hey dost hey hey ihsân meded Hey yâr gufrân meded yâr yâr yâr yüreğim yâr gör ki neler var
Ey çerāġ-ı āsimān [ü] raḥmet-i Ḥaḳ berzemīn Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men	Ey gökyüzünün ışığı ve Hakk’ın yeryüzündeki rahmeti Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Nāle-i men gūş dārü derd-i ḥāl-i men be-bîn Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men	Benim feryadıma kulak ver ve gör benim dertli hâlimi Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Yā murād-i men be-deh yā fāriġem kon ez murād Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men	Ya benim muradımı ver ya da âzâde kıl bu muraddan beni Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Va‘de-i ferdā rehā kon yā çünān kon yā çünīn	Yarın va‘detmeyi bırak, ya öyle yap ya böyle
Hey hey hey hey dōst[4] hey hey iḥsān meded Hey yār[5] ġufrān meded yār yār yār yüreğim yār gör ki neler vār	Hey hey hey hey dost hey hey ihsân meded Hey yâr gufrân meded yâr yâr yâr yüreğim yâr gör ki neler var

[1] RY 481: dūşi
[2] RY 481: hey yār hey dōst
[3] RY 481: hey hey
[4] RY 481: hey yār hey dōst
[5] RY 481: hey hey

Yek demī ġavvās būdem ber leb-i deryā-yı ʻaşḳ
Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men

Ṣad hezārān dürr [ü] gevher dīdem ez deryā-yı ʻaşḳ
Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men

Nāgehān ez ḳudret-i Ḥaḳ yek naẓar kerdem der-u
Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men
v.66b
ʻĀlemī sergeşte dīdem mānde-i deryā-yı ʻaşḳ
Hey yār hey dōst pīr-i men cānān-i men

Bir vakit dalgıç idim aşk denizinin sahilinde

Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Yüzbinlerce inci ve mücevher gördüm aşk denizinde
Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Ansızın Hakk'ın kudretiyle nazar kıldım bir an ona
Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim
Gördüm ki bütün bir âlem başı dönmüş kalmış aşk denizinde
Hey yâr hey dost pîrim benim cânânım benim

Selām-ı Ṣānī

Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī āh
Ender dil ü cān īmān-ı menī āh
Der men be-demī āh men zinde şevem āh
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī āh

Ey ʻāşıḳān ey ʻāşıḳān āh
Munlā[6]-yı Rūmī mī-resed āh
Ey ʻārifān ey ʻārifān āh
Munlā[7]-yı Rūmī mī-resed āh
Maḥbūb-i men maḳbūl-i men[8]
Merġūb-i men maṭlūb-i men[9]

İkinci Selâm

Sultânım benim, sultânım benim âh
Cânda ve gönülde imânım benim âh
Bir nefes üflemenle âh ben canlanırım âh
Bir cân ne demek yüz cânım benim âh

Ey âşıklar ey âşıklar âh
Molla Rûmî geliyor âh
Ey ârifler ey ârifler âh
Molla Rûmî geliyor âh
Mahbûbum benim makbulüm benim
Merğûbum benim matlûbum benim

Selām-ı Ṣāliş

ʻĀşıḳān-rā ḳıble dīdār āmed-est
Gerçi der reh ḳıble bisyār āmed-est
ʻĀşıḳān-rā nīst fikr [ü] ārzū
ʻĀşıḳī bī-faḥr [ü] bī-ḳār āmed-est
Yār Şems-i Tebrīzī heme güftār-ı tū
Yār der ḥaḳīḳat dürr-i şehvār āmed-est
Āh belī yārim

Üçüncü Selâm

Âşıklar için kıble [sevgiliyle] görüşmektir
Gerçi yolda kıble çoktur amma
Âşıklarda fikir ve arzu yoktur
Âşık iftihardan ve karalıktan uzaktır
Yâr Tebrizli Şems, senin bütün sözlerin
Yâr hakikaten şahlara lâyık incilerdir
Âh evet yârim

[6] RY 481: mollā
[7] RY 481: mollā
[8] RY 481: maṭlūb-i men
[9] RY 481: maḳbūl-i men

Sāz Semā‘ī	Sâz Semâ‘î
Cānım ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur	Cânım ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrev ü ḫākān olur	Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur
Vāy vāy[10]	Vây vây
Ayaġınıñ tozını āh sürme çeker gözine[11]	Ayağının tozunu âh sürme çeker gözüne
Nesne görür gözi kīm cānım vālih ü ḫayrān olur[12]	Gözü bir nesne gören kişi cânım meftûn ve hayrân olur
Vāy vāy	Vây vây
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[13]	Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan cānım ṣoñra peşīmān olur[14]	Halka gönül bağlayan cânım sonra pişman olur
Vāy vāy	Vây vây
Her ki bugün Veled’e āh inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled’e âh inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur cânım, bây ise sultân olur
Vāy vāy[15]	Vây vây

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Bişnev tū zi ney çe-hā çe-hā mī-gūyed	Dinle neyden sen neler neler söylemede
Esrār-ı nühüft[16]-i kibriyā mī-gūyed	Kibriyânın gizli sırlarını söylemede
Ruḫ zerd[17] ü derūn tohī vü ser dāde ber[18] bād	Yanağı sarı, içi boş ve başı vermiş yele
Bī-nuṭḳ zebān Ḫudā Ḫudā mī-gūyed **v.67a**	Nutka gelmeksizin dil Allâh Allâh söylemede
Men bā tū çünānem[19] ey nigār-ı Ḫotenī vāy	Ey Hotenli güzel, ben seninle o haldeyim ki vây
K-ender ġalaṭem ki men tū-em yā tū menī vāy	Ben sen miyim ya da sen ben misin şaşırmış vaziyetteyim vây
Nī men menem ü nī tū tū-yi nī tū menī vāy	Ne ben benim, ne sen sensin, ne de sen bensin vây
Hem men menem ü hem tū tūyī hem tū menī vāy	Hem ben benim, hem sen sensin, hem de sen bensin vây

[10] RY 482: yār yār
[11] RY 482: bu mısra mevcut değil
[12] RY 482: bu mısra mevcut değil
[13] RY 482: bu mısra mevcut değil
[14] RY 482: bu mısra mevcut değil
[15] RY 482: yār yār
[16] RY 482: nühüfte
[17] İ: zed
[18] RY 482: be
[19] İ: cenānem

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Dānī semā‘ çe būd ṣavt-ı belā şenīden	Bilir misin semâ‘ nedir? [Elest bezmindeki] “belî” (evet) sesini işitmektir
Ez ḫīşten borīden bā vaṣl-ı ō resīden	Kendinden alakayı kesip ona vuslat ile ulaşmaktır
Dānī semā‘ çe būd bī-ḫōd şoden[20] zi hestī vāy	Bilir misin semâ‘ nedir? Varlıktan geçmek vây
Ender fenā-yı muṭlāḳ zevḳ-ı beḳā çeşīden	Mutlak fenâda bekâ zevkini tatmaktır

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Āh sermest-i cām-ı ‘aşḳam bī-sāġar ü piyāle	Âh şarap ve kâse olmaksızın aşk kadehinden mesttir başım
Goftem zi men çe ḫāhī goftā kī sūz-i nāle	Dedim benden ne istiyorsun? Dedi acı bir feryad
Āh men īn [ü] ān ne-dānem sermest-i Şems-i dīnem	Âh ben onu bunu tanımam, Şemseddin’den mesttir başım
Muṭrib be-zen nevāyī sāḳī be-deh piyāle	Ey mutrib çal bir nağme, ey sâkî ver bir kadeh

Selām-ı Rābi‘	Dördüncü Selâm
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī	Bir cân ne demek yüz cânım benim

[20] RY 482: şodem

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Ḥicāz Beste-i es-Seyyid Aḥmed Dede Muṣāḥib-i Şehriyārī	**Âyîn-i Şerîf Nihâvend Makâmında Musâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede Bestesi**
Men şāhbāz-i ḳudsem ez lā-mekān resīde	Mekânsızlık âleminden gelmiş mukaddes şahbâzım ben
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Behr-i şikār-i ṣaydī der ḳāleb āremīde	Avlanılan avolmak için kalıba girmişim ben
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Sīmurġ-i Ḳāf-i ḳurbem ez dām-ı kevn ceste	Varlık tuzağından kurtulmuş kurbiyyet Kaf'ının ankâsıyım ben
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Ṭāvus-i bāġ-ı 'arşem ez āşiyān perīde	Yuvasından uçmuş arş bağının tavusuyum ben
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Hey hey hey hey yār hey dōst hey hey	Hey hey hey hey yâr hey dost hey hey
Ḥünkār-i men hey hey sulṭān-i men hey hey	Hünkârım benim hey hey sultânım benim hey hey
Sübḥān-i men āh āh āh āh	Sübhânım benim âh âh âh âh
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
v.67b	
Āteş ne-zened der dil-i mā illā Hū	Ateş yakamaz gönlümüzde kimse illâ Hû
Hū hū hū hū	Hû hû hû hû
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Kūteh ne-koned menzil-i mā[1] illā Hū	Kısaltamaz menzilimizi kimse illâ Hû
Hū hū hū hū	Hû hû hû hû
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Ger 'ālemiyān cümle ṭabībān bāşend[2]	Cümle ehl-i cihân olsa da tabîb
Hū hū hū hū	Hû hû hû hû
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Ḥallī ne-koned müşkil-i mā illā Hū	Halledemez müşkilimizi kimse illâ Hû
Hū hū hū hū	Hû hû hû hû
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim

[1] İ: menzīlā
[2] İ: bāşed; RY 464: bāşed

Hey hey hey hey yār hey dōst hey hey

Ḥünkār-i men hey hey sulṭān-i men hey hey

Sübḥān-i men āh āh āh āh

Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men

Bişnev ez ney çūn ḥikāyet mī-koned vāy

Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men

Ez cüdāyī-hā şikāyet mī-koned vāy

Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men

Āh ney ḥadīṣ-i rāh-i porḫūn mī-koned vāy

Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men

Kıṣṣaḥā-yi ʻaşḳ-ı Mecnūn mī-koned vāy

Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men

Hey hey hey hey yâr hey dost hey hey

Hünkârım benim hey hey sultânım benim hey hey

Sübhânım benim âh âh âh âh

Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim

Dinle neyden zirâ hikâye etmekte vây

Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim

Ayrılıklardan şikâyet etmekte vây

Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim

Âh ney kanla dolu bir yoldan bahsetmekte vây

Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim

Mecnûn'un aşk hikâyelerini söylemekte vây

Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim

Selām-ı Şānī

Āh yār resīdem ber leb-i deryā be-dīdem

Hū vü yā men hū

Āh yār teʻallül mī-konem her dem heme

Yā hū vü yā men hū

Hey hey raʻnā-yi men hey hey zībā-yi men

Merğūb-i men maḳbūl-i men yār hū[3]

Āh yār şenīdī Şems-i Tebrīzī biyāyīd ber ser-i bāzār

Āh yār be-dīdī māh-ı mehrūyeş heme

Allāh hū illā hū[4]

Hey hey raʻnā-yi men hey hey zībā-yi men

Merğūb-i men maḳbūl-i men yār hū[5]

İkinci Selâm

Âh yâr vardım deryâ kıyısına gördüm diyorlar

Hû vüyâ men hû

Âh yâr bahane buluyorum her an dâima demek için

Yâ hû vüyâ men hû

Hey hey raʻnâm benim hey hey güzelim benim

Merğûbum benim makbûlüm benim yâr hû

Âh yâr Şems-i Tebrîzî'nin çarşıya geldiğini duyarsan

Âh yâr görürsün o ay yüzlü güzelin dâima dediğini

Allâh hû illâ hû

Hey hey raʻnâm benim hey hey güzelim benim

Merğûbum benim makbûlüm benim yâr hû

Selām-ı Şāliş

ʻĀşıḳān evvel ḳadem ber her dū ʻālem mī-zened vāy

Baʻd z-ān der kū-yi ʻaşḳ ez ʻāşıḳī dem mī-zened vāy

Üçüncü Selâm

Âşıklar evvelâ her iki âlemde kadem vururlar vây

Ondan sonra aşk diyârında âşıklıktan dem vururlar vây

[3] RY 464: yā hū vü yā men hū

[4] RY 464: yā hū vü yā men hū

[5] RY 464: yā hū vü yā men hū

Tāber-āyed ez gedāyī nām-ı mā der kū-yi dōst vāy
Kūs[6]-i sulṭānī-yi māder her dü ‘ālem mī-zened vāy **v.68a**
Sākinān-ı āsitānī-yi‘aşḳ-ı Mevlānā[7] Celāl vāy
Ez ferāġat poşt-i pā der milketī-yi Cem mī-zened vāy

Dostun diyârında bir dilenci tarafından adımız anılsın diye vây
Sultanlık kösümüzü her iki âlemde vururlar vây
Mevlânâ Celâleddin’in aşk dergâhının sâkinleri vây
Ferâgat edip her şeyden Cemşid’in mülkünde [dünya malına] tekme vururlar vây

Sāz Semā‘ī

Ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur
Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrev ü ḥākān olur vāy
Şerbetiniñ ḳaṭresin āh her kīm içer cür‘asın[8]
Gönli gevher ṭoluben cānım sīnesi ‘ummān olur vāy[9]
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[10]
Ḫalḳa gönül baġlayan cānım ṣoñra peşīmān olur vāy[11]
Her ki bugün Veled’e āh inanuben yüz süre
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur vāy

Sâz Semâ‘î

Ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur vây
Şerbetinin damlasını âh her kim içer yudumunu
Gönlü mücevher dolup cânım sinesi ummân olur vây
Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Halka gönül bağlayan cânım sonra pişman olur vây
Her kim bugün Veled’e âh inanıp yüz sürse
Yoksul ise bây olur cânım bây ise sultân olur vây

Terennüm Sāz

Gūşī ki be-Ḥak bāz būd der heme cāy
Belī yār belī dōst yār cān-i men vāy
Ō hīç suḫan ne-şneved[12] illā be-Ḫudāy
Belī yār belī dōst yār cān-i men vāy
V-ān dīde k-ez-u nūr pezīred[13] ō-rā
Belī yār belī dōst yār cān-i men vāy
Her ẕerre būd āyīne-i dōst-nümāy
Belī yār belī dōst yār cān-i men vāy

Terennüm Sâz

Hakka açık olan bir kulak her yerde
Evet yâr evet dost yâr cânım benim vây
Hiçbir kelâm işitmez Hak’tan gelenden gayrı
Evet yâr evet dost yâr cânım benim vây
Nurunu O’ndan alan bir göz için
Evet yâr evet dost yâr cânım benim vây
Her zerre olur dostu gösteren bir ayna
Evet yâr evet dost yâr cânım benim vây

[6] İ: kūş
[7] RY 465: Mullā-yı
[8] RY 465: bu mısra mevcut değil
[9] RY 465: bu mısra mevcut değil
[10] RY 465: bu mısra mevcut değil
[11] RY 465: bu mısra mevcut değil
[12] İ: ne-şnev
[13] İ: pezīred

Yā Rab zi dūkevn bī-niyāzem[14] kerdān
Ve ez efser-i faḳrī serefrāzem kerdān
Ender ḥaremet maḥrem-i rāzem kerdān
Ān reh ki ne-sū-yi tū-st bāzem kerdān

Yâ Rab, beni iki dünyadan da bî-niyâz kıl
Fakirlik tâcıyla benim başımı yüce kıl
Hareminde beni mahremine sırdaş kıl
Senin tarafına gitmeyen yoldan beni uzak kıl

Yār yār dōst dōst yār yüreğim yār gör ki neler vār
Vāy vāy vāy vāy
Yār yüreğim del ciğerim gör ki neler vār

Yâr yâr dost dost yâr yüreğim yâr gör ki neler var
Vây vây vây vây
Yâr yüreğimi del ciğerimi gör ki neler var

Terennüm Sāz

Her āh ki ez derd-i dilem mī-şinevī vāy
Ez āh-ı dilem kerd gülem mī-şinevī vāy
Ger gūş[15] be-ḥāl-i dil-i men bāz konī vāy
Dāim zi dilem dilem dilem mī-şinevī vāy

Terennüm Sâz

Dertten atılan her âhtan gönlümü duyarsın vây
Gönlümün ettiği her âhtan gülümü duyarsın vây
Şayet gönlümün haline kulak verirsen vây
Dâima gönlümden "gönlüm gönlüm" sesini duyarsın vây

v.68b

Ḳad eşraḳati'd-dünyā min nūri ḥumeyyā-nā
el-Bedrü ġaden li-sāḳī[16] ve'l-ke'sü ṣüreyyā-nā
Men leyse[17] lehū 'aynün yestabṣırü 'an ġaybin
Fe'l-ye'ti 'alā şevḳın fī ḫizmeti Mevlānā

Şarabımızın nûruyla aydınlandı bu dünya
Sanki ayın ondürdü sâkîmiz için ışıyor ve kadeh bizim süreyyâmız
Bir kimsede yok ise göz elbet görür gaybı
Koşar şevkle Mevlâmızın hizmetine

Selām-ı Rābi'

Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī

Dördüncü Selâm

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim
Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim

[14] İ: bī-benāzem
[15] RY 466: gūşī
[16] RY 466: sākī
[17] Aynı mısranın daha önce geçtiği v.55a'da "leyse" yerine "kāne" kullanılmış olup "kāne" mana itibariyle daha uygun düşmektedir: "bir kimsede var ise göz elbet görür gaybı".

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Ṣabā Beste-i es-Seyyid Aḥmed Dede Muṣāḥib-i Şehriyārī	**Âyîn-i Şerîf Sabâ MakâmındaMusâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede Bestesi**
Hey yār[1] bişnevīd ez nāle-i bānk-i rebāb	Hey yâr dinleyin rebâbın iniltili sedasından
Hey yār[2] nüktehā-yi ‘aşḳ[3] der her güne bāb	Hey yâr her nev‘i bâbta aşk nüktelerini
Hey yār[4] bā-fiġān ü nevḥa güyān dāimā	Hey yâr feryâd ü figân ile derler dâimâ
Hey yār[5] ey Ḫudā vü ey Ḫudā vü ey Ḫudā[6]	Hey yâr ey Allahım, ey Allahım, ey Allahım
Taḫt-i fevḳ ez ‘aşḳ[7] āmed der vucūd[8]	Aşktan geldi vucûda bu yüce taht
Hem zemīn-i tīre hem çerḫ-i kebūd[9]	Hem kara toprak hem mavi gökyüzü
Ez muḥabbet ẕāde[10] hastī-yi cihān[11]	Muhabbetten doğmuş tüm cihândaki varlık
Behr-i ḥikmet tā şeved Ḫālıḳ‘ayān[12]	Bundaki hikmet Hâlık’ın ‘ayân olması içindir
Hey hey ḥünkār-i men hey hey sübḥān-i men	Hey hey hünkârım benim hey hey sübhânım benim
Hey hey sulṭān-i men cān-i men cānān-i men[13]	Hey hey sultânım benim cânım benim cânânım benim
Der ṭarīḳat evvel ān bāşed ki dil[14]	Tarikatte evvelâ sahip olmak gerekir bir gönle
Der derūn-i ten şeved ṣāfī zi gil[15]	Bedenin derûnunda kilden arınıp saf olmuş
Āb ü rūḥ ender beden ṣāfī şeved[16]	Su ve ruh vucûdun içinde arınıp olur ise saf
Ġayr-ı Ḥaḳ bāz hīç çīzī nigered[17]	Bir daha Haktan gayrı hiçbir şeyi görmez olur

[1] RY 578: “hey yār” mevcut değil.
[2] RY 578: hey yār-i yār
[3] RY 578: ‘aşḳı
[4] RY 578: heyi heyi hey yār pīr-i men
[5] RY 578: heyi yār-i yār
[6] RY 578: vü ey Ḫudā heyi heyi hey yār pīr-i men
[7] RY 578: ‘aşḳı
[8] RY 578: der vucūd hey yār-i yār
[9] RY 578: çerḫ-i kebād heyi heyi hey yār pīr-i men
[10] RY 578: ẕādi
[11] RY 578: hestī der cihān hey yār-i yār
[12] RY 578: Ḫālıḳ ‘ayān heyi heyi hey yār pīr-i men
[13] RY 578: Nakarat kısmı tümüyle farklıdır:
Maḥbūb-i men merġūb-i men maṭlūb-i men
Heyi hey hey yār pīr-i men
[14] RY 578: ki dil hey yār
[15] RY 578: zi kil hey hey yār pīr-i men
[16] RY 578: bu mısra mevcut değil
[17] RY 578: bu mısra mevcut değil

‘Aşḳ-ı merdān berter ez ‘aşḳ-ı Ḫudā-st[18]	Mertlerin aşkı Allah aşkından daha üstündür
Z-ānki der merdān Ḫudā rā sırrı-hā-st[19]	Şundan ki mertlerde Allah’a mahsus sırlar vardır
Hest[20] Ḥaḳ ma‘būd cümle der cihān[21]	Hak ma‘bûdudur dünyada cümle cihânın
Nīst[22] kes ez bendegī-yi ō cihān[23]	Kimse yoktur dünyada onun kulu olmayan
Hey hey hey hey hey yār dōst dōst dōst	Hey hey hey hey hey yâr dost dost dost
Yār iḥsān meded ġufrān meded yār yār	Yâr ihsân meded gufrân meded yâr yâr
Yār yüreğim del ciğerim gör ki neler vār	Yâr yüreğimi del ciğerimi gör ki neler var
Āh āh āh neler vār[24] **v.69a**	Âh âh âh neler var

Selām-ı Ṣānī	**İkinci Selâm**
Z-ān muḳaddem şod cihān ber āḫiret	Her dâim âhiretin önüne geçer dünya
Āh āh belī yārī-yi men	Âh âh evet yârim benim
Tā resed z-īn zehr-i ḳandī āḫiret	Kişi bu zehirli şekerle oyalanıp varır âhirete
Hey hey hey āh cenān-ı men	Hey hey hey âh cenânım benim
Ḳaderāt rā nīk dānī ba‘d ezān	O vakit yakînen bilir kişi kendisi için takdir edilenleri
Āh āh belī yārī-yi men	Âh âh evet yârim benim
Şükr-i Ḥaḳ gūyī müdām ez ‘ayn-ı cān	Hakkın şükrünü söyle dâima yüreğinin en dibinden
Hey hey hey āh cenān-ı men	Hey hey hey âh cenânım benim
Çūn be-bīnī cān-ı ḫōd rā der ‘adem	Kendi canını yoklukta gördüğün vakit
Āh āh belī yārī-yi men	Âh âh evet yârim benim
Bī-beden ṣad şükür ārī dem be-dem	Vucûtsuz olarak yüz şükür getirirsin her ân
Hey hey hey āh cenān-ı men[25]	Hey hey hey âh cenânım benim

[18] RY 578: Ḫudā-st pīr-i men
[19] RY 578: sırrı-hā-st pīr-i men
[20] RY 578: hesti
[21] RY 578: der cihān pīr-i men
[22] RY 578: nīsti
[23] RY 578: cihān pīr-i men
[24] RY 578: Nakarat kısmı tümüyle farklıdır:

Heyi hey yār-i yār-i men heyi hey yār-i yār-i men	Hey hey yârimin yâri benim hey hey yârimin yâri benim
Āh per-i māh destgīrem yār-i yār-i men	Âh ayın kanadına tutulmuşum yârimin yâri benim
Yār yüreğim del ciğerim yār yār gör ki neler vār	Yâr yüreğimi del ciğerimi yâr yâr gör ki neler var
Āh maḥbūb-i men vāh	Âh muhbûbum benim vâh
Āhāh hey hey maḳbūl-i men	Âh âh hey hey makbûlüm benim

Selām-ı Ṣāliş	Üçüncü Selâm
Hem-çū Ādem her velī nūr-i Ḫudā-st	Âdem gibi her velî Hakkın nûrudur
Āh cenân-ı men[26]	Âh cenânım benim
Tā ne pindārī[27]-ki Ḥaḳ ez vey cüdā-st	Sanma ki Hak ondan ayrı durur
Āh cenân-ı men[28]	Âh cenânım benim
Z-ān melāik secde ārendeş zi cān	O melekler secde ettiler ona candan
Āh cenân-ı men[29]	Âh cenânım benim
K-ender-u dīdend nūrī-yi girān[30]	Zira onun içinde gördüler nûr-i girân
Āh cenân-ı men[31]	Âh cenânım benim
Ḥaḳ ḫalīfeş kerd der arż [u] semā	Hak halifesi kıldı yerde ve gökte
Āh cenân-ı men[32]	Âh cenânım benim
Tā ki kerd-u sū-yi menzil reh-nümā	Öyle ki menzil yönü olarak rehber kıldı onu
Āh cenân-ı men[33]	Âh cenânım benim
Nāib-i muṭlaḳ-ı Ḫudā rā Ādem-est[34]	Âdem'dir Hakkın mutlak nâibi
Āh cenân-ı men[35]	Âh cenânım benim
Z-ān-ki hemreh bā dem-i evān-ı dem-est[36]	Zira [Â]demdir ânların ânıyla yoldaş

Sāz Semā'ī	Sâz Semâ'î
Ey ki hezār āferīn āh cānım	Ey ki binlerce âferin âh cânım
Ey ki hezār āferīn āh cānım	Ey ki binlerce âferin âh cânım
Bu nice sulṭān olur vāy	Bu nice sultân olur vây
Ḳulı olān kişiler āh cānım	Kulu olan kişiler âh cânım

---

[25] RY 578'de bu mısraların yerine diğer āyinlerde "Selām-ı Ṣānī"de geçen mısralar aynıyla tekrarlanır:

Selām-ı Ṣānī	İkinci Selâm
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī	Bir cân ne demek yüz cânım benim
Āh īmān-ı menī	

[26] RY 578: belī yār-i men
[27] İ: bīndārī
[28] RY 578: belī yār-i men
[29] RY 578: belī yār-i men
[30] RY 578: bigirān
[31] RY 578: belī yār-i men
[32] RY 578: belī yār-i men
[33] RY 578: hey hey yārim
[34] RY 578: bu mısra mevcut değil
[35] RY 578: bu mısra mevcut değil
[36] RY 578: bu mısra mevcut değil

Ḳulı olān kişiler āh cānım
Ḫüsrev ü ḥākān olur vāy
Her ki bugün Veled'e āh cānım
Her ki bugün Veled'e āh cānım
İnanuben yüz süre vāy
Yoḫsul ise bāy olur āh cānım
Yoḫsul ise bāy olur āh cānım
Bāy ise sulṭān olur vāy[37] **v.69b**

Kulu olan kişiler âh cânım
Hüsrev ve hakan olur vây
Her kim bugün Veled'e âh cânım
Her kim bugün Veled'e âh cânım
İnanıp yüz sürse vây
Yoksul ise bây olur âh cânım
Yoksul ise bây olur âh cânım
Bây ise sultân olur vây

Terennüm Sāz[38]

Āh mine'l-'aşḳ ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi
Mā naẓara'l-'aynü ilā ġayriküm
Uḳsimü billāhi ve āyātihi

Terennüm Sâz

Âh güzelin aşkından hallerinden
Yandı yüreğim aşk harâretlerinden
Göz artık bakmayacak başkasına
Kasem olsun Allah'a ve âyetlerine

Terennüm Sāz[39]

Ne 'aşḳa[40] ṣabr ider oldum ne 'aḳl ile yārim
Ne kārī başa çıḳardım ne bülbülī-yi bī-kārım
Kemāl-i luṭufla cānān vefāda bende cefā
Ne çāre oldu viṣāle ne bülbülī-yi nāçārım

Hey hey hey hey yār dōst dōst dōst dōst yār amān
Āh āh belī yārim belī 'ömr-i men belī cānım

Terennüm Sâz

Ne aşka sabreder oldum ne de akılla yâr oldum
Ne bir işle uğraştım ne de işsiz bir bülbül oldum
Kemâl-i lutufla cânânda vefâ bende cefâ var
Ne vuslata çâre oldu ne de çâresiz bir bülbül olarak kaldım

Hey hey hey hey yâr dost dost dost dost yâr amân
Âh âh evet yârim evet ömrüm benim evet cânım

Terennüm Sāz[41]

Der kū-yi ḫarābāt me-rā 'aşḳ keşān kerd
Ān dilber-i 'ayyār me-rā dīd ü nişān kerd
Men der pey-i ān dilber-i'ayyār be-reftem

Terennüm Sâz

Meyhâne köşesinde buldu aşk kurdu beni
Gördü o dilber-i 'ayyâr işaret etti beni
Ben de gittim o dilber-i 'ayyârın peşinden

[37] RY 579: Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur "Terennüm"
Yukarıdaki ilk mısra yazılarak bırakılmış, hemen hemen bütün âyinlerde yer alan diğer mısraların yazılmasına muhtemelen lüzum duyulmamıştır.
[38] Bu Terennüm Sāz RY 579'da mevcut değil
[39] Bu Terennüm Sāz RY 579'da mevcut değil
[40] İ: 'aşḳ
[41] Bu Terennüm Sāz RY 579'da mevcut değil

Ō rū-yi ḫōd ān laḥẓa zimen bāz nihān kerd	O ise o an sakladı yüzünü hemen benden
Dōst sulṭān-ı ‘arefnāk budeş maḥrem-i esrār	Dost Hakkın sırlarının mahremi olan sultân-ı ‘arefnâk idi o
Ān sırr-ı tecellī-yi ezel cümle beyān kerd	Ezelde tecelli edecek sırların tümünü beyân etti o

Terennüm Sāz[42]	Terennüm Sâz
Cāme siyeh kerd küfür nūr-i Muḥammed resīd	Elbiseyi siyah kıldı küfür nûr-ı Muhammed erişti
Ṭabl-ı beḳā kūften milk-i muḫalled resīd	Bekâ davulu çalındı ebedî mülk erişti
Dil çū suṭurlāb şod āyet-i heft āsimān	Gönül usturlab gibi oldu yedi göğün rehberi
Şerḥ-i dil-i Aḥmedī heft mücelled resīd	Ahmedî’nin gönlüne dair şerh yedi cilde erişti
Yār yār yār-i men dōst dōst mīr-i men	Yâr yâr yârim benim dost dost mîrim benim
Yār yār-i men yār me-rā dōst yār-i men vāy	Yâr yârim benim yâr bana dost yârim benim vây

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Olduk yine biz secde-ber-i nām[43]-ı muḥabbet	Olduk yine biz secde eden muhabbet adına
Olmaz dilimiz beste-i efkār-ı muḥabbet **v.70a**	Olmaz gönlümüz kapalı muhabbet efkârına
Cān ü dilimi eyler idim ġamzeñe teslīm	Cân ü gönlümü eylerdim gamzene teslim
Maḥrūmī-yi ġam olsa dil-i zār-i muḥabbet[44]	Muhabbet makamı gönüle haram olsa da gam

[42] Bu Terennüm Sāz RY 579’da mevcut değildir. Bunun yerinde aşağıdaki mısralar vardır:

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Ben bilmez idim gizli ‘ayān hep sen imişsin	Ben bilmez idim gizli açık hep sen imişsin
Tenlerde vü cānlarda nihan āh āh hep sen imişsin	Bedenlerde ve ruhlarda saklı âh âh hep sen imişsin
Yār yār hep sen imişsin	Yâr yâr hep sen imişsin
Senden bu cihān içre nişān isterdim ben	Senden bu cihân içinde bir işaret isterdim ben
Āḫir bunu bildim ki cihān āh āh hep sen imişsin	Sonunda şunu bildim ki cihân âh âh hep sen imişsin
Yār yār hep sen imişsin	Yâr yâr hep sen imişsin

[43] RY 579: nār

[44] RY 579’da Terennüm Sāz ile Selām-ı Rābi‘ arasında aşağıdaki mısralar mevcuttur:

Ey maḳṣad-ı ‘āşıḳīn olan Mevlānā	Ey âşıkların maksadı olan Mevlânâ
Yār yār yār-i men	Yâr yâr yârim benim
V-ey neş’e-i mü’minīn olan Mevlānā	Ey mü’minlerin neş’esi olan Mevlânâ
Yār yār yār-i men	Yâr yâr yârim benim
Bīçāreleriz ḥālimize raḥmeyle	Çâresiz kimseleriz hâlimize merhamet eyle
Yār yār yār-i men	Yâr yâr yârim benim
Bīçārelere mu‘īn olan Mevlānā	Çâresiz kimselere yardımcı olan Mevlânâ
Yār yār yār-i men	Yâr yâr yârim benim
Dōst dōst yār-i yār-i men	Dost dost yârimin yâri benim

Selām-ı Rābi‘	Dördüncü Selâm
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[45]	Bir cân ne demek yüz cânım benim

[45] RY 579: saḍ cān-ı menī āh īmān-ı menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı ‘Acem	**Âyîn-i Şerîf ‘Acem Bûselik Makâmında**
Būselik[1] Beste-i Şeyḫ Bāḳī Dede Efendi	**Şeyh Bâkî Dede Efendi Bestesi**
Ān-keski tu-rā dāred ez ‘īş çe kem dāred	Sana sahip olan kimsenin yaşayıp eğlenmek hususunda ne noksanı var
Yār yār hey sulṭān-i men dōst hey	Yâr yâr hey sultânım benim dost
V-ān-kes ki tu-rā bīned ey māh[2] çe ġam dāred	Ey ay yüzlü seni gören kimsenin ne gamı var
Yār yār hey sulṭān-i men dōst hey	Yâr yâr hey sultânım benim dost
Bes ‘āşıḳ-ı āşufte āsūde vü hōş ḫufte	Yeter perişan olmuş âşığa rahatlayıp hoş bir uyku çekmek
Yār yār hey sulṭān-i men dōst hey	Yâr yâr hey sultânım benim dost
Der sāye-i ān zülfī kūḫalḳa vü ḫām dāred	Halkalı ve kıvrımlı o zülfün gölgesinde
Yār yār hey sulṭān-i men dōst hey	Yâr yâr hey sultânım benim dost
Yār yār yār yār hey hey iḥsān meded yār	Yâr yâr yâr yâr hey hey ihsân meded yâr
Dōst dōst dōst dōst hey heyġufrān meded yār	Dost dost dost dost hey hey gufrân meded yâr
Yār hey sulṭān-i men dōst yār	Yâr hey sultânım benim dost yâr
İmrūz cemāl-i tū sīmā-yi diğer dāred	Bugün senin cemâlinin başka bir simâsı var
Hey dōst hey yār	Hey dost hey yâr
İmrūz leb-i nūş-et[3] ḥelvā-yi diğer dāred	Bugün senin nûş eylemiş dudağının başka bir tadı var
Hey dōst hey yār	Hey dost hey yâr
İmrūz gül-i lā‘l-et ez şāḫ-ı diğer roste	Bugün senin la‘l renkli çiçeğin başka bir daldan başvermiş
Hey dōst hey yār	Hey dost hey yâr
İmrūz ḳadd-i serv-et bālā-yi diğer dāred	Bugün senin servi boyunun başka bir yüksekliği var
Hey dōst hey yār	Hey dost hey yâr
Hey hey ey ki ez ḫūrşīd bihter rū-yi tūyār yār	Hey hey ey ki güneşten daha güzel senin yüzün yâr yâr
Men ġulām-i zülf-i çūn Hindū-yi tū yār yār	Ben senin bir Hinduyu andıran zülfünün kölesiyim yâr yâr
Bīnem ān rūzī ki bāşem ey ṣanem yār yār	Göreceğim olduğum o günü ki ey sanem yâr yâr
Ser nihāde mest ber zānū-yi tū yār yār	Senin dizlerine başımı koyup mest olacağım yâr yâr
v.70b	
Hey dōst yār yār hey sulṭān-i men dōst	Hey dost yâr yâr hey sultânım benim dost

[1] İ: pūselik
[2] İ: mā
[3] RY 532: nūşed

Selām-ı Ṣānī	İkinci Selâm
Āh sulṭān-ı menī āh sulṭān-ı menī	Âh sultânım benim âh sultânım benim
Āh ender dil ü cān āh īmān-ı menī	Âh cânda ve gönülde âh imânım benim
Āh der men be-demī āh men zinde şevem	Âh bir nefes üflemenle âh ben canlanırım
Āh yek cān çe şeved āh saḍ cān-ı menī	Âh bir cân ne demek âh yüz cânım benim
Āh īmān-ı menī	Âh imânım benim

Selām-ı Ṣāliṯ	Üçüncü Selâm
‘Āşıḳān lāf ez tebārek rabbünā’l-a‘lā zenend hey	Âşıklar “Yüce Rabbimiz seni tenzih eyleriz” sözünü zikrederler hey
Ṣādıḳān lebbeyk vaḥyullāhi mā evḥā zenend hey	Sâdıklar “Allah vahyedeceğini vahyetti, sana geldik”i zikrederler hey
Lā-cerem hem ‘āşıḳān ü ṣādıḳān ez sūz-idil hey	Kuşku yok ki hem âşıklar hem sâdıklar gönül yangınından hey
Ḍarbu-hā ber ṭabl subḥāne’l-leẕī esrā zenend	Davula vurdukları darbelerle “geceleyin götürenin şânı ne yüce”yi zikrederler

Sāz Semā‘ī	Sâz Semâ‘î
Ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler āh ḫüsrev ü ḥākān olur dōst	Kulu olan kişiler âh hüsrev ve hakan olur dost
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[4]	Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan āh ṣoñra peşīmān olur dōst[5]	Halka gönül bağlayan âh sonra pişman olur dost
Her ki bugün Veled’e āh inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled’e âh inanıp yüz sürse
Yoḫsul [ise] bāy olur āh bāy ise sulṭān olur dōst	Yoksul ise bây olur âh bây ise sultân olur dost

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Ḳad eşraḳati’d-dünyā min nūri ḥumeyyā-nā	Şarabımızın nûruyla aydınlandı bu dünya
el-Bedrü ġaden li-sāḳī[6] ve’l-ke’sü ṣüreyyā-nā	Sanki ayın ondürdü sâkîmiz için ışıyor ve kadeh bizim süreyyâmız
es-Ṣafvetü īmānī ve’l-ḫalvetü bostānī	Saflık benim imanım, halvet benim bostanım
ve’l-Meşcirü[7] nedmānīve’l-verdü muḥayyā-nā	Ağaçlıklar benim nedimim, gül bizim sûretimiz

[4] RY 533: bu mısra mevcut değil
[5] RY533: bu mısra mevcut değil
[6] İ: sāḳī; RY 533: sāḳī
[7] İ: ve’l-Maḥşerü; RY 533: ve’l-Ma‘şerü

Āh güzeliñ ‘aşḳına hālātına	Âh güzelin aşkından hallerinden
Yandı yürek ‘aşḳ[8] ḥarārātına	Yandı yürek aşk harâretlerinden
Ānd-içeyim ġayri güzel sevmeyem[9] dōst	And içeyim ki gayrı güzel sevmeyeceğim dost
Tañrıya vü Tañrınıñ āyātına	Tanrı’ya ve Tanrı’nın âyetlerine
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Tā ‘arş zi sevdā-yi ruḫaş velvele-hā-st	Tâ arşta onun yanağının sevdâsından dolayı velveleler var
Der sīne zi bāzār-ı ruḫaş ġulġule-hā-st	Sînede onun yanağının pazarından dolayı hayhuylar var
v.71a	
Ez bāde-i ō berkef-i cān bülbüle[10]-hā-st	Onun şarabından dolayı cân kefesinde bülbül ötüşleri var
Ber gerden-i dil zi zülf-i ō silsile-hā-st	Gönül gerdânında onun zülfünden dolayı silsileler var
TerennümSāz	**Terennüm Sâz**
Bāz ez-ān kūh-i Ḳāf āmed ‘anḳā-yi ‘aşḳ	Geldi yine Kaf dağından o aşk ankası
Bāz ber āmed zi cān na‘re-i heyhā-yi ‘aşḳ	Geldi yine candan aşk hayhuyunun o narası
‘Aşḳ nidā-yi bülend kerd be-āvāz-i pest	Aşk pes bir sesle yüksekçe nidâ etti
Key dil-i bālā niger der kād [ü] bālā-yi ‘aşḳ	Yüce gönül bak nasıl da boylu postlu aşk
Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Cāme siyeh kerd küfür nūr-i Muḥammed resīd	Elbiseyi siyah kıldı küfür nûr-ı Muhammed erişti
Ṭabl-ı beḳā kūftend[11] milk-i muḫalled resīd	Bekâ davulunu çaldılar ebedî mülk erişti
Ez pey-i nā-maḥremān ḳufl zedem ber dehān	Nâmahremlerin peşinden kilit vurdum ağıza
Ḫīz be-gū muṭribān ‘işret-i sermed resīd	Ey mutribler, “kalkın” de ebedî işret vakti erişti
Selām-ı Rābi‘	**Dördüncü Selâm**
Āh sulṭān-ı menī āh sulṭān-ı menī	Âh sultânım benim, âh sultânım benim
Āh ender dil ü cān āh īmān-ı menī	Âh cânda ve gönülde âh imânım benim
Der men be-demī āh men zinde şevem āh	Bir nefes üflemenle âh ben canlanırım
Āh yek cān çe şeved āh saḍ cān-ı menī	Âh bir cân ne demek âh yüz cânım benim
Āh īmān-ı menī	Âh imânım benim

[8] İ: ‘aşḳı
[9] RY 533: sevmeyin
[10] İ: būlbüle-hāst
[11] İ: kūfted

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Işfaḥān Beste-i eş-Şeyḫ ʻAbdülbākī Efendi Uṣūleş Devr-i Revān[1]	**Âyîn-i Şerîf Isfahân Makâmında Usûlü Devr-i Revân eş-Şeyh Abdülbâkî Efendi Bestesi**
Āh āteş ne-zened der dil-i mā illā Hū	Âh ateş yakamaz gönlümüzde kimse illâ Hû
Yār yār hey raʻnā-yi men vāy	Yâr yâr hey raʻnâm benim vây
Kūteh ne-koned menzil-i mā illā Hū	Kısaltamaz menzilimizi kimse illâ Hû
Yār yâr hey raʻnā-yi men vāy	Yâr yâr hey raʻnâm benim vây
Ger ʻālemiyān cümle ṭabībān bāşend[2]	Cümle ehl-i cihân olsa da tabîb
Yār yâr hey raʻnā-yi men vāy	Yâr yâr hey raʻnâm benim vây
Ḥallī ne-koned müşkil-i mā illā Hū	Halledemez müşkilimizi kimse illâ Hû
Yār yâr hey raʻnā-yi men vāy	Yâr yâr hey raʻnâm benim vây
Yār imrūz semāʻ-est ü gül ü sāġar ü mul	Yâr bugün semâʻ vardır, gül, kadeh ve mey
Yār şod muṭrib-i mā-st nevā çū bülbül	Yâr oldu mutribimiz bizim bülbül gibi naʻmeli
v.71b	
Yār nesrīn ü benefşe semen serīr zed	Yâr nesrîn ve menekşe yasemini oturttu tahta
Yār der raḳṣ der āmed īn[3] serv [ü] sünbül	Yâr raksetmekte öne çıktı bu servi ve sünbül
Yār hey sulṭān-i men vāy vāy hey hünkār-i men	Yâr hey sultânım benim vây vây hey hünkârım benim
Dōst dōst yār yār yār hey raʻnā-yi men vāy	Dost dost yâr yâr yâr hey raʻnâm benim vây
Yār ey cān cān cān-i men sulṭān-i men sulṭān-i men	Yâr ey cân cân cânım benim sultânım benim sultânım benim
Yār mihr ü meh-i raḫşān-ı men bī-çerḫ ber keyvān-i men	Yâr zühâlimde dönmeksizin parlayan ay ve güneşim oldun benim
Yār der ḫāne kerdī derd-i dilem [ü] cān rā ezīn āb ü gülem	Yâr bu su ve gülden hânedeki gönül ve cânımın derdini verdin benim
Yār şod der maʻnā ḥāṣılem zi ān baḥr-ı bī-pāyān-ı men	Yâr o sonsuz denizden mana itibariyle hâsılâtım oldun benim
Yār ey nūr-ı ʻaḳl [ü] cān-ı mā mā-rā be-bīn mā-rā be-bīn yār yār	Yâr ey akıl ve cânımızın nuru bak bize, bak bize yâr yâr
Yār ey miṣl[4]-i ten-rā kīmyā mā-rā be-bīn mā-rā be-bīn yār yār	Yâr ey bedeni kimyâ gibi olan bak bize, bak bize yâr yâr
Yār cān-hā heme zinde zi tū der ḫuld-i pāyende zi tū	Yâr cânlar senden dolayı hepsi zinde, senden dolayı hepsi ebedî cennette

[1] Bu Âyîn-i Şerîf'e muhtemelen notaları tespit edilemediği için Rauf Yekta riyâsetinde yayınlanan Konservatuvar neşrinde yer verilmemiştir.

[2] İ: bāşed

[3] İ: der āmedīn (در آمدین). Kelime kanaatimizce der āmed īn (در آمد این) olmalıdır.

[4] İ: mes

Ey derd-i dil-hā rā devā mā-rā be-bīn mā-rā be-bīn yār yār

Ey gönüllerin derdine devâ olan bak bize, bak bize yâr yâr

Hey yār[5] hey iḥsān meded hey hey

Yār ġufrān meded yār yār

Hey yâr hey ihsan meded hey hey

Yâr gufrân meded yâr yâr

Yār ey[6] ṭabīb-i ‘āşıḳān destī furūkeş der serem
Yār tā taḫt[7] ü baḫt ü raḫt-ı ḫōd ber ‘arş ber kürsī berem
Yār ey ‘aşḳ eğer çendān ki men vaṣf-ı tū gūyem bī-dehen
Yār ki bülbülem ki gülbünem ki ḥażarem ü geh aḥżarem

Yâr ey âşıkların tabîbi başımda yularımı çeken bir el
Yâr tahtını, bahtını, elbisesini arşa kadar, kürsiye kadar götüreyim
Yâr ey aşk eğer ben senin birkaç vasfını söylersem ağız açmadan
Yâr ki bülbülüm benim, gül fidem benim, yeşilliğim benim ve bazen de yemyeşilliğim benim

Hey sulṭān-i men hey ḥünkār-i men

Yār yār yār hey ra‘nā-yi men vāy

Hey sultânım benim hey hünkârım benim

Yâr yâr yâr hey ra’nâm benim vây

Bend-i Şānī

Āh sulṭān-ı menī āh sulṭān-ı menī

Āh ender dil ü cān īmān-ı menī[8]

Āh der men be-demī āh men zinde şevem

Āh yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī

İkinci Bend

Âh sultânım benim âh sultânım benim

Âh cânda ve gönülde imânım benim

Âh bir nefes üflemenle âh ben canlanırım

Âh bir cân ne demek yüz cânım benim

Yār īn-çe şekl-est ü çe sīmā āh āh

[Yār] īn-çe şekl-est ü çe sīmā āh āh

Āh īn-çe ḳadd-est ü çe bālā āh āh

Yâr bu ne şekildir ne sîmâdır âh âh

Yâr bu ne şekildir ne sîmâdır âh âh

Âh bu ne boydur ne uzunluktur âh âh

Yār hey sulṭān-i men hey

Ḥünkār-i men āh hey ra‘nā-yi men

Yâr hey sultânım benim hey

Hünkârım benim âh hey ra’nâm benim

Bend-i Şāliş

Yār yār yār

Ey şehd-i nūşīn lebet pāk ez heme ālūdegī

Üçüncü Bend

Yâr yâr yâr

Ey bütün kirlerden pâk kimse içilecek bal gibi dudağın

[5] İ: yā
[6] İ: yār hān ey
[7] İ: taḫt
[8] İ: īmān ü menī

Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Ey be-nişīn ki tā bāzisted çeşmem zi ḫūn-ı ālūdegī[9] **v.72a**	Gel yanıma otur ki kurtulsun gözüm kana bulanmaktan
Āh yār yār yār	Âh yâr yâr yâr
Ey ‘āşıḳ oldum bilmedim yār özgelerle yār imiş	Ey âşık oldum, bilmedim, yâr başkalarıyla yâr imiş
Āh yār yār yār	Âh yâr yâr yâr
Ey Allāh Allāh ‘āşıḳa bunca cefālar vār imiş	Hey Allah Allah âşıka bunca cefâlar var imiş

Terennüm Sāz Semā‘ī	**Terennüm Sâz Semâ‘î**
Ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler āhḫüsrev ü ḫākān olur dōst	Kulu olan kişiler âh hüsrev ve hakan olur dost
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil	Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan āh şoñra peşīmān olur	Halka gönül bağlayan âh sonra pişman olur
Her ki bugün Veled’e āh inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled’e âh inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur āh bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur âh bây ise sultân olur

TerennümSāz	**Terennüm Sâz**
Ey ḳavm be-ḥac refte kucāyīd kucāyīd	Ey hacca gitmiş kimseler, nerdesiniz, nerdesiniz
Yār hem īncā-st biyāyīd biyāyīd	Yâr da buradadır, geliniz, geliniz
Ger ṣūretü fī ṣūreti maʻşūḳ be-bīned	Eğer ma‘şûkun sûretinde bir sûret gördüyse
Hem ḫāce[10] ü hem ḫāne ü hem Kaʻbe-i şumāyīd	O sizin hem hocanız hem eviniz hem Ka‘benizdir
Āh yār-i men yār dōst yār-i men vāy	Âh yârim benim yâr dost yârim benim vây
Āh yār-i men yār dōst yār-i men vāy	Âh yârim benim yâr dost yârim benim vây
Āh yār-i men yār dōst yār-i men vāy	Âh yârim benim yâr dost yârim benim vây
Ān sorḫ-i ḳabāyī ki çū mehpāre ber-āmed	Kırmızı aba giyen o kimse, bir ay parçası gibi çıkageldi
İmsāl derīn ḫırḳa-i jengār ber-āmed	Bu sene de kırışıklıklar içindeki hırkayla çıkageldi
Şemsü’l-Ḥaḳḳ-ı Tebrīzī resīd est be-gūyīd	Hakk’ın güneşi Tebrizli gelmiş, deyiniz ki

[9] İ: pālūdegī

[10] İ: ḫāce (خواجه) şeklinde yazılması gerekiyorken ġam-ḫār (حاجه) şeklinde yazılmıştır.

K-ez çerḫ-i ṣafā ān meh-i envār ber-āmed	Safâ âleminden nurlar saçan o ay çıkageldi
Yār yār yār āh yār-i men vāy	Yâr yâr yâr âh yârim benim vây
Yār yār yār āh yār-i men dōst	Yâr yâr yâr âh yârim benim dost
Yār yār yār āh yār-i men vāy	Yâr yâr yâr âh yârim benim vây

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Ḥicāz Beste-i es-Seyyid ‘Abdürraḥīm Efendi Uṣūleş Devr-i Revān	**Âyîn-i Şerîf Hicâz Makâmında Usûlü Devr-i Revân es-Seyyid Abdürrahim Efendi Bestesi**
Men ‘āşıḳ-ı ān ḫüsnem ‘aşḳ-ast münācātem	Ben o güzelliğinâşığıyım, aşk benim münacâtımdır
Hey yār hey sulṭān-i men vāy	Hey yâr hey sultânım benim vây
Ān[1] ṣavma‘a-i bīrūnem der kū-yi ḫarābātem	Şehrin hâricindeki o savma‘adayım, harâbât köyündeyim
Hey yār hey sulṭān-i men vāy	Hey yâr hey sultânım benim vây
Men[2] bende-i sulṭānem sulṭān-ı cihān-bānem	Ben bendesiyim sultânın, dünyayı muhâfaza eden sultânın
Hey yār hey sulṭān-i men vāy **v.72b**	Hey yâr hey sultânım benim vây
Z-ān-dem-ki ruḫaş dīdem şūrīde vü ḫayrānem	Onun cemâlini gördüğüm ândan beri şaşkın ve hayrânım
Hey yār hey sulṭān-i men vāy	Hey yâr hey sultânım benim vây
Yār yār hey hey iḥsān meded hey hey ġufrān meded yār yār yār	Yâr yâr hey hey ihsân meded hey hey gufrân meded yâr yâr yâr
Yār yüreğim yār yār yār del ciğerim vāy gör ki neler vār āh	Yâr yüreğim yâr yâr yâr del ciğerim vây gör ki neler var âh
Tābende zi ḫōd fānī-yi muṭlaḳ ne-şeved	Kul kendinden tamamen vaz geçmedikçe
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Tevḥīd be-nezdi ō muḥaḳḳak ne-şeved	O’nun katında tevhid tahakkuk etmez
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Tevḥid ḥulūl nīst nā-būden-i tū-st[3]	Tevhid başka bir varlığa girip hulûl etmek değildir, senin yok olmandır
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
V-er ne be-güzāf bāṭıl ḥaḳ ne-şeved	Yoksa boş lafla bâtıl bir şey hak olmaz
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
V-er ne be-güzāf bāṭıl ḥaḳ ne-şeved	Yoksa boş lafla bâtıl bir şey hak olmaz
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Yār hey sulṭān-ı men hey hey ḥünkār-ı men hey hey ra‘nā-yı men	Yâr hey sultânım benim hey hey hünkârım benim hey hey ra‘nâm benim
Āfitāb imrūz ber şekl-i diğer tābān şode est[4]	Güneş bugün başka bir türlü parlıyor

[1] RY 558: ez
[2] RY 558: yār-i yār men
[3] İ: tā būden nīst

Ber şu‘ā‘aş hem-çū ẕerre cān-i men raḳṣān şode est[5]	Işınlarında benim cânım tıpkı zerreler gibi raksediyor
Ey gevher-i ḫudāyī āyīne-i ma‘ānī	Ey rabbanî cevher, ey ilahî manaların aynası
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Cān cān-i men hey mīrim vāy hey cānım vāy	Cân cânım benim hey mîrim vây hey cânım vây
Her dem zi tāb-ı rūyet ber ‘arş ez ma‘ānī	Her ân cemâlinin ışığından arşa aksediyor manalar
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Cān cān-i men hey yār cān-ı men hey hey sulṭān-ı men	Cân cânım benim hey yâr cânım benim hey hey sultânım benim
‘Ārif billāh olub ‘ālemde ey maḳbūl-i nās	Allah ile ârif ol âlemde ey insanların makbûlü
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Hey hey ḫünkārī-yi men hey hey ra‘nā-yi men	Hey hey hünkârım benim hey hey ra‘nâm benim
Herkesi ḥālince ḥaḳ bildiñse olduñ ḥaḳşinās	Her kesi hâline göre hak bildinse oldun sen hakşinâs
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Hey hey ḫünkārī-yi men hey hey ra‘nā-yi men	Hey hey hünkârım benim hey hey ra‘nâm benim
Ehl-i tecrīde ‘abā maġrūr-ı dünyāya ḳabā	Uzlet ehline ‘aba, dünya gururlusuna hırka
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Hey hey ḫünkārī-yi men hey hey ra‘nā-yi men	Hey hey hünkârım benim hey hey ra‘nâm benim
Her kişiye kendi miḳdārınca lāyıḳdır libās	Her kişiye kendi kıymet ü kadrince layıktır bir elbise
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Hey hey ḫünkārī-yi men hey hey ra‘nā-yi men[6]	Hey hey hünkârım benim hey hey ra‘nâm benim

---

[4] İ: şod est

[5] RY 558:

Āfitāb imrūz ber şekl-i diğer tābān şodest	Güneş bugün başka bir türlü parlıyor
Ber şu‘ā‘aş hem çū ẕerre cān-i men raḳṣān şodest	Işınlarında benim cânım tıpkı zerreler gibi raksediyor
Müşterī der-i dabast ü māh-i Zühre der-i ḫużūr	Müşteri yıldızı dab kapısıdır Zühre ayı huzur kapısı
Tā-ki bā çevgān-i zülf-i ō mīr-i ān meydān şodest	Onun zülfünün çevgânıyla o meydanın emiri olsun diye

[6] RY 558'de "Ey gevher-i Ḫudāyī" ile başlayan kıtanın yerinde aşağıdaki mısralar yer almaktadır.

Yā Rab tū me-rā be-nefs-i tannazī me-deh	Yâ Rab sen beni işveli nefsin eline bırakma
Yār yār yār yār cān-i cān-i men	Yâr yâr yâr yâr cânımın cânı benim
Bā her ki cüz ez tūst me-rā sāzī me-deh	Beni senden başka bir kimsenin huzurunda eyleme
Yār yār yār yār cān-i cān-i men	Yâr yâr yâr yâr cânımın cânı benim
Men der tū hemī gorīzem ez fitne-i ḫīş	Ben dâima sana sığınırım nefsin fitnesinden
Yār hey sulṭān-i men	Yâr hey sultânım benim

Terennüm Sāz Bend-i Ṣānī	Terennüm Sâz İkinci Bend
Bestem meyān-ı her şümā ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān	Bağladım her birinizin belini ey âşıklar ey âşıklar
Tā vā rehīd ez mā çū mā ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān	Kurtulmanız için bizden bizim gibi ey âşıklar ey âşıklar
Dādend-em[7] ezel secde-berī rū-yi ṣanem-rā	Bana takdir ettiler ezelde sevgilinin yüzüne doğru secde etmeyi
Ber bām-ı felek bordem ezān rū-yi ‘alem rā	Feleğin damına o yüzden götürüp diktim ‘alemi
Hey sulṭān-ı men āh hey ḥünkārī-yi men āh	Hey sultânım benim âh hey hünkârım benim âh
Hey ra‘nā-yı men āh hey maḳbūl-i men[8]	Hey ra‘nâm benim âh hey makbûlum benim

Terennüm Sāz Bend-i Ṣāliş v.73a	Terennüm Sâz Üçüncü Bend
‘Āşıḳān der kū-yi cānān eṣ-ṣalā	Âşıklar cânânın köyünde es-salâ
Belī yār-i men	Evet yârim benim
Sū-yi ān ḫurşīd-i tābān eṣ-ṣalā	O ışıldayan güneşin semtinde es-salâ
Belī yār-i men	Evet yârim benim
eṣ-Ṣalā ey ‘āşıḳān der kū-yi dōst	es-Selâ ey âşıklar dostun köyünde
Belī yār-i men	Evet yârim benim
eṣ-Ṣalā cān eṣ-ṣalā cān eṣ-ṣalā[9]	es-Selâ cân es-selâ cân es-selâ
Şems-i Tebrīzī zi bālā-yi felek[10]	Şems-i Tebrizî feleğin üzerinden
Hey zemānī mī-keşed ḫān eṣ-ṣalā	Hey çekiyor zamanı ve okuyor es-selâ

Men ān-i tū-em me-rā be-mān bāzī me-deh	Ben sana aidim, beni dünya malıyla meşğul eyleme
Yār yār yār cān-i cān-i men	Yâr yâr yâr cânımın cânı benim

[7] İ: dāndem
[8] RY 558:

Selām-ı Ṣānī	İkinci Selâm
Dādend-em ezel secde-berī rū-yi ṣanem-rā	Bana takdir ettiler ezelde sevgilinin yüzüne doğru secde etmeyi
Ber bām-ı felek bordem ezān rū-yi ‘alem rā	Feleğin damına o yüzden götürüp diktim ‘alemi
Hey sulṭān-ı men hey ḥünkār-i men āh	Hey sultânım benim hey hünkârım benim âh
Hey ra‘nā-yı men āh hey maḳbūl-i men āh	Hey ra‘nâm benim âh hey makbûlüm benim âh
Mu‘ciz be-nümā ez leb-i la‘let çū Mesīḥā	Mucize göster lal dudağınla İsâ gibi
Tā zinde konī morde-i ṣad sāle-i ġam-rā	Canlandır yüz yıldır ölmüş olan gamı
Hey sulṭān-ı men hey ḥünkār-i men āh	Hey sultânım benim hey hünkârım benim âh
Hey ra‘nā-yı men āh hey maḳbūl-i men	Hey ra‘nâm benim âh hey makbûlüm benim âh

[9] RY 559: eṣ-ṣalā belī yār-i men
[10] RY 559: eṣ-ṣalā belī yār-i men

TerennümSāz	Terennüm Sâz
Ey ki hezār āferīn bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler ḫüsrev ü ḫākān olur[11]	Kulu olan kişiler hüsrev ve hakan olur
Ḫālıḳını isteyen nā-ḫalef olmış değil[12]	Hâlıkını isteyan arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül bağlayan ṣoñra peşīmān olur[13]	Halka gönül bağlayan sonra pişman olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled'e inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur bāy ise sulṭān olur[14]	Yoksul ise bây olur bây ise sultân olur

TerennümSāz	Terennüm Sâz
Gūşī ki be-Ḥaḳ bāz būd der heme cāy	Hak ile mest olmuş bir kulak her yerde
Ō hīç suḫan ne-şeneved illā be-Ḫudāy	Hiçbir kelâm işitmez Hak'tan gelenden gayrı
V-ān dīde k-ez-u nūr pezīred[15] ō rā	Nurunu O'ndan alan bir göz için
Her ẕerre būd āyīne-i dōst-nümāy	Her zerre olur dostu gösteren bir ayna
Ey yār-i men yār āh yār-i men yār āh yār-i men yār	Ey yârim benim yâr âh yârim benim yâr âh yârim benim yâr
Ey yār-i men yār āh yār-i men yār me-rā dōst yār-i men vāy[16]	Ey yârim benim yâr âh yârim benim yâr bana dost yârim benim vây

TerennümSāz	Terennüm Sâz
Āh çūn bende nei nidā-yi şāhī mīzen vāy[17]	Âh mademki kul değilsin şahlık nidası at vây
Tir-i nazar ān-çünān ki ḫāhī mīzen yār yār yār	Nazar okunu nasıl diliyorsan öyle at yâr yâr yâr
Çūn ez ḫōd ġayr-iḫōd müsellem geştī vāy[18]	Mademki kendinden ve başkalarından geçtin vây
Bī-ḫōd be-neşīn kūs-i ilāhī mīzen vāy[19]	Kendi başına otur ve ilahî köse vur vây

[11] RY 559: Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrev ü ḫākān olur yār ḫüsrev ü ḫākān olur
[12] RY 559: bu mısra mevcut değil
[13] RY 559: bu mısra mevcut değil
[14] RY 559: Yoḫsul ise bāy olur bāy ise sulṭān olur yār bāy ise sulṭān olur
[15] İ: perīred
[16] RY 559:

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Ey ṣubḥ-i saʻādet zi cebīn-i tū hüveydā	Ey saadet sabahı parlaktır senin alnın
Ān ḥüsn çe ḥüsn-est teḳaddes ve teʻālā	Bu güzellik ne güzelliktir mukaddes ve âlâ
Ez cāyī ki cism-est be-küllī heme ism-est	Bir yerde cisim var ise isimdir her şey külliyen
Ān cāyī ki cān-est ne ism ü ne müsemmā	Bir yerde cân var ise olmaz ne isim ne müsemmâ
Yār-i men yār āh yār-i men yār āh yār-i men yār āh	Yârim benim yâr âh yârim benim yâr âh yârim benim yâr âh
Yār-i men yār āh yār-i men yār me-rā dōst yār-i men vāy	Yârim benim yâr âh yârim benim yâr bana dost yârim benim vây

[17] İ: Bu mısra iki kez yazılmıştır.
[18] RY 559: yār

Men bā tū çünānem ey nigār-ı Ḫotenī	Ey Hotenli güzel, ben seninle o haldeyim ki
K-ender ġalaṭem ki men tū-em yā tū menī	Ben sen miyim ya da sen ben misin şaşırmış vaziyetteyim
Nī men menem ü nī tū tūyī nī tū menī[20]	Ne ben benim, ne sen sensin, ne de sen bensin
Hem men menem ü hem tū tūyī hem tū menī	Hem ben benim, hem sen sensin, hem de sen bensin

v.73b

TerennümSāz	**Terennüm Sâz**
‘Aşḳa düşüb ġayrıya her kim ide dil berī	Her kim aşka düşüp kaparsa gönlünü bir diğeri
Vaṣl ola ma‘şūḳuna dilde bula dilberī	Kavuşsun sevdiğine gönlünde bulsun dilberi
İster iseñ olasın sen daḫī ‘aşḳıñ eri	Olmak ister isen sen dahi aşkın eri
Pūte-i derde düşüb āteş-i ġamdan eri	Dert putuna düşüp gam ateşinden eri
‘Āşıḳ-ı ṣādıḳlara ḳılma naẓar ser serī	Sâdık âşıklara nazar kılma serseri
‘Aşḳına ma‘şūḳunuñ dünyede cān ü serī	Sevgilinin aşkına dünyada ver cân ve seri
‘Āşık-ı ṣādıḳların ḥaddi ve pāyānı yoḳ	Sâdık âşıkların yok haddi ve nihâyeti
Şāhidī-yi Ḫāksār cümlesiniñ kemteri[21]	Şâhidî-yi Ḫâksâr cümlesinin en zayıf neferi

---

[19] RY 559: yār
[20] RY 559: tū menī yār yār yār
[21] RY 559-560’da bu son “Terennüm Sāz”ın yerinde aşağıdaki Terennüm Sāz”lar yer almaktadır.

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Mevlāyī ene’t-tāibü mimmā selefā	Mevlâm tevbe ediyorum geçmiş günahlarıma
Hel yuḳbelü ‘özri ‘āşıḳī ḳad telefā	Kabul olur mu özrü telef olmuş bir âşıkın
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
İn kāne nedāmetī ṣudūden ve cefā	Her ne kadar ise de nedâmetim ârızî ve cefâlı
Yār yār yār	Yâr yâr yâr
Mevlāyī ‘afāllāhü ‘afāllāhü ‘afā	Mevlâm sen beni affet, sen beni affet, affet

Terennüm Sāz	**Terennüm Sâz**
Kūcā-st muṭrib-i dil tāz na‘re-hā-yı ṣalā	Nereden hücum ediyor gönül mutrıbinin salâ naraları
Der-efkend dem-i ō der hezār ser sevdā	Onun bir ânı düşürür bin başa kara sevda
Çū āfitāb cemālet ber āmed ez maşrıḳ	Güneş misali cemâlin çıkınca şarktan
Zi ẕerre ẕerre şenīdem ki ni‘me Mevlānā	Duydum her bir zerreden “ne hoş bu Mevlânâ”

Selām-ı Rābi‘	**Dördüncü Selâm**
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem āh	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī	Âh bir cân ne demek yüz cânım benim
Āh īmān-ı menī	Âh imânım benim

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Sūz-i Dilārā	**Âyîn-i Şerîf Sûz-i Dilârâ Makâmında Usûlü**
Beste-i Sulṭān Selīm Ḫān Uṣūleş Dūyek	**Düyek Sultân Selîm Hân Bestesi**
Hey yār dilberī vü bī-dilī esrār-ı mā-st	Hey yâr gönül çalmak ve âşık olmak sırlarımızdır bizim
Hey yār hey dōst yār pīr-i men	Hey yār hey dost yār pîr-i men
Hey yār kār kār-i mā-st çūn ō yār-i mā-st	Hey yâr iş bizim işimizdir çünkü o yârimizdir bizim
Hey yār hey dōst yār pīr-i men	Hey yār hey dost yār pîr-i men
Hey yār nevbet-i köhne-fürūşān der-güzeşt	Hey yâr eski satanların nöbeti geçti gitti
Hey yār hey dōst yār pīr-i men	Hey yār hey dost yār pîr-i men
Hey yār nev-fürūşānīm ü īn bāzār-i mā-st	Hey yâr biz yeni satıyoruz ve bu da pazarımızdır bizim
Hey yār hey dōst yār pīr-i men	Hey yār hey dost yār pîr-i men
Āh semā‘ ārām-ı cān-i ‘āşıḳān-est	Âh semâ‘ âşıkların cânına huzur verir
Kesī dāned ki ō-rā cān-i cān-est	Onun cânının cânı olduğunu kim bilir?
Āh ḫuṣūṣan ḫalḳa-i k-ender semā‘-end	Âh bilhassa semâ‘ın içindeki o halka
Hemī girdend ü Ka‘be der meyān-est	Hepsi döner durur ve Ka‘be de ortalarındadır
Āh īn ‘aşḳ kemāl-est ü kemāl-est ü kemāl	Âh bu aşk kemâle ermiştir, kemâle ermiştir, kemâle ermiş
V-īn ‘aḳl ḫayāl-est ü ḫayāl-est ü ḫayāl	Ve bu akıl hayaldir, hayaldir, hayal
Dīdār cemāl-est ü cemāl-est ü cemāl	Yâr ile görüşmek cemâldir, cemâldir, cemâl
Nūr-est ü viṣāl-est ü viṣāl-est ü viṣāl	Nûrdur, vuslattır, vuslattır, vuslat
Āh çūn bende nei nidā-yi Şāhī mīzen	Âh mademki kul değilsin şahlıktan dem vur
Vāy tīr-i naẓar ān-çünān-ki ḫāhī mīzen	Vây nazar okunu dilediğin gibi at
Āh çūn ez ḫōd ġayr-i ḫōd müsellem geştī	Âh mademki kendinin kendinden gayrı olduğunu sâbit kıldın
Vāy bī-ḫōd be-nişīn kūs-i ilāhī mīzen	Vây kendi başına otur ve ilahî köse vur
v.74a	
Hey hey hey hey hey hey hey dōst dōst iḥsān meded	Hey hey hey hey hey hey hey dost dost ihsân meded
Ġufrān meded yār yār yār yār yār-i men	Gufrân meded yâr yâr yâr yâr yârim benim

Sūz-i Dilārā pişirdik Serḫāne-i Mülāzime hey
çalınur Selām-ı Ṣānī Evfer[1]

Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī[2] āh
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[3]
Āh īmān-ı menī

Sûz-i Dilârâ pişirdik Serhâne-i Mülâzime hey
çalınır İkinci Selâm Evfer

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim âh
Bir nefes üflemenle âh ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim
Âh imânım benim

Yine Sūz-i Dilārā bişirdik orṭa ve son ḫānesi
çalınur Selām-ı Ṣāliş ne-gorīz Frenkcīn[4]

Muṭribā esrār-ı mā-rā āh bāz gū
Ḳıṣṣe-hā-yı cān-fezā-rā bāz gū
Māḫzen-i innā fetaḥnā āh ber guşā
Sırr-ı cān-ı Muṣṭafā-râ bāz gū

Yine Sûz-i Dilârâ pişirdik orta ve son hânesi

çalınır Üçüncü Selâm kaçma Frenkcîn

Ey mutrib bizim sırlarımızı âh söyle yine
Câna cân katan kıssaları söyle yine
"Muhakkak ki biz açtık" mahzenini âh aç da
Mustafa'nın cânının sırrını söyle yine

Semā'ī-yi Māhūr

Ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur
Ḳulı olān kişiler āh ḫüsrev ü ḥākān olur[5]
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[6]
Ḫalḳa gönül bağlayan āh şoñra peşīmān olur[7]
Her ki bugün Veled'e āh inanuben yüz süre
Yoḫsul ise bāy olur āh bāy ise sulṭān olur

Mâhûr Semâ'î

Ey ki binlerce âferin āh bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler âh hüsrev ve hakan olur
Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Halka gönül bağlayan âh sonra pişman olur
Her kim bugün Veled'e âh inanıp yüz sürse
Yoksul ise bây olur âh bây ise sultân olur

Semā'ī'niñ son ḫānesi Yüğrük çalınur[8]

Kār ne-dārem[9] cüz-īn kār ki kārem ō-st
Lāf zenem lāf lāf z-ān-ki ḫarīdārem ō-st
Cānu dilem sākin-est çūnki dil [ü] cānem ō-st
Ḳāfile-em eymen-est ḳāfile sālārem ō-st

Bu işten başka bir işim yok, çünkü işim O'dur
Lâf söylerim bol bol, çünkü satın alanım O'dur
Cânve gönlüm sakindir, çünkü gönlüm ve cânım O'dur
Kâfilem emniyettedir, çünkü kâfilebaşım O'dur

[1] RY 510: İkinci Selâm
[2] İ: īmān ü menī
[3] İ: cān ü menī
[4] RY 510: Üçüncü Selâm
[5] RY 510: ḫüsrev ü ḥākān olur amān ḫüsrev ü ḥākān olur
[6] RY 510: bu mısra mevcut değil
[7] RY 510: bu mısra mevcut değil
[8] RY 510: bu ifade mevcut değil
[9] İ: ne-dārīm

TerennümSāz	Terennüm Sâz
Ḫīz ki imrūz cihān ān-i mā-st	Kalk çünkü bugün dünyâ bizim ânımızdır
Cān [ü] cihān sāḳī vü mihmān-i mā-st	Cân ile dünyâ bizim sâkî ve misafirimizdir
Zühre vü meh def zen [ü] şādī-yi mā-st	Zühre ile ay bizim def vuranımız ve mutluluğumuzdur
Bülbül-i cān mest-i gülistān-ı mā-st	Can bülbülü bizim gülbahçemizin sarhoşudur
Āh güzeliñ ʻaşḳına hālātına dōst	Âh güzelin aşkından hallerinden
Yandı yürek ʻaşḳ ḥarārātına **v.74b**	Âmân yandı yürek aşk harâretlerinden
Ānd-içeyim ġayri güzel sevmeyem dōst	Dost and içeyim ki gayrı güzel sevmeyeceğim
Tañrıya vü Tañrınıñ āyātına	Dost Tanrıya ve Tanrının âyetlerine

TerennümSāz	Terennüm Sâz
Ey kāşif-i esrār-ı Ḫudā Mevlānā	Ey Rabbin sırlarının kâşifi Mevlânâ
Sulṭān-ı fenā şāh-ı beḳā Mevlānā	Fânilik sultanı, bâkilik şâhı Mevlânâ
ʻAşḳ itmededir ḥażretine böyle ḫiṭāb	Aşk, sen hazrete böyle hitap etmektedir
Mevlā-yi gürūh-i evliyā Mevlānā	Veliler cemiyetinin efendisi Mevlânâ

Selām-ı Rābiʻ	Dördüncü Selâm
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī[10]	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[11]	Bir cân ne demek yüz cânım benim

[10] İ: īmān ü menī
[11] İ: cān ü menī; RY 511: cān ü menī āh īmān-ı menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf Bestenigār Beste-i Şādıḳ Efendi	**Âyîn-i Şerîf Bestenigâr Sâdık Efendi Bestesi**
Aḳbele's-sāḳī ʻaleynā ḥāmilen ke'se'l-müdām	Karşıladı sâkî bizi şarap kadehi elinde iken
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Feşrabū min ke'si ḫuldin vetrekū külle'ṭ-ṭaʻām[1]	Dedi ededîlik kâsesinden için terk edin her türlü yemeği
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Yā nedīmī selsebīlen naḥnü ʻayni's-selsebīl	Ey dostum ver bir sebil, biz selsebilin menbaʻıyız
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Ḳum lenā neftaḥ cinānen min cinānin yā ġulām	Ey gulâm kalk açalım cennetlerden bir cennet bizim için
Hey yār hey dōst cān-i men cānān-i men	Hey yâr hey dost cânım benim cânânım benim
Hey hey sulṭān-i men hey hey ḥünkār-i men	Hey hey sultânım benim hey hey hünkârım benim
Hey hey raʻnāy-i men yār yāryār yüreğim	Hey hey raʻnâm benim yâr yâr yâr yüreğim
Yār yār yüreğim del ciğerim gör ki neler vār	Yâr yâr yüreğim del ciğerim gör ki neler var
Īn semāʻ-ı Mevlevī mesmūʻ bādā tā ebed	Bu Mevlevî semâʻı ebediyen dinlenir olsun
Hey hey hey cān-i men yār hey sulṭān-i men	Hey hey hey cânım benim yâr hey sultânım benim
V-īn livā-i maʻnevī merfūʻ bādā tā ebed	Bu maʻnevî sancak ebediyen yükseklerde olsun
Hey hey hey cān-i men yār hey sulṭān-i men	Hey hey hey cânım benim yâr hey sultânım benim
ʻĀşıḳān-ı feyż-i Ḫaḳ rā ictimāʻ u istimāʻ	Haktan feyiz alan âşıklar içindir cemiyetler âyinler
Hey hey hey cān-i men yār hey sulṭān-i men	Hey hey hey cânım benim yâr hey sultânım benim
Īn semāʻ-ı Mevlevī mesmūʻ bādā tā ebed	Bu mevlevî semâʻı ebediyen dinlenir olsun
Hey hey hey cān-i men yār hey sulṭān-i men[2]	Hey hey hey cânım benim yâr hey sultânım benim
v.75a	
Her ki cūyed rūz [u] şeb rāh-ı rıżā-yi Muṣṭafā	Her kim arar ise gece gündüz Muhammed Mustafâ'ın rızâsını kazanmak için yol
Hey hey hey cān-i men hey hey sulṭān-i men hey hey maḳbul-i men	Hey hey hey cânım benim hey hey sultânım benim hey hey makbûlüm benim

[1] RY 712: ekle'ṭ-ṭaʻām. Bu durumda mana şöyle olur: Terk edin yemek yemeği

[2] RY 712: Hey hey hey cān-i men yār hey sulṭān-i men
Hey hey sulṭān-i men hey hey ḥünkār-imen
Hey hey raʻnāy-imen yār yār yār yüreğim
Yār yār yüreğim del ciğerim gör ki neler vār

Lā-cerem rāżī būd ez vey Ḫudā-yi Muṣṭafā	Muhakkak ki Muhammed Mustafâ'ın Rabbi de râzı olur ondan
Hey hey hey cān-i men hey hey sulṭān-i men hey hey maḳbul-i men	Hey hey hey cânım benim hey hey sultânım benim hey hey makbûlüm benim
Ez berā-yi raḥmet-i mecmū‘-i ‘ālem āmed-est	Cümle âleme rahmet olarak gelmiştir o
Hey hey hey cān-i men hey hey sulṭān-i men hey hey maḳbul-i men	Hey hey hey cânım benim hey hey sultânım benim hey hey makbûlüm benim
Muṣṭafâ ber ‘ālem ü ‘ālem berā-yı Muṣṭafā	Mustafâ âleme gelmiş, âlem Mustafâ içindir
Hey hey hey cān-i men hey hey sulṭān-i men hey hey maḳbul-i men	Hey hey hey cânım benim hey hey sultânım benim hey hey makbûlüm benim

Selām-ı Ṣānī	**İkinci Selâm**
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī[3] āh	Cânda ve gönülde imânım benim âh
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī āh	Bir cân ne demek yüz cânım benim âh
Ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān men ‘āşıḳ-ı dīrīne-em	Ey âşıklar, ey âşıklar ben eski bir âşık imişim
Ey ṣādıḳān ey ṣādıḳān men ‘āşıḳ-ı dīrīne-em	Ey sâdıklar, ey sâdıklar ben eski bir âşık imişim
Ẓalım yār mīrim	Zâlım yâr mîrim

Selām-ı Ṣāliş	**Üçüncü Selâm**
Āmed ān maḥbūb-i insān merḥabā	Geldi insanların o mahbûbu merhaba
Yār dōst belī yārī-yi men	Yâr dost evet yârim benim
Ṣad hezārān luṭf u iḥsān merḥabā	Yüz binlerce lutüf ve ihsânla merhaba
Yār dōst belī yārī-yi men	Yâr dost evet yârim benim
Āmed ān maḥbūb-i cümle kāināt	Geldi cümle kâinâtın o mahbûbu
Yār dōst belī şāh[4]-i men	Yâr dost evet şâhım benim
Bā kemāl ü fażl-ı Raḥmān merḥabā	Kemâl üzere ve Hakkın fazlıyla merhaba
Yār dōst belī yārī-yi men	Yâr dost evet yârim benim
Āmed ān serdār-ı ehl-i ma‘rifet[5]	Geldi ma‘rifet ehlinin o serdârı
Yār dōst belī şāh-ı men	Yâr dost evet yârim benim
Der ṣıfāt-ı çār erkān merḥabā[6]	Dört erkânın sıfatı içinde merhaba
Yār dōst belī yārī-yi men	Yâr dost evet yârim benim

[3] İ: īmān ü menī
[4] RY 713: yār
[5] RY 713: Bu mısra mevcut değil
[6] RY 713: Bu mısra mevcut değil

Şems-i Tebrīzī be-ḫān ez levḥ-i dil	Ey Tebrizli Şems oku gönül levhasından
Yār dōst belī yārī-yi men	Yâr dost evet yârim benim
Āyet-i cān der ṣad elḥān merḥabā	Cân âyetini yüz nağmeyle merhaba
Yār dōst belī yārī-yi men	Yâr dost evet yârim benim
Ey ki hezār āferīn dōst dōst[7] bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin dost dost bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler cānım[8] ḫüsrev ü ḥākān olur	Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur
Yār yār ḫüsrev ü ḥākān olur	Yâr yâr hüsrev ve hakan olur
Her ki bugün Veled'e dōst dōst[9] inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled'e dost dost inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur[10]	Yoksul ise bây olur cânım bây ise sultân olur
TerennümSāz	**Terennüm Sâz**
Ey büt-i nāzenīn-i men dest-i men-est dāmen-est[11] vāy	Ey benim nazlı putum, benim elim senin eteğindedir vây
Serv [ü] semen-i berīn-i men dest-i men-est dāmen-est[12] vāy **v.75b**	Ey benim servi boylum yasemin tenlim, benim elim senin eteğindedir vây
Kıble-i dil serā-yi tū Ka'be-i cān hevā-yi tū vāy	Senin sarayın gönlümün kıblesi, senin arzun cânımın Ka'besidir vây
Rū-yi men-est pā-yi tū dest-i men-est[13] dāmen-est[14] vāy	Benim yüzüm senin ayağının altında, benim elim senin eteğindedir vây
Bülbül-i bāğ[15]-ı ō menem 'aḳl kucā vü men kūcā vāy	Benim bahçesinin bülbülü, akıl nerede ve ben nerede vây
Çeşm-i çerāğ-ı ō menem 'aḳl kucā vü men kūcā vāy	Benim kandilinin ışığı, akıl nerede ve ben nerede vây
Hestī-yi Ḥaḳ ḥavāle-em baḥr būd nevāle-em vāy	Hakk'ın varlığı benim dayanağım, deniz benim içeceğim vây
Keştī-yi Nūḥ piyāle-em 'akl kucā vü men kucā vāy	Nûh'un gemisi benim kadehim, akıl nerede ve ben nerede vây
Hey hey yār hey hey dōst yār yār-i men yār	Hey hey yâr hey hey dost yâr yârim benim yâr
Āh yār-i men yār me-rā dōst yār-i men vāy	Âh yârim benim yâr bana dost yârim benim vây

[7] RY 713: "dōst dōst" mevcut değil
[8] RY 713: "cānım" mevcut değil
[9] RY 713: "dōst dōst" mevcut değil
[10] RY 713: bāy ise sulṭān olur yār yār bāy ise sulṭān olur
[11] RY 713: ḫudāmen-est
[12] RY 713: ḫuddām-est
[13] RY 713: rū-yi men-est ü pā-yi tū dest ü men-est
[14] RY 713: ḫuddām-est
[15] RY 713: bülbül ü bāğ

TerennümSāz	Terennüm Sâz
Her ki ruḫsār-ı tū bīned be-gülistān ne-reved vāy	Senin câmalini gören kimse gül bahçesine gitmez olur vây
Her ki derd-i tū keşed cānib-i dermān ne-reved vāy	Senin derdini çeken kimse derman aramaya gitmez olur vây
Her ki der ḫāne demī bā tū be-ḫālvet be-nişest vāy	Seninle bir ân evde kalan kimse halvette oturur kalır vây
Be-temāşā-yi gül-i lāle vü reyḥān ne-reved vāy	Lâle ve reyhân çiçeğini seyretmeye gitmez olur vây
Ḳad eşraḳati'd-dünyā min nūri ḥumeyyā-nā	Şarabımızın nûruyla aydınlandı bu dünya
el-Bedrü ġaden li-sāḳī[16] ve'l-ke'sü şüreyyā-nā	Sanki ayın ondürdü sâkîmiz için ışıyor ve kadeh bizim süreyyâmız
Men leyse[17] lehū 'aynün yestabṣırü 'an ġaybin	Bir kimsede yok ise göz elbet görür gaybı
Fe'l-ye'ti 'alā şevḳın fī ḫizmeti Mevlānā	Koşar şevkle Mevlâmızın hizmetine
Selām-ı Rābi'	**Dördüncü Selâm**
Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī	Sultânım benim, sultânım benim
Ender dil ü cān īmān-ı menī[18]	Cânda ve gönülde imânım benim
Der men be-demī men zinde şevem	Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[19]	Bir cân ne demek yüz cânım benim

[20]

[16] RY 713: sākī

[17] Aynı mısranın daha önce geçtiği v.55a'da "leyse" yerine "kāne" kullanılmış olup "kāne" mana itibariyle daha uygun düşmektedir: "bir kimsede var ise göz elbet görür gaybı".

[18] İ: īmān ü menī

[19] İ: cān ü menī

[20] İ v.75b hâşiyede kayıtlı olan Niyazî Mısrî'ye ait beyitler muhtemelen tahrir eden tarafından düşülmüş olmalıdır:

Aşḳıñ meyine ben ḳāne geldim	Şevḳin nārına ḫōş yāne geldim
Şem'-i tevḥīdī gördüm yakmışlar	Gitti ḳarārım pervāne geldim
Ḥalkā-i żikri kurmuş āşıḳlar	Ben de şaḥnında cevelāne geldim
Mecnūn'um bugün Leylā derdinden	Neylerim 'aḳlı dīvāne geldim
Derdi cânânıñ açdı yaralar	Bağrım üstünde dermāna geldim
Ümmī Sinān'ıñ ḫāk-i pāyine	Sürmeğe yüzüm sulṭāna geldim
Yāremi bildim yārimden imiş	Bundan Niyāzī Lokmān'a geldim

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Şevḳu Ṭarab	**Âyîn-i Şerîf Şevku Tarab Makâmında Usûlü**
Beste-i İsma‘īl Dede Uṣūleş Sāde Dūyek	**Sâde Dûyek İsmail Dede Bestesi**
Hey yār	Hey yâr
Ey ḫasret-i ḫūbān-ı cihān rū-yi ḫōş-est	Ey hoş cemâli cihân güzellerinin hasreti olan
Hey yār hey dōst belī yār-i men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Āh v-ey ḳıble-i ‘āşıḳān dū ebrū-yi ḫōş-est	Âh ey iki hoş kaşı âşıkların kıblesi olan
Hey yār hey dōst belī yār-i men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Āh ez cümle ṣıfāt-ı ḫīş ‘uryān keştem	Âh cümle benlik sıfatlarımdan sıyrılıp soyundum
Hey yār hey dōst belī yār-i men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Tā ġavṭa ḫōrem bürehne der cū-yi ḫōş-est	Hoş ırmağında çıplak olarak suya dalmak için
Hey yār hey dōst belī yār-i men **v.76a**	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Ey Yūsufa ḫīr sū-yi īn Ya‘kūb-i nā-bīnā biyā	Ey Yusuf, artık gözleri görmez olan bu Ya‘kûb’un yanına gel
Ey ‘Īsī-yi pinhān şode ber ṭārem-i mīnā biyā	Ey gizlenmiş olan İsa, şu parlak gökkubbeye gel
Ey ḳābe ḳavseyn merteb-et v-ey devlet-i bā-mükerrem-et	Ey mertebesi “kâbe kavseyn” olan, ey keremiyle devletli olan
Kes nīst şāhā māḥrem-et der ḳurb-i ev ednā biyā	Kimse değildir şâha senin kadar mahrem, “ev ednâ” yakınlığına gel
Maḥdūm-i cānem Şems-i dīn ez cām-et ey Rūḥu’l-emīn	Cânımım mahdûmu Şemseddin, senin kılığından ey Rûhu’l-emîn
Tebrīzī çūn ‘arş-ı mekīn ez mescid-i aḳṣā biyā	Mescid-i Aksâ’dan arş-ı mekîn gibi olan Tebriz’e gel
Maḥbūb-i men maṭlūb-i men	Mahbûbum benim matlûbum benim
Merğūb-i men maḳbūl-i men	Merğûbum benim makbûlüm benim
Āh ümīd-i men be-fażl-i Ḫudāvend-i ekber-est	Âh benim ümidim Yüce Allah’ın fazlınadır
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Ārām-i cān-i mā be-senā-yi Peyġamber-est	Bizim rûhumuzun huzuru Peygamberin senâsıyladır
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Faḫrem bedān Resūl ki nāmeş Muḥammed-est yār	İftiharım ismi Muhammed olan o Resûl’den ötürüdür
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Rūyeş çū māh-i tāb ü ḳaddeş çūn ṣanūber-est	Yüzü ay gibi parlak, boyu sanûber gibi yüksektir onun
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim

Āh ḫāk-i ḳademet saʿadet-i cān-i men-est	Āh senin ayağının tozu benim cânımın saʿadetidir
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Ḫāk ez ḳademet heme gül ü yāsemin-est	Senin ayağının tozu benim için dâima gül ve yasemindir
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Ser tā ḳademet ḫāk-i tū ber mī-revīd	Baştan ayağına kadar senin üzerindeki toz yeşerip göğeriyor
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim
Z-ān ḫāke-i ḳadem[1] çe rū-yi ber-dāşten-est	O ayak tozundan ne yüzünü ayırıp kaldırabilir
Hey yār hey dōst belī yārī-yi men	Hey yâr hey dost evet yârim benim

Selām-ı Ṣānī Evfer

Ey ṭūṭī-yi ʿĪsī nefes v-ey bülbül-i şīrīn nevā	Ey İsâ nefesli tûtî ve ey şirin nağmeli bülbül
Hīn zühre rā kālive kon z-ān naġme-hā-yi cān-fezā	Acele et zühreyi şaşkına çevir câna cân katan o nağmelerinle
Sāḳī tū mā-rā yād kon ṣad ḫiyk rā rev yād-i kon	Ey sâkî sen bizi hatırla, yüz tulumu sallamayı hatırla
Ervāḥ rā Ferhād kon der ʿaşḳ-ı ān şīrīn-liḳā	Ruhları Ferhâd eyle o şirin çehrelinin aşkı uğrunda
Ey dūş ber dergāh-ı ʿizzet kūs-i sulṭānī zedem	Ey dün gece izzet dergâhında sultânlık kösünü vurmuşum
Ey ḫayme ber bālā-yı dārüʿl-mülk-i rabbānī zedem	Ey ilahî mülk yurdunun üzerine çadır kurmuşum

Selām-ı Ṣāliş Devr-i Kebīr v.76b

Ey ṣabā būyī zi ḫaṭṭ u ḫāl-i Şemsü'd-dīn bi-yār	Ey sabâ rüzgârı Şemseddin'in yüzündeki sakal ve benden bir koku getir
Nāfe-i mişk-i Ḫaṭā ez Çīn be-Ḳosṭanṭīn bi-yār	Hoten ceylanının misk kesesini Çin'den Kostantin'e getir
Mā be-nām-ı Şems-i dīn ser-ḫōş şodīm muṭrib be-rev	Biz Şemseddin'in ismiyle sarhoş olduk, mutrib çek git
Mā zi cām-ı Şems-i dīn mestīm ü sāḳī mey bi-yār	Biz Şemseddin'in kadehinden mest olduk, ey sâkî mey getir
Āh belī yārim vāy	Âh evet yârim vây

Terennüm Sāz Semāʿī

Ey ki hezār āferīn āh[2] bu nice sulṭān olur	Ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Ḳulı olān kişiler cānım[3]ḫüsrev ü ḫākān olur	Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur

[1] RY 650: ḫāk-i ḳadem
[2] RY 651: "āh" mevcut değil

Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[4]	Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Ḫalḳa gönül baġlayan cānım ṣoñra peşīmān olur[5]	Halka gönül bağlayan cânım sonra pişman olur
Her ki bugün Veled'e āh[6] inanuben yüz süre	Her kim bugün Veled'e âh inanıp yüz sürse
Yoḫsul ise bāy olur cānım[7] bāy ise sulṭān olur	Yoksul ise bây olur cânım bây ise sultân olur

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Mecnūn-ı perīşān-ı tū-em destem gīr	Senin perişân hâldeki mecnûnunum, elimi tut
Yār ey yār-i men vāy	Yâr ey yârim benim vây
Sergeşte vü ḫayrān-ı tū-em destem gīr	Senin hayrânın ve âvârenim, elimi tut
Yār ey yār-i men vāy	Yâr ey yârim benim vây
Her bī-ser ü pāyī destgīrī dāred	Elsiz ayaksız her çaresizin vardır elinden tutan biri
Yār ey yār-i men vāy	Yâr ey yârim benim vây
Men bī-serü sāmān-ı tū-em destem gīr	Ben senin uğruna başsız ve malsız kalmış biriyim, elimi tut
Yār ey yār-i men vāy	Yâr ey yârim benim vây
Yār yār yār-i men vāy āh yār-i men	Yâr yâr yârim benim vây âh yârim benim
Yār me-rā dōst yār-i men vāy	Yâr bana dost yârim benim vây

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Ben bilmez idim gizli 'ayān hep sen imişsin	Ben bilmez idim gizli açık hep sen imişsin
Tenlerde vü cānlarda nihān[8] hep sen imişsin āh	Bedenlerde ve ruhlarda saklı hep sen imişsin âh
Senden bu cihān içre nişān isterdim ben[9]	Senden bu cihân içinde bir işaret isterdim ben
Āḫir bunu bildim ki cihān[10] hep sen imişsin āh	Sonunda şunu bildim ki cihân hep sen imişsin âh
Pinhān me-şev ki rū-yi tū ber mā mübārek-est	Gizlenme, zirâ senin yüzün bize mübarektir
Naẓẓāre-i tū ber heme cān-hā mübārek-est	Sana nazar etmek bütün cânlara mübarektir

[3] RY 651: āh
[4] RY 651: bu mısra mevcut değil
[5] RY 651: bu mısra mevcut değil
[6] RY 651: "āh" mevcut değil
[7] RY 651: āh
[8] RY 651: nihān āh
[9] RY 651: ben vāy
[10] RY 651: cihān āh

Ey bestegān-ı ten be-temāşā-yı cān revīd
Āḫir Resūl goft temāşā mübārek-est vāy

Āh ne ‘aşḳa şabr ider oldum ne ‘aḳl ile yārim
Ne kārī başa çıḳardım ne bülbülī-yi bī-kārım vāy
Āh belā-yi ‘aşḳıle ḥaḳḳā ki nolduġum bilmem
Bu añlanur elemimden ki ‘āşıḳ-ı zārem
v.77a
Āh Semā‘ī gibi ben ol bī-ḫōdem ki ‘ālemde

Ne keyf ile mütekeyyif[11] ne mest-i huşyārem

Ey beden bağıyla bağlanmış olanlar, cânı temâşâ etmeye gidin
Neticede Resûl dedi: “Temâşâ mübarektir” vây

Âh ne aşka sabreder oldum ne de akılla yâr oldum
Ne bir işle uğraştım ne de işsiz bir bülbül oldum vây
Âh hakikat şu ki aşk belasıyla ne olduğumu bilmiyorum
İnleyen bir âşıkım ki bu anlaşılır elemimden

Âh Semâ‘î gibi ben de kendimden geçmişim âlemde
Ne keyif ile keyiflenmişim ne de mest ile akıldan geçmişim

Selām-ı Rābi‘

Sulṭān-ı menī sulṭān-ı menī
Ender dil ü cān īmān-ı menī[12]
Der men be-demī men zinde şevem
Yek cān çe şeved saḍ cān-ı menī[13]

Dördüncü Selâm

Sultânım benim, sultânım benim
Cânda ve gönülde imânım benim
Bir nefes üflemenle ben canlanırım
Bir cân ne demek yüz cânım benim

[11] İ: müttekif
[12] İ: īmān ü menī
[13] İ: cān ü menī

Metin	Tercüme
Āyīn-i Şerīf der Maḳām-ı Segāh Uṣūleş	**Âyîn-i Şerîf Segâh Makâmında Usûlü Devr-i**
Devr-i Revān Beste-i ‘Iṭrī Efendi	**Revân ‘Itrî Efendi Bestesi**
Ey ‘āşıḳ rū-yi tū hezārān ‘āşıḳ	Ey âşık senin cemâline tutkun binlerce âşık var
Cān-i men cānān-i men sulṭān-i men	Cânım benim cânânım benim sultânım benim
Rū kerde be-sū-yi tū hezārān ‘āşıḳ	Senin tarafına yönelmiş binlerce âşık var
Cān-i men cānān-i men sulṭān-i men	Cânım benim cânânım benim sultânım benim
Tenhā ne menem ‘āşıḳ rū-yi tū ki hest	Yalnız bir ben değilim senin cemâline âşık
Cān-i men cānān-i men sulṭān-i men	Cânım benim cânânım benim sultânım benim
Ber her ser-i mū-yi tū hezārān ‘āşıḳ	Başındaki her bir saçta binlerce âşık var
Cān-i men cānān-i men sulṭān-i men	Cânım benim cânânım benim sultânım benim
Ey şūfī-yi ehl-i ṣafā ez cān begū Allāh hū	Ey safâ ehli sûfî cândan de Allah hû
Ey[1] ‘āşıḳ-ı ‘aşḳ-ı vefā ez cān begū Allāh hū	Ey aşka vefalı âşık cândan de Allah hû
Ḫāhī ki cümle cān şevi āh tā lāyıḳ-ı cānān şevī	İster isen cümleye cân olmak âh olursun cânâna lâyık
Tū her çe ḫāhī ān şevi āh ez cān begu Allāh hū	İster isen dilediğin her şeye erişmek âh cândan de Allah hû
Dünyā rehā kon dīn be-cū āh dest ez heme ‘ālem be-şev	Dünyayı terk et, dini ara âh dünyânın her şeyinden el çek
Ne ān begū ne īn begū āh ez cān begū Allāh hū	Ne onu de ne bunu de âh cândan de Allah hû
Hey yār-i men ra‘nā-yimen sulṭān-imen maḳbūl-i men	Hey yârim benim ra‘nâm benim sultânım benim makbûlüm benim
Ey[2] hey hey hey hey yār-imen ey	Ey hey hey hey hey yârim benim ey
Men bende-i sulṭānem sulṭān-ı cihān-bānem	Ben bendesiyim sultanın, dünyayı muhafaza eden sultânın
Z-ān dem-ki ruḫeş āh dīdem şūrīde vü ḫayrānem	Onun yüzünü gördüğüm andan beri âh şaşkın ve hayrânım
Men ō şodem ō men şod āh ō[3] cān u dilem ten şod	Ben o oldum, o ben oldu, âh o cân ve gönlüme beden oldu
Peyveste çerā bāşed āh īn nāle vü efġānem	O halde niçin hâlâ devam ediyor âh bu feryâd ü figânım

[1] RY 343: v-ey
[2] RY 343: hey
[3] RY 343: ez

Hey subḥānem hey sulṭānem hey yār ẓālım dōst
Yār yār yüreğim yār gör ki neler vār hey yār
Ẓālım dōst yār yār yüreğim yār gör ki neler vār[4] **v.77b**

Hey subhânım hey sultânım hey yâr zâlım dost
Yâr yâr yüreğim yâr gör ki neler var hey yâr
Zâlım dost yâr yâr yüreğim yâr gör ki neler var

Ey zi hicrān u firāḳat āsimān be-girīste
Dil[5] meyān-i ḫūn nişeste ʻaḳl u cān be-giriste
Cebreīl ü ḳudsiyān-rā bāl u per-hā sūḫte
Enbiyā vü evliyā rā dīdegān be-giriste
Ey dirīġā ey dirīġā ey dirīġā ey dirīġ
Ber[6] çünān çeşm-i ʻayān çeşm-i gumān be-giriste

Ey yâr hicrân ve firkatinden gökyüzü ağlıyor
Gönül kan içinde kalmış akıl ve cân ağlıyor
Cebrail ile kudsîlerin yanmış kol ve kanatları
Nebîler ile velîlerin gözleri kan ağlıyor
Eyvah yazık, eyvah yazık, eyvah yazık, eyvah
Bu hâleʻayân göz ile şüpheci göz bile ağlıyor

Selām-ı Ṣānī

Ey ʻāşıḳān ey ʻāşıḳān ez ʻālem-i cān āmedem
Ser der-fiken cān der-ṭaleb cūyā-yi cānān āmedem
Ey muṭribān ey muṭribān ṣavt ez nevā āverde-em
Çūn ʻandelīb ez şavḳ-ı gül her dem ġazelḫān āmede-em[7]
Dūş ber dergāh-ı ʻizzet āh ey kūs-i sulṭānī zedem
Ḫayme ber bālā-yı āh ey dārüʻl-mülk-i rabbānī zedem

İkinci Selâm

Ey âşıklar ey âşıklar cân âleminden gelmişim
Baş isyan içinde, cân talepkâr halde cânânı arar olmuşum
Ey mutribler ey muribler sesi nevâdan getirmişim
Bülbül gibi gülün şevkiyle her ân gazel okur hâle gelmişim
Dün gece izzet dergâhında âh ey sultânlık kösünü vurmuşum
İlahî mülk yurdunun üzerine çadır kurmuşum

Maḥbūb-i men maṭlūb-i men
Merġūb-i men maḳbūl-i men

Mahbûbum benim, matlûbum benim,
Mergûbum benim, makbûlüm benim

Selām-ı Ṣāliş

Hū zenem ber ḳudsiyān her şeb zi dil hū hū zenem
Ber cemāl-i Ḥaḳ heme yā hū āh ve yā men hū zenem
Dil çū cā-yi Ḥaḳ būd Ḥaḳ bā men-est ü men be-Ḥaḳ
Ḥaḳ be-Ḥaḳ vāṣıl şodem[8] āh ber ḫīşten[9] hū hū zenem

Üçüncü Selâm

Hû derim kudsîlere her gece cân ü gönülden hû hû derim
Hakk'ın cemâline dâim yâ hû âh ve yâ men hû derim
Hakk'ın yeri olunca gönül, Hak benledir ben Hakla
Hakka Hakla vasıl oldum âh kendi kendime hû hû derim

[4] RY 343: Hey sulṭānem hey subhānem hey yār
Ẓālım dōst yār yār yüreğim yār gör ki neler var
[5] İ: der. Bu durumda mana şöyle olur: Ortalık kan içinde kalmış akıl ve cân ağlıyor
[6] RY 343: per
[7] İ: āmedem; RY 343: āmedem

Dilā nezd-i kesī be-nişīn ki ō ez dil ḫaber dāred
Be-zīrī ān dıraḫtī āh rev ki ō gül-hā-yi ter dāred
Be-nāl ey bülbül-i destān ki zīrā nāle-i mestān
Meyān-ı ṣaḥra vü ḫārā eṣer dāred eṣer dāred

Ey gönül öyle bir kimsenin yanında otur ki o gönülden haberdâr olsun
Öyle bir ağacın altına âh git ki o taze çiçeklere sâhip olsun
İnle ey efsane bülbül, zirâ mestlerin inlemesi
Kaya ve mermere bile tesir eder, tesir eder

Terennüm Sāz

Ey ki hezār āferīn āh bu nice sulṭān olur
Ḳulı olān kişiler cānım ḫüsrev ü ḥākān olur
Ḫālıḳını isteyen āh nā-ḫalef olmış değil[10]
Ḫalḳa gönül baġlayan cānım ṣoñra peşīmān olur[11]
Her ki bugün Veled'e āh inanuben yüz süre
Yoḫsul ise bāy olur cānım bāy ise sulṭān olur

Terennüm Sâz

Ey ki binlerce âferin âh bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler cânım hüsrev ve hakan olur
Hâlıkını isteyan âh arkasız kalmış değil
Halka gönül bağlayan cânım sonra pişman olur
Her kim bugün Veled'e âh inanıp yüz sürse
Yoksul ise bây olur cânım bây ise sultân olur

Terennüm Sāz v.78a

Ey 'aşḳ-ı tū be-girifte serā pāyī-yi dilem vāy
Ey[12] vaṣl-ı ruḫat geşte temennā-yı dilem vāy
Ger dād-ı dil-i[13] suḫte-i men ne-dehī vāy
Ey vāy dilem vāy dilem vāy dilem vāy

Ey geşte fedā-yi tū[14] serā pā-yi dilem vāy
Şod zülüf çū Hindū-yi tū me'vā-yı dilem vāy
Ger Hindū-yi zülf-i tū dilem vā ne-dehī vāy
Ey vāy dilem dilem dilem vāy dilem vāy

Terennüm Sâz

Ey sen, gönlüm baştanbaşa aşkına tutulmuş
Ey sen, gönlümün temennisi cemâline vuslat olmuş
Yanmış gönlümün hakkını eğer vermez isen vây
Eyvâh gönlüm, vâh gönlüm, vâh gönlüm vâh

Ey sen, fedâ oldu sana gönlüm baştanbaşa
Oldu Hindû gibi zülfün gönlüme sığınak vây
Siyah zülfünü gönlüme tekrar açmaz isen eğer
Eyvâh gönlüm, gönlüm, gönlüm vâh gönlüm vāh

---

[8] RY 343: şode
[9] İ: ḫīş-i ten
[10] RY 344: bu mısra mevcut değil
[11] RY 344: bu mısra mevcut değil
[12] RY 344: v-ey
[13] İ: dilem
[14] İ: fedā-yi

Terennüm Sāz	Terennüm Sâz
Her āh ki ez derd-i dilem mī-şinevī vāy	Gönlümün derdinden çıkan her âhı duyuyorsun vây
Ez āh-i dilem gird-i kelim mī-şinevī vāy	Gönlümün âhından oluşan kelime öbeklerini duyuyorsun vây
Ger güş be-ḥāl-i dil-i men bāz konī vāy	Gönlümün hâline kulak verirsen eğer
Dāim zi dilem dilem dilem mī-şinevī[15] vāy	Duyarsın gönlümden dâima gönlüm, gönlüm sesini vây
Bā ‘aşḳ-ı tū be-geşte[16] perū bāl-i dilem vāy	Aşkınla oldu gönlüm kol ve kanatlı vây
Ne-āmed zi cihān derd ne-gū fāl-i dilem vāy	Dünyadan dertten başka bir şey gelmedi söyleme artık gönül falımı vây
Ey cān ü dilem be-pors aḥvāl-i dilem vāy	Ey cânım ve gönlüm gel sor bir kere olsun gönlümün ahvâlini vây
Ḥāl-i dil-i kes me-bād çūn ḥāl-i dilem vāy	Olmasın kimsenin gönlünün hâli gönlümün hâli gibi vây
Tā her[17] ser-i kū-yi tū maḳām-est me-rā vāy	Bulunduğun her köyün başı makamdır bana vây
Der sāġarī-yi dīde ḫūn müdām-est me-rā vāy	Göz kadehinde var olan kan şaraptır bana vây
Ez vaṣl [ü] firāḳ-ı tū künūn āzādem	Âzâdeyim şimdi vuslatından da firâkından da
Ez tū ġam-ı ‘aşḳ-ı tū temām-est me-rā vāy	Senden dolayı aşkının gamı tamamdır bana vây

Selām-ı Rābi‘	Dördüncü Selâm
Ey ‘āşıḳān ey ‘āşıḳān ān-kes-ki bīned rū-yi ō	Ey âşıklar ey âşıklar kim ki görür onun cemâlini
Şūrīde gerded ‘aḳl-ı ō āşüfte gerded ḫū-yi ō	Perişan olup oynatır aklını bozulur huyu
Ḥarrere-hū efḳarü’l-verā Dervīş Rāşid el-Ġınā el-Mevlevî -ġufire lehū, āmīn-[18]	**Bu [metni] verâ bakımından en fakir olan Dervîş Râşid el-Gınâ el-Mevlevî -ona mağfiret olsun, âmîn- yazdı.**

[15] İ: mī-şinemī
[16] RY 344: biksüste
[17] RY 344: ez
[18] v.78b’de muhtemelen metni tahrir eden tarafından yazılmış birkaç kıta şiir mevcuttur:

Gazel
[Süleyman Neş’et Efendi]

Bezm-i vuṣlatda ‘aceb hecr-keş-i yār oldum	Vuslat meclisinde şaşırıp yâr hicrânı çeken oldum
Nūş-ı dārū-yı şifa-baḫş ile bīmār oldum	Şifâ bahşeden ilacı içmekle hasta oldum
Düşdüm ol şāh-ı gülüñ dāmenine ḫār oldum	Düştüm o gül şâhının eteğine diken oldum
Ṣabrı güç çāresi güç derde giriftār oldum	Sabrı güç çaresi güç derde giriftâr oldum
Goncama jāle gibi n’eyleyeyim bār oldum	Ne yapayım goncama çiy gibi yük oldum
Kīm arar ḳanıma girseñ de beñim ben de seniñ	Kim arar kanıma girsen de benim ben de senin
Dil-i dīvāneciğim yavrucuğum ben de seniñ	Divâne gönülcüğüm yavrucuğum ben de senin
Cümle varım ile cānım da senin ben de seniñ	Bütüm varımla cânım da senin ben de senin
Şānıña her ne düşerse ānı ḳıl ben de senin	Şânına her ne uygun düşerse onu yap ben de senin
Merḥamet eyle efendim hele nāçār oldum	Merhamet eyle efendim hele çâresiz oldum

Müjde vuṣlat olan şīrīn ovadan geçdim
Bańa maḫṣūṣ olan mihr ü vefādan geçdim
Meclis-i ḫāṣṣ-ı şebistān-ı ṣafādan geçdim
Nigeh-i merḥamet ü luṭf ü ʿaṭādan geçdim
Bezm-i ʿaşkıñda hemān kāniʿ-i dīdār oldum

İltifātıñ ile aḳrānıma fāiḳ değilim
Bilurum ben de ki sulṭānıma lāyıḳ değilim
Ḳulunum añla efendim saña ʿāşık değilim
Gerçi kim ṭabʿ-ı şerīfiñe muvāfıḳ değilim
Tevbe tevbe seni sevdimse günehkār oldum

Ġālibā māil ō şeh nāle ve efġānımıza
Yoḫsa bilmem ʿacabā ḳaṣdı mı var cānımıza
Teşnedir ġamze-i ḫūnḫārı hemān ḳānımıza
Nice ẓālim dimeyem ḥażret-i sultānımıza
Neş'etā cān ü cihāndan hele bīzār oldum

Müjde vuslat olan şirin ovadan geçtim
Bana mahsûs olan dostluk ve vefâdan geçtim
Safâ gecesinin mahsus meclisinden geçtim
Merhamet, lütuf ve hediye gözlemekten geçtim
Aşk meclisinde hemen görüşmeye kâniʿ oldum

İltifâtın ile akrânımdan üstün değilim
Bilirim ben de sultânıma lâyık değilim
Kulunum anla efendim sana âşık değilim
Gerçi şerefli tabiatına uygun değilim
Tevbe tevbe seni sevdimse günahkâr oldum

Gâlibâ o şah meyillidir inleme ve feryâdımıza
Yoksa bilmem acaba kasdı mı var cânımıza
Susamıştır kan içen gamzesi hemen kanımıza
Nasıl zâlim diyemem hazret-i sultânımıza
Ey Neş'et cân ve cihândan nasıl da bîzâr oldum

Gazel
[Süleyman Neş'et Efendi]

Zaḥm-ı veş açma dehen kimseye Loḳmān ise de
Merhem-i merḥameti derdiñe dermān ise de

Cebhe-sā olma ṣaḳın zillet ile ʿizzet içün
Ṭutalım kīm feleğiñ aṭlası dāmān ise de

Naḫvet ü nāzı kem it luṭf ü kerem eyle şehā
Lāzım salṭānat u şevket ü ʿunvān ise de

Vir rızā naḫnü ḳasem ḳısmetine sulṭān ol
Āb-rū dökme ṣaḳın dehre Süleymān ise de

Fāriġiz himmet-i erbāb-ı himemden Neş'et
Māye-i muḥteşemi ṣervet ü sāmān ise de

Gazel

Zahmeti için kimseye ağız açma Lokman ise de
Merhamet merhemi derdine dermân ise de

Yüzsüz olma sakın zillet ile izzet için
Farz edelim ki feleğin eteği atlas ise de

Kibir ve nâzı azalt lutüf ve kerem eyle ey şâh
Saltanat, şevket ve unvân lâzım ise de

"Biz sözleşmiştik"e râzı ol kısmetine sultân ol
Yüzsuyu dökme sakın zamanın Süleymân'ı ise de

Himmet erbâbının himmetinden uzağız ey Neş'et
En muhteşem sermayesi servet ve mâl ise de

Gazel-i Sultān Selīm-i Şāliş
-ḳaddese sırrehū-

Rūz [u] şeb dīdelerim derdiñ ile ḳan aġlar
Benim esrārıma vāḳıf olan el-ān aġlar

Dāġ-ı sīnem göricek ḫūn ile ālūde menī
Raḥm idüb ḥālime ezhār-ı gülistān aġlar

Gördi çūn derd-i dil-i zārımı raḥm itdi ṭabīb
Didi ey ḫaste-i hicrān saña dermān aġlar

Gine raḥm eylemez ḥālā aṣlā baña ol āfet-i cān
Böyle bīmār görüb ḥālim yārān aġlar

Derd ile rūyuna bakdıkca seniñ İlhāmī
Gerçi ḫandān olur ammā cigeri ḳan aġlar

Sultân Üçüncü Selîm'in Gazeli

Gece gündüz gözlerim derdinle kan ağlar
Benim sırlarıma vâkıf olan o an ağlar

Benim kan ile karışık sinemin hararetini görünce
Merhamet edip hâlime bahçenin çiçekleri ağlar

İnleyen gönlümün derdini gördüğü vakit
merhamet etti tabîb
Dedi ey hicrân hastası sana dermân ağlar

Yine merhamet etmez hâlâ asla bana o âfet-i cân
Böyle hasta görüp hâlimi yârân ağlar

Derd ile cemâline bakdıkça senin İlhâmî
Gerçi mutlu olur ammâ ciğeri kan ağlar

Metin v.79a	Tercüme
Miʿrāc-ı Şerīf eş-Şeyḫ Nāyī ʿOs̱mān	**Miʿrac-ı Şerîf Segāh Makâmında eş-Şeyh**
Efendi der Maḳām-ı Segāh Beste-i …	**Nâyî Osmân Efendi … Bestesi**
Bismillāhi'-Raḥmāni'r-Raḥīm	**Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın İsmiyle**
Evvel Allāh adını yād eyleriz	Evvelâ Allah'ın adını yâd eyleriz
Dil dil olmuş ḳalb dilşād eyleriz	Gönün gönül olmuş kalbi şâd eyleriz
Ẕikr-i Ḥaḳla nuṭḳ-ı irşād eyleriz	Hakkın zikriyle irşâd nutku irâd eyleriz
Her ḫarāb-ābād ābād eyleriz	Her harâb yurdu âbâd eyleriz
Ḥażret-i Aḥmed ṣıfātın söyleriz	Hazret-i Ahmed'in sıfatlarını söyleriz
Muṣṭafā'nıñ muʿcizātıñ söyleriz	Mustafa'nın muʿcizelerini söyleriz
Her kim eylerse Muḥammed vaṣfını	Her kim Muhammed'i vasf eylerse
ʿĀḳıbet maḥmūd ider Ḥaḳ ismini	Hak hihâyette ismini hamd edilenlerden eyler
Kim ānıñ ẕāt-ı şerīfin āşikār	Âşikâr olarak anmanız için şerefli zâtını
Bāʿis-i mevcūd itdi girdkār	Mevcûdâtın sebebi etti halka olup devir etmeyi
Ānıñ içūn cümleden efḍaldir ol	Onun için cümleden efdaldir o
Ānıñ-çüñ berter ü ekmeldir ol	Onun için pek üstün ve ekmeldir o
Ānıñ içūn yār oldı şeş cihāt	Onun için yâr oldu altı cihet
ʿArş ü ferş heft deryā hem nebāt	Gök ve yer, yedi deniz ve de bitkiler
Āña virdi Ḥaḳ ḥaḳāyık sırrını	Ona verdi Hak hakikatlerin sırrını
Āña bildirdi deḳāyıḳ sırrını	Ona bildirdi inceliklerin sırrını
Her ne-kīm ikrām ḳıldı ẕātına	Her ne ikram kıldı ise zâtına
Ḥażm idüb ikrām bildi ẕātına	Hazm edip ikram bildi zâtına
ʿAşḳ-ı ḥubbi ẕātına ḳıldı ṣalāt	Muhabbet aşkını zâtı için kıldı salât
eṣ-Ṣalāt ey maẓhar-ı ẕāt es-ṣalāt	es-Salât ey zâtın mazharı es-salât
Der Maḳām-ı Müsteʿār	**Müsteʿâr Makâmında**
Ey ḥaḳāyıḳ ʿāşıḳı ġūş it bizi	Ey hakikatler aşıkı dinle bizi
Kim Muḥammed'den ḫabīr idem seni	Ki Muhammed'den haberdâr edeyim seni
Ẕāt-i pākin bilmeğe gel ġūş ol	Pâk zâtını bilmek için gel dinle
ʿAḳlını der bāşına por-hūş ol **v.79b**	Aklını başına der akıllı ol

Bil ne ḳuvvet virdi maḥbūbuna Ḥaḳ
Bil ne ḥikmetden virilmişdir sebaḳ

Çūn ḥabīb oldı ilāhına Resūl
Mu‘cizāt-ı vāfire buldı vuṣūl

Saña naḳl idem bir iki mu‘cizāt
Dilde ‘illet var ise virsun ḥayāt

Līk ircā eylerim her emcede
Fātiḥā ile yād ola ‘Oṣmān Dede

Bil ne kuvvet verdi habîbine Hak
Bil hangi hikmetle verilmiştir öncülük

Zirâ habîb oldu Rabbine Resûl
Pek çok mu‘cizelere vâsıl oldu

Sana nekledeyim bir iki mu‘cize
Gönülde illet var ise hayat versin

Lâkin rica ederim her şerefli kimseye
Fâtiha ile yâd olsun bu Osman Dede

Der Maḳām-ı Dūgāh

Çūn irāde ḳıldı ol Rabbü’l-enām
Kīm Muḥammed bula eğer ümmī-yi temām

Biline peyġamberī-yi ‘ālī-yi cenāb
Ḳavl [ü] fi‘li nicedir ‘ayn-ı kitāb

Yād olunsun mu‘cizātī-yi Aḥmedī
Ḫōş bilinsun ẕāt-ı pākī-yi emcedī

Mu‘cizātından biri mi‘rācdır
Ḥażret-i Peyġamberi i‘rācdır

Bir şeb idi-kīm dūşenbe-di o şeb
Bir şeb idi gicelerden münteḫeb[1]

Şebde mi‘rāc itdugün ḳılma ‘aceb
Āb ü ḥayvānī kodı ẓulmetde Rab

Ümmühānī ḫānesinde idi Resūl
Kīm ‘Alī’niñ ḫāheri idi ol betūl

Ḳıldı maḥbūbunı da‘vet ol Celīl
Da‘vet içūn geldi āñā Cebraīl

Dügâh Makâmında

İrade kıldığı vakit o mahlukâtın Rabbi
Tam bir ümmî olan Muhammed’i bulmayı

Bilinsin bu âlî cenâb Peygamber
Söz ve fiili nasıldır kitabın aynısı

Yâd olunsun Ahmedî mu‘cizeler
İyi bilinsin övülesi pâk zâtı

Mu‘cizelerinden biri mi‘râcdır
Hazret-i Peygamberin yukarı çıkartılmasıdır

Bir gece idi ki Pazartesi idi o gece
Seçkin gecelerden bir gece idi

Gecede mi‘râc etmesini acayip görme
Su ve hayvanâtı karanlıkta bıraktı Rab

Ümmühânî’nin evinde idi Resûl
Ali’nin kız kardeşi idi o betûl

Habîbini da‘vet etti o Celîl
Da‘vet için geldi ona Cebrâil

[1] İ: münteḫeb

Emr idüb Cibrīl'e ol Rabb-ı Cemīl
Eyledi emrini iṣġā Cebraīl

Bir burāḳ al cennet-i a'lāmdan
Eyle āgāh Ḥażret ikrāmdam

Da'vet it maḥbūbumı gelsun baña
Gösterem dīdārımı ben de āña

Nice luṭf ü nice iḥsān eyleyem
Baña varan yolı āsān eyleyem **v.80a**

Ḳullarımdan eyledim mümtāz ānı
Bilurum ben ārzū eyler beni

Bir burāḳ aldı cenāndan ol melek
Geldi ol sulṭāna tesbīḥ iderek

Ḫāb u bīdārı meyānında hemīn
Yā Muḥammed ḳum didi Cibrīl-i Emīn

Gūş idüb Cebrāyili ṭurdı hemān
Oldı Cebrāīl ü Mikāīl 'ayān

Etdiler mi'rāc tebşīr ol-zemān
Ṭoldı nūr ile zemīn [ü] āsimān

Didi Cibrīl yā Muḥammed-i Muṣṭafā
Çok selām eyler saña Rabbü'l-'alā

Da'vet eyler ẕāt-ı pākin Ḥażrete
Tā ki Ḥażret irişe ol devlete

Cān ile oldı muṭī' emr-i yār
Geldi cāh-ı ẕemzeme ol baḫtiyār

Ānda daḫī şakk-ı ṣadr itdi ẓuhūr
Ẕemzem ile ḫōş vużu ḳıldı o nūr

'Aşḳ-ı ḥubbi ẕātına ḳıldı ṣalāt
eṣ-Ṣalāt ey maẓhar-ı ẕāt es-ṣalāt

Emretti Cibrîl'e o Rabb-ı Cemîl
Emrine kulak verdi Cebrâil

Bir burak al yüce cennetimden
Hazreti haberdâr eyle ikrâmdan

Da'vet et Habîbimi gelsin bana
Göstereyim vechimi ben de ona

Nice lutüflar nice ihsanlar yapayım
Bana varan yolu kolay kılayım

Kullarımdan mümtâz eyledim onu
Bilirim ben arzu eder beni

Bir burâk aldı cennetten o melek
Geldi o sultâna tesbîh ederek

Uyku ile uyanıklık arasında olduğu sırada
Ey Muhammed kalk dedi Cibrîl-i Emîn

İşitip Cebrâil'i ayağa kalktı hemen
Ayân oldu Cebrâil ve Mikâil o an

Mi'râcı müjdeledikleri o vakit
Doldu nurla yer ile gök

Cibrîl dedi: Ey Muhammed-i Mustafa
Yüce Rab çok selâm eyler sana

Da'vet eyledi pâk zâtını Hazret'e
Böylece Hazret erişe o devlete

Cândan itaat etti yârin emrine
Geldi zemzem kuyusuna o bahtiyâr

O anda bir daha sadrının yarılması zuhûr etti
Zemzem ile güzelce abdest aldı o nûr

Muhabbet aşkını zâtı için kıldı salât
es-Salât ey zâtın mazharı es-salât

Der Makām-ı Nevā		Nevâ Makâmında
Didi Cibrīl ey ḥabīb-i nūr-i berrāḳ		Dedi Cibrîl ey berrâk nûr gibi olan Habîb
Virdi Ḥaḳ saña cenāndan bir burāḳ		Hak verdi sana cennetten bir burak
Gel suvār ol idelum ‘azm-ı Ḫudā		Gel bin de gidelim Rabbin katına
Heb melāik muntaẓarlardır saña		Bütün melekler yolunu gözlemekteler senin
Çūn burāḳ çekdi ve ṭutdı rikāb		O vakit burâkı çekip tuttu üzengiyi
Kim suvār ola burāḳa ol Cenāb		Ki binsin burâka o Cenâb
Ḥikmet-ile itdi serkeşlik burāḳ		Bir hikmet sebebiyle serkeşlik etti burâk
Ḳoymadı binsun o şāh-ı iştiyāḳ		Bırakmadı binsin o iştiyak şâhını
Didi Cibrīl āña ey serkeş burāḳ		Dedi Cibrîl ona ey serkeş burâk
Binmeyisür saña bundan yüzi aḳ		Binmemiştir sana bundan daha ak yüzlü biri
Nice serkeşlik ḳılarsın Aḥmed’e		Nasıl serkeşlik kılarsın Ahmed’e
Kim irişirsin[2] ḥayātī-yi sermede	**v.80b**	Ki erişirsin dâimî bir hayata
Binmeyisür bundan efḍal saña nūr		Binmemiştir sana bundan daha faziletli bir nûr
Rāżī ol olsun suvār itsun ‘ubūr		Razı ol binsin ve gitsin
Çūn burāḳın gūşuna irdi kelām		Burâkın kulağına eriştiği vakit kelâm
Oldı biñ cān ile ol sulṭāna rām		Oldı canla başla o sultâna hizmetçi
Didi-kīm olsun sa‘ādetle suvār		Dedi ki binsin saadetle
Līk ben bīçāreniñ ümīdi vār		Lakin ben çâresizin de bir arzusu var
Çūn ṣabāḥī-yi maḥşer olınca o nūr		Mahşer sabahı olduğu vakit o nur
Gün gibi şarḳdan idince ẓuhūr		Güneş gibi şarktan edince zuhûr
Bir burāḳa bindurerek ‘izzile		Bir burâka bindirerek izzet ile
Yine Cebrāīl ü Mikāīl-ile		Yine Cebrâil ve Mikâil ile
Ol-zemān daḫī baña olsun suvār		O zaman da bana binsin
Böyle va‘d itsun o şāh-ı kāmkār		O saadetli şah böyle va‘detsin

[2] İ: irisirsin

Böyle diyub oldı ḫāmūş ol burāḳ
Ya‘nī ḳīm ol-demde olmaya firāḳ

Ḥażret-i Sulṭān çū gūş itdi ānı
Ḳīm lisān virdi burāḳa ol aġnı

Va‘d ider ol-demāña ol nūr-i ‘ayn
Oldı Mīkāīl ve Cebrāīl şāhideyn

‘Aşḳ-ı ḥubbi ẕātına ḳıldı ṣalāt
eṣ-Ṣalāt ey maẓhar-ı ẕāt es-ṣalāt

Böyle deyip sustu o burâk
Yani o ânda olmasın diye firâk

Hazret-i Sultân işittiği vakit onu
Söz verip dedi burâka pekâlâ

Va‘detti o ân ona o göz nuru
Mikâil ve Cebrâil iki şahit oldu

Muhabbet aşkını zâtı için kıldı salât
es-Salât ey zâtın mazharı es-salât

Der Maḳām-ı Ṣabā

Pes hemān oldı suvār ol pāk-i ẕāt
Na‘re-i şābāş ile ṭoldı cihāt

Bir rikābında yürür Cibrīl-i Emīn
Biri Mīkāīl ile oldı berīn

Ḳuds’a ṭoġrı ‘azm idüb uc-yarlar
Oldular aġyārlar bī-ẕārlar

Gūşuna ḳar‘ itdi uc kūteh ṣadā
Yā Muḥammed ṭur deyu ḳıldı nidā

Hīç muḳayyed olmadı gitdi hemān
Vardı Ḳuds’a ‘izzet ile şādıman

Geldiler ervāḥ-ı ḫayl-i enbiyā
Oldı tekrār anlar ile por-ṣafā **v.81a**

Emr-i ḥaḳla didi Cibrīl ey hemān
İki rek‘at ḳıl nemāzı ol imām

Gecdi miḥrāba imām-ı mürselīn
Ḳıldı iki rek‘atı ol-dem hemīn

Nūrdan mi‘rāc ḥāẕır ḳıldılar
‘İzzet ile ol araya geldiler

Sabâ Makâmında

Sonra hemen bindi o pâk zât
Aferin na‘ralarıyla doldu her taraf

Bir üzengisinde yürür Cibrîl-i Emîn
Biri de Mikâil ile oldu pek yüce

Kudüs’e doğru gidip uçuyorlar
Bu durumdan diğerleri bîzâr oldular

Kulağına geldi üç alçak ses
Ey Muhammed dur diyordu nidâ

Hiç kayda almadı gitti hemen
Vardı Kudüs’e izzet ve sevinçle

Geldiler nebiler tâifesinin ruhları
Bir araya geldi onlarla bir daha safa içinde

Hakkın emriyle dedi Cibrîl ey hemen
İki rek‘at namaz kıl ol imam

Geçti mihraba resûllerin imamı
Kıldı iki rek‘at namaz o ân hemen

Nurdân mi‘râcı hazır kıldılar
İzzet içinde o araya geldiler

Bir ṭabaḳla geldi uc kāse āña
Bir ḫamr ve biri süd birisi mā'

Didi Cibrīl eyle berīn iḫtiyār
Böyledir emr-i Ḫudā ey baḫtiyār

Ḥikmete ol ṣūret ve ma'na hüner
Nūş idüb süd ḳılmadı ḫamra naẓar

Ḥamd idüb Cibrīl didi ey 'azīz
Ḥamd lillāh eyledik kārin temīz

Ḫamr nūş itseydiñ ey ḥikmet-güzīn
Cümleten fāsıḳ olurdı mü'minīn

'Aşḳ-ı ḥubbi ẕātına ḳıldı ṣalāt
eṣ-Ṣalāt ey maẓhar-ı ẕāt es-ṣalāt

Bir tabakla geldi ona üç kâse
Biri şarap, biri süt idi biri de su

Dedi Cibrîl eyle bunlardan birini tercih
Böyledir Hakkın emri ey bahtiyâr

Hikmet gereği o sûret ve ma'na hüneri
İçip sütü kılmadı nazar şaraba

Hamd edip Cibrîl dedi ey azîz
Allah'a hamd eyledik işin temiz

Şarap içseydin ey hikmetli kişi
Fâsık olurdu mü'minlerin cümlesi

Muhabbet aşkını zâtı için kıldı salât
es-Salât ey zâtın mazharı es-salât

Der Maḳām-ı Ḥüseynī

Çūnki eflāke 'urūc itdi Resūl
Asimānda buldı ervāḥa vuṣūl

Ādem ve 'Īsā ve Yaḥyā Yūsuf'i
Gördi İdrīs ile Hārūn'i daḫī

Sādise vardı görüb Mūsī-yi o
Merḥabā ḳıldı āñınla rū-be-rū

İdicek teşrīf heftom āsimān
Pīr İbrāhīm ile ṭutdı mekān

Rūh-ı İbrāhīm idüb iḳbāl āña
Didi gel gel ṣāliḥ oġul Muṣṭafā

Sidrei seyr itdi āndan ol Cenāb
Ḳaldı Cibrīl oldı resed-reh-i āşiyān

Didi Ḥażret ey refīḳ-i ḫōş şefīḳ
İtmāmisin bile tekmīl-i ṭarīḳ **v.81b**

Hüseynî Makâmında

Resûl feleklere yükseldiği vakit
Semâda buldu ruhlara vuslat

Âdem, İsâ, Yahya ve Yusuf'u
Gördü İdris ile Hârun'u dahi

Altıncıya vardı gördü orada Musa'yı
Merhaba etti görüştü onunla yüzyüze

Edince teşrif yedinci göğe
Pîr İbrahim ile mekân tuttu

İbrahim'in rûhu ikbâl etti ona
Dedi gel gel sâlih oğul Mustafa

Sidreyi seyretti oradan o Cenâb
Kaldı Cibrîl oldu yuvanın önderi

Dedi Hazret ey şefkatli hoş yoldaş
Tamamlayıcısısın böyle ikmal edilecek yolun

Pes didi Cibrīl sen ey şāhbaz
Ol sen ‘izzet ile rif‘at-ṭırāz

Sebḳat itsem sidreden ben yek benān
Ḥarḳ ider berrem benim heybet hemān

Ẓāhir oldı refref ol-dem Ḥażrete
Kīm suvār ola irince Ḥażrete

Ānda nice ḥuccāb oldı ‘adem
Gördi Ḥażret Ḥażreti bī-keyf [ü] kem

Çūnki Ḥażret Ḥażrete buldı vuṣūl
et-Taḥiyyāt oḳudı ānda Resūl

İrdi ‘ayn-ı ẕātdan bir ḫōş nidā
Yā ḥabībī yā Muḥammed Muṣṭafā

Yā selām ü raḥmet ü ṭayyib ü ṣafā
Saña virdim ey imām-ı enbiyā

‘Ayn-ı ‘ayniyle naẓar ḳıl ‘ayni gör
Çūnki ġayrı terk ḳıldı ‘ayn gör

Her ne-kim maḳṣūd dürer maḥṣūldür
Ḥaẓretde ḥācetin maḳbūldür

Ḥaẓret ol-dem ümmetin kıldı niyāz
Ānı da baḫş eyledi ol bī-niyāz

Cebraīl’e keşf olub ol va‘deler
Pes sürūşiyle şehādet itdiler

Ānda ṭoḳsān biñ kelām oldı kelām
Nice biñ esrār ile şoḥbet temām

Ḥaḳ te‘ālā ve faẓlıyla ṣalāt
Hediyye ḳıldı ḳıla mü’min mü’mināt

Sonra dedi Cibrîl sen ey şahbâz
Sen izzet ve rif‘at ile bezeli ol

Geçsem sidreden öteye ben bir parmak
Yakar sinemi benim heybetiyle hemen

Zâhir oldu refref o ân Hazret’e
Ki binip gitti vardı Hazret’e

Orada nice örtüler yok oldu
Gördü Hazret Hazret’i keyfiyet ve kemiyetsiz olarak

Hazret Hazret’e vâsıl olduğu vakit
Tahiyyât okudu orada Resûl

Erdi zâtın aynından hoş bir nidâ
Ey Habîbim ey Muhammed Mustafa

Selâmeti, rahmeti, temizlik ve saflığı
Sana verdim ey nebîlerin imamı

Gözün gözüyle nazar kıl gözü gör
Zirâ gayrısını terk kılmış gözü gör

Maksadın ne türlü bir inci elde etmek ise
Hazret katında makbuldür bu talebin

Hazret o ân ümmetini niyaz kıldı
Onu da bağışladı o niyazsız olarak

Cebrâil’e keşf olunca o va‘adler
Meleklerle birlikte şehâdet ettiler

Orada doksan bir kelâm oldu kelâm
Nice bin türlü sırlar ile sohbet oldu tamam

Hak yücelik ve fazlıyla namazı
Hediye kıldı kılsın diye mü’min ve mü’minât

Hem buyurdı beş vaḳit ola edā
Elli vaḳtin ecrin idem ben āñā

Oldı destūr ol Ḥabībiñ ẕātına
Geldi yine Ümmühānī'niñ[3] evine

Emr-i ḥaḳḳı ḫalḳa teblīġ eyledi
Muḫbiri ṣādıḳ [ü] ḥaḳīḳat söyledi

Ol-ki mü'min idi[4] taṣdīḳ eyledi
Evvelā īmān Ṣıddīḳ eyledi

Cümle aṣḥāb oldılar rifʿat-şikār
Muʿcize-i miʿrāc oldı āşikār

ʿAşḳ-ı ḥubbi ẕātına ḳıldı ṣalāt
eṣ-Ṣalāt ey maẓhar-ı ẕāt es-ṣalāt

Yine buyurdu olunsun beş vakit edâ
Elli vaktin ecrini veririm ben ona

Verildi izin o Habîbin zâtına
Geldi yine Ümmühânî'nin evine

Hakkın emrini halka tebliğ eyledi
Doğru ve hakikat olan haberleri söyledi

Mü'min olan kişi tasdik eyledi
Evvelâ Sıddîk imân eyledi

Cümle ashâb yüce makam sahibi oldular
Böylece miʿrâc muʿcizesi oldu âşikâr

Muhabbet aşkını zâtı için kıldı salât
es-Salât ey zâtın mazharı es-salât

Münācāt

Yā Rab ol sulṭān-ı cānıñ ḥürmeti
Nūr-ı ẕāt-ı müsteʿānıñ ḥürmeti

Ol Muḥammed rūḥuna taʿẓīm içūn
Muṣṭafā'nıñ cismine tekrīm içūn

Nūr-ı ẕāt-ı Muṣṭafā'nıñ ḥaḳḳı-çūn
Sırr-ı ʿayn-ı kibriyānıñ ḥaḳḳı-çūn

Rūyuña müştāḳ olanlar ḥaḳḳı-çūn
ʿAşḳına ʿuşşāḳ olanlar ḥaḳḳı-çūn

Vaʿduñı iḥsān ḳıl ʿāşıḳlara
Dīn yolunda saʿy iden ṣādıḳlara

Cümle īmān ile ḫatm olsun ümem
Cennet dīdārıyla ḳıl muġtenem

Münâcât

Yâ Rab o cânın sultânı hürmetine
Yadım istenilen o kimsenin hürmetine

O Muhammed'in ruhuna taʿzîm için
Mustafa'nın cismini tekrîm için

Mustafa'nın zâtına mahsus nûrun hakkı için
Kibriyâ'nın aynına mahsus sırrın hakkı için

Cemâline iştiyâk duyanların hakkı için
Aşkına uşşâk olanların hakkı için

Vaʿdini ihsân eyle âşıklara
Din yolunda gayret gösteren sâdıklara

Cümle ümmet imân ile son nefesini versin
Cenneti görme aşkıyla onları kıl ganimetli

[3] İ: Ümmühān'ıñ
[4] İ: id

Bā ḥakk-ı Aḥmed-i Muḥammed-i Muṣṭafā
Derv̄iş ‘Oṣmān’a daḫ̄i eyle ‘aṭā

Ey kemāl-i raḥmet issi-yi pādişāh
Sen ḳabūl eyle ricāmız yā ilāh

Yüzi ṣuyı ḥaḳḳı-çūn Peyġamberiñ
Sırrı bevli (?) ḥaḳḳı-çūn ol serveriñ

Fātiḥa ile bed’ olundı bu kelām
Fātiḥa ile ḫatm olunsun ve’s-selām

Aḥmed ü aṣḥāb cümle mü’min̄in
Raḥmetellāhi ‘aleyhim ecma‘̄in

Ahmed-i Muhammed-i Mustafa’nın hakkı için
Derviş Osman’a da hediyye eyle

Ey rahmetin kemâli padişahların sâhibi
Sen kabul eyle ricâmızı ey İlâh

Peygamberim yüzü suyu hakkı için
O önderin sırrı bevli hakkı için

Fâtiha ile başladı bu kelâm
Fâtiha ile de bitsin vesselâm

Ahmed ve ashâbı cümle mü’minler için
Allah rahmet eylesin her dâim

Tevşī̄ḥü’n-Nebī̄ ṣallallahu ‘aleyhi ve sellem
Der Maḳām-ı Segāh

Nebdī̄ bi’ṣ-ṣalāt ve’s-selām
‘Ale’l-Hādī̄ Şefī̄‘i’l-enām

Ṣallū yāḥużżār ‘ale’n-Nebī̄yi’l-muḫtār
Seyyidi’l-ebrār ṣāḥibi’l-envār **v.82b**

el-Ḳameru li-eclihi inteṣafe yā mevlā
‘Afāllāhu ‘ammā selefā

Nebî’yi -salat ve selâm ona olsun- Tevşîh Segâh Makâmında

Başlıyoruz salât ve selâm ile
Yaratılmışlara şefa‘at edip hidâyet edene

Salât edin ey hâzır olanlar Nebî-yi muhtâra
Hayır sâhiplerinin seyidine nurlar sâhibine

Ay onun için ikiye yarıldı ey efendi
Allah affetsin bizim seleflerimizi

Tevşī̄ḥ Dūgāh

Yāḫafiyye’l-ḥüsni beyne’n-nās yā nūre’r-recā
Ente şemsu’l-ḥaḳḳi yaḫfī̄ beyne’ş-şa‘şā‘i’ḍ-ḍuḥā

Kāde Rabbu’l-‘arşi yaḫfī̄ ḥüsnehū min nefsihī̄
Gayreten minhu ‘alā ẕāke’l-kemāli’l-müntehī̄

eṣ-Ṣalātu ve’s-selāmu ey nūr-ı ẕāt-i kibriyā
eṣ-Ṣalātu ve’s-selāmu ey Muḥammed-i Muṣṭafā

Ey insanlar içinde güzelliği gizli kalan, ey ricâ nûru
Sen kuşluk vaktinin şa‘şa‘ası içinde gizli kalan Hakkın güneşisin

Arşın Rabbi onun güzelliğini onun nefsinden bile gizli kılıverdi
Ondan başkası nihayetsiz kemâl sahibini bilemezdi

Salât ve selâm sana ey kibriyânın zātının nûru
Salât ve selâm sana ey Muhammed-i Mustafa

Tevşīḥ Nevā

Yā sāḳīye'l-müdāmeti ḥayya 'ale'ṣ-ṣalā	Ey bâde dağıtan sâkî haydi salâta
İmle' zücācenā bi-ḥumeyyā fe-ḳad ḫalā	Doldur boşalmış olan kadehimizi şarapla
Cismī zücāceti bi-ḥumeyyā-ke ḳaḥūliyy	Cismim senin kahuli şarabınla dolu kadehimdir
Yā kāmile'l-melāḥati bi'l-luṭfi ve'l-'aṭā	Ey lutuf ve ihsān ile sevimliliği kemâle ermiş olan
Ṣalāllāhu ṣalli 'ale's-seyyidi'l-ebrār	Allahın salâtı olsun hayır sâhiplerinin seyidine
Ṣalāllāhu ṣalli 'alā Aḥmedi'l-muḫtār	Allahın salâtı olsun Ahmed-i muhtâra

Tevşīḥ Ṣabā

Etā-ke 'īde viṣālin fe-lā teẕuḳ şecere-nā	Geldi sana vuslat bayramı tatma bizim ağacımızdan
Ve nilte ḫayre riyāżin fe-ni'me mā sekenā	Nâil oldun riyazetin hayırlısına, oturduğumuz yer ne güzel
Ve hünerī ġuḍnin ṣu'ūdin ve külle cenā	Sanatım parlıyor yükseklerde ve her tarafta
Feḳare 'ayne-ke minhu fe-ni'me ẕāke cenā	Bundandır gözünün az görmesi, senin yanın ne güzel
Ṣallū ṣallū yā ḥużżār li-Resūlillāh	Ey hâzır olanlar salât getirin salât Resûlullah adına
Ṣallū ṣallū yā 'ubbād li-Ḥabībillāh	Ey 'âbidler salât getirin salât Habîbullah adına

Tevşīḥ Ḥüseynī

Zihī livā ü 'alem lā ilāhe illāllāh	Peh peh lâ ilâhe illâllâh yazılı sancak ve 'alem
Ki zed ber evc ḳadem lā ilāhe illāllāh	Kadem bastı lâ ilâhe illâllâh zirvesine
Ber āyed ez dil ü ez cān elest ḥaḳ şeneved	Gönülden ve cândan çıktı elest hak
Hezār bāng ne'am lā ilāhe illāllāh	Duydular bin kez narasını evet lâ ilâhe illâllâh
Ṣalli 'alā Muḥammedi'l-muḫtār ṣalli 'alā Aḥmedi'l-ebrār	Salât olsun Muhammed-i muhtâra, salât olsun Ahmed-i ebrâra
Ṣalāllāhu ṣalli 'alā eṣdaḳi'l-aḫyār	Allahın salâtı olsun hayırlıların en sâdığına

[5]

[5] v.83a'da muhtemelen metni tahrir eden tarafından yazılmış Sultân Üçüncü Selîm'e ait bir Na't-ı Şerîf mevcuttur:

Naʿt-ı Şerīf der Maḳām-ı Şevḳu Ṭarab Beste-em	Naʿt-ı Şerîf Şevku Tarab Makâmında Benim Bestem
Girāndır çeşm-i dilde ḫāb-ı ġaflet yā Resūlellāh	Ağırdır gaflet uykusu gönül gözünde yâ Resûlellâh
Meğer bī-dār ide ṣubḥ-ı hidāyet yā Resūlellāh	Meğer uyandırsın onu hidâyet sabahı yâ Resûlellâh
Derūnem şuʿle-rīz itdi serāser āteş-i ʿisyān	Alev salıp yaktı derûnumu baştan başa isyan ateşi
Meğer iṭfā ide eşk-i nedāmet yā Resūlellāh	Meğer söndürsün onu pişmanlık yaşı yâ Resûlellâh
Nola bār-i girān-ı maʿṣıyet ḳadem duta ayıtsa	Ne olur maʿsiyetin ağır yükü ayak direyip ayıtsa
Getürmez ḫāṣılı dāġ olsa ṭāḳat yā Resūlellāh	Tâkat getiremez hâsılı dağ olsa yâ Resûlellâh
Umīd oldur olam āẕāde benim hevl-i maḥşerden	Ümidim odur ki âzâde olayım ben mahşer korkusundan
İderseñ maẓhar-ı ʿayn-ı ʿināyet yā Resūlellāh	Edersen inâyet gözünle bir nazar yâ Resûlellâh
Mutīʿ-i bārgāh-ı daʿvetiñdir ʿālem [ü] ādem Müsellemdir saña emr-i risālet yā Resūlellāh	Daʿvet çadırının müdavimidir âlem ve âdem Sana teslim edilmiştir emr-i risâlet yâ Resûlellâh
Ḳabūl eyle meded derd ile maḥrūm itme sultānım Ġarībiñdir seniñ bī-çāre ümmet yā Resūlellāh	Meded dileyeni kabul eyle derdle yalnız bırakma sultânım Garîbindir senin bu çâresiz ümmet yâ Resûlellâh
Benim de ḥālime erḥam eyle hengām-ı şefāʿatte ʿUṣāt-ı ümmete rūz-i ḳıyāmet yā Resūlellāh	Benim de hâlime merhamet eyle kıyamet günü Ümmetin asîlerine şefâʿat ederken yâ Resûlellâh
Günehkārem günehkārem günehkārem Naẓīm-āsā Şefāʿat ḳıl şefāʿat ḳıl şefāʿat yā Resūlellāh	Günahkârım günahkârım günahkârım Nazîm gibi Şefaʿat kıl şefaʿat kıl şefaʿat yâ Resûlellâh

SONUÇ

Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin oğlu Sultan Veled döneminde sistematik bir hâle gelip kurumsallaşmaya başlayan Mevlevîlik, ilahî aşkın tecellisini musikî ve raks ile tezahür ettirmenin yollarını aramış; bu arayış devasa bir edebî ve musikî literatürünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Nitekim Mevlâna'nın insana benzettiği ve içine nefes üflediği ney ile Sultan Veled'in çalmayı adet edindiği rebab, Mevlevîler tarafından mukaddes kabul edilmiş; Mevlâna, Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi, Ahmed Eflâkî, Divâne Mehmed Çelebi, Şâhidî, Şeyhî ve Şeyh Galîb gibi önde gelen Mevlevî dedelerinin eserleri belirli makamlarda bestelenerek muayyen gün ve merasimlerde musikî eşliğinde icra edilmiştir. Yine Mevlevilik içinde yetişen Itri, Dede Efendi, Zekâi Dede, Hüseyin Fahreddin Dede, Abdülbâki Nâsır Dede, Rauf Yektâ Bey gibi dinî ve din dışı formlarda eser veren büyük betekârlar da klasik musikîyi geliştiren ve bu günlere taşıyan kimseler olmuşlardır. Tabir-i caizse Mevlevîhâneler, günümüzün Konservatuvarları ve Edebiyat Fakülteleri gibi çalışmış; geçmişin sanatkâr ve bestekârlarını yetiştiren sivil toplum kuruluşları olmuşlardır.

Klasik musikî tarihine bir göz atıldığında, belli makamlarda bestelenen eserlerin icrası ve gelecek kuşaklara aktarılması için geliştirilen ortak bir yöntemin olmadığı görülür. Bu yönde birkaç teşebbüs söz konusu ise de genel geçer ortak bir müzik yazısı oluşturulamamış; II. Mahmud döneminde başlayan notalama yöntemi XX. yüzyılın başlarına kadar tercihe şayan bulunmamıştır. Zira usta-çırak ilişkisine dayanan meşk yöntemi, bir taraftan süreci hocanın idaresi ve otoritesi altında tutarken diğer taraftan da talebenin meslekî ve ahlakî meziyetlerini geliştirmeye ve onu murakabe ve nezaret altında tutmaya imkân tanıyordu. Ancak 1925 yılında, tekke ve zaviyeler kanunu gereğince Mevlevîhaneler kapatılınca, Mevlevîliğin ve onun musıkîdeki eğitim tarzı olan meşk yönteminin kendini üretme ve devamlılığını sağlama imkânı da ortadan kalkmıştır.

Kendisi de bir Mevlevî olan Rauf Yekta Bey öncülüğünde Ali Rifat (Çağatay), Zekâizâde Ahmet (Irsoy), Mesut Cemil ve Dr. Suphî (Ezgi) Bey'in iştirakiyle teşkil edilen "konservatuar tasnif ve tespit heyeti", Mevlevî âyîn ve merâsimlerinde okunan güfteleri tespit edip notaya çekmek işini üstlenerek bu kültürü ve bestelenmiş eserlerini gelecek kuşaklara aktarmak bakımından önemli

vazifeler ifa etmişlerdir. Nitekim 1934-1939 yılları arasında "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Mevlevî Âyînleri*" adıyla fasiküller halinde neşrettikleri kitapta, 41 adet âyîn-i şerîfin (1 adet na'tin) güftesi, notası, Türkçe tercümesi ve bestekârlarının hayat hikâyeleri yer almıştır. Bu kitap, 1974'te Sadettin Heper tarafından "*Mevlevî Âyînleri*" adıyla yayınlanan eserle birlikte Mevlevî kültürünün ve musıkîsinin ihyası faaliyetlerinde uzun yıllardır temel kaynak durumundadır. 1950'li yıllarda bilhassa Avrupa'da ortaya çıkan mistik yönelimler sırasında Mevlevîlik de ilgi görmeye başlayıp Konya'ya gelen yabancıların sayısı artınca, yurt içinde de bir kültürel ve turistik form olarak Mevlevî musikîsinin ihyası gündeme gelmiş; bu alandaki boşluğu bu iki kitap doldurmuştur. Son zamanlarda yapılan iki çalışma, E. Hatipoğlu'un *Mevlevî Âyinleri Makamlar ve Geçkiler* adlı eseri (2011) ile D. Başar'ın *XIX. Yüzyıla Kadar Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Müzikal Analizi* isimli yüksek lisans tezi (1999) ise bu alandaki çalışmaları daha ileri bir boyuta taşımıştır. Öyle görünüyor ki, bu çalışmanın konusunu teşkil eden İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı Elyazması da bir bütün olarak Mevlevî dedeleri, güfteleri ve musıkîsi açısından Mevlevî kültürüne önemli bir katkı sunmaya adaydır.

Nitekim üç bölümden oluşan ve Mevlevî âyinlerini içeren klasik bir güfte mecmu'ası mahiyetindeki İzmir 1907 Numaralı Elyazması'nın birinci bölümünün (1b-49a) ilk kısmında (1b-29a), Şemseddîn Tebrîzî, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî, Sulṭân Veled ve Hüsâmeddin Çelebî'ye ait gazel, ruba'î ve na'tler yer alırken; bölümün ikinci kısmında (29a-49a) Sulṭân Semâ'î, Şâhidî, Sulṭân Dîvânî, Dervîş Çelebî, Şeyḫ İsmail Efendi, Gavsî Dede, Subûḥî Aḥmed Dede Efendi, Ḥażret-i Bostân Efendi, Nâyî Şeyḫ 'Osmân Efendi, Dervîş Pervâne, Vehbî Dede, Râmiz Bey, Enîs Dede, İlmî Dede, Adnî Dede, Ḫudâyî Dede, Sabrî Dede, Birrî Dede, Şehîdî Dede, Kütâhî Dede, Ḥażret-i Gavsî Dede, Samtî Dede, Vâlî Dede, Necâhî Dede, Enîs Dede, Müzâḳî Dede, Dânîşî Dede, Şem'î Dede, Sâdıḳ Dede, Arżî Dede, Sâlik Efendi Mevlevî, Gâlib Dede adındaki Mevlevî dede ve şairlerine ait toplam 65 adet gazel, ruba'î ve na't bulunmaktadır. Bu isimler arasındaki Mevlevî dedeleri ve eserlerinin pek çoğu bugün meşhur ve biliniyorsa da, arada mahallî ve meçhul kalmış bir hayli dede ve eseri bulunduğu ortadadır. Bu yönüyle elyazması nüshanın bu kısmının bir başka çalışmanın konusu olması elzem görünmektedir.

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden muhtelif Mevlevî dedelerine ait âyîn-i şerîfler ise, elyazması nüshanın 50b-78a sayfaları arasındaki ikinci bölümde ve 79a-82b sayfaları arasındaki üçüncü bölümde yer almaktadır. Üçüncü bölümün tek eseri olan Şeyh Nâyî Osman Dede'ye ait Mi'râc-ı Şerîf hariç tutulduğunda ikinci bölümde mevcut bulunan 21 âyîn-i şerîften 4'ü, birinci bölümde de 3 eseri bulunan eş-Şeyh Nâyî Osman Dede'ye aittir. Diğer 17 âyîn-i şerîfin ise kime ait olduğu zikredilmemiştir. Buna karşın bazı âyin-i şerîflerin bestekârları kaydedilmiştir. Buna göre Şeydâ Hâfız 3, Musâhib-i Şehriyârî es-Seyyid Ahmed Dede 3, Şeyḫ Bāḳî Dede Efendi (eş-Şeyḫ Abdülbākî Efendi) 2, Kûçek Dervîş Mustafa 1, es-Seyyid Abdürrahim Efendi 1, Sultân Selîm Hân 1, Sâdık Efendi 1, İsmail Dede 1 ve Itrî Efendi 1 eseri bestelemiş görünmektedir. "Beste-i kadîm" adıyla anılan ve bugün dahi bestekârları bilinmeyen 3 eser de en eski âyîn örnekleri arasındadır. eş-Şeyh Nâyî Osman Dede'ye ait 4 eserin bestekârları zikredilmediğine göre, bu âyinler bizzat eser sahibi tarafından bestelenmiş olmalıdır.

Âyîn-i şerîflerin hangi makamda bestelendikleri de kaydedilmiştir. Buna göre Rast (1), Uşşak (1), Hicâz (3), Çargâh (1), Dügâh (1), Hüseynî (1), Pençgâh (1), Beyâtî (1), Irak (1), Hicâzeyn (1), Isfahan (2), Nihavend (1), Saba (1), Acem Buselik (1), Sûz-i Dilâra (1), Bestenigâr (1), Şevku Tarab (1) ve Segâh (1) kullanılan makamlardır. Bazı âyîn-i şerîflerde Devr-i Revân, Düyek ve Sâde Düyek usüllerinin kullanıldığı görülmektedir.

Bu şekilde klasik bir güfte mecmu'ası özelliği gösteren İzmir 1907 Numaralı Elyazması'ndaki bu kayıtlar ve ifadeler, her ne kadar eserlerin bestelerine ait bir ipucu vermiyorsa da güfteler, usûller, yazarlar ve makamlara dair bir tespit ve tescil yapmayı mümkün kılmaktadır. Eksik kalan besteler de yukarıda da ifade edildiği üzere Rauf Yekta ve Sadettin Heper tarafından tamamlanmış görünmektedir.

Bu çalışmaya konu olan 21 adet âyîn-i şerîften 17 adedinin bestesi bu şekilde Rauf Yekta riyasetindeki heyet tarafından tespit ve tescil edilirken, 4 âyîn-i şerîfin bestesi unutulup icrası ortadan kalktığından, güfte itibariyle de "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Mevlevî Âyînleri*" içinde yer alamamıştır. Bunlardan biri olan ḥicāzeyn makamında, devr-i revān usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ Efendi bestesi olan âyîn-i şerîfi, hicâzeyn makamıyla ilgili mevcut malumatın yetersizliği sebebiyle bir daha ihya etmek mümkün gözükmemektedir. Ancak ışfaḥān makamında, sāde dūyek

usûlünde, Şeydā Ḥāfıẓ bestesi olan âyîn-i şerîf ile ışfaḥān makamında, devr-i revān usûlünde, eş-Şeyḥ Abdülbākī Efendi bestesi olan âyîn-i şerîfi, bu makâmda yapılmış eserler incelenip makamın karakterine vakıf olarak ve makamın geçki, çeşni, usûl ve tavır özelliklerini dikkate alarak yeniden seslendirip notalamaya teşebbüs edilmiş; en azından tartışılabilecek ve geliştirilmeye açık bir beste ortaya konulmuştur. Yine ṣabā makamındaki Muṣāḥib-i Şehriyārī es-Seyyid Aḥmed Dede Bestesi olan âyîn-i şerîfin de, İsmail Dede Efendi tarafından saba makamında bestelen ve güfte ve makam olarak benzer olan âyîn-i şerîften (İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, s. 565-579) istifade ile bestelenmesi mümkün gözükmektedir.

Klasik bir güfte mecmu'ası hüviyetindeki İzmir 1907 Numaralı Elyazması'nın detaylı bir tasvirini de içeren bu çalışma, aslında esas itibariyle mecmu'anın 50b-78a sayfaları arasındaki ikinci bölümü ile 79a-82b sayfaları arasındaki üçüncü bölümü arasında yer alan metinlerin tashihli-tenkidli neşrini ihtiva etmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere söz konusu yapraklar arasında bulunan 21 adet âyîn-i şerîften 17 adedi, "*İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı - Mevlevî Âyînleri*" içindeki metinlerle karşılaştırılmalı bir şekilde okunmuş; tespit edilen kelime ve ifade farklılıkları dipnotlar halinde gösterilmiştir. Bu yönüyle bu âyin-i şerîfleri, bugüne kadar herhangi bir yayına konu olmamış özgün ve otantik bir elyazması nüsha üzerinden bir daha edisyon-kritik etmek dikkate değer sonuçlar üretmiştir.

Yine metinlerin şiirsel yapısını korumaya çalışarak ve mümkün olan en az müdahaleyi yaparak şiirlerin Farsça ve Arapça olanlarını Türkçeye tercüme etmek, Türkçe olanlarını sadeleştirmek yönünde de bir teşebbüste bulunulmuş; bu tercüme/sadeleştirmeler, ikiye bölünmüş olan sayfanın sağ taraftaki sütününda verilmiştir. Manayı öne çıkartıp metni mensûr hâle getiren tercüme anlayışından farklı olarak lafızları ve şiirselliği koruyup metne en az müdahaleyi hedefleyen bu yaklaşımla, metnin anlam boyutlarını korunmak ve okuyucuyu bir tek anlama yönlendirmekten kaçınmak amaçlanmıştır.

Son olarak gerek İzmir 1907 Numaralı Elyazması'ndaki gerekse bugüne kadar neşredilmiş olan metinlerdeki âyîn-i şerîflere yapı ve içerik olarak bir göz atıldığında, bir takım ortak ve benzer özellikler taşıdıkları görülecektir.

Mevlevî âyînlerinin güfteleri, arûz vezniyle yazılmış olup farklı gazel ve rubâ'îlerden alınan beyitlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş metinlerdir. Bunlar, başlangıçta, genellikle Mevlâna'ya ait *Mesnevî* ve *Dîvân-ı Kebîr*'in gazel ve ruba'îlerinden seçilmiş Farsça metinler iken zamanla gülbanklar ve post duası gibi Türkçe bir takım unsurlar ile Arapça bazı beyitlerin de eklendiği seçilip uyumlu kılınmış güfteler haline gelmişlerdir. Bu şekilde güftelerde esas olarak Mevlâna, Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi'ye ait metinler kullanılırken, Şahidî, Divâne Mehmed Çelebi, Samtî, Şeyh Gâlib gibi önemli Mevlevî şairlerin Türkçe şiirleri de âyînlerde okunan güfteler içine dâhil olmuştur. Hatta Mevlevî olmayan Yunus Emre'nin Türkçe bir beyti de bu güfteler içinde yer almıştır.

Mesela Mevlevîlik tarihi açısından bir hayli önemli olan *Menâkıbü'l-Ârifîn*'in müellifi Ahmed Eflâkî'ye ait bir gazelin ilk ve son beytine, bütün âyînlerin üçüncü selâmının ilk başında yer verilmiştir.

Ey ki hezâr âferîn bu nice sultân olur
Kulı olan kişiler hüsrev ü hakân olur
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bay ise sultân olur

Yine Yunus Emre'ye ait olan "Yâr yüreğim yâr / Gör ki neler var" ifadesine bazen de eklemeler yapılarak oluşturulan "Yâr yüreğim del ciğerim / Gör ki neler var / Yâre haber var" şeklindeki cümleler, âyînlerin terennüm kısımlarında sıkça kullanılmıştır.

Anlaşıldığı kadarıyla Mevlâna, Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi ve diğer ilk çelebiler zamanında semâ' merasimi için özel olarak seçilmiş âyîn-i şerîfler mevcut değildi. Zamanla Mevlâna'nın *Mesnevî* ve *Divân-ı Kebîr*'inin gazeliyyât ve rubâ'iyyât kısımlarından alınan güfteler arasına diğer Mevlevî dedelerinin gazel ve rûbâ'îlerinden seçilen kısımlar da dâhil edilerek bir âyîn literatürü ve aynı zamanda bir âyîn düzeni oluşmuştur. Semâ' zikrinin mukâbele şeklini almasıyla, "Devr-i Veledî" için peşrevle başlayan dört selâm ile devam eden bir usûl benimsenmiştir.

Bu âyîn düzenine ve yapısına uygun olarak da âyîn güfteleri "selâm" adı verilen dört kısımdan oluşturulmuştur. Mısra sonlarında, "hey hünkâr-ı men, sultân-ı men, ra'nâ-yı men, zîbâ-yı men, makbûl-i men, matlûb-i men" gibi metnin veznine

uygun terennüm kısımlarına yer verilmiştir. Peşrevlerin devr-i kebir, birinci selâmın devr-i revân, ağır düyek ve düyek, ikinci ve dördüncü selâmın ağır evfer usulleriyle bestelenmesi adet olmuştur. Üçüncü selâmın usulü devr-i kebir olarak belirlenmiş, firenkçin saz terennümlerinde aksak sema'î usulleri kullanılmıştır. Ahmed Eflâkî'ye ait: "Ey ki hezâr âferîn, bu nice sultân olur" mısrası ile başlayan kıtadan sonra, hızlanarak devam eden yürük semâ'î usulüne yer verilmiştir. Son peşrev düyek ya da sofyan, son yürük semâ'î ise hızlı yürük semâ'î olmuştur.

Buna göre âyin merasimleri, ney taksimi ve Itrî'nin na'ti ile başlıyor; na'tın bitimiyle ikinci ney taksimi "devr" olarak adlandırılan peşreve hazırlanıyordu. Şeyhin postuna geçişiyle âyinin ilk selâmı ifa edilmeye başlanıyordu. Üçüncü selâmda usulün de yardımıyla vecd noktasına erişen âyin, dördüncü selâmın ardından icra edilen son peşrevde yapılan ney taksimiyle bitiyordu.

Bir âyîn-i şerîf bestekârı sayılan bu hususlara ve düzene dikkat etmeli, dilediği gibi güfte ve usûl tercihinde bulunmamalıydı. Besteleyeceği gûfteyi seçmeden önce, âyînde yer vermeyi düşündüğü güftelerin vezinlerinin ritmik kalıplarını çıkartmalı; bunların daha önce bestelenmiş âyîn-i şerîflerin nağme yapısıyla örtüşmesini sağlamalıydı.

Bu şekilde belli bir kaideye ve sistematik yapıya göre bestelenen ilk âyîn-i şerîf örnekleri XV. ve XVI. yüzyıllarda ortaya çıkmış; bestekârları bilinmeyen Pençgâh, Dügâh, Hüseynî makamındaki üç âyîn-i şerîf bu sebeple "âyîn-i kadîm" veya "beste-i kadîm" adıyla anılmıştır. Derviş Kûçek Mustafa Dede'nin Beyatî âyîni de bestekârı bilinen ilk eser olmuştur. Bunların haricinde yukarıda da ifade edildiği üzere gûfteleri olmakla birlikte besteleri günümüze ulaşamamış ya da gûfteleri de kaybolmuş âyîn-i şerîfler de mevcuttur. İzmir 1907 Numaralı Elyazması gibi güfte mecmu'aları üzerine yapılacak çalışmalar, en azından bunların güftelerine ulaşmayı sağlayacaktır. Bunların bestelerinin yeniden ihyası ise daha derin ve komplike bir çalışmaya ihtiyaç duyacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR, Ezel (1994). *XV.-XVI. Yüzyıllarda Kullanılan Türk Mûsikisi Sazları.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AÇIK, Nilgün (2004). Mevlânâ ve Mevlevî Tarikatının Eğiticiliği. Konya: *III. Uluslararası Mevlâna Kongresi*. Selçuk Üniversitesi Matbaası Yayınları. ss. 99-101.

İSMAİLOĞLU, Adnan (2018). *Mesnevî.* 16. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

AGAYEVA, Süreyya (2007). Nota. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 33.Cild. ss. 205-210.

AHMET EFLÂKÎ (1995). *Âriflerin Menkıbeleri*. (Çev. Tahsin Yazıcı). İstanbul: MEB Yayınları.

AK, Ahmet Şahin (2009). *Türk Musîkisi Tarihi*.1.Basım. Ankara: Akçağ Yayınları.

AKAY, Nimetullah (2014). *Başlangıcından XVIII. Yüzyılın Sonuna Kadar Mevlevîlik-Devlet İlişkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

AKÇIL, N. Çiçek (2015).Edirne Muradiye Mevlevihanesi. (Ed. Ezgi Küçük). *Şehir ve Toplum.* İstanbul: Marmara Kültür Yayınları. ss. 1-2.

AKDEMİR, Lütfiye (2012). *Mevlevilikteki Çile Olgusunun Fizyolojik ve Psikolojik Boyutları.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

AKGÜNDÜZ, Murat (2007). Mevlevîlik ve Osmanlı Padişahları. *Şanlıurfa:Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik Sempozyumu*. s.37-38

AKDOĞAN, Bayram (2009). *Mevlevîlik ve Mûsikî*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

AKSOY, Hasan (2003). Mehmed Sâdık Efendi. *TDV İslâm Ansiklobedisi* . 28.Cild. s. 522.

AKSOY, Hasan (2007). Nûri Bey, Bolâhenk. *TDV İslâm Ansiklobedisi* . 33.Cild. s. 264.

ALŞAN, Mehmet Hakan (2006). *Horasan Erenleri Melâmetîler Abdalân-ı Rûm, Gazîyân-ı Rûmi, Ahîyân-ı Rûm*. İstanbul: Karakutu Yayınları.

ALTINTAŞ, Ramazan (2006). Mevlânâ'nın (ö.672/1273) "Kelâm'ı. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Çanakkale: *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyumu Bildirileri.* ss. 188-192.

ALVAN, Türkan (2013). Itrî'nin Na'tının Şerhi. İstanbul: *FSM ilmi Araştırmalar Dergisi.* Sayı 1. ss. 19-20.

ARAPOĞLU, Murat (2010). *Üsküdar Mevlevîhanesi'nin tarihsel Gelişimi ve Yeniden Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Haliç Ünivrtsitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ARAZ, Nezihe (1987).Çağdaş Kavramlar Işığında Semâ. (Ed. Selçuk Ünlü. Muharrem Şen. Yüksel Uslu. Hasan İnal. Mehmet Tekin). *I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi.* Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları. s. 236.

ARICI, Mustakim (2011). VII/VIII. Yüzyıl İslâm Düşüncesinde Fahreddin Râzî Ekolü. *İslam Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 26. ss. 1-37.

ARPAGUŞ, Safi (2001). *Mevlânâ'nın Dîni Anlatım Metodu.* Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ARPAGUŞ, Safi (2012). Tekke Mutfağında Nefis Terbiyesi. (Ed: Ahmet Ögke). *Elmalı'da Kişilik Oluşumu ve Nefsin Terbiyesi Sempozyumu.* ss.145-154.

ARSLAN, Fazlı (2010). Mevlevî Mûsikî Üstüne. Manisa: *Sûfî Araştırmaları Dergisi.* Cilt: 1. s. 33.

ARSLAN, Fazlı (2017). *İslâm Medeniyetinde Mûsikî.* İstanbul: Beyan Yayınları.

ARSLAN, Fazlı (2017). Itrî.(Ed. Eyüp Baş).*İslam Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Grafiker Yayınları.

AYDINLI, Osman (2009). Semerkant. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 36. Cilt. s. 483.

AZSÖZ, Gökben Pala (2018). *İstanbul Mevlevîhânelerinde Mimari Düzen ve Beşiktaş Mevlevîhânesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul,

AZSÖZ, Gökben Pala (2018). Mevlevîhânelerde Mekânsal Örgütlenme. Kırklareli: *Kırıkkale Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*. 4-(1). ss. 38-106.

BAĞCI, Büşra (2019). *Anadolu'daki Moğol Vali ve Komutanları.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

BARDAKÇI, Mehmet Necmettin (2007). Mevlânâ'nın Tasavvufî Düşüncesinin Kaynakları. *Tasavvuf. İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi.* sayı: 19. ss. 55-77.

BARDAKÇI, Murat (1986). Rauf Yekta Bey ve Eserleri. *Türk Mûsikîsi, Rauf Yektâ Bey*. (Çev. Orhan Nasuhioğlu). İstanbul: Pan Yayıncılık.

BARKAN, Ömer Lütfi (1942). İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler. *Vakıflar Dergisi*. Sayı: 2. ss. 279-304.

BAŞAR, Didem (1999). *XIX. Yüzyıla Kadar Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Müzikal Analizi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BAYRU, Esin Çelebi ve SAĞBAŞ, Bekir Reha (2008). *Yüzyıllar Boyu Mevlâna ve Mevlevîlik.* İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.

CAN, Şefik (1987). Hazreti Mevlâma'nın Güzel ve Güzellik Hakkındaki Görüşleri. *I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi Bildiriler.* (Ed. Selçuk Ünlü. Muharrem Şen. Yüksel Uslu. Hasan İnal. Mehmet Tekin). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları. s. 165.

CAN, Şefik (2004). Selçuklu Kültüründe Hz. Mevlâna'nın Yeri. *III. Uluslararası Mevlâna Kongresi Bildiriler.* Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası. ss. 205-206.

CHİTTİCK, William C. (20005). Rûmî ve Mevlevîlik.(Çev. Safi Arpaguş). Ankara: *Akademik Araştırma Dergisi-Mevlâna Özel Sayısı*. Yıl:6. Sayı:14. s. 713.

ÇELEBİ, Asaf Halet (1957). *Mevlânâ ve Mevlevilik*. İstanbul: Nurgök Matbaası.

ÇELEBİ, Celaleddin (1993). Çelebi Efendi. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 8. Cild. ss. 261-262.

ÇETİNKAYA, Bayram Ali (2007). Mevlânâ Öğretisinde Müzik ve Ney. Çanakkale: *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyumu.* ss. 441-453.

ÇETİNKAYA, Bayram Ali (2007). Mevlânâ ve Müzik. *Marife.* Yıl:7. ss. 175-194.

ÇETİNKAYA, Yalçın (2011). Mevlevilikte Müzik Felsefesi: *Mesnevî'de Aşk, Mûsikî, Ney. İnsan ve Toplum*. Cilt:1. Sayı:2. ss. 76-78.

ÇEVİKOĞLU, Timuçin (2011). *Mevlevi Âyinleri Usûller ve Arûz I.Cilt*, İstanbul. Kristal Yayınları.

ÇİÇEKLER, Mustafa (2006). Na't. *TDV İslâm Ansiklobedisi* 32. Cild. ss. 435-436.

ÇİÇEKLER, Mustafa (2004). Mesnevi. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 29.Cild.

ÇOŞKUN, Ayşenur Elif (2019). *Osmanlı Döneminden Günümüze Kalan Anadolu ve İstanbul Asitaneleri.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

DAYIOĞLU, Server (2003). *Galata Mevlevîhanesi.* Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

DEMİRLİ, Ekrem (2015). *Tasavvufun Altın Çağı Konevî ve Takipçileri.* İstanbul: Sufi Kitap Yayınları.

DOĞAN, Eşref ve ÇELİK, Hasan (2010). Niyâzî-i Mısrî'nin Tasavvuf ve Ehl-i Beyt Anlayışı. Malatya: *Uluslararası Mısrî Niyâzî Sempozyumu.* s. 149

DURAK, Nejdet (2007). Mevlânâ'nın Ahlâk Öğretisinde İyi ve Kötü Kavramları. Isparta: *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* Sayı: 6. ss. 10-22.

DURU, Necip Fazıl (2010). Mevlevî Şairlerde Ney Metaforu. *Birinci Uluslararası Mevlânâ Sempozyum Bildirileri.* İstanbul: Mas Matbacılık. ss. 359-384.

DURU, Rıza (2012). *Mevlevîname Çeviri Metinler ve Resimlerle Batılı Seyahatnamelerinde Mevlevîlik.* Konya İl Kültür Turizm Müdürlüğü. ss. 24-25.

EKREM, Mehmet Ali (1987). Dimitriye Kantemir Gözü İle Mevlevilik. (Ed.Selçuk Ünlü, Muharrem Şen, Yüksel Uslu. Hasan İnal. Mehmet Tekin). *I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi Bildiriler.* Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları. ss. 191-197.

ERAYDIN, Selçuk (2016). *Tasavvuf ve Tarikatlar.* 12. Baskı. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

ERGUNER, Süleyman (1997). *Raûf Yektâ Bey ve Mûsikîsi Üzerindeki Çalışmaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EROL, Ahmet (2006). *Klasik İslâm Döneminde Ulaşım.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

ERTAŞ, M. Yaşar (2006). Ahmed Eflâki'ye Göre Denizli'de İlk Mevlevîler. Afyon: *Afyon Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* VIII/1. s. 85.

FUAT KÖPRÜLÜ ve FRANZ BABINGER (1996). *Anadolu'da İslamiyet.*1.Basım. 1. İstanbul. İnsan Yayınları.

GÖLPINARLI, Abdülbaki (1963). *Mevlevî Âdâb ve Erkânı.* İstanbul: Yeni Matbaa Yayınları.

GÖLPINARLI, Abdülbaki (2006). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlîk.*1.Basım. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

GÖLPINARLI, Abdülbaki (2017). *Mevlevî Âdab ve Erkânı.* İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

GÖNÜL, Mehmet (2007). Mevlevîlik ve Mûsıki. İSTEM. Konya: *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.* Yıl:5. Sayı:10.

GÜNEŞ, Neriman (2014). *Türkiye Selçukluları'nda Mutasavvıflar (1075-1308).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

GÜRBÜZ, Adnan (1996). Amasya Mevlevîhanesi ve Vakıfları. Konya: Se*lçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi/2*. s. 287.

HAKSEVER, Ahmet Cahit (2009). Osmanlı'nın Son Döneminde Islahat ve Tarikatlar: Bektâşîlik ve Nakşbendîlik Örneği. *Ekev Akademi Dergisi*. Sayı:13. ss. 40-41.

HATALMIŞ, Ali (2014). Tebliğ Bağlamında Mevlânâ ve Moğollar. *III. Uluslararası Mesnevi Sempozyumu Barış ve Dostluk Elçisi Olarak Mevlânâ./2nd İnternational Symposium on Masnavi: Contemporary İnteractions*, Urmiye, İran. Vol.2. ss. 1197-1210

HATİPOĞLU, Emrah (2011). *Mevlevî Âyinleri Makamlar ve Geçkiler*. İstanbul: Konya İl Kültür Turizm Müdürlüğü. Kristal Ltd.

HEPER, Sadettin (1974). Mevlevî Âyinleri. 1.basım. Konya: Konya Turizm Derneği.

HİLL, D. Routledge (2012). İlk Arap Fetihlerinde Deve ve Atın Rolü. (Çev. M. N. Özdemir). *Marife Dini Araştırmalar Dergisi.*12/1. ss. 140-142.

IŞIK, Canan (2015). *Mevlâna'nın Mesnevisinde şehir ve Köy.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü, Konya.

IŞITAN, İbrahim (2014). *Sûfî Psikolojisi Sülemi'ye Göre Sûfî Benlik Dönüşümü*. Ankara: Divan Kitap.

İLGAR, Yusuf (1971). Afyonkarahisar Mevlevîhânesi. İzmir: *Vakıflar Dergisi.* Cild:1. Sayı:8. ss. 107-108.

İSMAİLOĞLU, Adnan (2018) Mesnevî. 16. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 136.

KALKAN, Ümit (2015). *Kütahya Ergûniyye Mevlevîhanesi ve Yetişen Sanatçılar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

KARA, Mustafa (2006). Doğumunun 800. Yılında Mevlânâ ve Mevlevîlik. Bursa: *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi.* Cilt: 15, Sayı: 1. ss. 10-15.

KARA, Mustafa (2017). *Tekkeler ve Zaviyeler*.7. Basım. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KARA, Mustafa (2018). *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*.15. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KARADENİZ, M. Ekrem (2013). *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

KARADENİZ, Şirin (2013). *Mevlevi Ayinlerinin Kompozisyon Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KARAKAYA, Fikret (2001). Kanun. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.24.Cild.

KARAKAYA, Fikret (2007). Rebap. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.34.Cild.

KARAKAYA, Fikret (2010). Tambur. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.39.Cild.

KARAKAYA, Fikret (2012). Ud. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.42.Cild.

KARAKAYA, Oğuz (2011). Sultan III. Selim'in, 18. Yüzyıl Osmanlı/Türk Müziğine, Teorisine ve Nota Yazım Biçiminin Gelişimine Katkıları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. ss. 597-611.

KARATAŞ, Özgür Sadık (2008). Mevlevî Âyinlerinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. Erzincan: *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi.* Cilt:10. Sayı:2. s. 143.

KARPUZ, Haşim. KUŞ, Ahmet. ŞİMŞEK, Feyzi ve DIVARCI, *İbrahim (2006).Türkiye Mevlevîhaneleri.* Konya: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. s. 36.

KAYA, Bayram Ali (2007). *Mevlânâ/Mesnevi'den Seçmeler.* İstanbul: Metropol Yayınları.

KAYA, Bayram Ali ve KÜÇÜK, Sezai (2011). *Defter-i Dervîşân*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.

KAYAOĞLU, İsmet (1996).Mevlânâ'da Akıl ve Aklın Kritiği. *8. Milli Mevlâna Kongresi. (Tebliğler).* Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi. ss. 74-75

KOCA, Fatih (2002). *Ney'in Tarihi Gelişimi ve Dini Musikimizdeki Yeri. Dini Araştırmalar.* Cilt:4. Sayı:12. ss. 185-187

KOCATÜRK, Sadettin (2001). *Mevlânâ Divân-ı Kebîr Üzerine İncelemeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

KÖÇ, Ahmet (2012). Mevlevîler ve Devlet: Ankara Mevlevîhanesi Örneği (Ekonomik Statü, Vakıflar ve Yönetim). Ankara: *Belleten. Cilt: LXXVI*. Sayı: 276. ss. 530-531.

KÖSE, Zeynep (2007). Hz. Mevlânâ'da Nefs İle İlgili Semboller.(Ed. Abdurrahman Elmalı. Ali Bakkal). Şanlıurfa: *Uluslararası Mevlânâ ve Mevlevîlik Sempozyumu*. s. 171.

KUŞPINAR, Bilal (2007). Mevlâna'da Akıl ve Aşk.(Ed. Mehmet Babayiğit). *Mevlâna Ocağı.* Konya: Kombassan Vakfı Yayınları. s. 1-2-3-4-5-223.

KUTLUĞ, Yakup Fikret (2000). *Türk musikisinde Makamlar*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları.

KÜÇÜK, Hülya (2007). Sultan Veled ve Ma'arif Adlı Eseri. *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*. Yıl:8, Sayı:19. ss. 427-428.

KÜÇÜK, Hülya (2009). Semâzen. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 36. CİLD.

KÜÇÜK, Sezai (2010). Mevlevîlerde Çocuk Şeyhler ve Vekil Şeyhlik. Manisa: *Uluslararası Mevlânâ ve Tasavvuf Geleneği Sempozyumu.*

LEWİS, Franklin (2008). *Mevlânâ Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

MAK, Mehmet Ali ÇAK ve HAMARAT, Ercenk (2015). İnkişaftan İnhitata Bir Türk Sultanı Alaaddin Muhammed Harzemşah (1200-1220).Ankara: *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. Sayı 23. ss. 125-148.

MAUGUİN, Bernard (1964). Mevlevî Müziği Teksif Müziği. *Türk Yurdu Mevlânâ Özel Sayısı*. 3.Cild. s. 10.

MAZIOĞLU, Hasibe (2014).*Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*. Ankara: Türk Dil Kurulu Yayınları.

METE, Ayşegül (2019). *XVIII. Asır İstanbul Mevlevîliği*. Yayımlanmamış doktora lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

MEVLÂNA CELÂLEDDİN RUMÎ. *Mesnevî ve Şerhi 2*. II. Basım. (Çev. Abdülbaki Gölpınarlı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. Bilim ve Kültür Eserleri Serisi.

MEVLÂNA CELÂLEDDİN RÛMİ (2012). *Mecâlis-i Seb'a*.(Haz. H. Erol Yıldız).Konya: Karatay Akademi Yayınları. Önsöz.

MEYEREROVİTCH, Eva de Vitray (2012). *Hz. Mevlânâ ve İslâm Tasavvufu*.(Çev. Mehmet Aydın). Konya: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Valiliği Yayınları.

MUTLU Gülçin, (2014). *Ney Aşkıyla Yanan Toprak*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

NEUMANN, Christoph K. (1993).19.yy' Girerken Konya Mevlevî Asîtânesi ile Devlet Arasınadaki İlişkiler. Konya: *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi.* Sayı:2. ss. 167-180.

NİCHOLSON, Reynold A. (1973). M*evlâna Celâleddin Rûmî.* (Çev. Ayten Lermioğlu). Tercüman 1001 Temel Eser. İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları.

OCAK, Ahmet (2011). Medrese Geleneği İçinde Nizamiye Medreseleri'nin Önemi ve İlim Dünyasına Kazandırdığı Yenilikler.(Editör: M. Demirci, A. Temizel, M. Ali Hacıgömen, S. Solmaz). *II. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu, Selçuklularda Bilim ve Düşünce.* Konya. ss. 441-462

OCAK, Ahmet Yaşar (1978). Zâviyeler. Ankara: *Vakıflar Dergisi*. Sayı: XII. ss. 249-261.

TURAN, Osman (2003). *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Târihi*. 14. Basım. İstanbul: Ötüken Basımevi.

ÖNCEL, Mehmet (2014). Rauf Yektâ Bey (1871-1935). (Ed.Hüseyin Türkan). *Türkiye'nin Birikimleri-3 "Müzisyenler"*. İstanbul: İlke Yayıncılık. ss. 45-50.

ÖNCEL, Mehmet (2015). Türk Musikisinde Notasyonun Tarihsel Seyri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.Sivas, XIX/II.

ÖNGÖREN, Reşat (2002). Ahmet Avni Konuk. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.26.Cild. ss. 180-182.

ÖNGÖREN, Reşat (2004). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 29. Cilt. ss. 441-445.

ÖSEN, Serdar (2011). *19.yy Osmanlı Devlet ve Toplum Hayatında Mevlevîlik.* Yayınlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

ÖZCAN, Nuri (1988). Abdülbâki Nâsır Dede, *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 1.Cild. s.199.

ÖZCAN, Nuri (2011). Tekke Mûsikisi. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 40.Cild. s. 384.

ÖZCAN, Nuri (1988). Abdürrâhim Dede, Şeydâ Hâfız. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.1.Cild. s.199.

ÖZCAN, Nuri (1988). Abdürrahim Künhi Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 1.Cild. s. 292.

ÖZCAN, Nuri (1989). Ali Aşkî Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 2.Cild. ss. 381-382.

ÖZCAN, Nuri (1989). Ahmed Hüsameddin Dede Efendi. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 2.Cild. s. 92.

ÖZCAN, Nuri (1989). Ali Nutkî Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 2.Cild. ss. 423-424

ÖZCAN, Nuri (1989). Ali Şîruganî. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 2.Cild. s. 454.

ÖZCAN, Nuri (1989). Vardakosta Ahmet Ağa. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 1.Cild. ss. 41-42

ÖZCAN, Nuri (1996). Hacı Fâik Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.14.Cild. s. 474.

ÖZCAN, Nuri (1997). Hâşim Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.16.Cild. ss. 407-408.

ÖZCAN, Nuri (1998). Hüseyin Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.18.Cild. ss. 546-547.

ÖZCAN, Nuri (1999). Ahmet Irsoy. *TDV İslâm Ansiklobedisi.19*.Cild. ss. 131-133.

ÖZCAN, Nuri (1999). Itrî Efendi, Buhûrîzde. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 19.Cild. s.220.

ÖZCAN, Nuri (2001). İsmâil Dede Efendi. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 23.Cild. s.93.

ÖZCAN, Nuri (2003). Mehmed Celâleddin Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 28.Cild. ss. 446-447.

ÖZCAN, Nuri (2004). Mevlevî Âyini. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 29.Cild. s. 466.

ÖZCAN, Nuri (2006). Mustafa Dede, Kûçek, *TDV İslâm Ansiklobedisi.*31.Cild. s.294.

ÖZCAN, Nuri (2006). N'at. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 32.Cild. s.437.

ÖZCAN, Nuri (2006). Nakşî Mustafa Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi.*32.Cild. ss. 334-335.

ÖZCAN, Nuri (2007). Rauf Yektâ Bey. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 34.Cild. ss. 468-470.

ÖZCAN, Nuri (2009). Selim III. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 36.Cild. ss. 425-426.

ÖZCAN, Nuri (2012). İsmail Kâzım Uz. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.42.Cild. ss. 254-255.

ÖZCAN, Nuri (2013) . Zekâî Dede. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 44.Cild. ss.195-196.

ÖZER, Ekrem (2007). *Osmalı'da Tekke ve Tarîkat Islahâtları II. Mahmud Dönemi ve Sonrası.* Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum. ss.21-26.

ÖZKAN, İ. Hakkı (2016). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*. 15 Basım. İstanbul: Ötüken Yayınları.

ÖZÖNDER, Hasan (1994). Karaman (Lârende) Mevlevî-hânesi. (Ed. Halil İnalcık, Nejat Göyünç, Heath W. Lowry, İsmail Erünsal, Klaus Kreıser), İstanbul: *Osmanlı Araştırmaları XIV/The Journal Of Ottoman Studıes XIV*. ss.149-145.

ÖZÖNDER, Hasan (1998). î ve Mevlevî Dergâhlarında Âteş-Bâz Velî Makamının Önemi. Konya: *III. Milli Mevlâna Kongresi*. s. 98.

ÖZTUNA, Yılmaz (1974). *Türk Musikisi Ansiklobedisi.* 1. Basım. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.

ÖZTUNA, Yılmaz (2006). *Türk Mûsîkisi Ansiklobedik Sözlüğü*. II. Ankara: Orient Yayınları.

ÖZTÜRK, Mürsel (2012). *Doğu'nun Ortak Mirası*.1.Basım. İstanbul: Şenyıldız Matbaası.

PALA, İskender (2003). *Ansiklobedik Dîvan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayınları.

PAYDAŞ, Kazım (2007). Mevlânâ Celâleddin'in Anadolu Selçukluları İle Olan Münasebetleri. Şanlıurfa: *Harran Ü. İlahiyat Fak. Dergisi*, sayı: 18. ss.23-24-25.

PIRLANTA, İsmail (2014). Büyük Selçuklular Döneminde Horasan'da Tarım ve Hayvancılık. Ankara: *İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Voluma 9/4 Spring Turkish Studies*. ss. 991-992.

POYRAZ, Figen (2018). *Sultan Veld'in Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

RAUF YEKTA, ZEKÂİZADE AHMET ve Dr. SUPHİ (1934). *Mevlevî Âyinleri.* I. İstanbul:.Feniks Matbaası.

RUNA, İlknur Sakoğlu (2019). *Kantemiroğlu ve Nâsır Dede Nazarî Anlayışlarının Karşılaştırılarak İncelenmesi.* Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

SAĞLAM, Nevzat (2015). Arşiv Belgelerinde Manisa Mevlevihanesi. Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu. *IV Saruhanoğulları Beyliği.* ss.1-2.

SALGAR, M. Fatih (2008). *Mevlevî Ayinleri.* İstanbul: Ötüken Yayınları.

SCHİMMEL, Annemarie (2004). *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri.* (Çev. Ekrem Demirli). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

SCHIMMEL, Annemarie (2007). Mevlânâ'nın Şark ve Garptaki Tesirleri. Çev. Ali Ertuğrul. *İSTEM*. Yıl:5. Sayı:10. s.273-281.

SEÇKİN, Aydın (2010). Türkiye'deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğünün Rolü. *Dünyada Mevlâna İzleri Bildiriler Serisi.* Konya: Susam Yayınları: 5. Bildiriler Sersi: 2.

SEZER, Fahri (2009). *Müzikle Terapinin Sınav Kaygısı, Öfke ve Psikolojik Belirtiler Üzerindeki Etkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

SUBAŞI, Ömer (2016). Türkiye Selçuklu Devletinde Güçlü Bir Kadın: Gürcü Hatun Tamara. Hatay: *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* Cilt:13. Sayı:33. s. 396.

SUTAY, Gonca (2018). Moğol İstilasının Zorunlu Göçü İle Anadolu'da Yükselen Değer: Sultan'ul Ulema Bahaeddin Veled ve Ailesi. *II.İnternational Social Sciences and Humanities Berlin Conference*. Sayı 2(1). ss.44-65.

SÜMER, Faruk (2002). Keykubad I. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 25. Cilt. s. 359.

ŞAHİN, Haşim (2018). *Dervişler ve Sufi Çevreler*.3.Basım. İstanbul: Kitap Yayınevi. ss.19-22.

ŞAHİNOĞLU, M. Nazif (1991). Bahâeddin Veled. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 4. Cilt. s. 460-461.

ŞEKER, Mehmet (2004). Menâkibü'l-Ârifîn'e Göre Anadolu'nun Türk Yurdu Haline Gelişinde Mevlâna ve Mevlevîliğin Rolü. *III. Uluslararası Mevlâna Kongresi*. Konya. Selçuk Üniversitesi Matbaası. ss.221-233.

ŞİMŞEKLER, Nuri (2003). Mesnevî'ye göre Konya'da Yaşam (Milletler-Meslekler).(Ed. Nuri Şimşekler).*III. Uluslararası Mevlâna Kongresi.* Selçuk Üniversitesi Yayınları. Konya. ss.177-192.

ŞİMŞEKLER, Nuri (2009). *Ferîdun Sipehsâlâr.* TDV İslâm Ansiklobedisi. 37.Cilt. s. 260.

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1988). *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi.* 7. Baskı. İstanbul: Çağlayan Kitapevi.

TANRIKORUR, Çinuçen (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 4.Cilt. s.251-252

TANRIKORUR, Ş. Bahrihüda (2000). *Türkiye Mevlevîhanelerinin Mimarî Özellikleri.* Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya

TANRIKORUR, Ş. Bahrihüda (2004). Mevleviyye.*TDV İslâm Ansiklobedisi*.29.Cild. ss.468-478.

TAŞÇI, Nihal (2008). *Anadolu Selçuklularının Batı Anadolu Politikası ve Bizansla Münasebetleri.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

TEKİN, Erhan (2013). Zil. *TDV İslâm Ansiklobedisi*. 44.Cild. ss. 413-415

TEKİN, Mustafa (2012). *Mevlâna Pergelinde Toplum*.2.Basım. İstanbul: Rağbet Yayınları.

TOPATAN, Mustafa (2013). *Mevleviliğin Teşekkül Dönemi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TOZ, Ceyhan (1999). *Ahmet Avni Konuk'un Hânende Mecmûası Osmanlıca'dan Türkçeye Çevirisi (Mukaddime ve 84/217 Sahifeleri).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TÜFEKÇİ, Ali (2011). *Coğrafi Yayılım, Kültür-Medeniyet Etkileşimleri Çerçevesinde: 'Ney' Tarih, Teknik ve İcrasına İlişkin Karşılaştırmalı Analiz*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

TÜMER, Günay (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi* 4.Cild. s.248.

ULUDAĞ, Süleyman (1991). Devrân. *TDV İslâm Ansiklobedisi* .9.Cild. s. 249-250.

ULUDAĞ, Süleyman (1991). Âyin. *TDV İslâm Ansiklobedisi.* 4.Cild. s.250.

UNGAY, M. Hurşit (2002). Kudüm. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.26.Cild. ss. 322-323.

ÜLKEN, H. Ziya (2015*). İslam Düşüncesi.*5. Baskı. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

ÜNVER, Süheyl (1964). Mevlevîlik Medeniyeti. *Türk Yurdu Mevlânâ Özel Sayısı*. 3.Cild. s.38

YAHYÂ BİN SÂLİH İSLÂMBOLİ (2006).*Tarîkat Kıyafetleri*.(Haz. M.Sercan Tayşi-Mustafa Aşkar). İstanbul: Sufi Kitap Yayınları.

YAPICI, Ahmet (2012).*Türkiye'de Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasının Sosyolojik Sonuçları.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YENİTERZİ, Emine (2006). Na't. *TDV İslâm Ansiklobedisi*.32.Cild. s. 436.

YİNER, Abdülnasır (2007). II. Mahmud Dönemi ve Mevlevîlik. (Ed. Abdurrahman Elmalı ve Ali Bakkal). Şanlıurfa: Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik Sempozyumu. *Bildiriler II.* ss.354-355.

EK: İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ 1907 NUMARALI ELYAZMASINDAKİ MEVLEVÎ ÂYÎNLERİ

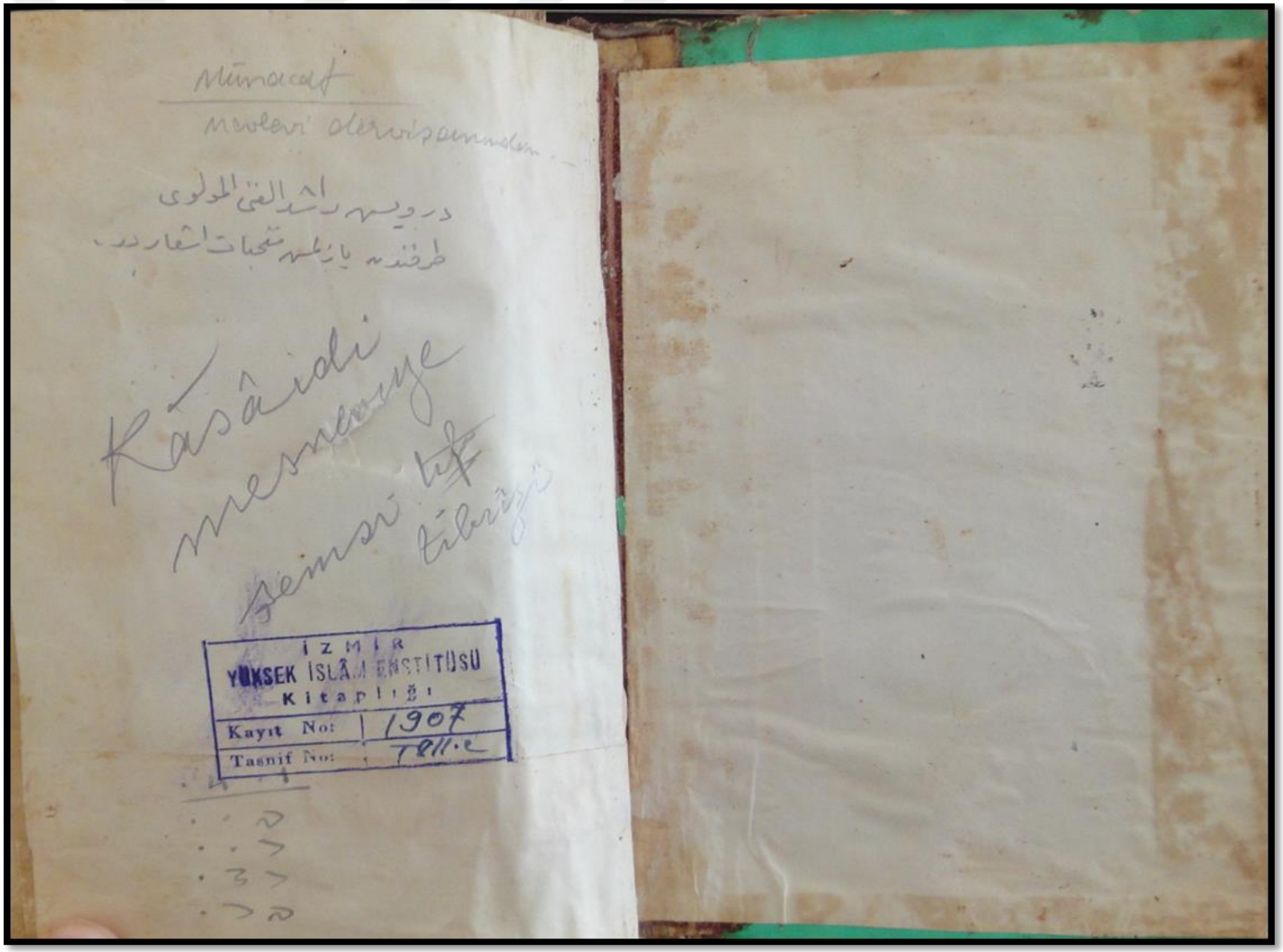
İZMİR
YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ
Kitaplığı
Kayıt No: 1907
Tasnif No: Türk.e

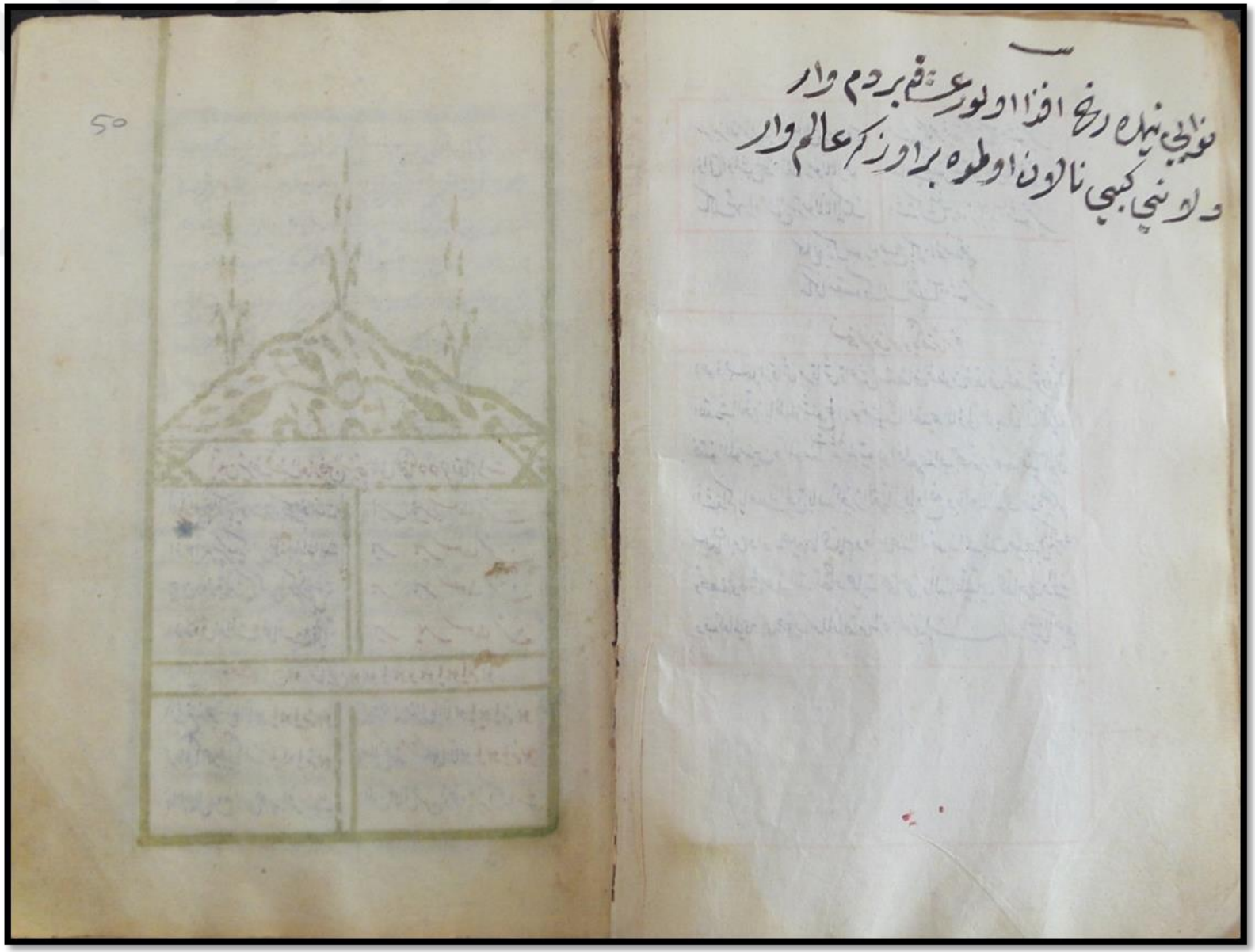

آیین شریف قطب العارفین الشیخ نایلی عثمانی قدس سره در مقام راست

هزار این خانه که پیوسته ره چنگ جفاست — هیر هیر سطا نمن
از خواجه بپرسید که این خانه چه خانه است — هیر هیر سطا نمن
چون روز قیامت که کسی را سر کس نیست — هیر هیر سطا نمن
از زر و ق ندانست و فلانست و فلانست — هیر هیر سطا نمن

هو حنکار یمن هو رعنا یمن هو هو یا هو یا هو یا هو یا من هو

آتش نزند در دل عالا آلا هو یا هو یا من هو — کو تا نکند منزل عالا آلا هو یا هو یا من هو
گر عالمیان جمله بیایند بیابند — حلالی نکند مشکلا آلا هو یا هو یا من هو
جانا جمال روح بسی خوب بافرست — لکن جمال حسن تو خود چیز دیگر است

ملزم

51

ماندم و عشقباز تعظیم عن جهاد — هر لحظه بر زبان هو دل الله اکبر است
همچون قمر بتافت ز زنبر یمن دین — لی چون قمر چه باشد کافر بین اقرار است
تا روی بر این قبله جان آورد یم — صدق دل و اقرار زبان آوردیم
چون مظهر اوست این تن جان جهان — ما همچو ملک سجده از آن آوردیم
ای دل بپوی تا بکی جهانده سکار عشق — بر در برای او ملغه بوق بلیس او الیکا
حق هو بلیجک سنده مسک او تده نکه دار — عالمده عشقباز دیدکلری سکا نقصان
سعی ایله رضا کوزله قوا طلا قیو قیدی — عالمده سماعی بو تیر سالکه عرفان

میر میر سطا نمن میر میر عشقبازین جانمن — جانا نمن هی هی هی هی میر میر یارسن میر میر

سلام ثانی اوفر

سطا نمیر سطا نمیر اندر دل عشقبازیم او منی — در من بر می نرند و سوی یک جمله نمی بینند جز او

اه ایمان منی

ای عاشقان ای عاشقان که نهار کوم کرده ام — زانگمی که حریمانها اندر نکهخ خورده ام

غلام یار — سلام ثالث فرنگجین — میر میر

امدند از اسمعا جانز که باز الصلا — جان گفته که ای نادی خوش اهلا
و سهلا مرحبا سمعا و طاعا ای ندا — هر دم دو صد جاند فدا یک بار دیگر

بانگ زن تا بر پاسر بزی هل اتی

ساز سماعی

ایکه هزار افرین بوبخه سطا اولور | قولی اونا کیشلر خرد حاقا اولور
کل عالینه طلعه کل کوسک سیرایله بمه کل | شول جمالنی بیاید یوکنک صنعتی اوجوده
هرکه بوکون اولده اینا نوبن یوز سوره | یوخسول ایسه بای اولور بای ایسه سطا اولور

ترنم حاز

شمه ازل بدست مرد انعداست | کوی ابدی ورخم چوگان خداست
ان تن که چوکوه طور روشن امد | نقد خود از وطلب که اوکا خداست

یارمنه یاراه یارمنه یاراه یارمنه | یار مرا دوست یارمنه وای

بیوسته زحق مست شو و باقی باش | مستغرق عشق سوز مشتاقی باش
چون باده بجوش درخم قالب خود | وانگاه بخود حریف وهم ساقی باش
زعشق روی تو روشن دلانین دینات | بیاکه از تو شود سیناتهم حسنات
خیال تو چو در اید بسینهٔ عاشق | درون خانهٔ تن پر شود چراغ حیات

ترنم ثانی

هر سو بنجاب بنده مش حسن ایله یاری | بوصورت یاری بونقش نگاری
هر اهل نظر اکیم کوره تحسین اولکاری | بوجسم عزاری قالمیه قراری
ای مطرب دلکش الهالن جنگ ربابی | چاک ایله حجابی رفع ایله نقابی
ای ساقی مهوش جانه جان تیشه خماری | صون جام عقاری دفع ایله خماری
ای زاهد زراق مزور قوریابی | ملوث راه فنایی درک ایله خدایی
شافت نهه حسن یاهی عشق اولاقع کنارای | بولشاه شکاری ترک ایله فشاری

هر سحر ندر اول خال معنبر رخ انور | اول ساقی کوثر اول روح مصور
سیرایت نیجه جمع ایلیس اولغو ایله یاری | زی صنعت جاری زی قدرت باری
عشاق قطار ایدی عشق ایچره محمد | اول شاه مجدد اول مطلب و مقصد
ای اشتر دل سن اولیکو بریش قطاری | چک عشق ایله باری بی وردایه خاری
ای شاهد ای واله و شوریده و رشیدا | ای بی سروبی پا دیوانه ورسوا
وردایله بلا ایله کجور لیل و نهاری | قیل ناله وزاری نوش ایله بخاری

یار یوره کم دل جکرم کورکه نوار یاره خبر وار

یارب حرم حضرتکو راه بغله | یا وردایله براه سحرگاه بغله
الدک دلی کمرا ایمی قویدک بنی دل | باری یرینه بردل کاه بغله

سلام رابع

سطا منی سطا منی اندرال وجایا منی | درمن بدمیرمز ندر شوم یک جنگه شوجنگ امنو

درمقام ایدین یرلرنی قطب العارفین الشیخ نایلی عشاقه ده افندی عشق

اه اتشی تزندر دل ما الا هو | هی یارهی رعنا یمن وای
اه کوته کمنده منزل ما الا هو | هی یارهی رعنا یمن وای
اه کیم عالمیه حمد طبیبیا باشدر | هی یارهی رعنا یمن وای
یارب یار صلی کمند متکلما الا هو | هی یارهی رعنا یمن وای

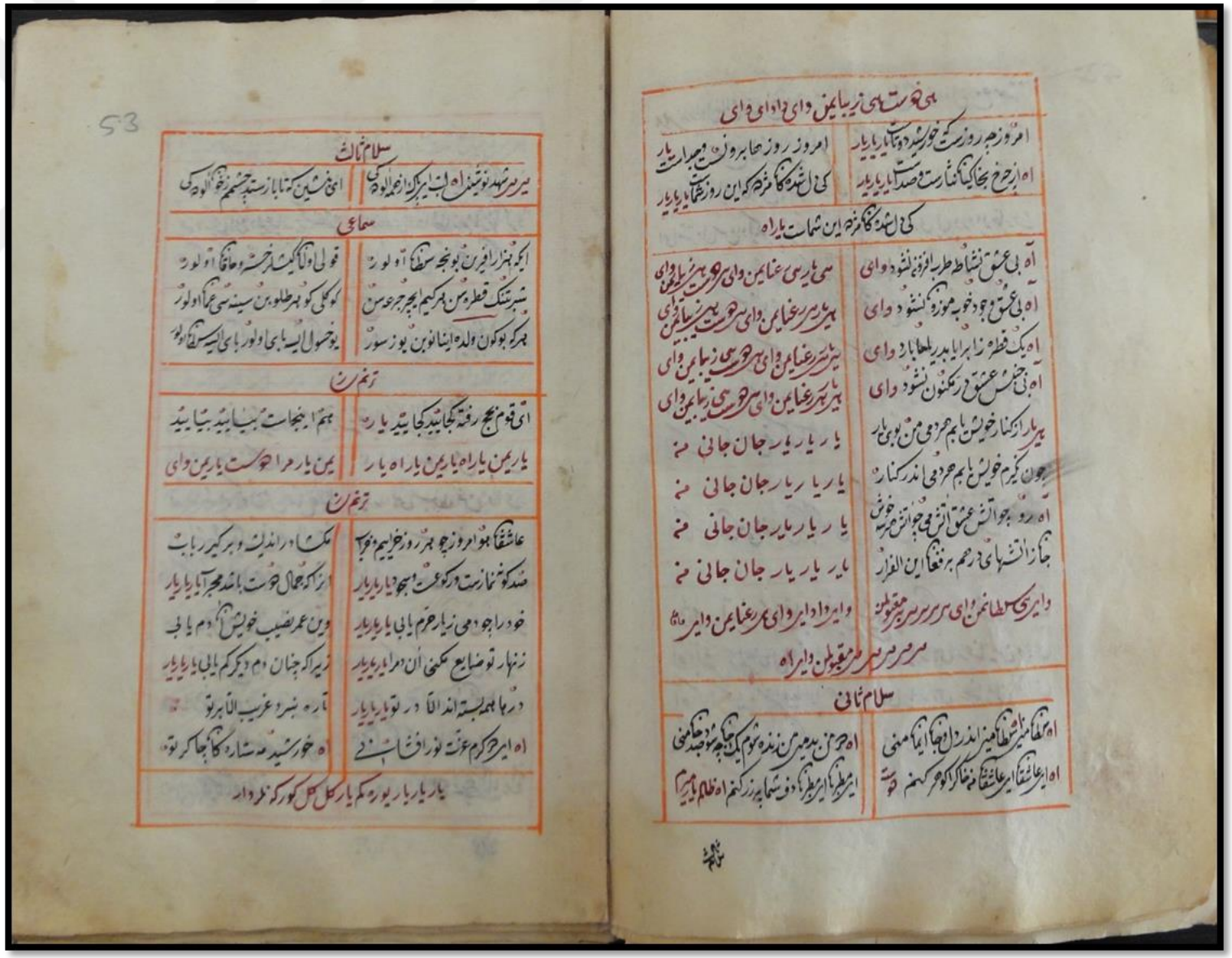

هی خوست هی زیایمن وای وادای وای

امروز هر روز ست خورشید دوتا یار یار | امروز روز صابرونست میدانست یار
اه از رخ بخا کیا نمازست صد آیا یار یار | کی ان شود کا فزده که این روز شما یست یار یار
کی ان شود کا فزده این شمات یار اه

آه بی عشق نشاط طرب افزا نشود وای | می یار می عنایمن وای سر خوست هی زیایمن وای
اه بی عشق وجود خوبه موزون نشود وای | هی یار سر عنایمن وای سر خوست هی زیایمن وای
اه یک قطره زابر ایا بدر لصحابا رد وای | هی سر عنایمن وای هر خوست هی زیایمن وای
آه بی جنس عشق در مکنون نشود وای | هی یار هر عنایمن وای سر خوست هی زیایمن وای
هی یار از کنار خویش یا هم حردمی من بوی یار
چون گیرم خویش یا هم حردمی اندر کنار
اه رو بجوا تش عشق آتش می جوا تش حرخوش
جا ز اتشهای درهم برفغا ین الفرار
وایر ی سطانمن وای سر سر سر سر مقبولمن
سر حر سر سر سر مقبولمن وایر اه

یار یار یار یار جان جانی منم
یار یار یار یار جان جانی منم
یار یار یار یار جان جانی منم
یار یار یار یار جان جانی منم
وایر وادایر وای عمر عنایمن وایر اه

سلام ثانی

اه نفا میز طا میز اندر دل جا ایا منی | اه حر من بد میمن زنده نوم یک جه نوصد جا منی
اه ایر عاشقا ایر عاشقا منم خا کرا کو هر کمنم توست | ایر مطربا ایر مطربا دف سما پر زر کنم اه ظلم یار یار

سلام ثالث

53

یر سر شهد نوشین اه لب ایر یکا زنجه لوه کی | امی شیرین کته نا باز ستد چشمم زخو لوه کی

سعا ی

ایکه بهزا رافرین بو نجه سطفا او لور | قولی وا لا کیشه رخسه وحافا او لور
شبر تنگ قطره بن هر کیم ایچر جرعه سن | کوکلی کو هر طلو بن سینه سی عرا او لور
هر که بو کون ولده اینا نون یوز سور | یو خسول ایسه باجی او لور باجی ایسه سفا او لور

ترنم ن

ای قوم بج رفته کجا یید کجا یید یار | هم اینجاست بیا یید بیا یید
یار یمن یاراه یار یمن یار اه یار | یمن یار مرا خوست یار یمن وای

ترنم ن

عاشقا هوا مروز چو هر روز خر یم و نوا | ملک دراندیشه و برگیر رباب
صد گونه نمازست و رکوعست و سجود یا یار یار | ز ان که جمال خوست با ند مجرآ یا یار یار
خود را چو دمی زیا رحرم یابی یا یار یار | وین عمر نصیب خویش آ دم یا بی
زنهار تو ضایع مکنی ان دم را یار یار یار | زیرا که چنان دم دیگر کم یابی یا یار یار
در ها همه بسته اند الا در تو یا یار یار | تا ره نبرد غریب الا بر تو
اه ایر حرکرم عزت نو راف شانی | اه خورشید مه شارد کا ن جا کر تو

یار یار یار یار تو یی یار کل کل کور که نر دار

ترنم ش

در کوی خرابات مرا عشق کشانکرد | آن دلبر عیار مرا دیدن تا کرد
من در پی آن دلبر عیار برفتم | او روی خود از لحظه زمن باز نهان کرد
سلطان عرفان بدش محرم اسرار | آن سر تجلی ازل جمله بیان کرد

سلام رابع

سلطان منی سلطان منی اندر دل و جانم منی | در من بدمیر من زنده شوم یک جنبش شود صد جان منی

این مرثیه در مقام جانب قطب العارفین الشیخ باخشایش گفته

یا من لواء عشقک لازال عالیا | یار هی سلطان من وای
قد خاب من یکون من العشق خالیا | یار هی سلطان من وای
اذا نسیم عشقک فی النفس الوری | یار هی سلطان من وای
احیاکم جلالی جل جلالیا | یار هی سلطان من وای
جنگاریمن جوشت رغنا یمن وای | هی هی هی هی هی سلطانمن
یا یار قرة العین منی ای جانم بلی یار یار | ماه بدر کرده ما کردان بلی یار یار
صد هزاران آفرین بر روی تو یار یار | میفرستد حوری و رضوان بلی
صحت و جوع و مهر عزت نگردد ام یار مرادم | تا قیامت جهان را بکند کار تمام یار مرادم
اصل این جمله کمالات چیز فرزندیست یار مرادم | صدر جیاد ان کامل صفت بحر شام یار مرادم

54

هر شوق خیال تست تنم جانجانم | یار یار یار یار یار جانمن
سود زیان ذوق غمی بی تو نیاید | بهت بهت بهت جانمن
کابن تو بستم ار به سلام تمام ناز | بهت بهت بهت جانمن
عشق استنبای سجده بیت نیاید | برتاب وار که شعله زخار یاره
جبریل عشق طلعه سینه دیده نیاید | حی حی حی حی جانمن
دانم ازل اه سجده ببری دوی صنم را | آه یار یار یار مقبولمن
بر بام فلک اه برزم از کروی علم را | آه یار یار یار مقبولمن
معجز نما از لب لعلت چو مسیحا | حیت حیت حیت مقبولمن
تا زنده کنی مرده صد ساله عمر را | آه هیت هی هی مقبولمن
هیر جنگاریمن سلطانمن یار اجمده وای | غغر آمده وای هیر هیر هیر درد سلطانمن

سلام ثانی

سلطان منی آه سلطان منی اندر دل و جانم منی | در من بدمیر من زنده شوم یک جنبش شود صد جانمنی
ای عاشقان ای عاشقان آنکس بیند روی او | شوریده گردد عقل او دیوانه گردد خوی او

ظلام یار — سلام ثالث — میرزم

حسن یکی حسن یکی یار یکی سخن یکی | روح یکی هدم یکی یار یکی سخن یکی
یار دل غمزین یکی نادم و نالین یکی | علت عشق و دین یکی یار یکی سخن یکی
عین معما یکی معنی عجز نما یکی | ذکر دل و زبان یکی یار یکی سخن یکی

عشق ملا التم یکی ستم و سلامتیم یکی | منع ملامتم یکی یار یکی سخن یکی

ترنم سماعی

ایکه هزار افرین بوبکر مرتضا اولور | قولی اولان کیسلر خسرو حاقان اولور
ایلنگ توزینی سورمه چکر کوزینه | نسنه کورر کوزی کیم واله و حیران اولور
خالقنی استین ناخلف اولمز کل | خلقه کوکل بغلیانه صکره پشیمان اولور
هر که بوکون ولده اینانون یوسنوره | یوخسول ایسه باکو اولور یا اکر سلطان اولور

ترنم ن

کوشکی که بخی مست بود هر همه جای | او هیچ سخن نشنود الا بخدای
وان دیده کز نور پزیرد او را | هر ذره بود اینه دوست نمای
ای یار منم یار مرا دوست یار منم یار مرا | وای وای یار منم یار مرا وای

ترنم ن

یار یار سر رشته ولت ای برادر نکف آر | یار یار ین عمر که را می بخسارت مکذار
یار یار دائم همه جا با همه کس در همه حال | هر یار میدار نم هفته چشم دل جانب یار
اولدق دینه بز سجده بزار محبت | اولمز دلمز نسته افکار محبت
جانا دلمی ایرایدیم غمز که تسلیم | محرومی غم اولسه دل زار محبت
یار منم دوست منم عشق یار منم یار مرا | دوست منم عشق منم یار منم یار مرا

ترنم ن

ای صبح سعادت ز جبین تو هویدا | ای حسن همه حسنست تقدس و تعالی
اینجا یکه جسمست بکلی همه اسمست | اینجا یکه جانست نه اسمیم و نه مسمی
منم با تو جنانم ای نگار خوشخی | کاندر غلطم که منم تو ام یا تو منی
فی منم منم و فی تو توئی فی تو منی | فی منم منم و فی تو توئی فی تو منی

بهم من منم و سم تو توئی بهم تو منی ترنم ن

من از کجا غم و شادی این جهان ز کجا | من از کجا غم بازار و نا و دان ز کجا
تو مرغ چار پری تا بر اسمان بپری | تو از کجا و رمیام نردبان ز کجا
قد اشرقت الدنیا من نور حسنیانا | و البدر غدا ساتو الکاس ثم تیانا
ما کان له عین یستبصر عن غیب | فلیات علی شوق فی خدمة مولانا

سلام رابع

سلطان منی سلطان منی اهل دل و جان منی | در مذهب ما زنده شو تا یک چنین شود جان منی

این شریف در مقام چارگاه اصفهان حزین را بنام الشیخ عثمان ده

الشق نزند در دل ما الا هو هو الا هو | کو نه کند منزل ما الا هو هو الا هو
کر عالمیان جمله طبیبا باشد جانمن وای | بهر یار بهی دوست مسیار

ده حلل نکند مشکلما الا هو هو الا هو

با انکه ز پیوسته که منم عشق گسستم عشق منم | بیکانه منی باشم چنین با عشق از دست فتین

هی یار هی دوست

امروز سعادت و بیدلی و بیقرای جانمن وای — کردانگشته بر جمع قدحهای عطای جانمن وای
فرمانستی الدر سیدست بنوشید یار مروست — این تن همه جانست شوکه زانخوانصفایی
بیایید بیایید هرکه دلدار سیدست هر هر سرسطانمن — بیایید بیایید هرکه کلزار میدست هر هر سرسطانمن
هی حنکارمن هی رعنایمن هر مر مر مر — مقبولمن وای هی جانم وآهیر مرمر وای
آه سورهٔ والیل دیدم وصیف کیسوگشمات — هات هت هی رعنایمن
والضحی خواندم سراسر نسخه روگشمات — هات هت هی رعنایمن
ایت ایت تابوگاب قوسین امدم — هات هت هی رعنایمن
چون نظر کردم بدیدم طاق ابروگشمات — هات هت هی رعنایمن
بیایید بیایید هرکه دلدار سیدست هر هر سرسطانمن — بیایید بیایید هرکه کلزار میدست هر هر سرسطانمن
هی حنکارمن هی رعنایمن هر مر مر مر — مقبولمن وای هی جانم وآهیر مرمر وای
آه باکه از پیوسته من عشق کشتم عشق من — بیکامی باشم چنین باعشق از دست فیتم
هی هی سرسطانمن هی حنکارمن — هی هی هی رعنا نمن وای

سلام ثانی

سرسطانمنی سرسطانمنی از زال وجانا ایجانمنی — در بندیم میزنند و شوم یک جابه شو جنگاه و منی
ایرعاشقان ایرعاشقان من خاکرا کو هرکهم — ایرعطا ایرعطا ایرعطا زاوف شما بر زرکنم ظالم ایا میرم

سلام ثالث

هی هی

هر سر نهد نوشین آه لبت ای پاک از همه الوده کی — ایر بنشین کز تا بازستن چشمم خونابه الوده کی

چارگاه ترنم سن پرده کردانیه

ایکه هزار افرین آه بونجه سرسطا اولور — قول اولان کیسه جانم خسرو عاقا اولور
اشبو صور تدر قوآه اول طبو بو عمو — سر ملی سلمانلغک جانم صد قدایما اولور
خالق نی استین آه یا خالف املش کل — خلقه کولکن یغلیا جانم صکره یشما اولور
هرکه بوکون ولده آه اینانون یوز سوره — یوخسول ایرباآولور جانم باآیسه سطا اولور

محیر سماعنه ترنم سن چارگاه لی یرک تیز

این خانه که بیوسته در و جنگ و جغانست — از خواجه بپرسید این خانه چه خانست
چون روز قیامت که کسی را سر کس نیست — از ذوق ندانست و فلانست فلانست
یار منه یاراه یار منه آه یار منه یار — مراوست یار منه وای

ترنم سن کردانیه

بشنو تو زنی جها جها مینکوید — اسرار تهفت کبریا میکوید
رفع تردد و حزن و کرتهی و سر داده به باد — بی نطق زبان خدا خدا میکوید
مولای انا التائب مما سلفا — هل یقبل عذر عاشق قد تلفا
ان کان ندامتی صدود و جفا — مولای عفا الله عفا الله عفا
باز رسیدم زمیخانه مست آه — باز رهیدم ز بالا و پست یار یار
آه یار منه یار هست یار منه یار آه — یار منه یاره مراوست یار منه وای

ترنم ۱ شاکر دانیه

بازار آنکوه قاف اند عشقهای عشق | بازبر اند زجا نعره و جیهای عشق
عشق ندایی بلند کرد باواز پست | کی دل بالا نکر حرقد و بالای عشق

یار یورد کم یار یار یورد کم کورکه نروار

آه کجاست مطربم تا زنم نعره های وهل | در افکندم امروز هزار سر سودا
جوانتاب جهالت بر اند از مشرق | که ذره ذره شنیدم که نعم مولانا

سلام رابع

سلطانمنی سلطانمنی اندر دل و جانایمنی | درمنه بدمیرمن زنده شوم یک جنگه منو صنیجانمنی

این شریف حرمقام حرکاه بسته قدیم

عشقست طریق راه بیغمبر ما | ما زاده عشقم و عشق بدر ما در ما
ای مادر مانهفت در چادر ما | پنهان شده در طبیعت کافر ما
من بنده قرانم اگر جان دارم | من جنگره محمد مختار م
گر نقل کند جز این کس از گفتار م | بیزارم ازو و زین سخن بیزارم
با انکه میدانی مرا هر گز نمی خوانی مرا | هستم سکی زین استان آن به که سر شاهها
ای عاشق اولدم بلدم یار اوزکه لره یار ایمش | یا الله عاشقه بو نجه جفالر وار ایمش

بونجه اداللر وار ایمش یار ای بی وفا یار

ابنخین

ابنچنین برحم شکین دل مباش | ای دردمند آ تو ایم از حال ما غافل مباش
در چمن افتاده ای نالهٔ بلبل جانم | تا تو در اینیه یار منی در خیمهٔ

کل ای کل تا تو در اینیه یار منه چون خیمه کل

سی سلطانمنه سی جنگارمنه سی عنایمن سی مقبولمن

سلام ثانی

سلطانمنی سلطانمنی اندر دل و جانایمنی | درمنه بدمیرمن زنده شوم یک جنگه منو صنیجانمنی
ایر عاشقسا ایر عاشقسا من خاکر اکو معکنم حوت ای مطربا ای مطربا دف شما بر زر کونم

حوت ظالم یار میرم سلام ثالث

میر مرشهد نوشین اه لبت ایر یاکز اهمه ایر الوه کی | ایر بنشکن تا باز ستم چشمم زخونه الوه کی

ترنم ۲

ایر قوم بحج رفته کجایید کجایید حوت | یار هم ابخاست بیایید بیایید
یار منه یار مراه یار منه یار مرا | حوت یار منه یار مرا وای وای
عشق که تواضع ننمایدبه کند یار | شبها بر کویی تو نیایدبه کند یار
گر بوسه دهد زلف ترا تیره مشو وای | دیوانه کز نجیر نخواهدبه کند یار
یار جانم یار کلم یار میرم هی یار جانم | یار کولم یار میرم هی حوت

دیوانه کز نجیر نخواهدبه کند یار

آه کو زلک عشقه حالا تنه | آما یاندی یورک عشق حرارتنه

حوت اندایجیم غیری کوزل سویم | حوت تکریه و تکرینک ایاتنه

ترنم ن

امن العشق وحالاته ۱ احرق قلبی بحراراته | ما نظر العین الی غیرکم ۱ اقسم بالله وایاته

ترنم ن

حوت در کوی خرابات مرا عشق کشاکرد | چون ان دلبر عیار مرا دید دلش شاکرد
حوت من در پی ان دلبر عیار برفتم | چون او روی خود انحظه زمن باز نهان کرد
حوت سلطان عرفان که بدش محرم اسرار | چون ان سر تجلی ازل جمله بیان کرد

سلام رابع

سلطان منی سلطان منی اندر دل وجانا ایمان ومنی | در من بمیر من زنده شوم یک جانم شود صد جان منی

این شریف حرمقام حسینی بسته قدیم

آتش نزند در دل الا هو جانمن وای | کوته نکند منزل ما الا هو جانمن وای
کر عالمیان جمله عدو جان شوند | مشکل نکند مشکلما الا هو جانمن وای
ها یارم مدد ای شه مدد خفر احمد | وای هی جانم هی یارمن هی یارمن
کر بنده رانی مرا کلبرک بری | حوت شاد مانم کی سد اندر مراد خویش ولی

ها جاره ایدل مراد یارمن

امروز سماعست وسماعست وسماع | هی هی ظالم هی سلطان ذاکر

حوت

نورست شعاعست وشعاعست وشعاع وفانداد | هی هی ظالم هی
این عشق متاعست ومتاعست ومتاع وفانداد | هی هی ظالم هی
از عقل وداعست وداعست وداع وفانداد | هی هی ظالم هی سلطان ذاکر

حنکارمه حوت ها غنایمز واکبر مرمز مقبولمن یار

ایرلی وفایار ایچنین برحرم سلکمن داد ایلمایش | ایردمندم آنوایم ازحال ما غافل مباش
دوجهن افتاده ای نالهٔ بیدل جانم تا نوحه اینه | یارمن حرخیمه کل ایرکل تانوحه ایتمه
یارمن چون خیمه کل هی سلطان منم حنکارمه | ها غنایمز هی متقولمن

سلام ثانی

سلطان منی سلطان منی اندر دل وجانا ایمان ومنی | در من بمیر من زنده شوم یک جانم شود صد جان منی
ای عاشقان ای عاشقان من خاک کوی بر کنم حوت | ای مطربان ای مطربان دستما بر زرکنم حوت سلطان یارم

سلام ثالث

یا هی نهد نوشین لبت بر لب ایرباک اجمایر الوکب | ای نازنین کو تا بازستد چشم زخم الوده کر

ساز سماعی

ایکه هزار افرین بو بخه سلطان اولور | قولی ولی کیشکر خسرو خاقان اولور
ساکه دیرم ای صنم صنعه بزی نیده | نفسی دیوین ضبط ایده هی سلطان اولور
خالق غنی استین ناخلف اولمش دکل | خلقه کوکل یکلیان صکره پشیمان اولور
هر بوکون ولد اینانوبن یوز سوره | یوخسول ایسه آدم اولور بای ایسه سلطان اولور

ترنم زن

ای قوم بحج رفته کجایید کجایید ... یار ما هم اینجاست بیایید بیایید

یار منه یار مرا وای یار منه یار مرا ... یار منه یار مرا وای وای اه

عاشق که تواضع ننماید چه کند یار ... شبها بر کوی تو نیاید چه کند وای

گر بوسه ندهد زلف ترا تیره مشو وای ... دیوانه که زنجیر نخاید چه کند یار یار

یار جانم یار یار جانم یار کلیم یار میرم می هوت ... یار جانم یار کلیم یار میرم می هوت

دیوانه که زنجیر نخاید چه کند یار

اه کو زلک عشقه حالا تنه ... هوت یا ندی یو رک عشق هزاراته هوت

اندایجیم غیر یر کوزل سو میم هوت ... تکریه و تکرینک ایاتنه

ترنم زن

اه من العشق اطاته هوت اعوق قلبی محراراته ... ما نظرا العین الی غیرکم اقسم باللهو ایاته

ترنم زن

هوت در کوی خرابات مرا عشق گذر کرد ... مهر آن دلبر عیار مرا دید و نشان کرد

هوت من در پی آن دلبر عیار بر فتم ... مهر او در پی خود انگلخطر من باز نهان کرد

هوت سلطان عرفناک بدش محرم اسرار ... مهر آن سر تجلی از آن جمله بیان کرد

سلام رابع

عطا کنی عطا کنی اندر دل و جانم آیا کنی ... دمنه دمیر منه زنه شوم یک چنگه شود صد چنگ و صد نی

این

ایرن شریف حه مقام بنجگاه البسته قدیم

شهباز جناب ذو الجلالست سماع ... های های های های سر عنایین جانمه وای

فراش قلوب اهل حالست سماع ... های های های های سر عنایین جانمه وای

در مذهب منکران حرامست سماع ... های های های های سر عنایین جانمه وای

در مذهب عاشقان حلالست سماع ... های های های های سر عنایین جانمه وای

های هوت رعنایین های های های یار ... زیبایین های های های یار جانمه میرمنه

وای اه های عطا کنمه وای سر سر سر سر سر ... مقبولمن وای های یار یار یور حکم یار

های های های های کو رکو نگروار های یار

ای صنمی حه صنمی کل زیبایت یار منه ... ای کلهیم هوت کلهیم دیدی نیامد یار منه

ای مهابه هوت مهافتابه رویت یار منه ... ای کلهیم هوت کلهیم دیدی نیامد های

جانم می میرم هوت کلهیم دیدی نیامد

آتش زند در دل عالا هو جانمن وای ... کوته نکند منزل عالا هو جانمن

گر عالمیان جمله طبیبان باشند جانمن وای ... حلی نکند مشکل عالا هو جانمن

سلام ثانی

سیمین زقنا سنگ دلا لاله عذارا ... خوش کن بنگاهی دل غم پرور مارا

های عطا کنمه های جنگا رنمه های رعنایین های زیبایین

ایین قالب فرسوده کرا زکوی تو دورست ... القاب علی با کبک لیلاو نهارا

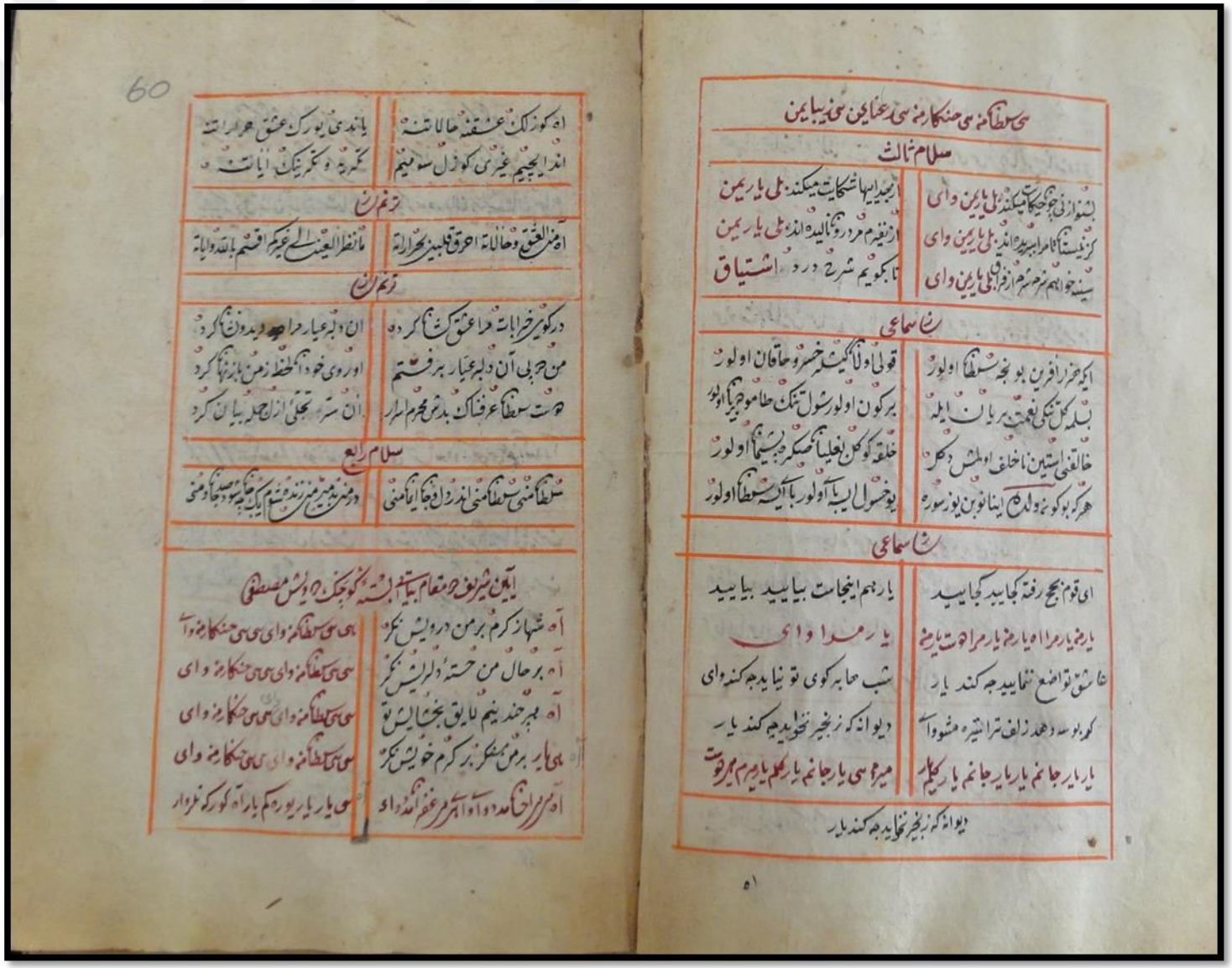

سی سطامی سی حنکارمه سی حنایین سی بیایین

سلام ثالث

بشنو از نی چو حکایت میکند بلی یارمن وای — از جدایها شکایت میکند بلی یارمن وای
کز نیستان تا مرا ببریده اند بلی یارمن وای — از نفیرم مرد و زن نالیده اند بلی یارمن
سینه خواهم شرحه شرحه از فراق بلی یارمن وای — تا بگویم شرح درد اشتیاق

رثا سماعی

ایکه هزار آفرین بو بخه سطامی اولور — قولی اولا کیمسه خسرو حاقان اولور
بلده کل تنکی نعمت بریان ایله — برکون اولور سول تنک طاموجه یا اولور
خالقنی استین ناخلف اولمش دکلر — خلقه کوکل یغلیا صکره بیسه اولور
هرکه بو کونه ولدایناتوبن یوز سوره — یوخسول ایسه یا آولور یا آیسه سطامی اولور

رثا سماعی

ای قوم بنجه رفته کجایید کجایید — یارنیم اینجاست بیایید بیایید
یارمنی یارمرا اه یارمنی یارمراحت یارمنی — یارمرا وای
عاشق تواضع ننمایید چه کند یار — شب حمایه کوی تو نیاید چه کند وای
کو بوسه دهد زلف ترا تیره مشو آه — دیوانه که زنجیر نخواید چه کند یار
یار یار جانم یار یار جانم یار یار یلم — میرم سی یار جانم یار یلم یار یلم میرم

دیوانه که زنجیر نخاید چه کند یار

۵۱

60

آه کوزلک عشقنه حالاتنه — یاندی یورک عشق هوالراتنه
اندایجیم غیری کوزل سومیم — کمره و نکره نیک آیاتنه

ترنم زن

آه من العشق وحالاته احرق قلبی بحرارته — ما نظر العین الی غیرکم اقسم بالله وآیاته

ترنم زن

درکویر خرابات مرا عشق شکر ده — ان دلبر عیار مرا دید دلی کرد
من حربی آن دلبر عیار برفتم — او روی خود از لحظه زمن باز نهان کرد
دست سطامی عرفناک بدرش محرم اسرار — آن سر تجلی از جمله بیان کرد

سلام رابع

سطامی سی سطامی اندرون جانا یامنی — درمنی بغیر من زندنم ایکی جهانه سوه صدجا درمنی

ایکن شیرنیف حرمقام بیاتی ابسته کوجک درویش مصطفی

آه شهاز کرم برمن درویش نکر — های سی سطامه وای سی سی حنکارمه وای
آه برحال من خسته دلریش نکر — سی سی سطامه وای سی سی حنکارمه وای
آه مهر چندنیم لایق بخشایش تو — سی سی سطامه وای سی سی حنکارمه وای
های یار برمن مسکر برکرم خویش نکر — سی سی سطامه وای سی سی حنکارمه وای
آه سری راحتا مده وآه آخر مرغ آمده وای — سی یار یار یورکم یاراه کورکه نزوار

هر بار یاد روی تو کردم بجانم آرزوی دیدار روی تو — وز ناف فقر سر فرازم کرد آه هر بار سر روی تو
اندر حرمت محرم راز کرد آه هر بار سر روی تو — آن ره که نسوی تو شتابانم کرد آه هر بار سر روی تو
بیا بیا که توئی جان جان جان سماع — بیا که سرو روان بر لبستان سماع
بیا که چشمهٔ خورشید زیر سایهٔ توست — هزار زهره تو داری بر اسمان سماع

سلام ثانی

یار چو این سطور ما را بشنوده باشی — یار همه کرشمه تو در خوانده باشی
اه یار اگر بر غم ما شوه اطراف عالم — یار تو شادی جوم فرخنده باشی
اه یار بعشق شمس تبریز بده جام — یار که در ملک خدا بنده باشی
ررررر ای حامد و ای ای غزا آمد دهی — ای حامد و ای ای غزا آمد دهی

سلام ثالث

ای کبک خبر دار مشو صبا بلی یار من — حوت بوی مشک زغزا آمد صبا بلی یار من
گل شکفته اندر بن صحن چمن بلی یار من — اه صد نوا این بلبلا آمد صبا بلی یار من
شمس تبریز صباح العشق کفت بلی یار من — اما عاشقکار جانجا آمد صبا

سلام سماعی

ای هزار افزون بود بیخه سطان اولور — قولی اولان کیشی خسرو حاتمی اولور
طوطی ایسک بویره غن ترکی ایده کوراییغین — طاش تیمور مولیین حکمنه فرمانی اولور
خالقنی استین نا خلف اولمش و کل — خلقه کوکل بغلیان مکره بشیمانی اولور

هر که بو کون ولی ایسا نون یوز سوره — یوخسول ایسه آه اولور با آی سطمانی اولور

ترنم زن

آن سرخ قبایی که چو مهپاره برامد — امسال ازین حرقه زنگاره برامد
شمس الحق تبریزی رسید است بکوبید — کز رخ صنعان مه انوار برامد

ترنم زن

هر که ز عشاق گریزان شود هر — یار دگر خوانده بشیمان شود
هر که مسیوی تو کند عاقبت — در حرم عشرت سطان شود

ترنم زن

قد ارقت الدنیا منه نور رحمتانا — البدر غدا ساقی و الکاس تیرتانا
الصبغت ایمانی و الخلوة بستانی — و المحرم ندمانی و الورد صحبتانا

ترنم زن

جامه سیه کرکه نور محمد رسید — طبل قاکو فتن ملک مخلد رسید
دل چو سطر لاب هدایت صفت اسما — شرح دل احمدی صفت مجلد رسید
طبل قیامت زدم صور حشر میدمد — وقت شدای مرد کاحشر مجدد رسید
از پی نا محرمان قفل زدم بر دهان — خیز که موطرباً عشرت سرمد رسید

سلام رابع

شمس تبریز صفا منبر اندر دل جانها نهاد — در منی من منزل مه یوم ایکمله جانها نهاد

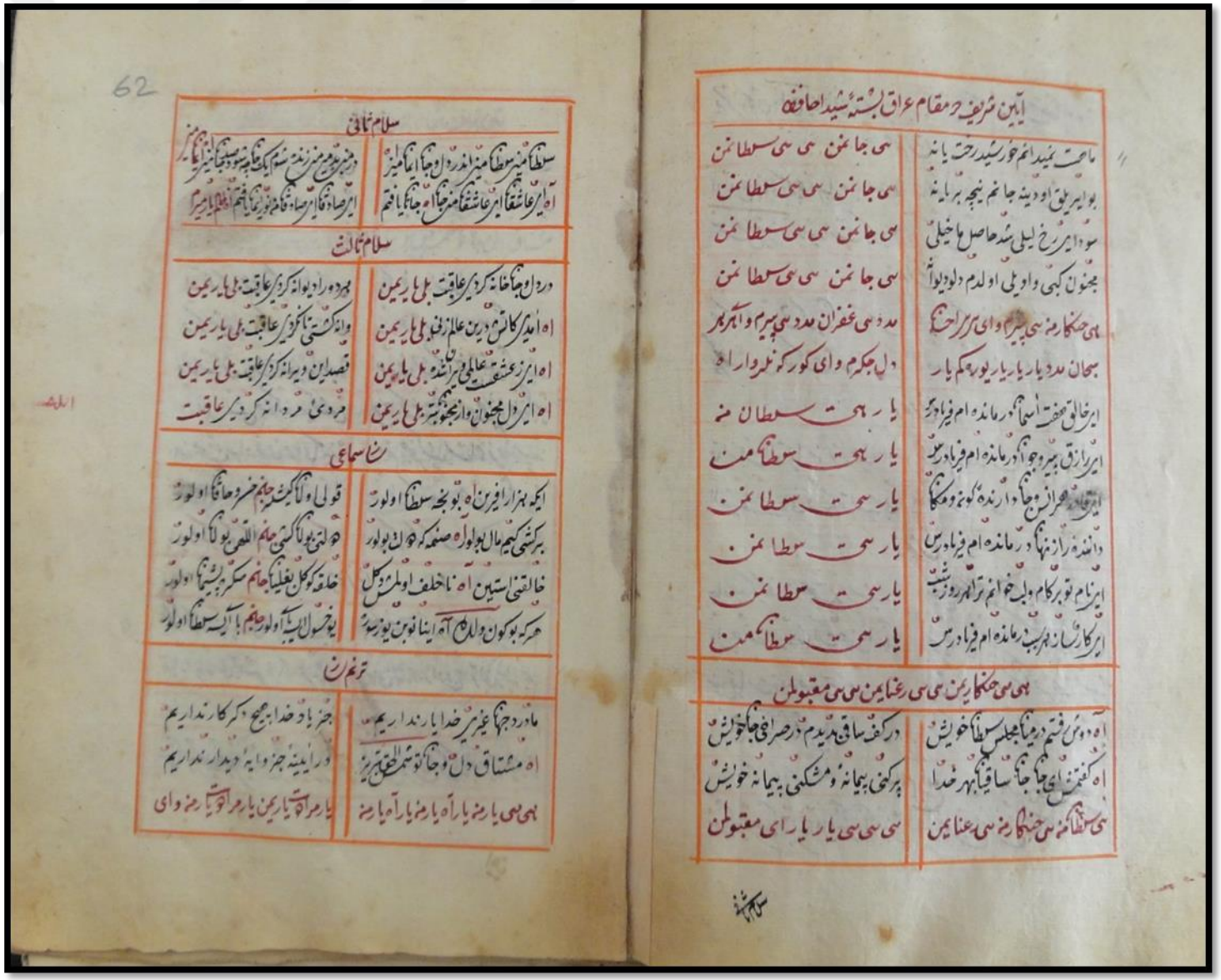

آیین شریف در مقام عراق بسته شیدا حافظه

ماهت نمیدانم خورشید رخت یا نه — می جانمن می می سطانمن
بو ایریق او دینه جانم نیچه بر یانه — می جانمن می می سطانمن
سودایی رخ لیلی شد حاصل ماخیلی — می جانمن می می سطانمن
مجنون کبی وادیلی اولدم دلو دیوانه — می جانمن می می سطانمن
می جنکارمنه می پیرام وای سر راحتم — مدد می غفران مدد می پیرم واهریم
سبحان مدد یارب یارب یورمکم یارب — دل جکرم وای کور کم نلرواراه
ایر خالق صفت اسماء درماندهام فریادیرس — یارحمت سطان منه
ایر رازق پیر وجوانم درماندهام فریادیرس — یارحمت سطانمن
ایر علم سرایر جانم دارندهٔ کونین ومکانم — یارحمت سطانمن
دانندهٔ رازانهانم درماندهام فریادیرس — یارحمت سطانمن
ایر نام تو برکام ولبخندانم تراهر روز شب — یارحمت سطانمن
ایر کارساز هر سبب درماندهام فریادیرس — یارحمت سطانمن

می می جنکارمن می می رعنایمن می می مقبولمن

اه دوش قسم زمینا مجلس سطا خوریش — در کف ساقی دیدم در صرافی جا خوریش
اه کفتم ای جانم ساقیا بهر خدا — پر کنی پیمانه و مشکنی پیمانه خوریش
می سطانمنه می جنکارمنه می رعنایمن — می می یار یار ای مقبولمن

62

سلام ثمانی

سطانمنیر سطانمنه اندر دل وجانا یانمیز — در شبه عرض مرزنده سنم ایکی جانمه سوسیجانمیز انکا میز
اه ایر عاشقنا ایر عاشقنا منم جانا جانکا یانم — ایر صاده فنا ایر صاده فنا منم نوریمانکا فنم اظلم یارمیز

سلام ثالث

در دل وجانا خانه کردیر عاقبت بلی یارمین — بهره راد یوانه کردیر عاقبت بلی یارمین
اه امید کاتش دین علم زفنی بلی یارمین — وانه کشتی نا کردیر عاقبت بلی یارمین
اه ایر زعشقت عالمی میراشنه بلی یارمین — قصد این ویرانه کردیر عاقبت بلی یارمین
اه ایر دل مجنون وار نجنونیتر بلی یارمین — مردمی مردانه کردیر عاقبت

رضا سمای

ایکه هزار افرین اه بو نجه سطا اولور — قولی اولنا کیشه جانم خسرو حانا اولور
برکشی کیم مال بولوار اه صنعه کوان بولور — حلتی بولنا کیشی جانم اللهی بولنا اولور
خالقنی استین اه ناخلف اولمز کل — خلقه کوکل یغلیا جانم سکر پیشیما اولور
هرکه بو کون والی اه اینانوبن یوزسوز — یخسول ایله آولور جانم با آیسه سطا اولور

ترنم زن

ما در دجهانه غیر میر خدا یار ندار یم — جز یاد خدا بیچ دکر کار ندار یم
اه مشتاق دل وجانا تو سن الحق عزیز — در اینه جز دایه دیدار ندار یم
بهی بهی یارمنه یار اه یارمنه یار آه یارمنه — یارمرا آه یارمن یارمرا تو یارمنه وای

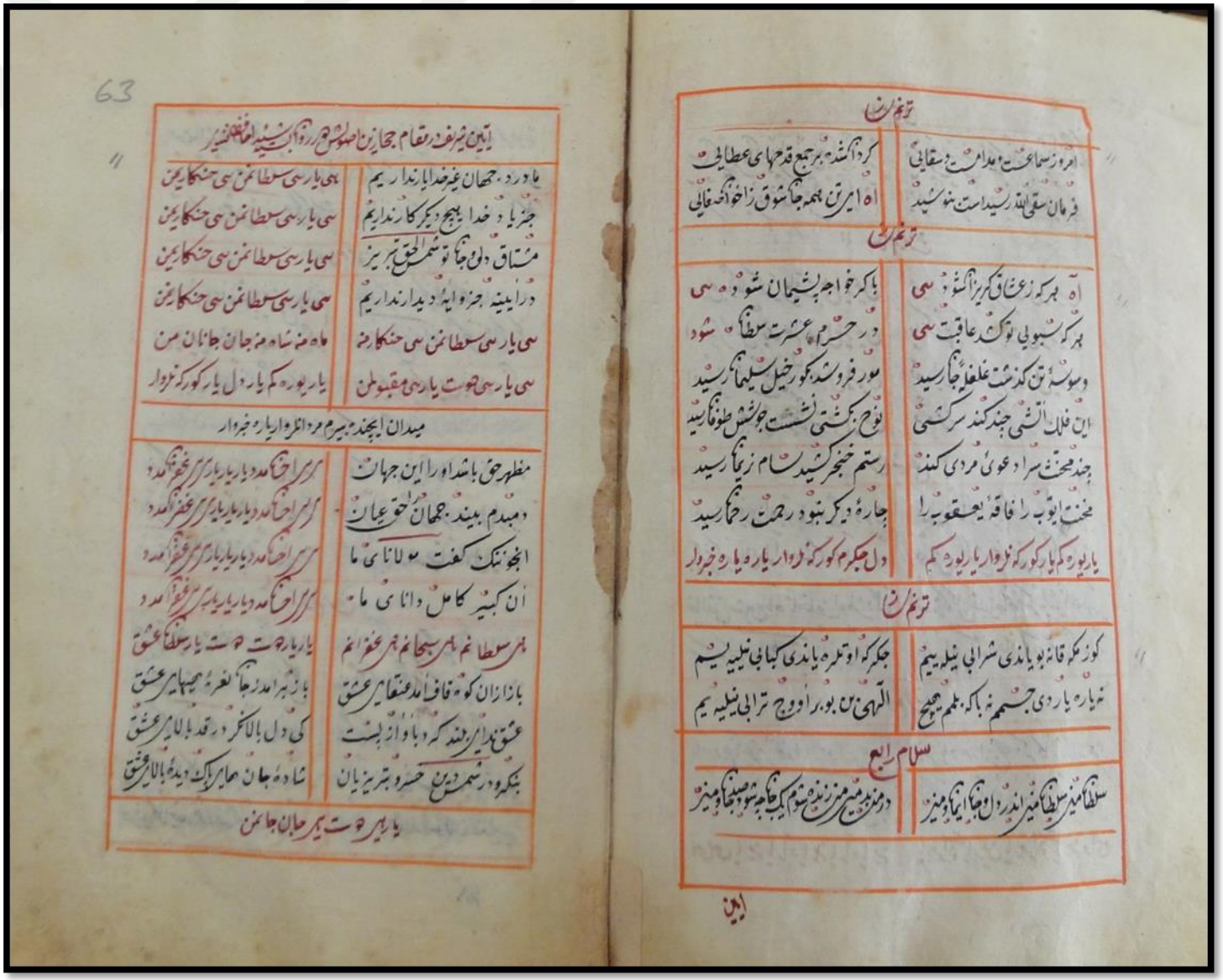

ترنم اول

امروز سماعست و مدامست و سقایی — کز دامنه بر جمع قدحهای عطایی
فرمان سقی الله رسیداست نوشید — آه ای ترن همه جا شوق زاخوانه غایی

ترنم ثانی

آه هر که زعشاق گریزان شود ای — با کرخواجه پشیمان شود ای
هر که سبویی نوکند عاقبت ای — در حرم عشرت سقا شود ای
دوسوسهٔ تن کند شحنهٔ غلغلهٔ جان — مور فروشند بکور خیل سلیمان رسید
این فلک اتشی جند کند سرکشی — نوح بکشتی نشست چون شش طوفان رسید
چند محق سرا دعوی مردی کند — رستم خنجر کشید سام زیبا رسید
محنت ایوب را فاقهٔ یعقوب را — چارهٔ دیگر نبود رحمت رحمان رسید
یاربوده کم یار کورکه نوازد یار یاربوده کم — دل جگرم کورکه نوازد یار یاربوده یار خبردار

ترنم ثالث

کوزمکه قانه بویاندی شرابی نیلیه یم — جگرکه اوتلره یاندی کبابی نیلیه یم
نه یاره یاردی جسمم نه باکه بلمم چیخ — الهی من بورا و وج ترابی نیلیه یم

سلام رابع

سلطانمیز سلطانمیز اندرون جانمیز — درمنده میز میز زندهٔ ستوم یک جانمیز صنمانمیز

این

63

ایین شریف در مقام حجاز من اصول ش ح در زوال بسته اما قفلنیر

یادرد جهان غیر خدا یار ندار یم — هی یار هی سلطانمن هی جنکاریمن
جز یاد خدا هیچ دیگر کار ندار یم — هی یار هی سلطانمن هی جنکاریمن
مشتاق دلو جانا تو شمس الحق تبریز — هی یار هی سلطانمن هی جنکاریمن
در ایینه جز روایهٔ دیدار ندار یم — هی یار هی سلطانمن هی جنکاریمن
هی یار هی سلطانمن هی جنکار منه — ماه منه شاه منه جان جانان من
هی یار هی صوت یار هی مقبول من — یاربوده کم یار دل یار کورکه نوازد

میدان ایچنده بیرم مرد الغوا یاربوده خبردار

مظهر حق باشد او را این جهان — سر سر اچنکمده دیار یار یار سر سر نخچر نکمده
دمبدم بیند جمان حق عیان — سر سر اچنکمده دیار یار یار سر سر غفر نکمده
انچو تنک گفت مولانای ما — سر سر اچنکمده دیار یار یار سر سر غفر نکمده
ان کبیر کامل دانای ما — سر سر اچنکمده دیار یار یار سر سر غفر نکمده
هی سلطانم هی سبحانم هی غفرانم — یاربوده صوت یار سلطان عشق
بازان زان کوه قاف امد عنقای عشق — باز بر امد ز جا نعرهٔ مستانهٔ عشق
عشق ندایی فکند کز دو جهان بی نیاز — کی دل بالاکشد در قد بالای عشق
بنکرد در شمس دین حسن و بتبریزیان — شادهٔ جان مایر پاک دیدهٔ بالای عشق

یار بیر صوت یار جان جانمن

مرحبا ای مرجان باقی پادشاه کام یار — روح بخش هر عیار آفتاب محرمیار
این جهان و آن جهان محرم غلام روی تو — گر نخواهی بر همش زن ور همی خواهی بدار
جسم خاک از شمس تبریزی چو گل خندیدست — با لبش آن کیمیا را بس بود این اشکبار

سلام ثانی

باز آمدم باز آمدم از پیش آن یار آمدم — در رهش نکر در رهش نکر بحر تو غم خار آمدم
بهی یار من هنکار من جانانه سلطانه من — ای شمس تبریزی نظر در کل عالم کن نکر
کاندر بیابان بیدلی فانی شدم فانی شدم — سهی یار من هنکار من جانانه سلطانه من

سلام ثالث بوسلک عشرا هو

ای رنگنه در دلم اسرارها بلی یار منه — وی کیه دارد با فغیر آن کارها بلی یار منه
ای رخ خیالت عکس آن در سینها بلی یار منه — وی جمالت رونق گلزارها بلی یار منه
شمس تبریزی لبهر عشق تو بلی یار منه — گشتم این از همه عیارها بلی یار منه

ترنم ن

ایکه عمر ار افزون بوی نیخه سلطانا اولور — قولی اولنا گیشلر خنجم خنجر دعاقان اولور
خالقنی استین ناخلف اولمز کل — خلقه کو کل بغلیانا جانم شکره پشیمانا اولور
هر که بو کون ولد اینانون یونیوره — یو خسول ایسه آه اولور بالا ایسه سلطانا اولور
این همه طالب کار رهنمایید خدایید — حاجت بطلب نیست شمایید شمایید
حرفید کلامید هو وفید کتابید — جبریل برافید رسولان خدایید

بارمنه

یار منه یار منه یار منه یار منه مرا اهو یار منه یار منه یار منه مرا اهو ای

ترنم ن

شاها ز کرم بر منه درویش نکر وای — بر حال منی خسته دلریش نکر وای
هر چند نیم لایق بخشایش تو وای — بر منه نکر بر کرم خویش نکر وای
در خانه خود یافتم از شاه نشانی — ان که شیر منه لعل کمر خاصه کانی
دوش آمده بود دست مرا جام زبوده — ان شاه دلارامنه دمحرم جانی

ترنم ن

اندر شهر صیام سنجاق سلطان رسید سر — دست بدار از طعام مائده جان رسید
نفس بو محتاج شد روح بمعراج شد سر — چون در زندان شکست جانب روجان رسید
صبر چو ابر بهست خوش حکمت یار اور در — زانکه چنین ماه صبر بوده که قمر آرسید
زود ازین چاه تن دست بزن دو رسن سر — هر سر چاه اب کو یوسف کنعان رسید

یار یار یار یوره مکم یار کل کل کو رکه نلروار

ای دل بو تیرا کی جهانده سکا ارجان — بر در بر ایکی املغه یوق بلمس اول انکا
حق سو یه جک سنده سنک اورتده تک وار — عالمده همتا بن دیه یکدر سکا نقصان
سو یه رضا کوزله تو اطلاقه یه قیدی — عالمده سماعی بو یه تر ساکله عرفان

سلام رابع

ای عاشقان ای عاشقان سلطان رسید رو همی رسید — ای عاشقان ای عاشقان سلطان رسید رو همی رسید یار منه هنکار جانانه سلطانه منه

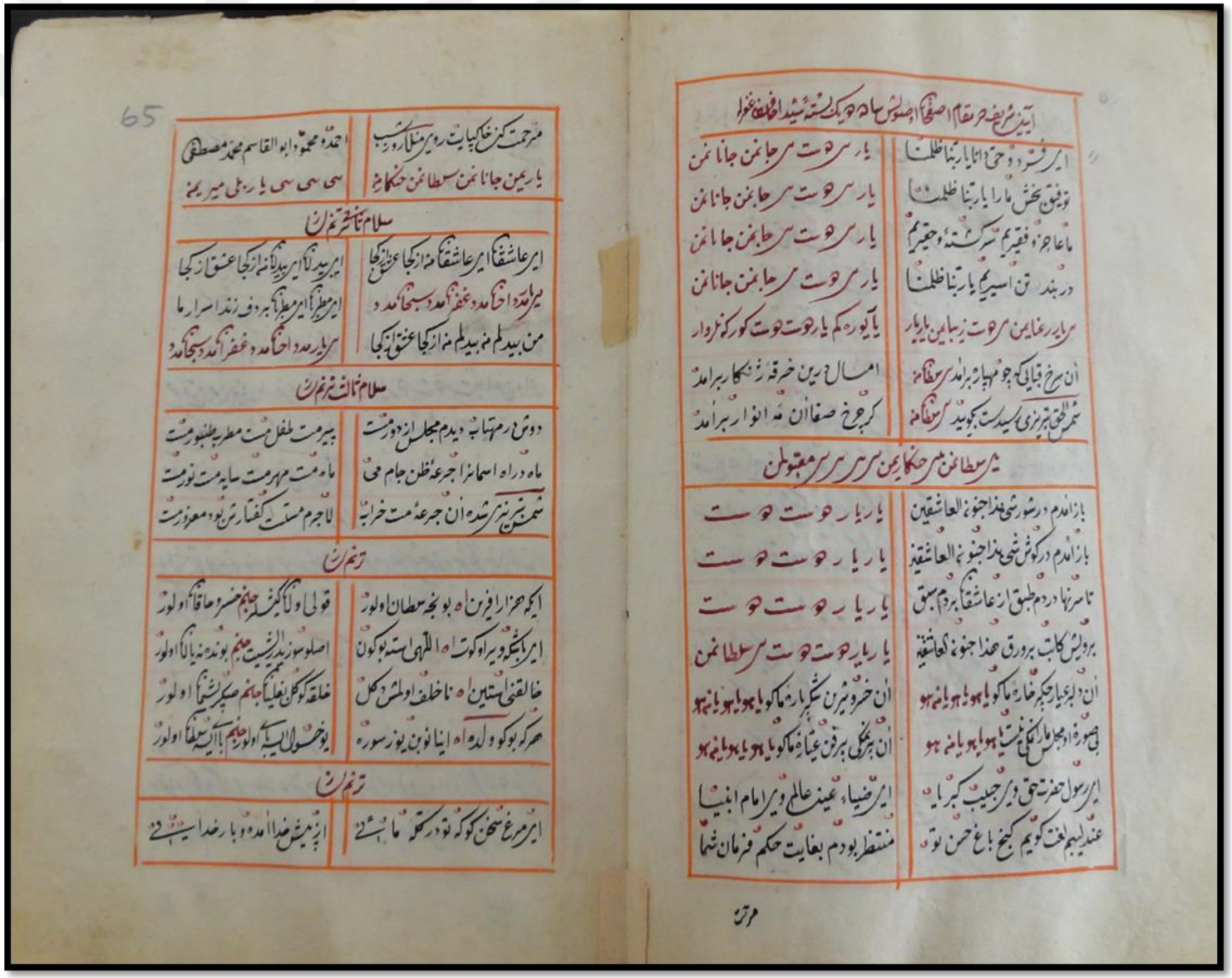

آیین مرتبه حرفا اصفهان اصوش ساده چهارمضراب غزا

ای رسول و حی انا یا ربنا ظلمنا
یا رسوخت سر جانمن جانا من

توفیق بخش ما را یا ربنا ظلمنا
یا رسوخت سر جانمن جانا من

ما عاجز و فقیریم سرگشته و حقیریم
یا رسوخت سر جانمن جانا من

در بند تن اسیریم یا ربنا ظلمنا
یا رسوخت سر جانمن جانا من

سر بار غمایمن سر وخت ز بیامین یا یار
یا یوره کم یا روخت وخت کورکه زوار

آن سرخ قبایی که چو مهیار برآمد سر سفاکه
امسال درین خرقه زنگار برآمد

تمکین الحق تبریزی سیدست بجوید سر سفاکه
کز چوخ صفاان مه انوار برآمد

یا سطامن مس حنکایمن سر سر سر سر معقولمن

باز آمدم درشور شی هذا جنونه العاشقین
یا ریا روخت وخت

باز آمدم درکوش شی هذا جنونه العاشقین
یا ریا روخت وخت

تا سر نهاد دردم طبق از عاشقان بردم سبق
یا ریا روخت وخت

بر ویش کالب بر ورق هذا جنونه العاشقین
یا ریا روخت وخت سر سطامن

ان دلبر عیار چکر خاره ماکو یاهو یاهو یانه هو
ان خسرو شیرین شکر یار ماکو یاهو یاهو یانه هو

بی صورة المحبوب مارا کی ثمر یاهو یاهو یانه هو
ان برنکی برزق عیاره ماکو یاهو یاهو یانه هو

ای رسول حضرت حق وی حبیب کبریا
ای ضیاء عین عالم وی امام انبیا

عندلیبم لعت کویم کنج باغ حسن تو
منتظر بودم بغایت حکم فرمان شما

مرتن

65

مر حمت کن خاکیانت رو بر منکار و شب
احمد و محمود و ابو القاسم محمد مصطفی

یا ربمن جانا نمن سطانمن حنکانمن
سی سی سی یا ربلی میریمن

سلام تمانی ترنم زن

ای عاشقان ای عاشقان من از کجا عشق از کجا
ای بیدلان ای بیدلان من از کجا عشق از کجا

میرآمد اخنکا مد غفر آمد دسجا مد
ای مطربان ای مطربان بر دف زنید اسرار ما

من بیدلم من بیدلم من از کجا عشق از کجا
سر بار مد اخنکا مد غفر آمد دسجا مد

سلام ثمانی ترنم زن

دوش در مهتاب دیدم مجلس از دور مست
پیر مست طفل مست مطرب طنبور مست

ماه در راه اسمانرا جرعه ظن جام می
ماه مست مهر مست سایه مست نور مست

شمس تبریز شده ان جرعه مست خرابه
لاجرم مستست کفتار تر بود معذور مست

ترنم زن

ایکه صد هزار افزن اه بونجه سطان اولور
قولی اولنا کیشسه جنم خسرو حاقان اولور

ایر بانکه ویر اوکوت اه الهی استه بوکون
اصلو سوزیدر ریشیت جنم بوندنه یانا اولور

خالقنی استین اه ناخلف اولمش کل
خلقه کوکن نعلیا جنم صیکر لشیا اولور

هر که بوکو ولده اه اینانون یوز سوره
یوخسول ایسه اولور جنم ایکی سلطان اولور

ترنم زن

ای مرغ سحن کوکه تو در کتله ما هستی
از میش خدا آمده و با رخدا میروی

حقا که کریم و رحیم و علیم
دانندهٔ اسرار خدا رض و سماعی
یا رضا یا راه یا رضا یا یار یا یار مرا اه
یا رضا یا یار مرا حوت یا رضا یا مرا ای

ترنم زن

مطرب خوش نوا بزن عشق نواز مجتبی
یا یار یا حوت حوت جانمن وای
نغمهٔ دلکش برین پردهٔ تازه برکرین
یا یار یا حوت حوت جانمن وای
مطرب روح منی توئی کشتی نوح منی توئی
یا یار یا حوت حوت جانمن وای
فتح فتوح منی توئی یار قدیم اولین
یا یار یا حوت حوت جانمن وای
جان و جهان دوش کجا بوده
فی غلطم در دلما بوده
مفخر تبریز توئی شمس دین
مظهر انوار خدا بوده

ترنم زن

بوعشق ایوالبت چوغ او لورقیل ایله قالم
هردم نظری حقده بنم فکر خیالم
شید اکبی بر بنده سیم عارف و مک
همت دیرم عرض ایدرم پیر یمه حالم

یار یورهٔ کم یار کورکه نلروار

برده تشتی خدا دنمه نه خبر وار
جبر همزی غفو ایده اول حضرت غفران
شمع رو حنه جسمی پروانه حه شردم
اوراق دلی آتش سوزانه حه شردم
برقطره اکن کندیمی عمانه حه شردم
جفایه لومی وادیی هجرانه حه شردم
تقریر ایدیم درد حه و نم المم وار
مولایی سورسن بنی سویلمه غمم وار

سلام رابع

اللهو سع سن بنی سلام رابع
سوبلمه غمم وار
سلطانم میر سلطانم میز اندردن جانمه منی
درمنده مین منی زنده نوم ایکنجه سنی حمد جانمیز

ایدیم تمنا یغ حر مقام نهاوند السید احمد حه حه مفتاح شهر یار یی

دوش ببر درگاه عزت کوس سلطانی زدم
می یار می حوت بیر منه جانان منه
خیمه بر بالای دار الملک ربانی زدم
می یار می حوت بیر منه جانان منه
برفراز عرش همت از کف معشوق دل
می یار می حوت بیر منه جانان منه
بادهٔ وحدت ز رطل جام سبحانی زدم
می یار می حوت بیر منه جانان منه

یار یار یا حوت حوت یار خنکمده مریر

ابر چو راغ استمگر رحمت حق بر زمین
غفر انکمده یا یار یا یار یورهٔ کم یار کورکه نلروار
ناله من کوش دار و در حال بنه بین
یار یار می حوت بیر منه جانان منه
یا مراد منده یا فارغم کوش از مراد
یار یار می حوت بیر منه جانان منه
وعدهٔ فردا رها کن یا چنان کن یا چنین
یار یار می حوت بیر منه جانان منه

یار یار یا حوت حوت یار خنکمده مریر

غفر انکمده یا یار یا یار یورهٔ کم یار کورکه نلروار
یکدمی غواص بودم بر لب دریای عشق
یار یار می حوت بیر منه جانان منه
صد هزاران گوهر دیدم از دریای عشق
یار یار می حوت بیر منه جانان منه
تا کجا از قدرت حق یک نظر کردم درو
یار یار می حوت بیر منه جانان منه

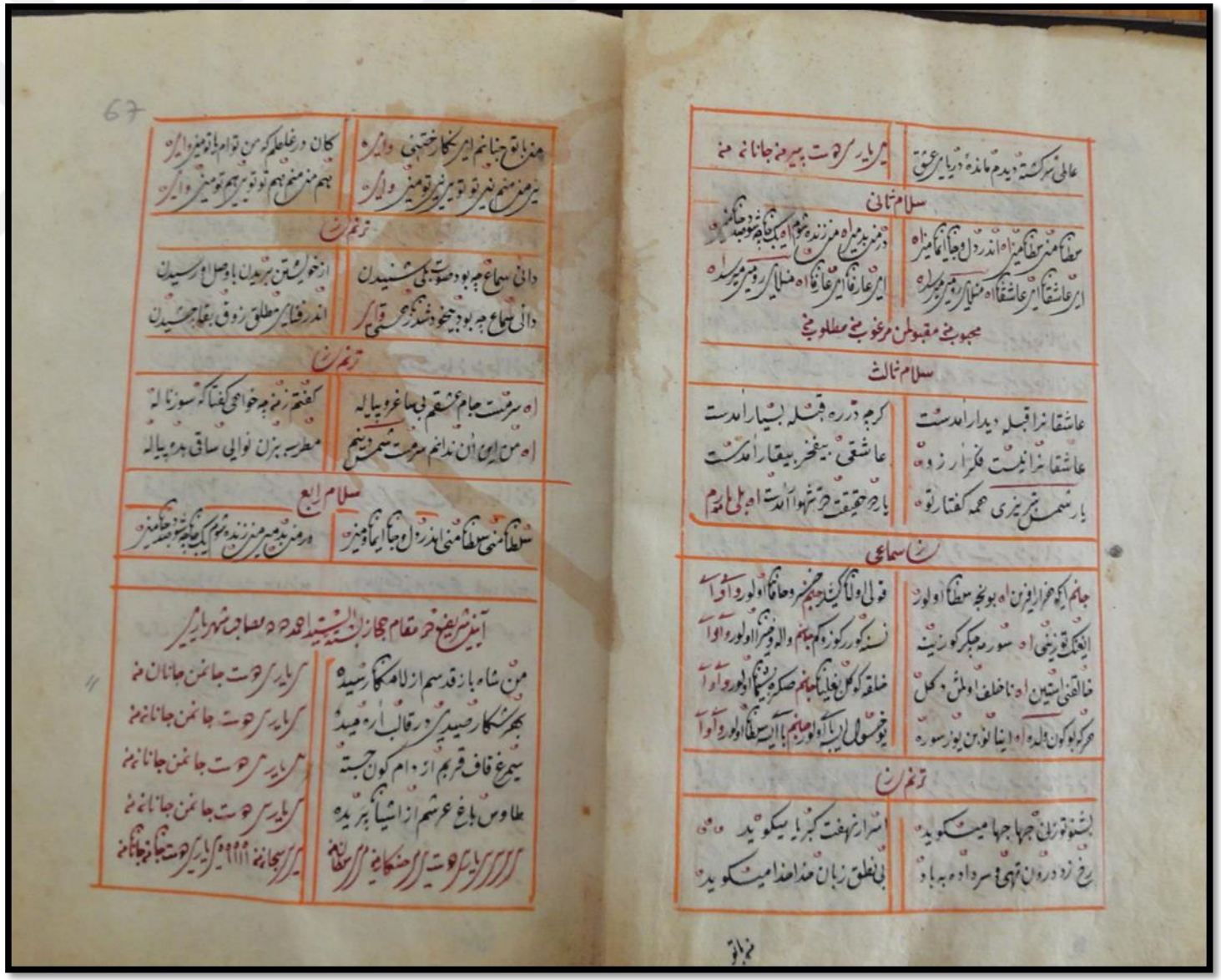

عالمی سرگشته دیدم مانده دریای عشق
ای یار سرخوشت پیر مغ جانانه مغ

سلام ثانی

سلطانی منی سلطانی اندر دل و جانا نمایی زاه
در من بمیر ای من زنده شوم ای یک بگانه شو بسته جانانه
ای عاشقان ای عاشقان ای عاشقان ای عاشقان ای عاشقان
ای عارفان ای عارفان ای عارفان ای عارفان ای عارفان

محبوب منی مقبول منی مرغوب منی مطلوب منی

سلام ثالث

عاشقانرا قبله دیدار امدست
کرچه دره قبله بسیار امدست
عاشقانرا آنیست فکر از روی
عاشقی بیفخر بیقرار امدست
یار سمن بر نیزی همه گفتار تو
یار حقیقت حق شهوار امدست اه بلی یارم

ترنم سماعی

جانم ایکه هزار افرین اه بونجه سلطانی اولور
قولی ولی ناکیند جمله خمر و حاقانی اولور
ایکنکه رنجی اه سوره جکر کوزینه
نسنه کورر کوزم جانم والله ویرا اولور
فالقنی استین اه ناخلف اولش دکل
خلقه کوکل غلیانکه جانم صکره پشیمانی اولور
هرکه بو کون دله اه اینانوبن یوز سوره
یوخسول ایسه اگر اولور جانم بالاسه غنی اولور

ترنم سماعی

بشتو توزان جهان جهانی میکوید
اسرار نهفت کبریا میکوید
رخ زد درون تهی و سرداده به باد
بی نطق زبان مذاهذا میکوید

مولانا

67

همه ذاتم چنانم ای نگار خشنی دارد
کمان در غلطم که من توام یا تو منی دارد
یکی من منم نیرزی تو نیرزی تو منی دارد
بهم منم منم بهم تو تو بهم تو منی دارد

ترنم سماعی

دانی سماع چه بود و صوت چکی شنیدن
از خویشتن بریدن با وصل او رسیدن
دانی سماع چه بود جنبش و شدن ز هستی
اندر فنای مطلق زو فی بقا رسیدن

ترنم سماعی

اه سرمست جام عشقم بی ساغر و پیاله
کفتم زنم بخواهی کفتا که سوز ناله
اه من این آن ندانم سرمست تست تسمی
مطرب بزن نوایی ساقی بده پیاله

سلام رابع

سلطانی منی سلطانی اندر دل و جانا نمایی
در من بمیر ای من زنده شوم ای یک بگانه شو بسته جانانه

آیین شریف خرقه مقام حجاز ابن السید احمد ره مصاحب شهریار

من شاه بازقدسم از لامکان رسیده
بهر شکار صیدی در قالب آرمیده
سیمرغ قاف قربم از دام کون جسته
طاوس باغ عرشم از اشیا بریده
ای یار سرخوشت پیر مغ جانانه مغ
ای یار سرخوشت جانمن جانانه مغ
ای یار سرخوشت جانمن جانانه مغ
ای یار سرخوشت جانمن جانانه مغ
ای یار سرخوشت جانمن جانانه مغ
ای یار سرخوشت جانمن جانانه مغ

قد اشرقت الدنیا بنور جمالنا — البدر غدا لنا قی والکاس ثرثارنا
نحن لیس لہ عین لیستبصر عن غیب — فلیسأت علی شوق فی خدمۃ مولانا

سلام رابع

سلطانمنی سلطانمنی اندر دل ما جانا جانمنو — در هندوی منزند و شوم یکه جانا جانمنو محمد جانمنو

ایضاً شریف در مقام صبا بسته بسید احمد در مقام شهناز

یار بشنوید از نالهٔ بانگ رباب — یار بنکتهای عشق در هر گونه باب
یار یار با فغان و نوحه گویان دائما — یار یار ای خدا ای خدا وای خدا
تحت فوق از عشق آمد در وجود — هم زمین پر ره هم چرخ کبود
از محبت زاده هستی جهان — بهر حکمت تا شود خالق عیان
یار یار جنکار منی یار سبحان منی — یار سلطانمنی جانمنی جانان منی
در طریقت اول آن باشد که دل — در درون تن شود صافی ز کل
آب و روح اندر بدن صافی شود — غیر حق باز هیچ چیزی نکرد
عشق مردان برتر از عشق خداست — زانکو در مرد ان خدا را سر خداست
هست حق معبود جمله در جهان — نیست کس از بنده کی او جهان
یار یار هست هست هست هست — یار احمد آمد عمران مدد یار یار یا هو
دل جگرم کور کو نلد و اره — آه آه آه نلد و اره

سلام ثانی

زان مقدم شد جهان بر آخرت — آه آه بلی یار یمن
تا رسد زین زهر قندی آخرت — هی هی هی آه جانمن
قدر آبی نیک دانی بعد از آن — آه آه بلی یار یمن
شکر حق گویی مدام از عین جان — هی هی هی آه جانمن
چون ببینی جان خود را در عدم — آه آه بلی یار یمن
بی بدن صد شکر آری دم بدم — هی هی هی آه جانمن

سلام ثالث

هیچ آدم محرومی نور خداست — آه جانمن تا نه بیند اریکه حق از نور خداست آه جانمن
زانملائک سجده آرند بر تن جا — آه جانمن کاندر و دیدند نوری کبریا آه جانمن
حق خلیفش کرد در ارض سما — آه جانمن تا که کرد و سوی منزل رونما آه جانمن
نائب مطلق خدا را آدمست — آه جانمن زانکه همره با دم او آن دمست

ش سمای

ایکه هزار افرین — آه جانم ایکه هزار افرین آه جانم — بو بخته سلطان اولورسه
قولی او نا کیشراه جانم — قولی او نا کیشراه جانم — خسرو خاقان اولورسه
همر که بو کون اولدی — آه جانم همر که بو کون اولدی آه جانم — اینانو بن یوز سوره
یه خسرو آیه آه اولور — آه جانم یه خسرو آیه آه اولور آه جانم — بای ایله سلطان اولورسه

ترنم ن

آه من العشق وحالاته ... احرق قلبی بحر اراته
ما نظر العین الی غیرکم ... اقسم بالله وایاته

ترنم ن

نه عشق صبر امید دراولدم نه عقل اختیارم ... نه کاری باشه جیقردم نه بللی نیکارم
کمال لطفی جانا وفاده بنده جفا ... نه چاره اولدی وصاله نه بللی نه جارم
یار یار یار حوت حوت حوت ... یارانا آه اه ای یار بی عدی بی جانم

ترنم ن

درکوی خرابات مرا عشق ک شناک کرد ... ان دلبر عیار مرا دیده نشناک کرد
من دربی ان دلبر عیار بر فتم ... او روی خود انگلظه زمن باز نهان کرد
دوست سطانک عرفانک بدش محرم اسرار ... ان سر تجلی ازل جمله بیان کرد

ترنم ن

جامه سیه کرد کفر نور محمد رسید ... طبل بقا کوفت ملک مخلد رسید
دل چو سطر لاب شدایت معرفت ایتما ... شرح دل احمدی صفحه مجلد رسید
یار یار یار حوت حوت حوت ... یار مرا حوست یار مرا حوای

ترنم ن

اولدق یینه بز سجده یزنام محبت ... اولمز دلمز بسته افکار محبت

جان

70

جان وه دلی الیر ایدم غمزه کم تسلیم ... محرومی غم اولمز دل زار محبت

سلام رابع

سطانمیز سطانمیز اندر دل جانا نمیز ... در منزل میم منزه منم یک جامه سوه سیجانمیز

ایدن مصنف حر مقام عجم بو سلک بسته یغ بادشاه افندیر

انکی کیم ترا دارد از غیر چه کم دارد ... یار یار یار هی سطانمن حوت
وانکی که ترا بیند ایمان چه غم دارد ... یار یار یار هی سطانمن حوت
بس عاشق شیفته اسوه وخوشخبر ... یار یار یار هی سطانمن حوت
در سایه ان زلفی کو خلقه خم دار ... یار یار یار هی سطانمن حوت
هی یار یار یار یار یار ان مدد یار حوت ... حوت حوت حوت هی هی
غفر آمدد یار یار یار هی ... سطانمن حوت یار
امروز جمال تو شیمایی دگر دارد ... هی حوت هی یار
امروز لب نوشت حلوایی دگر دارد ... هی حوت هی یار
امروز کل لعلت از شاخ دگر رسته ... هی حوت هی یار
امروز قد سروت بالایی دگر دارد ... هی حوت هی یار
یار یار یار که از خورشید بهتر روی تو یار یار ... من غلام زلف چو هندوی تو یار یار
بینم ان روزی کز باشم ایمن یار یار ... سر نهاده مست بر زانوی تو یار یار

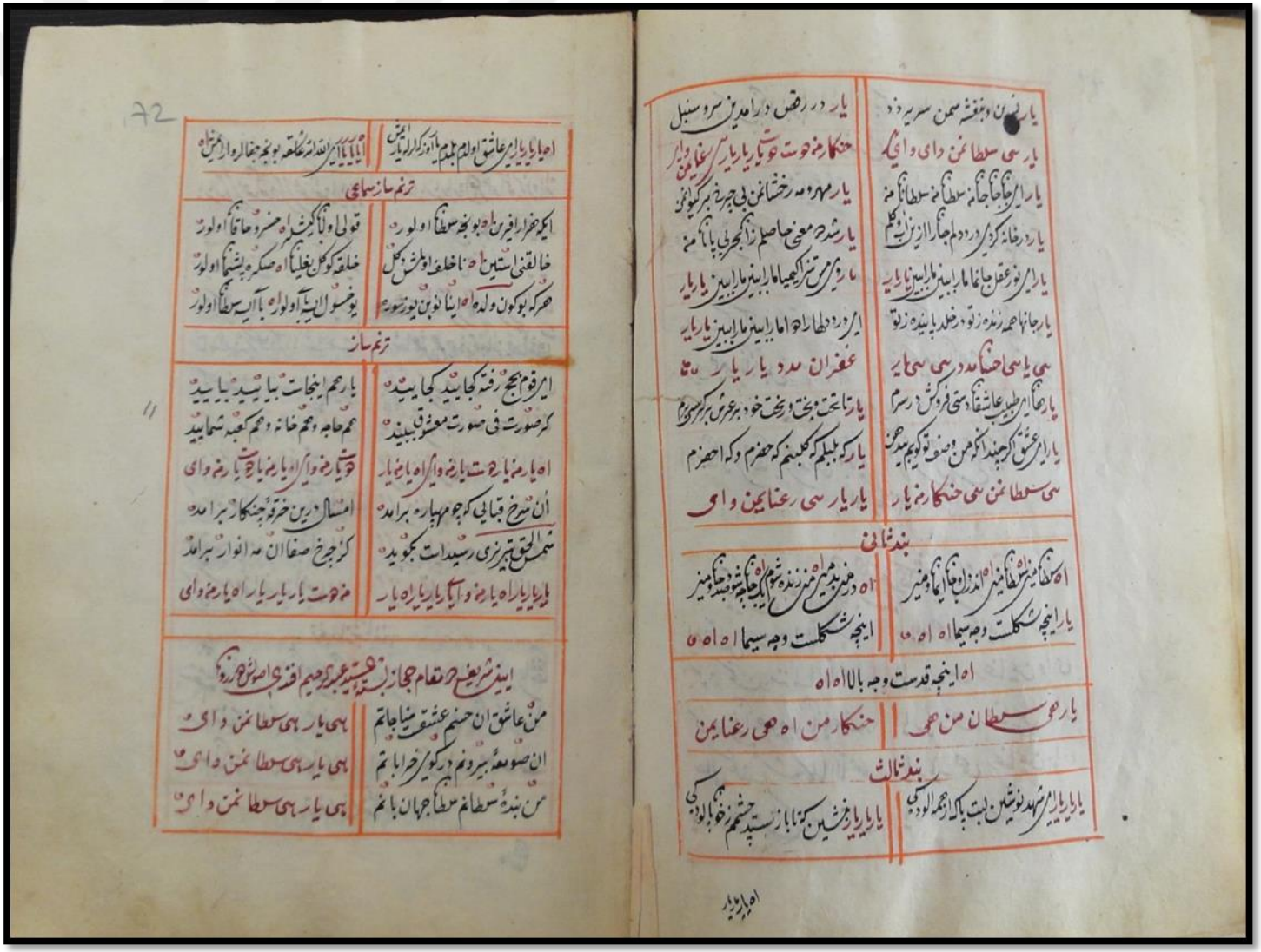

یار من و بنفشه سمن سر بر زده
یار سی سلطانمن وای وایکه
یار ای جانجانمه سلطانمه سلطانانمه
یار در خانه کزی در دل جانها از این کلم
یار ای نور عقل جانها ما را بیین ما را بیین یار یار
یار جانها همه زنده ز تو و خلد بنیده ز تو
سی یا سی حنکارمه دی سی یار
یار جانها ای طبیب عاشقان دستی فروکش در سرم
یار ای عشق اگر چند اگه من وصف تو گویم سد سخن
سی سلطانمن سی حنکارمه یار

یار در رقص در امد بین سرو سنبل
حنکارمه خوشی یا یار یار سی سی عنایمن وای
یار مهروه رخشانمن بی چرخ بر گردون
یار شده معنی حاصلم ز انجرخی یا نامه
یار سی من تو را کیمیا ما را بیین ما را بیین یار یار
ای درد دلها را دوا ما را بیین ما را بیین یار یار
غفران مدد یار یار یا
یار تا تخت و بخت و بخت خود بر عرش بر گردم
یار که بلبلم که کلبنم که حضرم و که احضرم
یار یار سی سی عنایمن وای

بند ثانی

اه کفا منیش کفا منیش اه اندر اوفغانا منیر
اه در منیدمیر منی زنده شوم اه یک جامه شه جنا منیر
یار اینچه شکلست وجه سیما اه اه ه
اینچه شکلست وجه سیما اه اه ه

اه اینچه قدست وجه بالا اه اه

یار سی سلطان من سی | حنکارمن اه سی سی عنایمن

بند ثالث

یار یار یار ای تهمتنو شین لبت باکه ای همه الودگی
یار یار یار خشین کز تا باز سپید چشمم زخنجا لودگی

اه یار یار

72

اه یا یار ای عاشق اولدم بلدم آنوز کرار یار ایمش | ایا یا یا ای الله ای خالقه بو بنجه مخاره اولمش

ترنم ساز سماعی

ایکه هزار افیرن یاره بو بنجه سطنا اولور | قولی ولی کیشی کرم حمزه حاقا اولور
خالقنی استین یاره ناخلف اوشن کل | خلقه کوکل یغلیا اه عسکره یشیما اولور
هرکه بوکون ولده اه اینا نوبن یورتمه | یونسول ایه آولوره با آیه سطنا اولور

ترنم ساز

ای قوم بحج رفته کجایید کجایید | یارهم اینجاست بیایید بیایید
کر صورت فی صورت معشوق ببینید | هم خانه وهم خانه وهم کعبه شمایید
اه یار منه یار حوشت یار منه وای اه یار منه یار | حوشت یار منه وای اه یار منه یار حوشت یار منه وای
ان سرخ قبایی که چو مهپاره برامد | امسال درین خرقه جنکاره برامد
شمس الحق تبریزی رسیداست بگویید | کز چرخ صفا ان مه انوار برامد
یار یار یار اه یار منه وای یار یار یار اه یار | منه حوشت یار یار یار اه یار منه وای

ایدن شریعتی حرمقام حجاز بسطامی عبدی رحیم افقری اصلی عزیزی

من عاشق ان حسنم عشقت منا جاتم | بهی یار بهی سطانمن وای
ان صومعه بیردنم در کوی خرابا تم | بهی یار بهی سطانمن وای
من بنده سطانم سطا جهان بانم | بهی یار بهی سطانمن وای

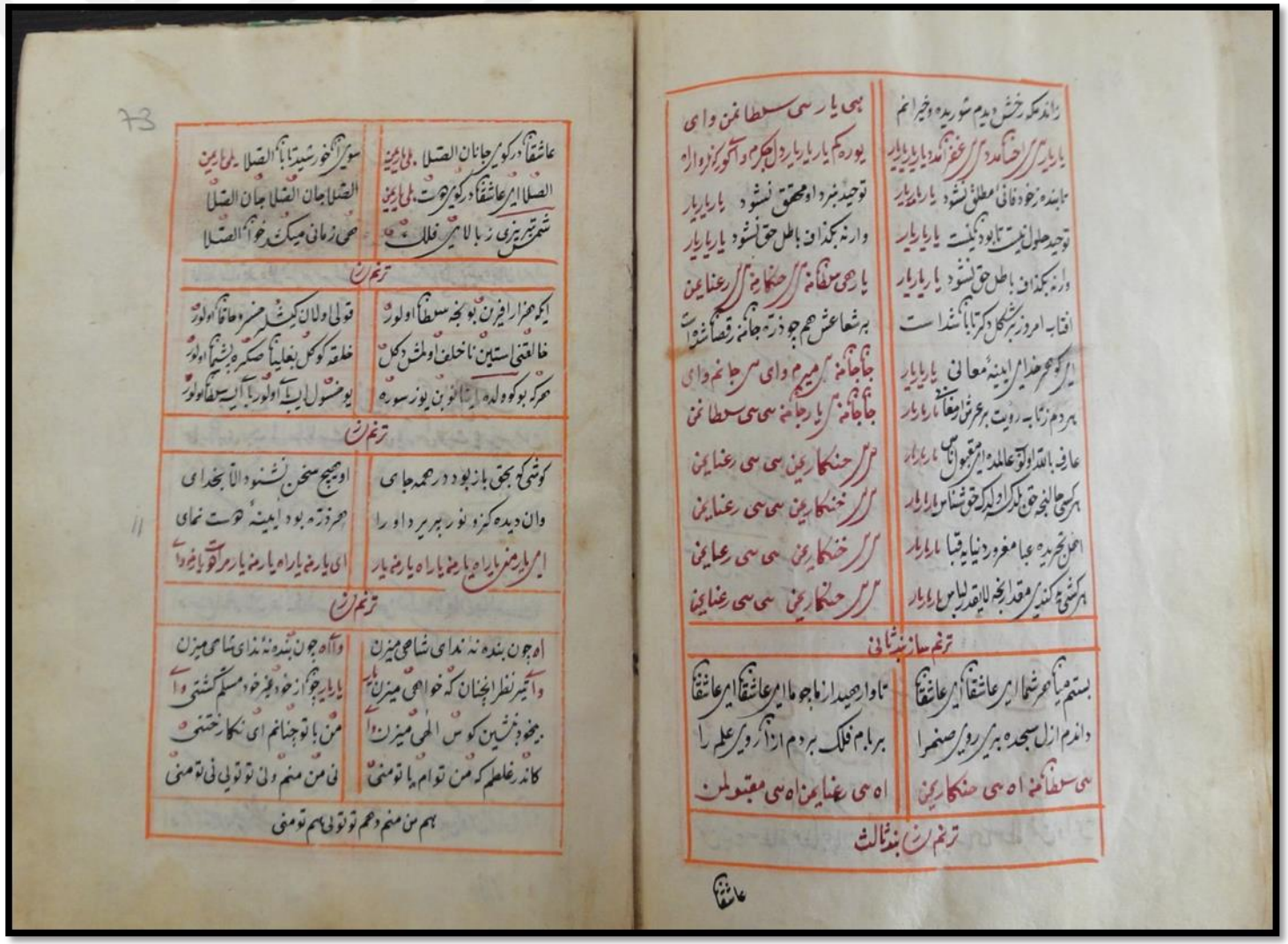

زاندم که رخش دیدم شوریده و خیرانم | هی یار هی سبطا نمن وای
یا یار یا یار حاشا مدد از غیر نگذارد یا یار یا یار | یوره کم یار یار یار دل اکرم و آکور نروا یار
تا بنده زخود فانی مطلق نشود یار یا یار یار | توحید نبرد او محقق نشود یار یا یار
توحید حلول نیست تا بود نیست یا یار یا یار | وار نه بکذاف باطل حق نشود یار یا یار
وار نه بکذاف باطل حق نشود یا یار یا یار | یا حی سقانا ز حنکارین ز رعنا یین
افتاب امروز بر شکل دکر تابانشد است | بر شعاعش هم چو ذره جانم رقصانشد است
ای کوهر هذا من اینه معانی یا یا یار | جانجانم ز میرم وای سر جانم وای
بر دم ز تابه رویت بر عرش معانی یا یار یار | جانجانم ز یار جانم هی هی سبطا نمن
عارف بالله او تو عالمه ای متعوانا ما یار یار | ز حنکارین هی هی رعنا یین
هر کسی حالنجه حق بلکه او لیه کرحق نشناسی یا یار یار | ز خنکارین هی هی رعنا یین
اهل تجریده عبا مغرور دنیا یه قبا یا یار یار | ز خنکارین هی هی رعنا یین
هر کشی یه کنیز مقدار نجه لا یقدر لباس یا یار یار | ز حنکارین هی هی رعنا یین

ترنم سازنبه ثانی

بستم میا محرشما ای عاشقا ای عاشقا | تا وارهید از ما جوما ای عاشقا ای عاشقا
دانم ازل سجده بر روی صنم را | بر بام فلک بردم از آن روی علم را
هی سقانا ه هی حنکارین | ه هی عنا یین ه هی مقبولمن

ترنم زن بند ثالث

عاشقا

عاشقا ای رکوی جانان الصلا یا یا یین | سوی آنخورشید تابان الصلا یا یا یین
الصلا ای عاشقا ای رکوی دوست یا یا یین | الصلا جان الصلا جان الصلا
شمس تبریزی ز بالا می فلک | هی زمانی میکند دعوت الصلا

ترنم زن

ای کهزار افزن بوبخه سبطا اولور | قولی ولان کیشلر مسره عاقا اولور
خالقنی استین ناخلف اولمش دکل | خلقه کوکل بغلیا صکره بشیا اولور
معرکه بوکوه ولده ر شانون یونر سوره | یومسول ایسه آولور یا آیسه سقا اولور

ترنم زن

کوشمی که بحق باز بود در همه جای | او هیچ سخن نشنود الا بخدای
وان دیده کز نور بهر بر دارد او را | هر ذره بود آینه روست نمای
ای یار منی یار منی یار منی یار | ای یار منی یار منی یار منی یار

ترنم زن

اه چون بنده نه ندای شاهی میزن | وآه چون بنده نه ندای شاهی میزن
وآخر نظر انجنان که خواهی میزن یار | یار یار چو از خود فرخود مسلم کشتی وای
بیخود نشین کوس انی میزن وای | من با تو چنانم ای نگار ختنی
کاندر غلطم که من توام یا تو منی | فی من منم و فی تو توئی فی تو منی
هم من منم و هم تو توئی هم تو منی

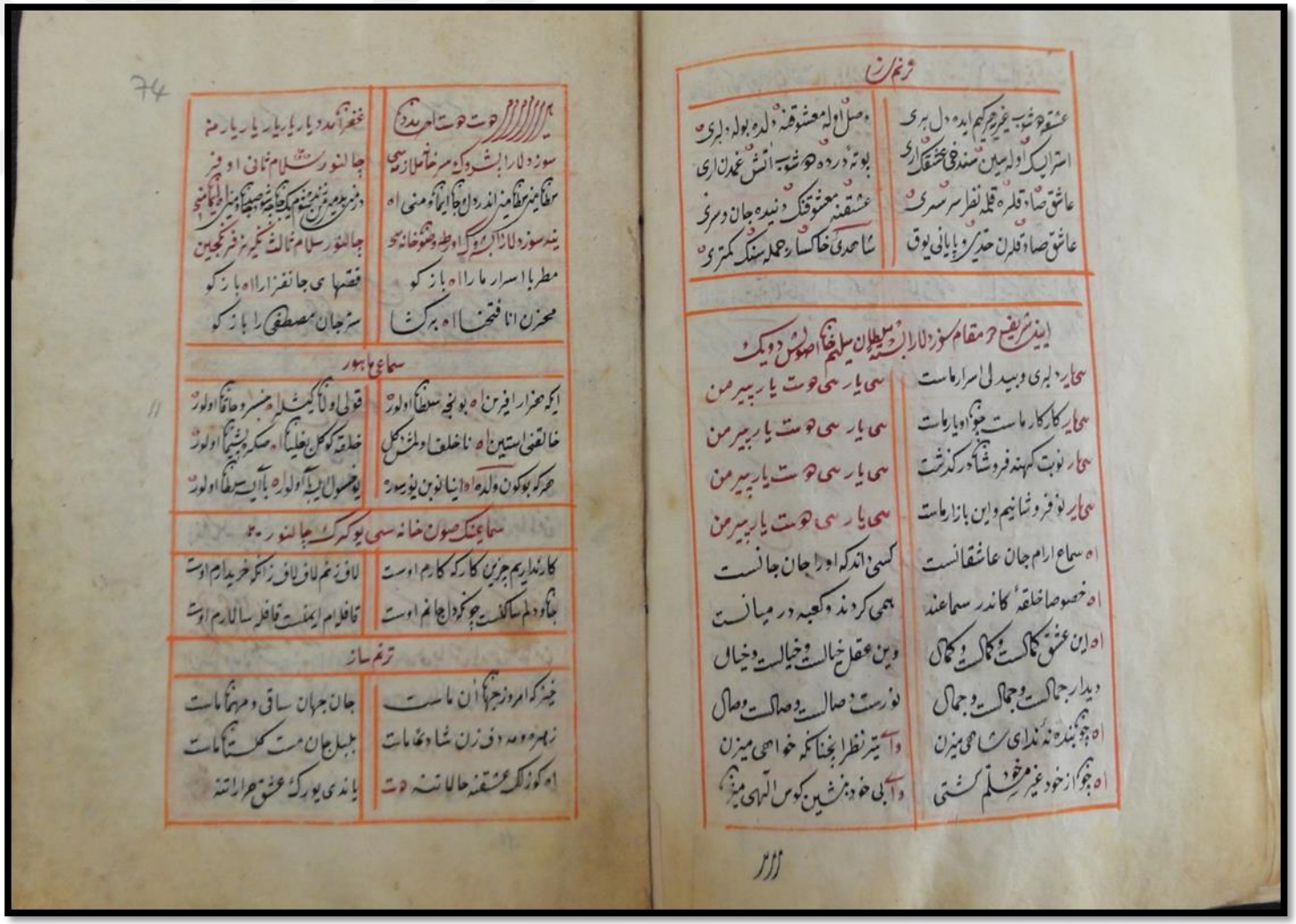

ترنم زن

عشق خوشت بخیز خرم کیم ایده دل بری — وصل اوله معشوقه دلده بوله داری
استرایسک اوله امین سندی عشقکاری — بوته دردده خوشه یانش غمدن اری
عاشق صفا قلده قلمه نفر سرسری — عشقینه معشوقنگ دینده جان و سری
عاشق صفا قلدن حذر یابانی یوق — شاهدی خاکسار جمله سنگ کمتری

ایبنی شریف مقام سوزدلا ایله بیطلان سلیم خانک اصولی دوبیک

سحر یار دلبری وبید لی سرار ماست — سحر یار می جوست یار پیر من
سحر یار کارکار ماست جوی او یار ماست — سحر یار می جوست یار پیر من
سحر یار نوبت کهنه فروشانه در گذشت — سحر یار می جوست یار پیر من
سحر یار نو فروشانیم واین بازار ماست — سحر یار می جوست یار پیر من
اه سماع ارام جان عاشقانست — کسی اندکه او را جان جانست
اه خصوصا خلقه کاندر سماعند — همی کردند وکعبه در میانست
اه این عشق کاکست وکاکست وکای — وین عقل خیالست وخیالست وخیال
دیدار جمالست وجمالست وجمال — نورست وصالست وصالست وصال
اه چو بنده ندای شاهی میزن — وآیتر نظر ایخنا نکه خواهی میزن
اه چو از خود غیر خود قلم کشتی — وآبی خود بنشین کوس انای میزن

74

ترنم سوزدلا

سوزدلارا بشود کیم خاطر ازده سی — خنجر آیدیار یار یار یار من
سرخانه نظامینه اندرون اچا یاخود منی اه — چالنور سلام ثانی او فر
یندسوزدلارا بوسم کی اوطه وخوشخانه سی — دنیی مدیم ترنم یوکم یکجا یه صیغماز منی ایکمنجی
مطربا اسرار مارا اه باز کو — چالنور سلام ثالث نکیر نفر نکجین
محزنا فتحنا اه برکشا — قصه های جانفزارا اه باز کو
سرجان مصطفی را باز کو

سماع ماهور

ایکه هزارافرین اه بونجه سیطانی اولور — قولی ولاکیشلر منسز وحاقا اولور
خالقنی ستین اه ناخلق اولش کل — خلقه کوکل بغلیان اه سکره پشیمان اولور
هرکه بوکون ولده اه اینانوبن یوسوره — یوقسول ایرنه اولور اه بآیه سرحقا اولور

سماع چنک صون خانه سی یوکرک چالنور اه

کارندایم جزین کارکه کارم اوست — لاف زنم لاف زنکه خریدارم اوست
جاوه دلم ساکنست چوکزد جانم اوست — قافلوام ایمنست قافله سالارم اوست

ترنم سازی

خیزکه امروز جهان آن ماست — جان جهان ساقی ومهمان ماست
زهره وماه دف زن شادیمان ماست — بلبل جان مست گلستان ماست
اه کوزلک عشقنه حالا تنه دست — یاندی یورکه عشق هرارتنه

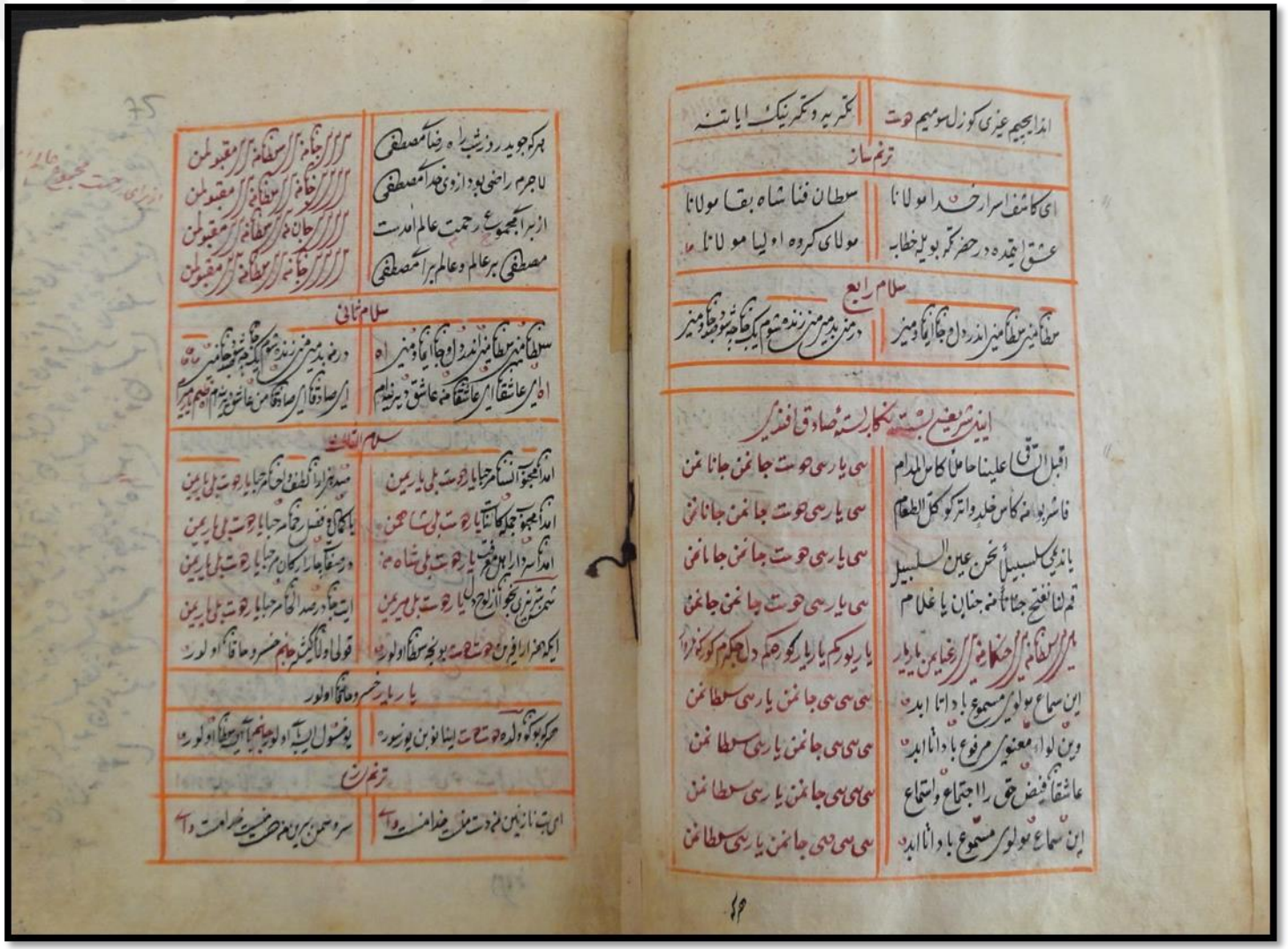

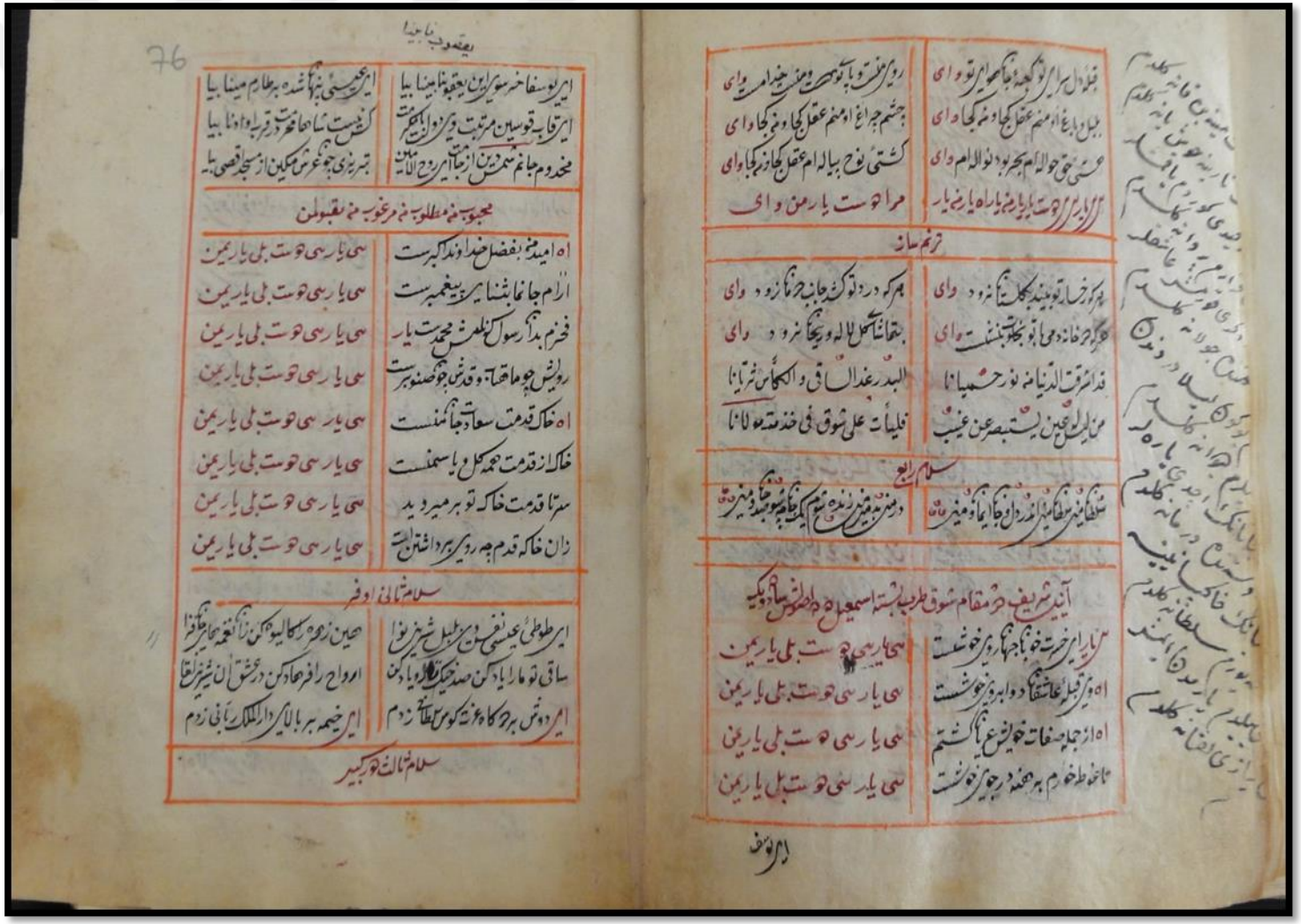

یعقوب ناجیا

76

ای یوسف آخر سوی این یعقوب ما بینا بیا — ای عیسی بنهاد شده بر طارم مینا بیا
ای قاب قوسین مرتبت وی ز دانیت بگذرت — کی نیست ما حاضر و در پیروانا بیا
مخدوم جانم شمس دین از جنات آمر روح الامین — تبریزی جوشعرش مکین از مسجد اقصی بیا

محبوب منی مطلوب منی مرغوب منی مقبول من

آه امید من بفضل خداوند اکبرست — ای یار ای حوست بلی یار یمین
آرام جانها بشنو این پیغمبرست — ای یار ای حوست بلی یار یمین
فخرم بدآن رسول کز لعلش محمدست یار — ای یار ای حوست بلی یار یمین
رویش چو ماه طاهاست و قدش چو صنوبرست — ای یار ای حوست بلی یار یمین
آه خاک قدمت سعادت جانهاست — ای یار ای حوست بلی یار یمین
خاکی از قدمت همه کحل و یاسمنست — ای یار ای حوست بلی یار یمین
سرتا قدمت خاکه تو بر میرو دید — ای یار ای حوست بلی یار یمین
زان خاکه قدم به رویم برداشتن است — ای یار ای حوست بلی یار یمین

سلام ثانی او فر

ای مطلعی عیسی نفس وی مطلبی شیرین نوا — همین زهره رکالیوه کن زان نغمه جانبر جانفزا
ساقی تو ما را یاد کن صد جنبش اندر باد کن — ارواح را فرهاد کن در عشق آن شیرین لقا
ای رند دش بر حرکاه عزت کوس ما کاخ زدم — ای خیمه بر بالای دار الملک رعنا فی زدم

سلام ثالث حور کبیر

قبلوا سرای تو کعبه جا محو ای تو وای — روی منت و پا تو هست و منم چنده است وای
جبل و باغ او منم عقل کجا و منه کجا وای — چشم چراغ او منم عقل کجا و منه کجا وای
عیسی حق حواله ام بحر بود نوالام وای — کشتی نوح بیاله ام عقل کجا زنه کجا وای
ای ابر بر روحت یار من راه یار من یار — مرا حوست یار من وای

ترنم ساز

هر که ز خانه وی ا تو بگلبن تست وای — هر که در دو تو کند جان جرمانه زود وای
گر ز خانه وی ا تو بگلبن تست وای — بقانا تا گل لاله و بیجا نه زود وای
فدا شرق الدنیا منه نور حسنیا نا — البدر غدا لا قی و الکاس ثرثانا
من لم یکحل عینیه بتبصر عن غیب — فلیبات علی شوق فی خدمته مولانا

سلام رابع

شکفانی سلطانی ز مردان جا یا نا و میز — در مزبد میز ز مزبد میز یکی جانه و بسد و جا و میز

آیند شریف در مقام شوق طریب بسته اسمعیل در اصوص ساز و یکه

ای یار ای خرمت خوبان جهان روی خوشست — ای یار ای حوست بلی یار یمین
آه ز قبله عاشقان دو ابروی خوشست — ای یار ای حوست بلی یار یمین
آه از جمله صفات خویش عیانم کشتم — ای یار ای حوست بلی یار یمین
ما خط طرخوم بر همه رویی خوشست — ای یار ای حوست بلی یار یمین

ترنم سماعی

ایر صبا بوی زخط و خال شمس الدین یار ... نافه مشک خطا از چین بقسطنطین یار
ما بنام شمس دین سرخوش شدیم مطرب برو ... ما بجام شمس دین مستیم و ساقیتیار ما ای یار م وای

ترنم سماعی

ایر که خزائن الفرمن او بوبخه سطا او لور ... قولی ولا کیشی بغیم خسرو هاقان او لور
خالقی استین او ناخلف او لمز کل ... خلقه کون یغلیا جاغم صکره یشیما او لور
هر که بوکون دله او اینا نوبن یوز سوره ... یوفسول ایله آو لو جاغم یا ایه سطا او لور

ترنم سن

بخته یار شاه تو ام دستم گیر یار ای یار منه وای ... سرگشته و خیرانه تو ام دستم گیر یار ای یار منه وای
هر شهر و یاد گر گیرد یار ای یار منه وای ... من بی سر و سامانه تو ام دستم گیر یار ای یار منه وای
یار یار یار منه وای او یار من ... یار مرا وست یار منه وای

ترنم سن

بن بلمزایدم گیزلی عیناکه عجب سن ایمش سن ... تنلره وجاندره نهاکه عجب سن ایمش سن
او سنسن بو جهانه بحره نشانه استرایدیم بن ... اخر بونی بلرمکی جهانکه عجب سن ایمش سن
او نه نهامشوکه رویی تو به جانه مبارکست ... نظاره تو به همه جانه مبارکست
ای بستکانه تن بتماشا یه جاگر وید ... اخر رسول گفت تماشا مبارکست وای
او نه عشقدر مسیر ایدر اولدم نه عقل ایله یار ... نه کار یر باشه جهاندم نه بلالی بکار م وای
او بلایر عشقه جتاکه نولدم غم بلمم ... یو اکلنور المدن که عاشق زارم

اسماعی

77

او سماعی کیمی بن اولی بنجه دکه عالمده ... نه کیف ایله متکیف نه مست هشیارم

سلام رابع

سطامنیم سطامنیم اندر دل و جانا یمنیم ... در من بدمیم من تو شدم کیم تو شدی جانا منیم

آیین شریف حه مقام سکاه و صولش حه روز ابشه عطری افندی

ایر عاشق رویر تو هزاران عاشق ... جانمن جانا نمن سطا نمن
رو که بسویر تو هزاران عاشق ... جانمن جانا نمن سطا نمن
تنها نه منم عاشق رویر تو که هست ... جانمن جانا نمن سطا نمن
بر هر سر مویی تو هزاران عاشق ... جانمن جانا نمن سطا نمن
ایر صوفی ایل صفا از جانه بکو الله هو ... ایر عاشق عشق و فا از جانه بکو الله هو
خواهی که جمله جانها شوی او تا لایق جانا شوی ... تو پرچه خواهی ان شو از جانه بکو الله هو
دنیا رها کن دین بجو او دست از همه عالم بشو ... نه ان بکو نه این بکو او از جانه بکو الله هو

یار یار منه رعنا یمن سطا نمن مقبولمن ... ای هی هی هی هی هی یار منه وای
من بنده سطانم سطا جهان با نم ... زان دمکه رخش او دیدم شوریده و خیرانم
من اوشدم او من شده او جانه او دلم تن شد ... پیوسته چرا باشه او این ناله و افغانم
هر بحانم هی سطانم یار خلا وست ... یار یار یو ره کم یار کو رکه نزدار هیار

خلا وست یار یار یو رکم یار کو رکه نزدار

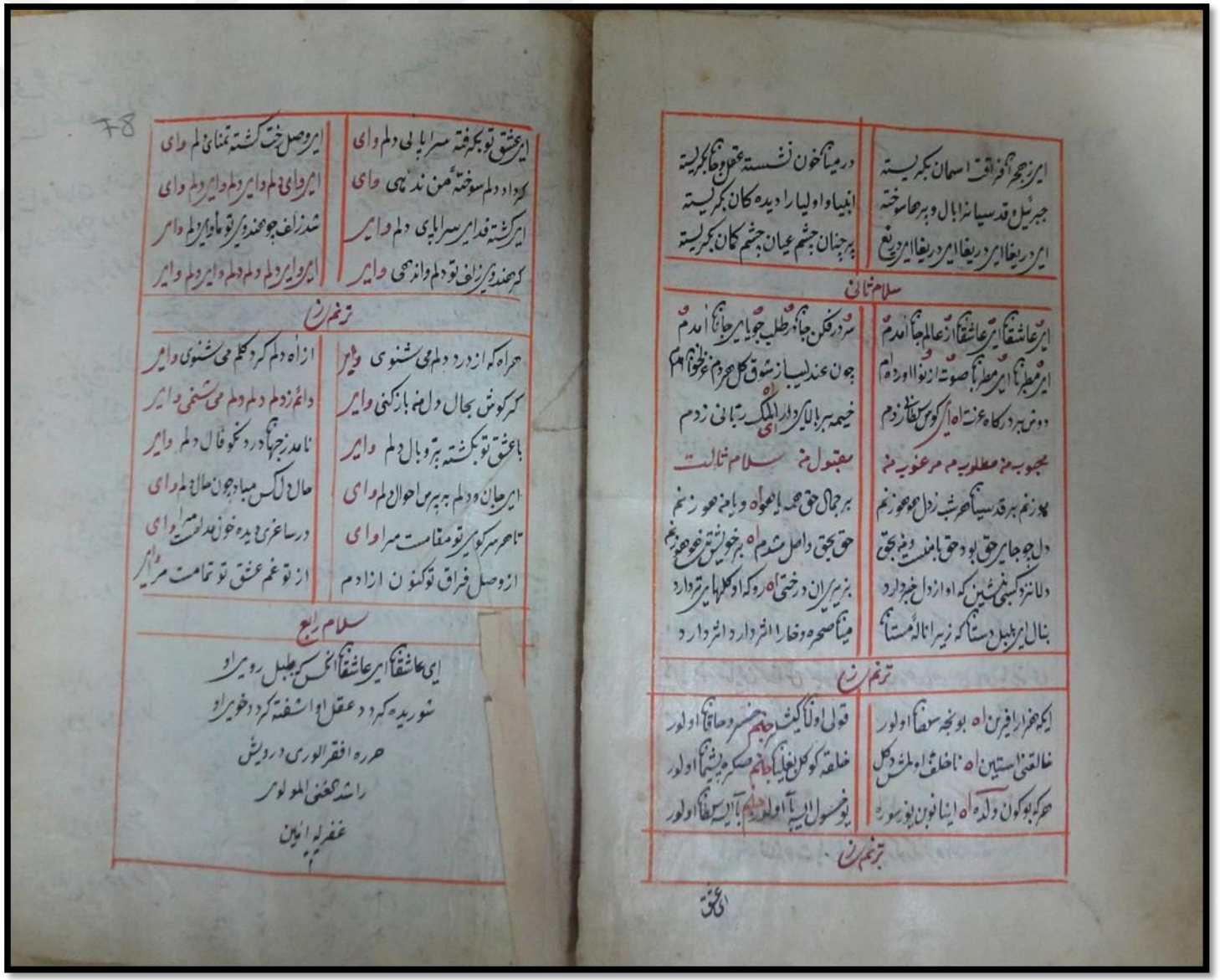

ای عشق ز هجر تو فراق آسمان بگریسته — در میناخون نشسته عقل و جان بگریسته
جبرئیل و قدسیانرا بال و پر هاسوخته — انبیاو اولیارا دیده کان بگریسته
ای دریغا ای دریغا ای دریغا ای دریغ — بر چنان چشم عیان چشم کان بگریسته

سلام ثانی

ای عاشقان ای عاشقان از عالم جانا آمدم — سر در فکن جانا طلب جویای جانانا آمدم
ای مطربان ای مطربان با صوت زنوا اورده ام — چون عندلیبان از شوق گل هردم غزلخوانا آمدم
دوش بر درگاه عزت ناله از کوس سفر زدم — خیمه بر بالای کوه الملک ربانی زدم
محبوب من مطلوب من مرغوب من — مقبول من سلام ثالث
پرسم بر قدسیانا هر شب زدل مهجورنم — بر جمال حق همه یا هواه و یا من هو رنم
دل چو جای حق بود حق با منست و من بحق — حق بحق واصل شدم آه بر خویش حق خود رنم
دلا نرنگ کسی مشین که او از دل خبر دارد — بزیر ران درختی آه رو که او گلها بسر دارد
بنال ای بلبل دستان که زیبد ناله مستانه — مینا صحره و خمارا اثر دارد اثر دارد

ترنم زن

ایکه هزار افرین آه بو نجه سنقا او لور — قول اولنا کیش جمله جنس و حاقا او لور
خالق غنی استین آه ناخلق آه ملتش کل — خلقه کو کل ایلیه جانم صکره پیشیمانا او لور
هرکه بو کون ولده آه اینانوبن یولوسوره — یوخسول ایسه آ او لور دیلم آیسه سنقا او لور

ترنم زن

ای عشق

78

ای عشق تو بگرفته سراپای دلم وای — ای وصل تخت کشته تمنای دلم وای
کرده دلم سوخته من ندهی وای — ای وای دلم وای بر دلم وای دلم وای
ای کشته قد ای سراپای دلم وای — شد زاغ چو هندوی تو ما وای دلم وای
کر هندوی زاغ تو دلم واندهی وای — ای وای بر دلم دلم دلم وای بر دلم وای

ترنم زن

هر راه که از درد دلم می ششوی وای — از اه دلم کرد کلم می ششوی وای
کر کوش بحال دل من باز کنی وای — دائم ز دلم دلم دلم می ششوی وای
با عشق تو بگشته بر و بال دلم وای — نامد ز جهان درد نکو فال دلم وای
ای جان و دلم به بر من احوال دلم وای — حال دل کس مباد چون حال دلم وای
تا هر سر کوی تو مقامست مرا وای — در ساغری دیده خون هست مرا وای
از وصل فراق تو کنون ازادم — از تو غم عشق تو تمامست مرا وای

سلام رابع

ای عاشقان ای عاشقان انکس که بلبل رو بیراو
شوریده کرد عقل او اشفته کرد خویراو
هر ره افقر الوری درویش
راشد یحیی المولوی
غفرله ایمین

بسم الله الرحمن الرحیم

اول الله ادنی یاد ذکر ایلرز — دل دل اولمش قلب دلشاد ایلرز
ذکر حقله نطق ارشاد ایلرز — هر خراب آباد آباد ایلرز
حضرت احمد صفاتن سویلرز — مصطفی‌نک معجزاتک سویلرز
هر کم ایلرسه محمد وصفنی — عاقبت محمود ایدر حق اسمنی
کم انک ذات شریفن اشکار — باعث موجود ایتدی کردکار
انک ایچون جملدن افضلدر اول — انکچون برتر و اکملدر اول
انک ایچون یارادلدی شبش جهات — عرش و فرش هفت دریا هم نبات
اکه ویردی حق حقایق سرینی — اکه بلدردی دقایق سرینی
هر نکیم اکرام قلدی ذاتنه — خصم ایدوب اکرام قلدی ذاتنه

عشق حبی ذاتنه قلدی صلات
الصلات ای مظهر ذات الصلات

در مقام — مستفاد

ای حقایق عاشقی کوش ایت بنز — کم محمددن خبیر ایدم سنی
ذات پاکن بلمکه کل کوش اول — عقلنی دریاشنه پرهوش اول

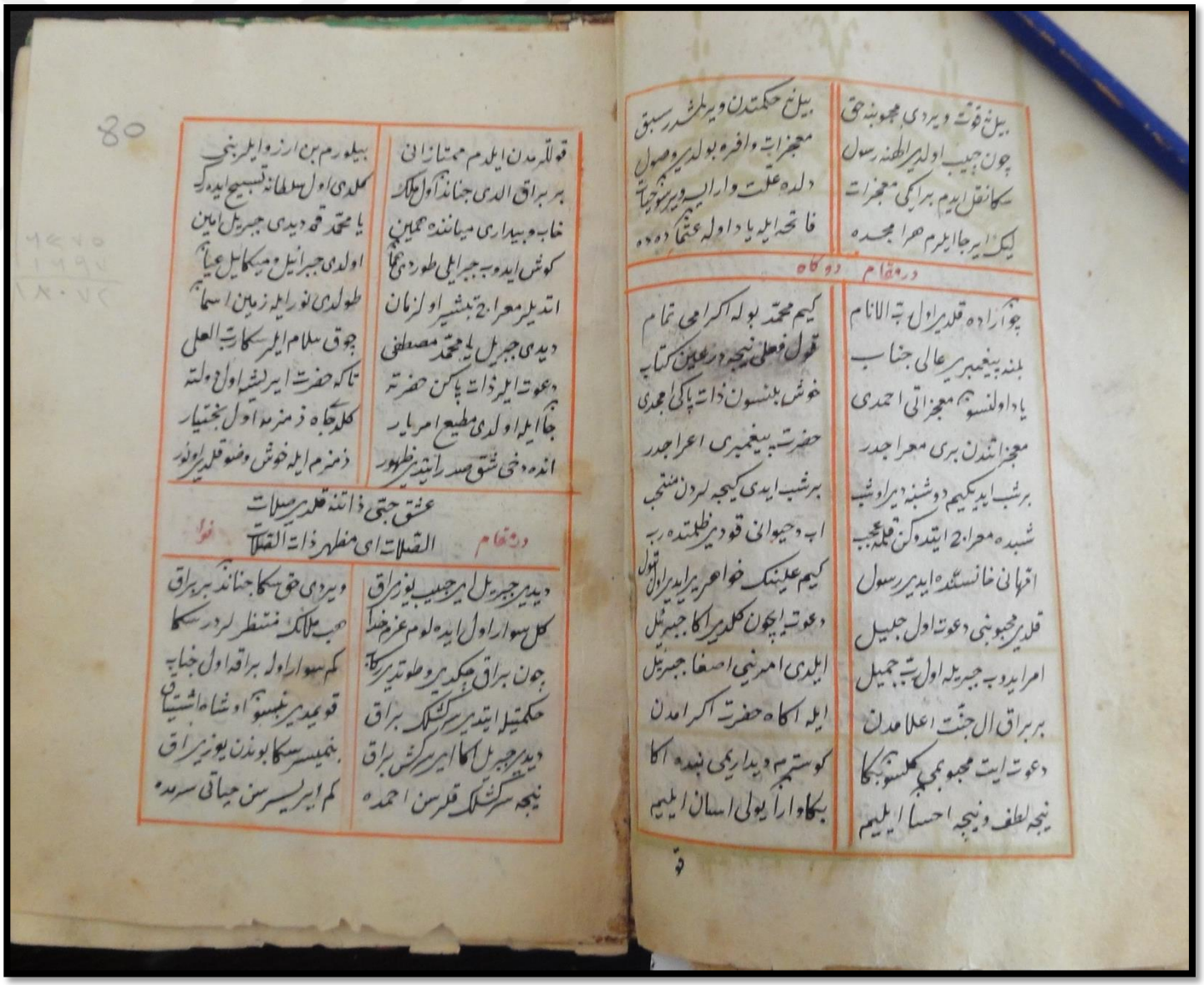

بیل نه قوت ویردی محبوبنه حق
بیل نه حکمتدن ویرلمشدر سبق

چون حبیب اولدی الهنه رسول
معجزات وافره بولدی وصول

سکا نقل ایدم برایکی معجزات
دلده علت وار ایسه ویرسون حیات

لیک ایرجا ایلرم هر امجده
فاتحه ایله یاد اوله عثمان ده ده

در مقام دوکاه

چو اراده قلدی اول رب الانام
کیم محمد بوله اکرامی تمام

بلنه پیغمبری عالی جناب
قول فعلی نیجه در عین کتاب

یاد اولنسون معجزاتی احمدی
خوش بلنسون ذات پاکی امجدی

معجزاتندن بری معراجدر
حضرت پیغمبری اعراجدر

برشب ایدیکیم دوشنبه دیر او شب
برشب ایدی کیجه لردن منتخب

شبده معراج ایتدوکن قلمه عجب
اب و حیوانی قودی ظلمتده رب

امهانی خانسنده ایدی رسول
کیم علینک خواهری ایدی اول بتول

قلدی محبوبنی دعوت اول جلیل
دعوت ایچون کلدی اکا جبرئیل

امر ایدوب جبریله اول رب جمیل
ایلدی امرینی اصغا جبرئیل

بر براق ال جنت اعلامدن
ایله اکاه حضرت اکرامدن

دعوت ایت محبوبمی کلسون بکا
کوسترم دیداریمی بنده اکا

نیجه لطف و نیجه احسان ایلیم
بکا وار ایولی اسان ایلیم

قو

80

قوللرمدن ایلدم ممتازانی
بیلورم بن ارزو ایلر بنی

بر براق الدی جناندن اول ملک
کلدی اول سلطانه تسبیح ایده رک

خاب و بیداری میاننده همین
یا محمد قم دیدی جبریل امین

کوش ایدوب جبرایلی طوردی همان
اولدی جبرائیل و میکائیل عیان

اتدیلر معراج تبشیر اول زمان
طولدی نور ایله زمین اسمان

دیدی جبریل یا محمد مصطفی
چوق سلام ایلر سکا رب العلی

دعوت ایلر ذات پاکن حضرته
تا که حضرت ایریشه اول دولته

جا ایله اولدی مطیع امر یار
کلدی جاه زمزمه اول بختیار

انده دخی شق صدر ایتدی ظهور
زمزم ایله خوش وضو قلدی او نور

عشق حبی ذاتنه قلدی صلات
الصلات ای مظهر ذات الصلات

در مقام نوا

دیدی جبریل ای حبیب یوز براق
ویردی حق سکا جناندن بر براق

کل سوار اول ایده لوم عزم خدا
هب ملائک منتظرلردر سکا

چون براق چکدی و طوتدی رکاب
کم سوار اوله براقه اول جناب

حکمتیله ایتدی سرکشلک براق
قویمدی بنسون او شاه اشتیاق

دیدی جبریل اکا ای سرکش براق
بنمیسر سکا بوندن یوز براق

نیجه سرکشلک قلرسن احمده
کم ایریسرسن حیاتی سرمده

بنمیسر بوندن افضل سکا نور
راضی اول اولسون سوار اتسون عبور

چون براقن کوشنه ایردی کلام
اولدی بیک جان ایله اول سلطان رام

دیدیکیم اولسون سعادتله سوار
لیک بن بیچاره نک امیدی وار

چون صباحی محشر اولنجه او نور
کون کبی شرقندن ایدنجه ظهور

بر براقه بندورر له عزیله
ینه جبرائیل و میکائیل بله

اولزمان دخی بکا اولسون سوار
بویله وعد اتسون او شاه کامکار

بویله دیوب اولدی خاموش اول براق
یعنی کیم اولدمده اولمیه فراق

حضرت سلطان جو کوش ایتدی انی
کیم لسان ویردی براقه اول غنی

وعد ایدر اولدم اکا اول نور عین
اولدی میکائیل و جبرائیل شاهدین

عشق حبی ذاتنه قلدی صلات
الصلات ای مظهر ذات الصلات

در مقام صبا

پس همان اولدی سوار اول پاک ذات
نعرهٔ شاباش ایله طولدی جهات

بر رکابنده یورر جبریل امین
بری میکائیل ایله اولدی برین

قدسه طغری عزم ایدوب اوج یارلر
اولدولر اغیارلر بیدارلر

کوشنه قرع ایتدی اوج کوته صدا
یا محمد طور دیو قلدی ندا

هیچ مقید اولمدی کتدی همان
واردی قدسه عزت ایله شادمان

کلدیلر ارواح خیلی انبیا
اولدی تکرار انلر ایله پر صفا

امر

81

امر حقله دیدی جبریل ای همام
ایکی رکعت قیل نمازی اول امام

کچدی محرابه امام مرسلین
قلدی ایکی رکعتی اولدم همین

نوردن معراج حاضر قلدیلر
عزت ایله اول ارایه کلدیلر

بر طبقله کلدی اوج کاسه اکا
بر خمر و بری سد بریسی ماء

دیدی جبریل ایله برین اختیار
بویلدر امر خدا ای بختیار

حکمته اول صورت و معنا هنر
نوش ایدوب سود قلدی خمره نظر

حمد ایدوب جبریل دیدی ای عزیز
حمد لله ایلدک کارین تمیز

خمر نوش اتسیدک ای حکمت گزین
جمله فاسق اولوردی مؤمنین

عشق حبی ذاتنه قلدی صلات
الصلات ای مظهر ذات الصلات

در مقام حسینی

چونکه افلاکه عروج ایتدی رسول
اسمانده بولدی ارواح وصول

آدم و عیسی و یحیی یوسفی
کوردی ادریس ایله هارون دخی

سادسه واردی کوروب موسی او
مرحبا قلدی انکله روبرو

ایدیجک تشریف هفتم اسمان
پیر ابراهیم ایله طوتدی مکان

روح ابراهیم ایدوب اقبال اکا
دیدی کل کل صالح اوغل مصطفی

سدرهٔ سیر ایتدی اندن اول جنان
قالدی جبریل اولدی رسدره اشیان

دیدی حضرت ای رفیق خوش شفیق
اتمه میسین بیله تکمیل طریق

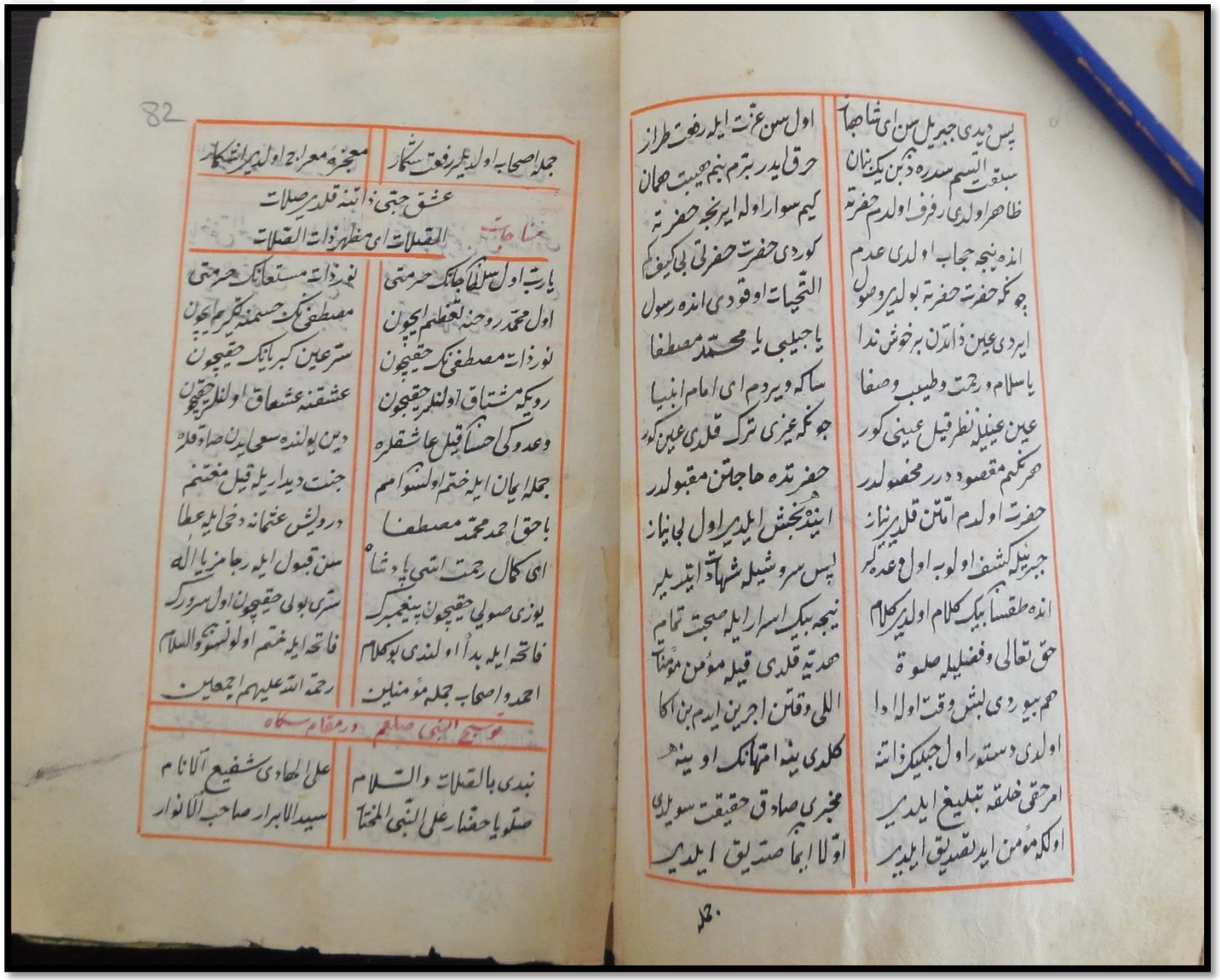

پس دیدی جبریل سن ای شاهباز
اول سن عزت ایله رفعت طراز

سبقت ایتسم سدره ذبن یک بنان
حرق ایدر برم بنم هیبت همان

ظاهر اولدی رفرف اولدم حضرته
کیم سوار اوله ایرنجه حضرته

انده نیجه حجاب اولدی عدم
کوردی حضرت حضرتی بی کیف کم

چونکه حضرت حضرته بولدی وصول
التحیات اوقودی انده رسول

ایردی عین ذاتدن بر خوش ندا
یا حبیبی یا محمد مصطفا

یا سلام و رحمت و طیب و صفا
ساکه ویردم ای امام انبیا

عین عینیله نظر قیل عینی کور
چونکه غیری ترک قلدی عین کور

هر نکیم مقصود درر محصولدر
حضرتده حاجتن مقبولدر

حضرت اولدم امتن قلدی نیاز
اینده بخش ایلدی اول بی نیاز

جبرئیله کشف اولوب اول وعده لر
پس سروشیله شهادت ایتدیلر

انده طقسان بیک کلام اولدی کلام
نیجه بیک اسرار ایله صحبت تمام

حق تعالی و فضلیله صلوة
هدیه قلدی قیله مؤمن مؤمنات

هم بیوردی لبش وقت اوله ادا
اللی وقتن اجرین ایدم بن اکا

اولدی دستور اول حبیبک ذاتنه
کلدی ینه امتهانک اوینه

امر حقی خلقه تبلیغ ایلدی
مخبری صادق حقیقت سویلدی

اولکه مؤمن ایدی تصدیق ایلدی
اولا ایما صدیق ایلدی

جمله

82

جمله اصحاب اولدیلر رفعت شکار
معجزه معراج اولدی آشکار

عشق حبی ذاتنه قلدی صلات
مناجات
الصلات ای مظهر ذات الصلات

یا رب اول سلطان جانک حرمتی
نور ذات مستعانک حرمتی

اول محمد روحنه تعظیم ایچون
مصطفی نک جسمنه تکریم ایچون

نور ذات مصطفی نک حقیچون
سر عین کبریانک حقیچون

رویکه مشتاق اولنلر حقیچون
عشقنه عشاق اولنلر حقیچون

وعدوکی احسان قیل عاشقلره
دین یولنده سعی ایدن صادقلره

جمله ایمان ایله ختم اولسون امم
جنت دیدار ایله قیل مغتنم

با حق احمد محمد مصطفا
درویش عثمانه دخی ایله عطا

ای کمال رحمت اسی پادشاه
سن قبول ایله رجا مز یا اله

یوزی صولی حقیچون پیغمبرک
سری بولی حقیچون اول سرورک

فاتحه ایله بدأ اولندی بو کلام
فاتحه ایله ختم اولونسون والسلام

احمد و اصحاب جمله مؤمنین
رحمة الله علیهم اجمعین

توشیح النبی صلعم در مقام سکاه

نبدی بالصلات والسلام
علی الهادی شفیع الانام

صلوا یا حضار علی النبی المختار
سید الابرار صاحب الانوار

العمر لا جله انتصف يا مولى | عفى الله عما سلفا

توشیح دوگاه

يا خفي الحسن بين الناس يا نور الرجا | انت شمس الحق يخفى بين اشعاع الضحى
كادر العرش يخفى حسنه من نفسه | غيرة منه على ذاك الكمال المنتهى
الصلاة والسلام ايرنوذا كبريا | الصلاة والسلام اى محمد مصطفا

توشیح نوا

ياساقى المدامة حتى على الصلا | املأ زجاجنا بحميا فقد خلا
جسمى زجاجتى بحميا كم قهوتى | يا كامل الملاحة يا للطف والعطا
صلى الله صل على السيد الابرار | صلى الله صل على احمد المختار

توشیح صبا

اتاك عيد وصال فلا تذق حزنا | وذلك خير رياض فنعم ما سكنا
وهزنى غصن صعود وكل غصنى | فقر عينك منه فنعم ذاكر جنا
صلوة صلوة يا حضار لرسول الله | صلوة صلوا يا عباد لحبيب الله

توشیح حجازی

زهى لواء علم لا اله الا الله | كه زد بر اوج قدم لا اله الا الله
برايد از دل و جانها كه الست حق شنود | هزار بانگ نعم لا اله الا الله
صل على محمد المختار صل على احمد الابرار | صلى الله صل على اصدق الاخيار

تمت تمام

نعت شریف

در مقام شوق طرب

83

بستة ٢

گوئید در چشم دلده جواب غفلت یارسول الله
مکن بیداد ایده صبح هدایت یارسول الله
دروغ شعله دین ایتدی سراسر آتش عصیان
مکن اطفا ایده اشك ندامت یارسول الله

نوله بارگران معصیت قدم دوتا ایتسه
گتورمز حاصلی داع اولسه طاقت یارسول الله
امید اولدی اولدیغم اذا ده بلیم هول محشر دن
ابد رسك مظهر عین عنایت یارسول الله

مطیع بارگاه دعوه تکدی عالم ادم
مسلم رسکا امر رسالت یارسول الله
قبول ایله مدد دردیله محروم امتیم سلطانم
عریضکدر سنك بیچاره امتك یارسول الله

بنده حامله ارحم ایله هنگام شفاعتده
عصات امته دوزخیامت یارسول الله
گنهکارم گنهکارم گنهکارم نظیم آسا
شفاعت قل شفاعت قل شفاعت یارسول الله

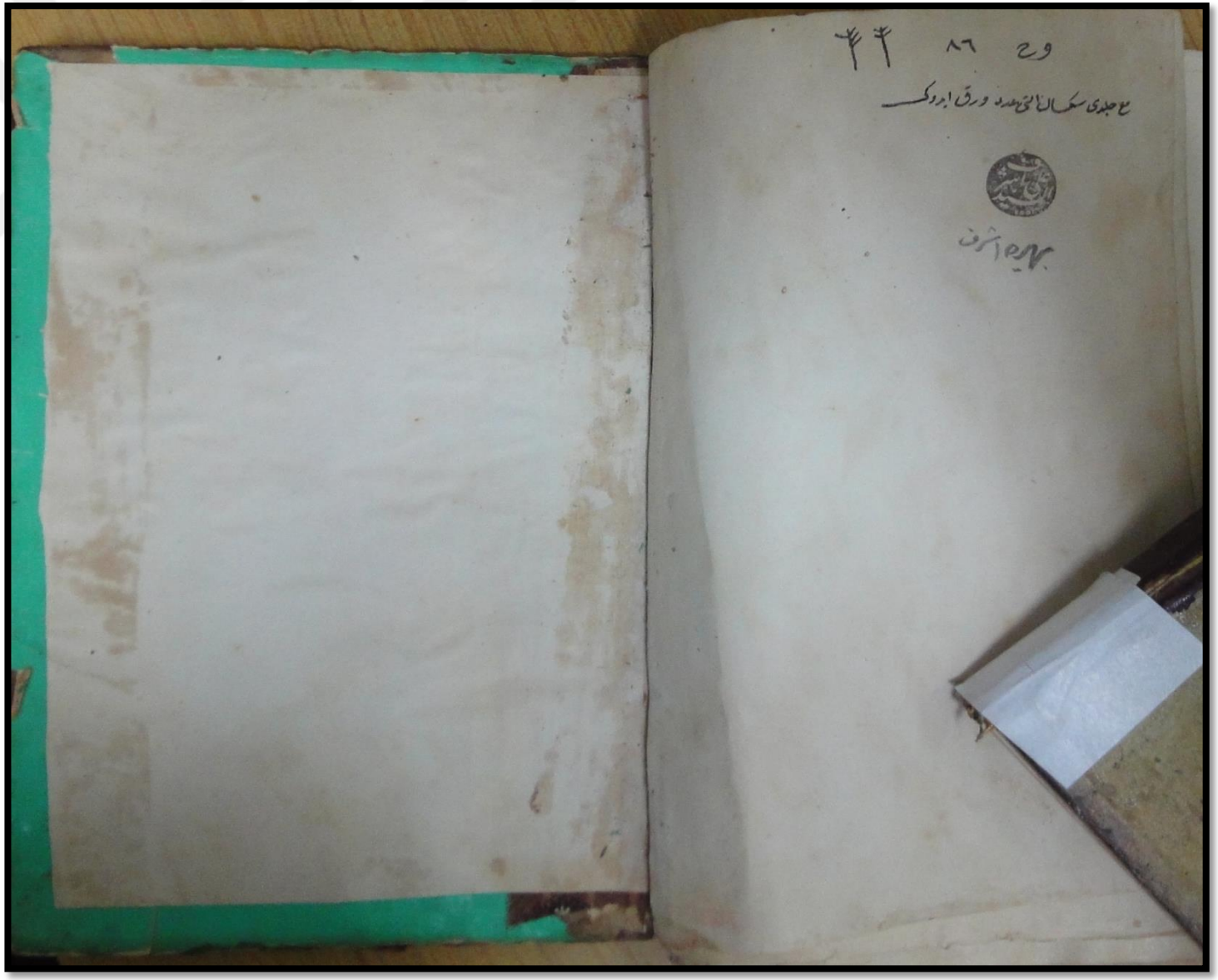
وح ٨٦
مع جلدی سکسان التی عدد ورق ایدوکی